له لومڕی کمون ثخه
ترکمونیزم پوری

Download from:aghalibrary.com

د محسن خپرندویه
Mohsin Publications

له لومړی کمون څخه تر کمونیزم پوری

ژباړه او چاپ: د محسن خپرندو ه - د
مارکسیستی آثارو خپرونکی په افغانستان کی
بر ښنا لیک: mohsinpubs@gmail.com
و بلاګ: www.mohsinpubs.blogspot.com
د ېخپر دو نیټه: تله ۱۳۹۰ – سپتامبر ۲۰۱۱

لړلیک

لومړی څپرکی ۸
دځمکې، ژوند او انسان پیدایښت ۸
دځمکې پیدایښت ۸
د ژوند پیدایښت ۱۱
د انسان پیدایښت ۱۵
دویم څپرکی ۲۲
تولید ۲۲
تولید ۲۲
د مادی ارزښتونو تولید، د ټولنې د پرمختیا او بشپړتیا
اصلی عامل ۲۲
تولید، څه ته وایی؟ ۲۵
دریم څپرکی ۳۱
د لومړنی کمون ټولنیز نظام او دهغه پرمختیا او بشپړتیا ۳۱
د کمون جوړښتیز پړاو ۳۱
لومړنی کمون او بشپړتیا یې ۳۳
د کمون مخبنا ۳۶
د کمون ټولنیز نظام دړنګېدو بهیر ۴۰

د کمون په بېخبنا کې راغلی بدلونونه: ۴۲
د لومړنی کمون په بېخبنا (تولیدی اړیکو) کې بحران........... ۴۴
څلورم څپرکی ۴۹
د مریيتابه نظام.. ۴۹
او پراختیا او بشپړتیایې.. ۴۹
دمریتابه نظام بېخبنا ۴۹
د مریيتابه نظام مخبنا.. ۵۴
د مریيتابه فرهنګ او ایډیالوژی ۵۸
د مریيتابه د ړنګېدو بهیر.. ۶۲
د مریيتوب په مخبنا کې راغلی بدلونونه ۶۴
کلتور د مریيتابه د ړنګېدو په دوران کې.......................... ۶۵
د فلسفی مکتبونو پیدایښت ۶۶
د مریيتابه د سیستم په بېخبنا کې ګډوډی ۶۸
پنځم څپرکی... ۷۳
فیوډالی سیستم.. ۷۳
د فیودالی سیستم د پیدایښت بهیر ۷۳
د فیوډالی سیستم ټینګښت، پراختیا او بشپړتیا ۷۵
دفيوډالی سيستم مخبنا: ۸۵
شپږم څپرکی.. ۹۱
دفیوډالی سیستم ړنګېدل.. ۹۱
د فیوډالی سیستم په مخبنا کې راغلی بدلونونه: ۹۷
دانقلاب مخ نه اوښتونکی بهیر.................................. ۱۰۱

اووم څپرکی ۱۰۴

پانگوالی سیستم... ۱۰۴

دپانگوالی سیستم دپیدایښت بهیر ۱۰۴

دپانګوالی سیستم ټینګښت، پراختیا او بشپړتیا:............. ۱۰۹

الف – په پانګوال رژیم کې مولده ځواکونه ۱۰۹

پانګه او دپانګې بنې (ډولونه) :.................................. ۱۱۹

دپانګوالی سیستم مخبنا ۱۲۵

دکارګرې طبقې دخپلواکه غورځنګ پیل...................... ۱۳۲

په نولسمه پیړۍ کې داروپا کارګری غورځنګ:.............. ۱۳۳

دمارکسیسم پیدایښت ۱۳۸

دکمونیست ګوند مانیفست:.. ۱۵۰

بلانکیزم ۱۵۸

اتم څپرکی ۱۶۰

امپریالیزم.. ۱۶۰

د پانگوالی د ړنګېدنې پړاو.. ۱۶۰

د مولده ځواکونو پرمختګ ۱۶۰

دپانګوالی په مخبنا کې راغلی بدلونونه: ۱۶۹

د امپریالیزم تاریخی موقعیت یا ټیکاو:........................ ۱۸۰

دریم انترناسیونال یا کمونیستی انترناسیونال:................. ۱۸۲

لنینیزم: ۱۸۸

نهم څپرکی.. ۱۹۳

د کمونیزم اقتصادی – ټولنیزه جوړښت........................ ۱۹۳

سریزه.. ۱۹۳
له پانگوالی نه سوسیالیزم ته دلېږد پړاو
د سوسیالیزم د پیدایښت بهیر.. ۱۹۴
د سوسیالیزم ټینگښت، پراختیا او بشپړتیا ۲۰۹
لسم څپرکی.. ۲۳۴
کمونیزم ۲۳۴
د بشر د اقتصادی ـ ټولنیز جوړښت تر ټولو لوړ پړاو............... ۲۳۴
د کمونېزم ټینگښت: ۲۳۸
دکمونیستی ټولنې مخبنا:.. ۲۴۶

سریزه

داکتاب ایرانی مارکسیست لنینیستانو دمحمدرضاشاه دویرجنې غمیزې په کلونو کې برابر کړی، وو ترڅو دلومړنیو او زلمیو ملګرو لپاره دیوه هراړخیز، لنډ او ساده ژبې دآسانه زده کړې په ډول ترګتې اخیستنې لاندې ونیول شی. څرنګه چې په خپله لیکوالو ملګرو هم ګوته نیولی ده داکتاب ځینې نیمګړتیاوې لری چې مونږ دنیمګړتیاوو دلرې کولو په پرتله دا کتاب مخکی په دری ژبه او اوس په پښتو ژبه بیاځلې چاپ کول غوره وګڼل.

په داسې شرایطوکې د امریکا د امپریالیزم او بنسټپالی او غیربنسټپالی سپو ترو لکی لاندې دمارکسیست لنینستانو پخوانی نسل ډله ډله د ارتداد، دخیانته ډکې سیاسی بدلمنی او دامپریالیزم د اړونده سپو په وړاندې خوله په خاورو مښلوته مخه کړې او ځوانان دلیونوپه شان او په ډیرې آسانی د انجوګانو او ګوډاګی دولت له خوا دمارکسیزم او هرډول انقلابی سیاست ضد ترسې (امالې) لاندې نیول کیږی، هیله ده د «له لومړنی کمون څخه تر کمونیزم پورې» او ددی په شان نورو آثارو چاپونه دمارکسیزم-لنینیزم-ماوتسه دون اند په لارکې او دهغه دستر بیرغ داوچت ساتلو په لارکې یو کوچنی ګام وګڼل شی.

دمحسن خپرندویه
۱۳۹۰تله

لومړی څپرکی

دځمکې، ژوند او انسان پيدايښت

دځمکې پيدايښت

له ډېرو پخوا زمانو راهيسې، هغه وخت چې په لومړي ځل دهيأت (نجوم) نظريې منځ ته راغلې، پوهانودځمکې پيدايښت دځرنګوالي په اړه سوچونه کول اوپه دې اړه يې ډول ډول نظريې ورکولې چې ټولو په بشپړه توګه ناسم او خيالي اړخونه درلودل. يواځې په اتلسمه پيړۍ کې کانت او لاپلاس دلومړي ځل لپاره په دې اړه نسبتأ علمي او دمنلو وړ ځرګندونې وکړې. دغه پوهان په دې باور ؤ چې لمر، او ټولې هاغه سيارې چې په ګردچاپيريې راګرځي، ديوې ځلېدونکې سترې سحابي غونډۍ (وريځنۍ ستورى) څخه منځ ته راغلي دي. ددغې سترې وريځنۍغونډۍ څخه چې په بې پايې فضاکې ګرځېدله، ورو ورو په ځانګړي ډول ځينې برخې بېلې شوې چې د مرکز په شاوخوايې خپلو ګرځېدلوته دوام ورکړ.

دغوبېلوشوو ټوټو وروسته له ډېرو بدلونونو دټاکلو کُرو بڼه غوره کړې (دلمريزې منظومې سيارې) اوددغې سترې وريځنۍ غونډۍ مرکز چې په ويلې شوې او ځليدونکې بڼې پاتې شوې ده هماغه لمردی. تر ډېرو وختو پورې دکانت او لاپلاس ځرګندونې

بشپړې ښکاریدلې، لاکن دنجوم علم او ځمکې پېژندنې په برخوکې هغو ستروپرمختګونو چې په نولسمې او په تېره بیاشلمې پېړۍ کې ترلاسه شوي انسان ته ددغو څرګندونو دناسموالي امکان ورکړ. وروسته له هغې څخه هم دځمکې دکُرې او لمریزې منظومې دنورو سیارو دپیدایښت په اړه ډېرې څرګندونې شوې دي چې هرې یوې یې په خپل وارسره نیمګړتیا وې درلودلې او سپړل یې په دې لنډ بیان کې ناشونی دی.

شوروي پوه، اتواشمیت، دځمکې د پیدایښت په اړه نوې څرګندونه وکړه. نوموړی په دې باور ؤ چې ملیاردونه کاله پخوا کله چې لمر په فضاکې ګرځېده هاغه لړې، ګرز او ګازونه یې دځان خواته راکښل چې دسیارو ترمنځ توکي یې جوړول او په پای کې له نوموړو موادوڅخه جوړې سترې وربځ ډوله غونډۍ دلمرخواوشا ونیوله. ددغې سترې غونډۍجوړوونکې ذرې هرلورته دخپلو ګرځېدلو او د بې شمیره ناخاپي پېښو په لړکې دیوبل سره ونښتلې، ورو ورویې نورې ذرې هم ځانته راکښلې او دډېرو اوږدو وختونو په لړکې یې په ډېرو لویو ټوټو بدلون وموند او په دې ډول یې دلمریزنظام کُرې منځ ته راوړې چې پرشاوخوایې ګرځېدلو ته دوام ورکوي. ددغو کُرو له ډلې څخه یوه هم زمونږ کره، ځمکه ده چې دوه ډوله ګرځي. یویې دلمر په شاوخوا ګرځېدل (انتقالي حرکت) چې کال ترې منځ ته راځي او بل یې دخپل لټ (محور) پر شاوخوا ګرځېدل (وضعي حرکت) چې شپه او ورځ جوړوي.

کانت او لاپلاس په دې باور ؤ چې په پیل کې دځمکې کره دویلې شوي خوړلن په بڼه وه او کله چې په کرار کرار سړه شوه پرشاوخوایې پوټکی جوړشو چې دوخت له تېرېدلو سره پریړشو. لاکن دځمکې پیژندنې ترلاسه شوي دلیلونه په دې هکله دنورو پوهانو دڅرګندونو پخلۍ کوی چې وایي ځمکه په پیل کې سړه وه.

د اشمیت دځرګندونې له مخه دځمکې کره په پیل کې سره وه چې د دننیو رادیواکتیف کړو وړو (فعل او انفعالاتو) له امله په کرار کرار په ویلې شوې بڼې واوښته او یواځې باندینۍقشر (دځمکې پوټکی) کلک او ټینګ پاتې شویدی. خوپه هرصورت دځمکې د کُرې د وروستیو بدلونونو په اړه دپوهانو ځرګندونې داسې دي چې دځمکې باندینی پوټکی کرار کرار پرېړشوی او دملیونونو کالو په لړکې دسوریو، ګونجو لکه (چُملکی) کبدلو، داورغورځوونکو ویلې شوو موادو دتویبدلو (چې دځمکې په پخوانیو پېرونو کې ډېر زیات ؤ) له امله په ورو ورو دځمکې پرمخ ډېرې لوړې ژورې جوړې شوې چې هماغه غرونه او سترې کندې دي چې وروسته یې سمندرونه منځ ته راوړل، خوپه هغې زمانې کې په دغوکندوکې لااوبه نه وې ځکه په هغه وخت کې دځمکې دتودواوبو درجه داېشبدلو اوبو دتودوخې له درجې څخه لوړه وه. خو کرار کرار دځمکې پرشاوخواکې شته آکسیجن او هایدروجن څخه اوبه منځ ته راغلې چې په زرګونو کاله یې دبخار د وربځې دډېرې سترې غونډۍ په بڼه دځمکې شاوخوا نیولې وه.

ځمکه دزرګونو کالو په ترخ کې کرار کرار سړه شوه او نوموړی بړاس (بخار) دسیل ډوله بارانونو په بڼې راتویه شواو کندې یې ډکې کړې (سیندونه او سمندرونه) او همدارنګه ډېر زیات رودونه او نهرونه یې جوړ کړل چې په خپل وارسره یې دځمکې دپوټکي په وینځلو او بدلونونوکې مرسته وکړه خو بیابه هم ډېر ځله دغه ابشبدلې اوبه دبړاس (بخار) په بڼه بدلېدلې. په پای کې، ملیونونه کاله وروسته دځمکې دهواحالات لږلږ دښه توب په لور ولاړل او ددریابونو ابشبدلې اوبه سړې شوې. کولی شو تېرې شوې خبرې داسې رالنډې کړو چې دځمکې کره لکه دشمسي

نظام دنورو سيارو په ډول، د لړې او ګرز له هغو ذرو څخه جوړه شوې ده چې په تشه (فضا) کې موجودؤ.

پوهان توانېدلي دي چې په طبيعت کې دشته ټولو موجوداتو او توکو دشنني څخه دهغه جوړوونکي مواد کشف کړي. دغه جوړوونکي مواد له هغو يوسل او څو موندل شوو بېلا بېلو مادي عناصرو پرته بل څه ندي.

ټول بوټي، ژوي يانورڅيزونه که ترشنني لاندې ونيول شي په پای کې به ددغوعناصرو له ترکيب څخه پرته بل څه نه وي. دغه عناصرلکه اکسيجن، هايدروجن، نايتروجن، او سپنه، سلفر، مس، قلعي، سرپ او نور دځمکې دټولې کُرې اونورو بېلا بېلو آسماني کُرو، لمر او نورو جوړوونکي دي. ددغو عناصرو لوستنه ۲۵۰۰ کاله پخوا پيل شوې ده. دالتون د شننه نه منونکي يعنې اتوم يوناني کلمې په مرسته دعناصرو جوړوونکې ذرې توضيح کړې. اګر که پوهېږو چې اتوم پخپله له کوچنيو ذروڅخه جوړشوی دی خو لاهم په دې باور يو چې اتوم هاغه ترټولو کوچنۍ ذره ده چې ديوه عنصرکيميايی اوفزيکی خاصيتونه ورپورې تړلي دي.

د ژوند پيدايښت

د سيندونو او سمندرونو د جوړښت او ځمکې د کُرې د سړښت او د هغې د شرايطو د ښه والي نه وروسته زښت زيات بدلونونه پيښ شول چې د ډېر ستر اوښتون پيلامه وه. د سمندرونو او سيندونو اوبه د مالګو، بېلابېلو ماليکولونو او بې شمېره عناصرو نه ډکې وې. د زرګونو کلونو په موده کې دمالېکولونو او اتومونو له ترکيب نه دمادې ډېر راز راز او پېچلې ډولونه منځ ته راغلل. په پای کې ددې مادو وروستنيوبدلونونو، د

مادې پېچلې بڼې منځ ته راوړې چې د نوو ځانګړتیا وو، لکه د خوځښت، تغذیې (جذب او دفع)، تنفس او د بڼې زیږول (تولید مثل)، لرونکي ؤ. د پېچلې مادې دغې نوې بڼې ته له هغو ځانګړتیاوو سره چې یادونه یې وشوه په اصطلاح کې «ژوند» وایي چې په لومړي سر کې په ډېره ساده او لومړنۍ بڼه یعنې د یو یوژوندینکو (حجروي) موجوداتو په بڼه ؤ.

په دې اساس هغه لومړني ژوي چې په سیندونو او سمندرو کې منځ ته راغلل بدن یې یوازې له یوې حجرې (ژونکې) څخه جوړ شوئ ؤ. ژوندینکه (حجره) د ګیاوو او ژوندیو موجوداتو دجوړښت واحد دی. د ساري په توګه د انسان بدن د ملیاردونو ژوندینکو (حجرو) له یوځایښت څخه جوړ شوی دی او یوه وړه ګیاه هم په خپل جوړښت کې په زرګونو ژونکې (حجرې) لری. په دې ډول د «ژوند» ډېره لومړنۍ بڼه لومړی په او بو کې پیل شوه. د زرګونو کالو پرمختیا او بشپړتیا وروسته له دغو یوکوره کی (یوحجروي) ژوو څخه نور ژوي د پیدایښت ډګر ته راووتل چې بدنونه یې له ډېرو ژوندینکو (حجرو) څخه جوړ شوي ؤ لکه چینجي چې په بیالوژی کې د ډېر کوره کي (چندین حجروی) نوم ورکړ شوی دی، او وروسته بیا دغو ډېرکوره کي ژوو د خپل چاپېریال او شرایطو (رڼا، تودوخه، د اوبو فشار او نورو) په پرتله زښت راز راز ډولونه او بڼې ځانته غوره کړې. ډېر دغه ژوي چه منځ ته راتلل د چاپېریال سره د نه سازښت او ځواکمنۍ د نشتوالي له کبله له منځه تلل. او هم د ډېرو په بدنونو کې بدلونونه منځ ته راتلل او په یو کیفي ټوپ سره به یې نوي ډولونه پیدا کېدل. چې د خپل ژوند د نوو شرایطو سره یې ځانونه سمولی شول. په دې ډول راز راز چنګابښ، په خیټې کې پښې لرونکی، بېلابېل پاسته بدني ژوی، په پښوکې بند لرونکی لکه لړمان او نور

منځ ته راغلل. په پای کې د کبانو او ملاتیر لرونکو (مهره داران) لومړني ډولونه د ژوند ډګر ته راووتل. په وچه کې هم د شرایطو سره سم د ګیاوو لومړني ډولونه د شومبړۍ یا اوبړۍ په بڼه او یو کوره کي (یوحجروی) او ډېرکوره کي (ډېرحجروي) ګیاوو ډېر ساده ډولونه منځ ته راغلل او بشپړتیا یې وکړه. د سیندونو او سمندرونو په ډکېدو سره ورو ورو ځینو ژوو چې په اوبو کې یې پوره خواړه نه موندل د سیندغاړې خوا ته مخه کړه او دې چار، چې په لومړي سر کې یې ناخاپي اړخ درلود، د وخت په تېرېدلو سره د ژوو نوي ډولونه منځ ته راوړل، چې هم یې په اوبو کې ژوند کولی شو او هم په وچه کې (دوه ژوندی). ځینو دغو ژوو په وچه کې د ښو شرایطو په موندلو سره د سیندونو چاپېریال یومخ پرېښود.

د ژوند په نوو شرایطو کې، ژوو په چټکتیا سره د پراختیا او بشپړتیا په لور مخه کړه او زښت زیات ډولونه یې منځ ته راغلل چې ډېری یې ژوند ته د دوام ورکولو د بشپړو شرایطو د نشتوالي له کبله پوپنا شول او هغوی چې د بدن بدلون یې نوو شرایطو سره جوړښت کاوه، خپل شتون ته دوام ورکړ. په پای کې د ذومعیشتینو (دوه ژوندو) له ودې څخه د خښیدونکو (خزندګانو) او الوتونکو (لومړیو حشراتو او نورو) ډولونه منځ ته راغلل. د وچې مخ د ځنګلونو په ډېرو ګڼو سیمو کې ګیاؤ او بیلابیلو ژوو ونیو چې پخپله د زرګونو بدلونونو او اوښتونونو سره مخ ؤ. داسې بدلونونه چې په پای کې یې د ژوو نوی او نسبتأپرمخ تللي ډولونه منځ ته راوړل چې (تي لرونکي) ؤ. په دې ډول زښت زیات ژوي چې اوس هېڅ ورته والی سره نلري، په اصل کې د یو ګډ نیکه لرونکي دي چې له یوې چینې یعنې د یوې ژونکې له بشپړتیا څخه منځ ته راغلي دي. نو په لنډ ډول د یو ژونکو له تکامل څخه ډېرکوره کی

(پاسته بدني یعنې چینجیان) او پاستو بدنو له ودې څخه کلک پوټکي (حلزون، چنګاښ او نور) او په پای کې شمزي (ملاتیر) لرونکی (کبان) منځ ته راغلل.

د دغو ژوو د بشپړتیا له دوام نه دوه ژوندی او خزندګان او په پای کې الوتونکي او تي لرونکي پیدا شول او د تي لرونکو د یوې ډلې له ودې نه لومړني شادوګان منځ ته راغلل چې د دوی د زرګونو کالو بشپړتیاله امله په پای کې انسان وزمه شادوګان د شتون ډګر ته راووتل.

اوس بده نه ده دا پوښتنه وکړو چې آیا مونږداسې دلایل لرو چې وکولی شو په ځمکه کې د لومړني ژوند د بڼو د پیدایښت او څرنګوالي واقعیت او د هغه د بدلون او او ښتونونو اوږد تاریخ په سمه توګه وپېژنو؟ هو، د ځمکې پېژندنې ډیر ډاډمنه لاسوندی (مدارک) شته چې هغو ته فسیل وایي.

فسیل څه شی دی؟: ښه پوهیږو هغه بېلابېل ژوي چې په سیندونو او سمندرونو کې ژوند کوي او راز راز ګیاوې چې پر ځمکه یا سیندونو کې ټوکیږي دخپل ژوند له ختمېدو نه وروسته د اوبو له بهیر سره په سیندونو، سمندرونو او د ځمکې په کندو او ژورو کې غورځیږي او ورو ورو ختې، چقړې او خاورې یې پټوې. دهغوی پستې برخې په کراره کراره له مینځه ځي خو کلکې برخې یې په زرګونو کاله د دغو ختو او چقړو لاندې خوندي پاتې کېږي او ورو ورو په ډبرو بدلیږي او د ګیاؤ پاتې شوني هم په سکرو اوړي. په دې ډول د ژوو ډبرو شوو پاتې شونو او د ګیاوو سکرو شوو ته فسیل وایي. پوهان د دغو فسیلونو له ډولونو او هغو خاورو اوختو طبقې د پنډوالي څخه چې ددغو فسیلونو مخ یې نیولی کولی شي دهغوی د تاریخ اټکل وکړي او هم هغه بدلونونه چې په زرګونو زره کاله د ځمکې دګرې په پوټکي او موجوداتو کې

تېر شوي په ښه توګه انځور کړي. پوهانو د فسیلونو په کتنې سره د ځمکې په پوټکي کې د راغلو بدلونونو ډېر اوږد تاریخ په بېلابېلو دورو، مرحلو او پړاوو باندې وېشلی دی چې د ځمکې پېژندنې په کتابونو کې یې په مفصله توګه لوستلی شو.

د انسان پیدایښت

د ژوند پیدایښت او د هغه بشپړتیایي خوځښت ته په پام سره داروین او نورو پوهانو ثابته کړې ده چې انسان هم د نورو ټولو ژوو په څیر د ځان نه دتیت یو ژوی یعنې انسان وزمه شادوګانو څخه چې د نورو ټولو ژووڅخه یې ډېره وده موندلې وه، منځ ته راغلئ دئ. ډیر دلایل شته چې د نورو ژوو او په تېره بیا، شادوګانو سره د انسان خپلولي ثابته او انسان یو راز بشپړتیا موندونکی ژوی وښیي. د انسان بدن په ټول جوړښت کې له ډېرو اړخونو لکه لاسو، پښو، سترګو، سر، د هاضمې جهاز، د وینې دوران، تنفس، د بدن ثابتې تودوخې او لنډه دا چې د ټولو ژوو په تېره بیا تي لرونکو ژوو له دغې جملې نه شادو سره د دووسوو نه لا زیات نور ګډ وجوهات لري. دشادوګانو ظاهري جوړښت، حجروي ورته والی له انسان سره او نور ګډ اړخونه لکه د امیدوارۍ دوران، د وینې جوړښت، ان په شادوګانو کې ځینې شته عواطف (لکه ژړا، خندا، د ژووپه وړاندې یو له بله دوه اړخیزملاتړ او نور) د شادو نه د انسان بشپړتیایي فرضیه ورځ په ورځ لا پسې ځواکمنه کړه.

د داروین د مکتب پلوي پوهانو (داروینستانو) په تېره بیا د شوروي اتحاد ژوند پېژندونکو د دې علمي حقیقت د اثبات لپاره دېرې هڅې کړې دي. دوی د ځمکې په مختلفو طبقاتو کې د کیندنو او پلټنو په لړ کې بریالي شول د فسیل د هډوکو هغه برخه چې د انسان او دهغه د نیکونو شادوګانو په منځ کې بېلېدونکې

پوله ده او ترڅو مودې وړاندې لا نه وه ښکاره شوې، بیا مومي (ومومی). په دې ډول د داروین د ورکې شوې کړۍ په هکله (دهډوکو یوه برخه چې د انسان وزمه شادوګانو د هډوکودلړۍاو انسان تر منځ لا تر اوسه نه وه ښکاره شوې او د داروین د ورکې شوې کړۍ په نوم یاده شوې ده) د داروینیزم د مخالفینو تش په نوم جوړ کړۍ شور او ځوږ بې اغیزې کړی شو. البته باید وپوهیږو چې اوسني انسان وزمه شادوګان د انسان نژدې نیکونه ندي بلکه انسانان او دا شادوګان د ګډو نیکونو لرونکي او له یوې تنې نه بېلې شوې څانګې دي. نن ورځ که د انسان وزمه شادوګانو هډوکي او بیا د بېلېدونکې کربښې شادوګانو هډوکي او ورپسې د شادو وزمه انسان او په پای کې د نني انسانانو هډوکي په ترتیب سره یو خوا په خوا کېږدو په ښه توګه به هغه بدلونونه د خپلو سترګو په وړاندې انځور کړو چې په سلګونوزروکالو کې منځ ته راغلي او په پای کې د نني انسان په پیدایښت سره سرته رسېدلي دي. اوس انسان ته د انسان وزمه شادوګانو د کرارکرار تکامل بهیر په لنډ ډول تر ژورې څېړنې لاندې نیسو.

انسان وزمه شادوګان (د انسان نیکونه): اټکلن څو ملیونه کاله پخوا د ودې موندلو شادوګانو ډلګۍ یعنې د لومړني انسانانو نیکونو، شتون درلود. دغو انسان وزمه شادوګانو، ونو ته د ختلو په وخت کې نېغه ښه نیوله. د دوی د مړوندونو (مچ دست) هډوکو ورو ورو د داسې خوځښتونو سره عادت وکړ چې توکي به یې پرې نیولی شول. وروسته بیا دشرایطو په بدلون سره ورو ورو دغه ډلګۍ اړې وې چې د ونو نه راکوزې شي او د ځمکې پر مخ نوئ ژوند پیل کړي. لږ لږ نېغ ودرېدل او سم په لاره تلل یې عادت شول. او کولئ یې شول په بشپړه توګه خپل لاسونه د توکو اوچتولو، د خوړو راټولولو او ځان نه دساتنې او غلیمانو سره د

مبارزې لپاره په کار واچوي. د دوی د لویو ځانګړتیاوو څخه یوه په لاره د نېغ تګ سره جوخت د سر د کوپړۍ (جمجمې) چټکه وده وه. دا راز د انسـان تـر ټولـو نـژدې نیکونـو یعنـې انسـان وزمـه شادوګانو لا زیاته پراختیا او بشپړتیا و موندله.

د انسان په منځ ته راتګ کې دکاراغېز (اوزار جوړول، فکـر کول، خبرې کول، د اور څخه ګټه اخیستل): انګلز، د انسان وزمـه شادوګانو د کیفي بـدلون اساسي علـت او پـه پایلـه کـې د انسـان د پیدایښت، د ورو ورو ودې بېلابېـل پړاوونـه کشـف کـړي دي. ده د لومړي ځل لپاره دې حقیقت ته پام وکړ چې هغـه څـه چـې انسـان یې د ژوو له نړۍ نه بېل کـړئ، د ده ټـولنیز کـار دئ. انسـان وزمـه شادوګانو د خوړو تیارولو، د نورو ژوو په وړاندې د دفاع کولو لپاره د طبیعي آلاتو څخه د ګټې اخیستنې په بهیـر کـې خپـل لاسـونه د لارې تللو له کړاو څخه وزګار او پـه کـاریې واچـول. د کـار پـه پایلـه کې د لاسو دنـده د پښـو لـه دنـدې څخـه ځـانګړې او بېلـه شـوه او لاسونه د کار سرته رسولو دپاره ځانګړي شول او په هغوی کـې ورو ورو مهارت، ځواکمني او هم غبرګ پیـدا شـوه. کـار، د نېـغ دریـدلو وضعیت او په لاره تګ د نورو بدلونونو سره جوخت د بـدن د نـورو غړو لکه دماغزو، تنفسي نظام، حنجرې، ستوني او نورو د پرمختیـا او بشپړتیا لامل شو.

<u>اوزار جوړونه:</u> د لومړیو انسانانو نیکونو په لـومړي سـر کـې د خپلو اړتیاوو پوره کولو د پاره د طبیعي آلاتو او اوزارو لکـه لرګـي، ډبرې او هډوکي څخه چې په واک کې یـې لـرل ګټـه اخیسـتله. پـه ډېره اوږده مـوده کـې د دغـو اوزارو او آلاتـو څخـه منظمـه او پرلـه پسې ګټه اخیسـتنه، د هغـو بـدلونونو سـره جوخـت چـې پورتـه یـې یادونه وشوه، سبب شوه چې دانسانانونیکونه ورو ورو پـه دغـو اوزار او آلاتو کې بدلون راولي او د بېلابېلو چارو سـرته رسـولو لپـاره یـې

چمتو کړي. د ساري په توګه لومړی یې هغه ډبره چې لاس کې نیول یې آسان ؤ، بیا موندله او په بله ډبره یې ورله څنډه تېره کوله، او دهغې د تېرې څنډې نه به یې د غوښې پرېکولو، د هډوکي ماتولو او کوتک جوړولو یا د لرګي د څوکې تیره کولو لپاره ګټه اخیستله. په دې ډول ؤ چې زمونږ نیکونو اوزار جوړول پیل کړل. د کار د وسایلو جوړولو ځواکمني هغه بنسټیز توپیر دی چې د انسانانو نیکونو د ژوو سره درلود. دوی د کار د وسایلو په جوړولو سره بیا هم د ژوو څخه لا ځانګړي او بېل شول او ورځ په ورځ یې هغې ته پراختیا او بشپړتیا ورکړه ترڅو ننني لوړ کیفیت ته ورسېدل.

تفکر (فکرکول): د شادوګانو عصبي دستګاه یعنې دماغ او اعصابو لړی، د نورو ژوو نه لا زیاته وده کړې وه. د ځانګړو بشپړتیایي شرایطو پر بنسټ او په تېره بیا دا چې انسان وزمه شادوګان د خپلو اړتیاوو پوره کولو لپاره د پوره طبیعي آلاتو د لرلو څخه بې برخې ؤ، دې ته اړ شول چې خپل دماغ لا زیات په کار واچوی. له دې کبله د شادوګانو په یوه څانګه کې د عصبي دستګاه بشپړتیا لا چټکه سر ته ورسېده. د طبیعي قانون پر بنسټ چې د هر یو غړي په کار اچول د هغه د لا زیاتې بشپړتیا لامل ګرځي، انسان وزمه شادوګانو د خپل بدن د دغه زښت ځواکمن غړي څخه د اړتیا پر اساس زیاته ګټه اخیستله نوځکه دعصبي دستګاه لا زیات په کار اچول د دغو شادوګانو په یوه څانګه کې بیا هم د وروستنی لا زیاتې بشپړتیا لامل شو. تر ټولو مهمو عواملو له جملې څخه چې د دې بشپړتیایي بهیر سره یې مرسته وکړه د انسان وزمه شادوګانو د ژوندانه او ډله ایز کار په بهیر کې د طبیعي اوزارو او آلاتو څخه ګټه اخیستل ؤ. انسان وزمه شادوګانو د طبیعي اوزارو او آلاتو څخه په ګټې اخیستنې سره لرلږ وکولی

شول چې ځینې ژوي ښکار کړی او غوښه یې په خپل مخکني خوراک توکو باندې چې وابښه، د الوتونکو هګۍ او نور ؤ ورزیات کړی. د غوښې رژیم د بدن، په تېره بیا دماغ لپاره، په زړه پورې غذابرابره او دلا بشپړتیا سره یې مرسته وکړه. د انسان د نیکونو دماغ د خپل چاپیریال د ښکارندو (پدیدو) او توکو د اغیزو راټولولو او دغو اغېزو ته د ارتباط اوعامتیا ورکولو او د اوږدو پېړیو په موده کې د لا زیاتو تجربو د زېرمه کولو په پایله کې، یو ځانګړی کیفیت وموند چې وتوانېد د خپل چاپېریال له نړۍ نه لا زیاته پوهه لاسته راوړي او د خپلو کړو په اړه اټکل وکړي. دماغزو وده او بشپړتیا د انسان د نیکونو د کار پراختیا او بشپړتیا سره مل وه. کار، نه یوازې اندامونه او دغې جملې نه لاسو ته بشپړتیا ورکوله بلکه د ماغزو دستګاه ته یې هم بشپړتیا او ځواکمنتیا وربخښله ترڅو په انساني پړاو کې دېوهې او ټاکلې موخې له مخې کار وکړی. دې نوي کیفیت چې سوچ (تفکر) نومېږي د انسان د ژوندانه په وروستیو بشپړتیایي پړاوونو کې ډېر لوی اغیز درلود او لري یې.

<u>تکلم (خبرې اترې)</u>: انساني منظمې خبرې اترې د کار په بهیر کې منځ ته راغلې دی. کار، تل یو ټولنیز فعالیت ؤ. هېڅ انسان نشو کولی او نه به وکړی شي په یوازې توګه کار کولو سره او خپل ژوند ته دوام ورکړي. د انسان نیکونه د کار (د ښکار، د مېوو او د الوتونکو د هګیو او نورو خوراکي توکو د راټولولو، طبیعي عواملو د داړونکو ژوو سره د مبارزې کولو او داسې نورو) په بهیر کې اړشول چې یو له بل سره خبرې اترې وکړي. په لومړي سر کې یې د ژوو په شان د خپلو حنجرو نه آوازونه راایستل. د کار په بهیر کې د دغو آوازونو زښت تکرار لړه لړه یوه ځانګړې بڼه ونیوله او د هغوي له ترکیب څخه د وخت په تېرېدو سره کلمې منځ ته راغلې چې د هغوی په مرسته یې کولی شول خپله موخه په ښه توګه

بیان کړي. دغه کلمې چې د هر عمل یا توکي لپاره په ځانګړې بڼه منځ ته راتلې یاد ته سپارل کېدلې. دغه چار په خپل وار سره د حنجرې او ستوني د جوړښت له بدلونونو سره مل ؤ او ورځ په ورځ یې لا بشپړتیا موندله، ترڅو په انساني پړاو کې د خبروکولو منظمې بڼې کیفیت منځ ته راوړي. خبرې کول د کار په بهیر کې د انسان دکړووړو له ورو ورو هم غږي کولو سره مرسته وکړه چې یو بل ته او راتلونکو نسلونو ته د انسانانو د تجربو د لېږد د پاره یو مهم عامل پېژندل شویدی.

د اور څخه ګټه اخیستنه: د انسان نیکونه په لومړی سر کې د اور څخه وېرېدل نو ځکه به یې د اور غورځوونکو سیمو او ځنګلونو د اور اخیستنې څخه تېښته کوله. لیکن ورو ورو د تجربې په بهیر کې وپوهېدل چې کولی شي ورځنې ګټه واخلي او د داړونکو ژوو او یخني له ضرره ځان وساتي. بیایې لږلږ د غوښې په پخولو کې د اور څخه ګټه اخیستنه پیل کړه. دوی په لومړي سر کې اور تل بل ساتلو. بیا د کار په بهیر کې وپوهېدل چې یو له بل سره دځینو ډبر وا ویا د دوو ټوټو وچو لرګیو په وهلوسره کولی شي اور منځ ته راوړي. دانسان نیکونو د اور په کار ولو د طریقې په زده کولو سره بیا هم له ژوو څخه لا توپیر وموند.

په دې ډول دا پایله ترلاسه کېږی چې د شادوګانو بشپړتیا یی بهیر، په بدني جوړښت کې داسې بدلونونه منځ ته راغلل لکه نېغ په لاره تلل، د سر د کوپړی چټکه وده، د لاسو وزګارېدل او د کار لپاره له هغو څخه ګټه اخیستل. د ملیونونو کالو په موده کې، دغو بدلونو نو چې دملیونونو کالو په لړکې را منځ ته شول، خپله څانګه د نورو شادوګانو څخه ببله کړه. کار هغه بنسټیز عامل دئ چې بیایې هم له دغو بدلونونو سره مرسته وکړه. د کار په بهیر کې اوزار جوړونه، فکرکول، خبرې کول او له اور

څخه ګټه اخيستنه او داسې نور د دې سبب شول چې انسان وزمه شادوګان، چې د ډلو په بڼه يې يو له بل څخه جلا ژوند کاوه، په خپل پراختيايي او بشپړتيايي بهير کې د پورتنيو بدلونونو سره جوخت، نيمه ټولنيز پړاوونه يو په بل پسې ووهي او په پای کې د بشپړ ټولنيز انسان پړاو کې پل کېږدي. په دې توګه د لومړنيو انساني ټولنو د پيدايښت سره جوخت د توليد لومړنۍ طريقه هم ډګر ته راووتله.

ددې فصل په شاوخوا کې د پراخې مطالعې لپاره ملګري کولی شي د لاندې کتابونو څخه ګټه واخلي :

۱-په عالم کې د ژوند پيدايښت اوخپرېدنه

۲-د انسان پيدايښت

۳-د نسلونو پيدايښت

۴- شادو څخه د انسان پيدايښت کې د کار اغېز

دويم څپرکی

توليد

توليد

د مادي ارزښتونو توليد، د ټولنې د پرمختيا او بشپړتيا اصلي عامل

د ټول تاريخ په اوږدو کې، انسانانو د بشري ټولنې د پرمختيا او بشپړتيا بنسټيزو علتونو په هکله فکرونه کړي او په دې برخې کې يې راز راز نظريې څرګندې کړې دي. ځينو، د طبيعت نه بهر ځواکونه، نورو جغرافيايي حالات يا د نفوسو زياتوالی او په پای کې يو شمېر نورو، د اتلانو رول، دانساني ټولنې د بشپړتيا بنسټيز عامل ګڼلئ دئ.

پرطبيعت برلاسی ځواکونه: د بېلابېلو مذهبونو استازو تل دعوا کوله چې دغه ټول بدلونونه د طبيعت نه بهرځواکونو په خوښه او بنې منځ ته راځي. خو ازمېښتونو او علومو ثابته کړې ده چې د طبيعت نه بهر هېڅ ځواک نشته. يواځې طبيعت او د هغه قوانين واکمن دي او د ټولنې بدلونونه هم دخپلو ځانګړو قوانينو پر بنسټ سر ته رسېږي.

جغرافيايي شرايط: د بورژوازي (پانګوالی) ډېر پوهان باور لري چې د انساني ټولنې پرمختيا او بشپړتيا د جغرافيايي چاپېريال يعنې اوبو، هوا، خاورې، کانونو، ځنګلونو او نورو د اغېز و

معلـول دي. شـک نشـته چې جغرافیـايي چاپېریـال یعنـې هغـه طبیعت چې د انسان شاو خوایې نیولې د انسان د ژوند لپاره اړیـن شرط دی خو د ټولنې د پرمختیا او بشپړتیا ټاکونکی عامـل نـدی. څکه د ساري په توګه د اروپا په لوېديز کې د دریو زرو کالو په مـوده کې ټولنیز نظام درې وارې او د اروپا په مرکز او ختیځ کې ان څلور وارې بدلون موندلی دی په داسې حال کې چې د دغې لویې و چې جغرافیــایي بدلونونــه دومــره نامحسوســه دي چــې جغرافیــه پېژندونکي یې په شمېر کې هم نه راولي. اوډېرلیدل شوي دي چې په یوهېوادکې پـر تـه لـه دې چې جغرافیـایي لـوی بـدلون مـنځ تـه راشي ټولنیز سـتر بدلونونـه پـیښ شـوي دي لکـه د فیـوډالي چـین بـدلون پـه سوسیالیسـتي چـین بانـدې، پـه داسـې حـال کـې چـې جغرافیـایي بـدلون پـه دې هېـواد کـې نـدی راغلـی. پـه دې اسـاس جغرافیـایي شـرایط د ټـولنې د پرمختیـا او بشـپړتیا بنسـټیز عامـل کېدای نشي.

<u>د نفوسـو رول</u>: د ټـولنې شـتون د انسـاني وګـړو د ټـاکلې کچې پرته ممکن ندی. داسې چې، که په یوه سـیمه کـې د انسـاني وګړو شمېر دومره نه وي چې یو د بل په مرسته خپـل کـار او ژونـد ته دوام ورکړي، یوه ټولنه منځ ته نه راځي. خو د دې چـار نـه بایـد دا پایله وانه اخیستل شي چې د نفوسـو ګـڼوالی د ټـولنې د بـدلون اساسي عامل دئ. څکه داسې ډېر هېوادونه شته دي چې لږ او ډېر ورته نفوس لري لکه امریکا او شوروي، خو پـه بېلابېلـو بشـپړتیایي پړاوونو کې دي. داسې هېوادونه هم شته چې نفـوس یـې لـږ خـو د ډېر نفوس لرونکو هېوادونو نه پرمختللي دي لکـه شـمالي کوریـا او البانیا چې نفوس یې د هندوستان دنفوس په پرتلـه لـږدی. نـو بیـا نفـوس او دهغـه ګـڼوالی د ټـولنې د پرمختیـا او بشـپړتیا د بـدلون بنسټیز عامل نشی ګڼل کیدلی.

د اتلانـو رول: ځینـې هـم د ټـولنې پرمختیـا او بشـپړتیا یوازې د وتلو شخصیتونو (اتلانو، سترو سردارانو او داسې نـورو) د ارادې معلول ګڼي. څنګه چې تاریخي تجربې او علـم ثـابتوي دغـه شخصیتونه په رښتیا سره کولای شي تاریخي یـون ګړنـدی کـړي - لکه په شوروي اتحاد کې لنین - او یا یې د ځنډ سره مخامخ کـړي - لکه په آلمان کې هټلر، په ایران کې خاین پاچـا- خـو هـېڅ کلـه د ټولنې د پرمختیا او بشپړتیا یون ته بدلون نشي ورکولی.

نو بیا د ټولنې د پرمختیا او بشپړتیا اصلي عامل څه دی؟ مارکس لومړنی کس ؤ چې د ټـولنې د پرمختیـا او بشـپړتیا بنسـټیز عامل یې کشف او ثابت کړ چې د مادي نعماتو تولید او بدلونونـه ، دبشـري ټولنـو د بـدلونونو، پرمختیـا او بشـپړتیا اصـلي عامـل دی. مارکس وایي، انسانان د دې لپاره چې خپل ژونـد تـه دوام ورکـړي لازمه ده خواړه، پوښاک، کور او دژوندانه نور مادي وسایل په واک کې ولـري او د دغـو وسـایلو لاس تـه راوړلـو لپـاره بایـد دی، هغـه تولید کړي. دوی باید کار وکړي ځکه هغه ټولنه چې خپل تولیـد و ځنډوي له منځه ځي. له دې کبله انسانان اړ دي د خپلو اړتیاوو د پوره کولـو لپـاره، هغـه تولیـد کـړي. د دې د پـاره چـې وکـولی شي تولید وکړي بایده دي دغه وسایل ولري او هم هغه په کار واچـولی شي. د دې تولید په بهیر کې انسانان په ډله ایزه توګه کـار کولـو تـه اړ دي ځکه هېڅ انسان نشي کولی خپلې اړتیـاوې یـوازې پـه خپلـه پوره کړي او له دې کبله (د ډله ایز کار او دکار دوېش په بهیر کې) یو له بل سره په یو راز ټاکلو اړیکـو کې ورننـوزي. انسـانان د خپـل ډله ایز تولید په بهیـر کې پـه پرلـه پسې توګـه د کـار اوزارو او خپلـو تجربو ته وده ورکوي او تل پـر طبیعـت او هـم یـو پـر بـل بانـدې لا زیـاتې اغبـزې پربـردي. لـه دې املـه تولیـد د هرڅـه نـه مخکـې د انسـانانو د کاروسـایل پـه پرلـه پسـې توګـه د ودې پرخـوا بیـایې او

ورسره انساني ټولنه هم خامخا وده مومي. په دې اساس، د مادي نعماتو تولید د ټولنیز ژوند بنسټ او دهغه د بدلونونو، پراختیا او بشپړتیا بنسټیز عامل دی.

تولید څه ته وایي؟

تولید: تولید په لنډه توګه، د انسان د فعالیتونو ټولګه یا مجموعه ده چې د طبیعت څخه یې د خپلو اړتیاوو پوره کولو لپاره، د کار د اوزارو او خپلو تجربو په مرسته،سرته رسوي. تولید دوه اړخونه یا دوه خواوې لري چې په بشپړه توګه یو تر بله تړلې او مربوطې دي. او دا دواړه مولده ځواکونه او تولیدي اړیکې دي.

مولده ځواکونه دادي: ۱- د تولید د وسایلو ټولګه ۲- انسانان چې د خپلو تجربو په مرسته دغه وسایل په خوځښت راولي او خپلې اړتیاوې پرې پوره کوي.

۱- د تولید وسایل: پخپله د دوه برخو څخه جوړ دي : لومړی د کار وسایل چې عبارت دي له ماشین آلاتو، لوازمو، اسبابونو، اوزارو، هغو ودانیو څخه چې په تولید کې ورنه ګټه اخیستل کېږي، د لېږدرالېږد (حمل ونقل) وسایلو، ارتباطي وسایلو، لارو، ځمکو او داسې نورو او د ټولو نه مهم د کار اوزارو څخه. ځکه چې په تولید کې د انسانانو ځواک، د کار د اوزارو په ډول پورې تړلی دی چې په واک کې یې لري. دوهم دکار موادچې عبارت دي له هغو ټولو توکو څخه چې انسان پکې د کار د وسایلو په مرسته بدلون راولي اوپه دې توګه د خپلې خوښې تولید منځ ته راوړي، لکه اومه مواد، لومړني مواد او داسې نور. د ساري په توګه انسانان د پنبې (خامو موادو) څخه د ماشین آلاتو په مرسته سپنسي جوړوي اویا د سپنسي (لومړنی مادې) نه ټوکر او بې. دلته پنبه اوسپنسي دکار مواد دي.

۲- انسان: د خپل کار د ځواک په مرسته د تولید او د کار د وسایلو او اوزارو برابرلو اصلي عامل دی. (د کار لپاره د انسان استعداد اود فکري او جسمي ځواک ټولګه، دانسان دکارځواک بلل کیږي) .

تولیدي اړیکې: وګړي، په ځانګړي او جلاجلا کار سره د مادي ارزښتونو په تولید لاس نه پورې کوي بلکه دغه چار د ټولنیزو بېلابېلو ډلو په بڼه په ډله ایز کار سره سرته رسوي. د ساري په توګه د څپلو جوړولو یوه نوې کارخانه په پام کې ونیسی، دلته یو شمېر وګړي یو د بل په مرسته د پلورتوکو په تولید یعنې څپلو جوړولو په چارو بوخت دي، په سلګونو او کله په زرګونو نور وګړي ددغې کارخانې لپاره د ماشین آلاتو، څرمنو، سپڼسیو او ستنو د تیارولو په چارولګیا دي. پلانئ بزګر په خپلې وړې کروندې کې هم د خپل چاپیریال له نړۍ نه بېل په یوازې سر تولید یعنې کر کیله نشي کولای، نوموړی بزګر یوې یا تراکتور ته اړتیا لري چې د صنعتګر په لاس یا په یوه کارخانه کې جوړېږي، دئ دغه راز مالګې، اورلګیت، صابون او نورو ته اړ دی چې دنورووګړوپه وسیله منځ ته راځي. په پایله کې ګوروچې وګړي د مادي ارزښتونو د تولید په بهیر کې عملاً یو د بل سره یو ډول متحداوتړلي دي. په دې اساس، تولیدي اړیکې، د تولید په بهیر کې یو تر بله د وګړو ټولنیزې اړیکې دي. (دغو تولیدي اړیکو ته اقتصادي اړیکې هم وایي).

تولیدي اړیکې له دریو یو تر بله تړلو او مربوطوبرخوڅخه جوړېږي. په دې ډول: ۱- د تولید د وسایلو د مالکیت بڼه؛ ۲- په تولید کې د طبقاتو او ډلو موقعیت؛ ۳- د تولید شوو مادي ارزښتونو د تقسیم او وېش بڼه.

۱- د تولیدی وسایلو د مالکیت بڼه: کېدای شې چې د تولید په بهیر کې د وګړو اړیکې د دوه اړخیزې همکارۍ او مرستې په بڼه وي، داسې چې هیڅ یو سړی، د بل سړي زبېښاک و نه کړي. او یا د یو وګړي څخه د بل وګړي د زبېښاک په بڼه وي. دغه دواړه په دې پورې اړه لري چې څوک د تولید د وسایلو څښتن دی. که چیرې د تولیدوسایل دټولنې په ټولووګړوپورې اړه ولري په دې صورت کې د انسان زبېښاک د انسان په وسیله نشته، او په داسې حال کې چې دغه وسایل په ټولو پورې اړه ونلري، بلکه په یو شمېریا ټاکلې ډلې پورې اړه ولري داسې اړیکې ټینګېږي چې د تولید د وسایلو لرونکي نورخلک په کار اچوي او د دوی د لاس ګټه لوټوي. له دې کبله چې کارګران په پانګواله ټولنه کې د تولید د وسایلو نه بې برخې دي په پانګوال باندې د خپل کار څواک له پلورلو (استثمار کیدلو) پرته بله لارنلري. په داسې حال کې چې په کمونیزم کې د تولید وسایل په ټولو پورې اړه لري نوځکه د انسان څخه د انسان زبېښاک به بالکل موجود نه وي.

۲- په تولید کې د ټولنیزو ډلو او طبقاتو ځای: د تولید د وسایلو د مالکیت بڼه ، د تولید په بهیر کې د وګروځای ټاکي. په داسې حال کې چې خصوصي مالکیت شتون ولري، د وګړو یو ټاکلی شمېر د تولید د وسایلولرونکي وي اوپه وړاندې یې یوزیات شمېر د تولید وسایلو نه بې برخې دي. دې چار په پایله کې د ټولنې وګړي په بېلابېلو ډلو او طبقو باندې چې هریو یې ټاکلی موقعیت لري، وېشل کېږي. د ساري په ډول، پانګواله ټولنه کې کارګران د تولید د وسایلو نه بې برخې او د ټولنې د مادي ارزښتونو د تولید اصلي عامل دی. خو پانګوال د وسایلو څښتنان دي، تولید په خپل لاس کې نیسي او واکمني کوي.

۳- د مـادي ارزښـتنو د ورکـړې او وېـش بڼـه: څنګـه چې مومخکې وویلې، د تولید د وسـایلو د مالکیـت څرنګـوالی پـه تولیـد کې د وګړو ځای (مقام) ټاکی. د تولید شوؤ توکو د ویش بڼه هم د تولید د وسایلو د مالکیت له څرنګوالي نه منځ تـه راځـي. د سـاري په توګه پانګواله ټولنه کې، چې پـانګوال د وسـایلو خاونـدان دي، د کارګرانو په لاس ټول تولید شوی توکي ځان ته اخلي په داسې حال کې چې کارګران له دې امله چې د تولید وسایل نلري ډېرئ یې پـه لوږه او نیستي کې ژوند کوي. په کمونیستي ټولنه کې چې د تولید وسایل په ټولو خلکو پورې اړه لري د ټولنې ټول غړي کولی شـي د خپلې اړتیا سره سم د تولید شـو و توکـو څخـه ګټـه واخلـي. څنګـه چې پـه ټـولنیزو بېلابېلـو رژیمونـو کې د مالکیـت ډولونـه یوتربلـه توپیرلری، نو په دي اساس دټـولنې د وګـړو او ډلـو پـه مـنځ کې د مـادي ارزښـتونو او ټـولنیزو شـتمینو ورکـړه او ویـش هـم بېلابېـل ډولونه لري.

د تولید بڼه یا طریقه: مولده ځواکونو او تولیدي اړیکو تـه یو ځای د تولید طریقه وایي چې لنډیز یې داسې انځورولی شو:

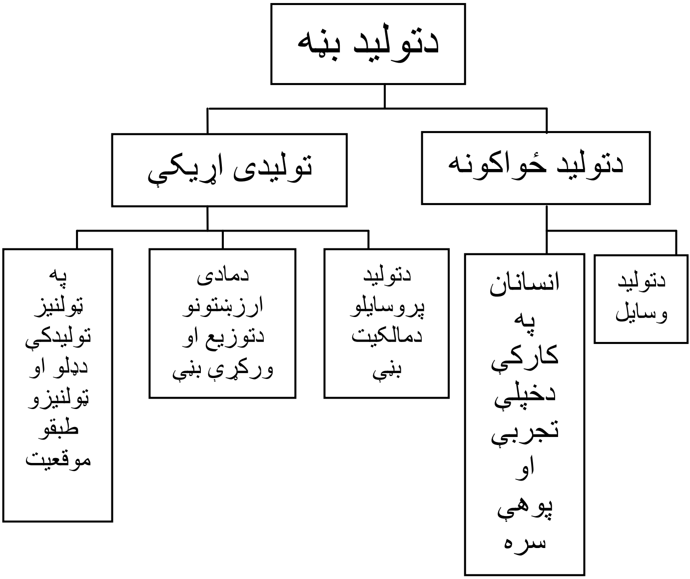

بېخبنا او مخبنا: وموویل، وګړي دتولید کولو دپاره اړ دي چې یو تر بله ټاکلې اړیکې اومناسبات ټینګ کړي چې دغولړیکو ته تولیدي اړیکې وایي. تولیدي اړیکې د ټولنیز رژیم تـا داو او بنسـټ جوړوی چې په اصطلاح کې بېخبنانومېږي. هغـه څـه چې د دغې بېخبنا پرمخ ځای نیسي مخبنا بلل کیـږي چې سیاسـي، حقـوقي، اخلاقي، ښکلا پېژندنه، مذهبي، فلسفي نظریات او افکار او هـم په هغو پورې اړونده سازما نونه او موسسـات پکښې شـامل دي، لکـه دولتي دستګاه، اداري سازمانونه، پوهنتونونـه. . . او داسـې نـور. د

ټولنې د مولده ځواکونود بشپړتیا سره یو ځای هرومرو بېخبنا او مخبنا دواړه بدلون مومي.
فرماسیون یا اقتصادي- ټولنیزه بنه: د مادي ارزښتونو د تولید طریقه چې د مولده ځواکونو او تولیدي اړیکو له یووالي څخه منځ ته راغلې د هغې د اړونده مخبنا سره یو ځای شکل بندي یا اقتصادي - ټولنیز فرماسیون جوړوي. د بشر په ټول تاریخ کې پنځه اقتصادي- ټولنیز فرماسیونونه پېژندل شوی دی. لومړی کمون (اشتراکي ټولنه)، مریبتوب، فیوډالیزم (ځمکوالي)، پانګوالي او کمونیزم (سوسیالیزم د کمونیزم لومړی پړاو دی). د دغو اقتصادي- ټولنیز و بڼو هره یوه یې په ځان پورې د اړوندې بېخبنا او مخبنا لرونکې ده. د ټولنې د بشپړتیا بهیر د هغې د لومړنی ساده بڼې یعنې کمون څخه پیل شوې اود لوړو بڼو پرلور بشپړتیامومي. په دې ډول چې کمون له منځه و لاړ، مریبتوب راغی او د مریتوب په له منځه تللو سره فیوډالیزم او ورپسې پانګوالي او پای کې سوسیالیزم د شتون ډګر ته راووت. چې د کمونیزم یعنې د انساني ټولنې تر ټولو لوړې بڼې پرخوا روان دی.

دریم څپرکی

د لومړني کمون ټولنیز نظام او دهغه پرمختیا او بشپړتیا

د کمون جوړښتیز پړاو

په لومړي څپرکي کې مو په لنډ ډول د انسان پیدایښت، اوزار جوړونه، خبرې او فکرکول وڅېړل او وموویل چې له دغو بدلونونو سره چې په سلګونو زره کاله یې ونیول انسان منځ ته راغی. د انسان لومړني اوزار لاسي تبرګي، تېره څوکي لرګي او کوتک ؤ. لومړنیو انسانانو له دغو اوزارو څخه د ښکار شوو ژوو د غوښو پرېکولو، د هډوکو او لرګیو ماتولو او یا دوابښو د ریښو (جرړو) را ایستلو او نورو د پاره ګټه اخیستله. په دې ډول لومړني انسانان دخپلو ساده اوزارو په مرسته زرګونو کاله طبیعت سره دمبارزې په حال کې ؤ او ورو ورو د تولید او خپل ډله ایز ژوند په بهیر کې د بشپړتیا پرخوا تلل. دغو اوزار جوړولو سره جوخت د انسان بدن او د ده د غړو هم غبرګي یو څه پرمختیا موندله. دغه بهیر څه دپاسه نیم ملیون کاله وخت ونیواو په دې ټوله موده کې لومړنیو انسانانو د ډله ایز کار او تولید په بهیر کې خپلې بشپړتیا ته دوام ورکاوه. په دې اوږده دوران کې یو له مهمو پړاونو څخه د کنګل نیولو زمانه

وه چې نـږدې سـل زره کالـه پخـوا پيـل شـوه. پـه دې دوره کـې د ځمکې شمالي نيمې کرې اوبه او هوا سخت ساړه شول او يوه لويه برخه يې، د کنګـل سـترو ټوټـو، لانـدې کـړه. پـه دې بـدلونونو کـې زيـاتره ګيـاوې لـه منځـه لاړې او د دغـو سـيمو ژوي يـا لـه منځـه ولاړل او يـايې اسـتوايي سـيمو تـه کـډه وکـړه. خـو د دغـو سـيمو انسانانو د اور او خپلو تجربو او د کار د اوزارو نه په ګټې اخيسـتنې سره او نورو پاتې شوو ژوو او واښو چې طبيعي نوو شرايطو سره يې ځانونـه عيـار کـړي ؤ وکـولی شـول خپـل ژونـد او بشـپړتيا تـه دوام ورکړي.

د کـار طبيعـي ويـش: د کـار د اوزارو او د وګـړو د تجربـو پرمختيا او په ځانګړې توګه د کار نـوؤ اوزارو پيدايښـت لکـه سـانګه (نېزه) ، غښي او نورو دا امکان منځ ته راوړ چې د وګړو هره ډله د توليدي کار يوه برخه په غاړه واخلي. په دې وخت کې وګـړو کـولی شول د نسبتاً اوږدې مودې لپاره په يوې سيمې کې استوګن شي. لـه دې کبلـه د ښځو او نارينـه ؤ او دزړو او ځوانـانو تـر مـنځ د کـار طبيعي ويش مـنځ تـه راغـی. سـړي چې وجـود يـې غښـتلی ؤ او د ماشومانو ساتلو او د کور نيوچارو سر تـه رسـولو تـه يـې اړتيانلرلـه، ښــکاريان شــول. د ټــولنې د غــړو لپــاره يــې غوښــه، څــرمن او نورڅيزونه تيارول او ښځې دمبوو او سابو پـه راټولـو، د جـونګړې په جوړولو او د کور په چارو بوختې وې. د پاخه عمر خاوندانو چې زياتې تجربې يې ترلاسه کړې وې اوزارونه جوړول او ماشـومانو بـه له درې کلنۍ نه د ميندو سره پـه چـارو کـې مرسـته کولـه. پـه دي ډول د کارطبيعي ويش د جنس او عمر سره سم منځ ته راغی او دا چار په ټولنه کـې د مولـده ځواکونـو د لا پرمختيـا سـبب وګرځېـد. ځکه چې د کار حاصل ورکونه او د تجربې لاسـته راوړنـه يـې زياتـه کړه. په کار کې دغه ساده همکـاري ورو ورو پـه لا مهمـې همکـاري

او وېش بدله شوه داسې چې ځينې کسان ورو ورودهغوچاروسرته رسولوته ځانګړي شول چې زيات مهارت يې پکې درلود.

د ډبر (کلان) پيدايښت: د مولده ځواکونو بشپړتيا انسانانو ته په ټاکلو سيمو کې دميشت کيدلو امکان ورکړ. او دغه چار سبب شو چې دځو پخوانيو ګڼ شمېره ډلو پر ځای د کورنيو نه نسبتأ ثابته ټولنه منځ ته راشي. د خپلوانو دغې ټولنې ته کلان يا ټبر وايي. په دې ډول لومړنۍ انساني ټولنې (لومړنی کمون) ځانګړې بڼه غوره کړه. له دې وروسته د انساني ټولنې پرمختيا او بشپړتيا د ټولنيزو قوانينو سره سم، چې د بشري ټولنې ځانګړتيا ده، سرته رسېدلې ده. او مونږ په دې کتاب کې په وار سره بشري ټولنې په لنډه توګه لولو.

لومړنی کمون او بشپړتيا يې

دکمون مولده ځواکونه - د نوو اوزارو منځ ته راتګ: له ۱۴ نه تر ۱۳ زرو زيږديز (ميلاد) نه مخکې کالو په واټن کې د مولده ځواکونو بشپړتيا دوام وموند او ډبرين اوزار بشپړ شول. انسانانو د ډبرو په صيقل (سولولو) او سوري کولو سره نسبتا سپک اوزار او توکي لکه ډبرين چاقو، تبرګي، سومبه (نېزه) او نور جوړ کړل. د ساري په توګه د چخماخ ډبره يې تېره کړه د لرګي يا د هډوکي د ميلې په څوکه پورې يې و نښلوله اوسومبه يا نېزه يې ورنه جوړه کړه. د دغه دوران تر ټولو لويه اختراع غشی (تير) او لينده وه. دې وسلې، دښمنانو او وحشي ياځناورو ژوو سره په مقابله کې د انسانانو ځواک ډېر پياوړی کړ ځکه چې دوی کولی شول د هغې په وسيله د نسبتأ لرې واټن نه دښمن ته ګوزار ورکړي.

اوس نو انسان کولی شول د خپلې اړتیا لویه برخه لکه غوښه، څرمن، د وسلې او اوزار جوړونې لومړني مواد لکه ښکر او هډوکي د ښکار څخه لاس ته راوړي. د جال، سومبې (نیزې) او د هډوکو د کونډو (چنګک) منځ ته راتګ د کب نیونې اقتصادي اهمیت پسې لا زیات کړ. د نوو اوزارو نه ګټې اخیستنې د کار ګټورتیا لاپسې زیاته کړه. انسانانو کولی شول د خپلو لومړنیو اړتیاوو څخه لږ زیات څه ترلاسه کړي. اوس یې کولای شول د ښکار نه ترلاسه شووڅېزونو څخه یوه اندازه، د سختو، وربښت ناکو او سړو ورځو لپاره، وساتي. د ختو او لرګیو د لوښو منځ ته راتګ د زیاتې مودې د پاره د خوړو زېرمه کولو او پخولوامکان برابرکړ. دې تولو، انسانانو ته په یوې سیمه کې دلا اوږدې مودې دپاره دپاتې کیدلو امکان برابر کړ. ځکه یې د لرګیو څېزونو او نورو نه د کورونو په جوړولو پیل وکړ او ورو ورو یې کډوالي پرېښوده.

د کرکیلې پیدایښت: هغه قبیلې چې په حاصل ورکوونکو سیمو کې اوسېدلې د خوراکي نباتاتو څخه د ګټې اخیستنې په بهیر کې پوه شوې چې کولی شي دغه نباتات وکري. جوته ده چې دغه کار په لومړي سر کې زیاتره د ښځو په وسیله چې په قبیله کې به پاتې کېدلې او دنده یې د سابو او میوو راټولول ؤ، سرته رسېده. انسانانو لومړی د بڼدنو په کر لاس پورې کړ. ځکه بیکاره ګیاوې د دغه بوټي د ودې خنډ کېدلی نشول. ورپسې یې ورو ورو د جودرو، غنمو، وربشو او نور و کر زده کړ. د تجربې په بهیر کې یې زده کړ چې ګیا ه د ځمکې اړولو په صورت کې لاښه وده کوي، له دې کبله یوه (قلبه) منځ ته راغله چې په لومړي سر کې په کوږ سرو لرګیو سره چې لوغړند کول یې، سرته رسېده. وروسته یې دلرګیو په سرونو کې د چخماخ ډبرې ټړلې او بېل به یې ورنه جوړاوه او د لوکولو د پاره به یې د لرګي د لور په څوکه پورې د

چخماخ وړې ډبرې نښلولې او په دې لومړنیو وسایلو سره کرکیلې بڼه ونیوله.

د مالـداری پیدایښـت: د کرکیلـې پرمختیـا سـره جوخـت، مالداري هم منځ ته راغله او پراخه شوه. په دغه زمانه کې د ژوو ښکار زیاتره په دې ډول ؤ چې د ژوو رمې به یې په ډله ایزه توګه د هغې ایسارې سیمې پر لـور چې مخکې بـه یـې تیـارې کـړې وې، ځغلولې. څنګه چې د تولیـد وسـایل دپخواپـه پرتلـه پرمختللي ؤ او کولی یې شول تر یوې اندازې پـورې خپلې اړتیـاوې پـوره کـړي، د ښکار شوو ژوو څخه به یې یو شمېر نـه وژل او د هغـو ورځـو لپـاره به یې ساتل چې پکې ښکار نشو کېدی. د دغو ژوو څخه ځینوبچي راوړل او شیدې بـه یـې کـولې او کـورني کېـدل. پـه دې ډول د ژوو کورني کولو مسله منځ ته راغلـه او مالـداري پیـل شـوه. انسـانانو د ژوو له غوښو، څرمنو، وړیو او شیدو نه ګټه اخیستله او ورو ورو یې داسې ژوي لکه پسونه، غواوې، وزې، سرکوزي او سپي کورني کړل او د ځان په چوپړ کې یې راوستل.

د لـومړني کمـون پرمختـګ او تولیـدي اړیکـې: د لـومړني کمون تولیدي اړیکې، د هغو وګړو تر منځ اړیکوته ویل کېـږي چې ټولوپه ګډه سره اودیوبل دپاره کار کاوه. د کمون ټولو غړو په تولید کې برخه اخیستله او هغه څه چې یې تولیـدول،عملابـه یـې ټـولنې ته ور سپارل. هرڅېر په یوې ټاکلې سیمې کې ژونـد کـاوه. د دغې سیمې ځمکـه او ټولـه شـتمني د تولیـد اصـلي وسـایل ؤ او پـه ګـډه سره به ورنه ګټه اخیستل کېده. یعنې د کمون په ټولـو غـړو پـورې یې اړه درلوده. د تولید په بهیر کې پیښـو شـوؤ بـدلونونو د انسـاني ټولنې په سازمان کې لا زیات بدلونونه منځ ته راوړل. په یوه سیمه کې په ورو ورو میشت یا تم کېدلو، د کـامونو پـه مـنځ کې پخـوانۍ اړیکې پیاوړې او نوې اړیکې یـې هـم مـنځ تـه راوړلـې. اقتصـادي او

توليدي اړيکو تېنګښت مونده، ګاونډې کامونه د وحشي ژوو په وړاندې د دفاع، دخپلو خوراکي زېرمو او دپرديو کامونو له بريدونو څخه دځان ساتنې د پاره يو تر بله سره يوموېکېدل. دکامونو تر منځ نږدې اړيکې او پيوستون د قبايلو د منځ ته راتګ سبب شو. په پايله کې په پخوانيو توليدي اړيکو (په هرکام يا ټبر پورې اړوند توليدي وسايلو باندې ګډ مالکيت) سربېره، قبيله ايز مالکيت او شتمني رامنځ ته شوه.

په هغه سيمه کې چې د يوې قبيلې وګړي پکې استوګن ؤ، ښکار به يې کاوه او په کب نيونې او نورو به بوخت ؤ او هم ټولې اړوندې طبيعي سرچينې د قبيلې شتمني او مالکيت ګڼل کېده. سيندونو، غونډيو، غرونو او ځنګلونو دسيمو د طبيعي پولو په حيث، قبايلو پورې اړه لرله. (البته بايد په پام کې ولرو چې په دې زمانه کې د ونې (قد)، وزن او بدني ځواک له نظره د وګړو د بدني توپير له امله شخصي اوزارو درلودلو ته اړتيا پيدا شوې وه،که څه هم د توليد بنسټيز وسايل لا تر اوسه مشترک ؤ.)

د طايفو يو ځای کېدل، د بشر د پرمختيا د پاره يو لوی ګام ؤ. ځکه په دې ډول د دوی اختراعات او تجربې په چټکۍ سره بدلېدلې او هم د کامونو يو ځای کېدل او د قبيلو جوړېدل، ورو ورو داوږدو زمانو په موده کې په هره قبيله کې د يوې لهجې او يوه کلتور او تمدن د منځ ته راتلو سبب وګرځيد.

د کمون مخبنا

<u>موروا کي:</u> د کار په طبيعي وېش سره ورو ورو د ښځو کار د ټبر (قام) د اړتياوو پوره کولو د پاره په يوه ډاډمن فعاليت بدل شو، په داسې حال کې ښکار (د سړو کار)، اتفاقي اړخ درلود او

ځکه خو د ټبر لپاره د خوړو پوره کولو ډاډمنه سرچینه نه ګڼل کېده، دې چار لړلړ دښځې اقتصادي رول دټبر په ژوندکې پیاوړی کړ او هغې ته یې د کامونو د ریاست مقام کې ځای ورکړ. استوګنځي او یا هغې ته نږدې د ښځې همیشني ژوند د دغه کارد ټینګښت سره مرسته وکړه.

د ډله ایز و ودونو منځ ته راتګ چې په هغه کې یوازې د اولاد مور معلومه وه په کام (کلان) کې د ښځې رول پیاوړی کړ. ښځه یوازې د ټبر نیا ګڼل کیده. د کورنۍ مشره، او داسې مرکزیت ؤ چې د قام (ټبر) غړي د هغې په شاوخوا باندې راټول شوي ؤ. دې ټولو د مور ټولنیز رول او اغیز لاپسې زیات کړ. د کمون دغسې ټبر ته چې په هغې کې ښځه د طایفې او قبیلې مشره وه، د موروواکي کمون وایي.

موروواکي د کار طبیعي وېش او تولیدي ځواکونو له پرمختیا وروسته منځ ته راغله او اوږدې مودې د پاره پر ځای وه او بیا ورو ورو د څو کامونو د یو ځای کېدو نه وروسته چې قبیلې پیدا شولې او لابشپړ ټولنیز سازمان جوړ شو، دښځورول هم کرار کرار دکمیدلو پر لور مخه کړه.

<u>قبیله یي سازمان</u>: د څو طایفو یووالي سره قبیله یي سازمان منځ ته راغی. د قبیله یي سازمان د پیدایښت سره جوخت ورو ورو د نارینه وو رول او اقتصادي واک ډېرېده او په دغه نوي ټولنیز سازمان کې، طایفو هم تر ډېرې مودې خپله خپلواکي ساتله. د قبیلې ټولې چارې د طایفو د لویانو او مشرانو د شورى په وسیله چې د کمون د غړو عمومي ټولنه کې ټاکل کېدل، سرته رسیدلې. هرې قبیلې او کام یو مشر درلود، د رییس یا د ډلې د مشر اغیز د ده په فردي ځانګړتیاوو، تجربو، په ښکارکې ځواک او مهارت، په جګړه کې زړورتیا او عقل او پوهې پورې تړلی ؤ.

د جګړې پر وخت به دجګړې مشر ټاکل کېده اوله جګړې وروسته به ګوښه کېده. مشرتوب میراثي نه ؤ او د مشر شتمني د نورو سره څه توپیر نه درلود. په دې ډول ګورو چې، دلومړني کمون په نظام کې، دولت ته ورته موسسې شتون نه درلود، او یو راز طایفه یي ډیموکراسي ټینګه وه. یعنې په اړوند و چارو کې د ټولنې د ټولو غړو نږدې یوشانته ګډون. دغه ټولنیز سازمان (مخبنا) د اړوندو تولیدي اړیکو (بېخبنا) سره په ټولیزه توګه سمون درلود.

د کمون کلتور (د بشري تمدن او کلتور پیل انځورګري): انسانانو، چې د تفکر ځواک یې پرمختیا موندلې وه، اوس یې کولی شول د طبیعت څخه خپل انځورونه په یوه ځانګړې بڼه واړوی. لومړني انسان هڅه کوله دهغو توکو او ښکارندو یا پدیدو بڼه چې پېژندله یې د ماتوکرښو (دندانه ها) په مرسته چې یو له بل سره یې نښلول، وکاږي. د تولید او طبیعت سره د مبارزې د لا زیاتې پرمختیا په بهیر کې انسانانو د تجربې او مهارت په لاس ته راوړلو سره وکولی شول دراز راز شیانو لږ او ډیر ې کره بڼې انځور کړي. دوی د نورو انسانانو د بڼو، د ښکار د ځرنګوالی،دژوودبڼوانځورونه د غارونو په دیوالونو یا ډبرو باندې کښل او د معدني (کاني) مالګونه یې د رنګونې د پاره ګټه اخیستله.

البته دغه لومړنی انځورګري (نقاشي) ساده کرښې وې چې یوازې یې د توکو او ښکارندو یا پدیدو باندېنی او ظاهري بڼې یې ښکارولې. خو د کمون انسان د پوهې کچې اجازه نه ورکوله د توکو ریښتیانی اصل او د دوی د ننني او متقابلې اړیکې او تړاو انځور کړي.

په کمون کې د مذهبی افکار و پیدایښت: د کمون د ټولنې پرمختیا، بشپړتیا او پراختیا انسان د طبیعت په تېز فکره

سیلاني بدل کړ. ده زیارایسته طبیعت او لاملونه یې وپېژني خو د طبیعت په هکله یې تجربې او اطلاعات بشپړ نه ؤ. له دې امله د طبیعي پیښو لکه توفان، اورشیندنې، د ځنګلونو سوزېدنې، سیلاو او وچکالۍ په وخت کې دې پایلې ته رسېده چې طبیعت نه باندې وېر وونکي ځواکونه شته چې د طبیعت پر ټولو ښکارندو (پدیدو) باندې واکمني کوي او له دې کبله د طبیعی په دې ډول دهغو طبیعی ځواکونو په اړه چې دانسان په ورځني ژوند یې ستر اغیز درلود، دکمون انسان ناسم او تېر وتنو څخه ډک اند پایله، دمذهبی باور پیدایښت ؤ. ځواکونو په هکله یې ناسم خیالات لرل. په دې ډول په دغه وخت کې مذهبي اندونه (عقاید)، د طبیعت دریښتینو ځواکونوپه اړه، د انسان په فکر کې د سهوو نه دډکو خیالونو را ټولېد ل ؤ چې د دوی په ورځني ژوندیې واکمنی درلوده.

د روح په شتون باور: انسانانو په خوب کې بېلابېلې پېښې لیدلې او له هغو وګړو سره په خوب کې مخامخ کېدل چې له دوی لرې یا مړه شوي ؤ. او هم یې خپل غلیمان په خوب کې لیدل چې پر دوی برید کوي اویایې کړوي. د خوبونو په ریښتنې وجه د نه پوهېدوله امله دې پایلې ته رسېدل چې هر څوک یو روح لري چې له بدن نه یې بېله ده، د خوب په وخت کې په لنډمهاله او د مرګ په وخت کې په همیشنۍ توګه له بدن نه جلاکیږی. بېله شوې اروا د ارواګانو سره خبرې کوي او کله چې بېرته بدن ته راستنه شي، انسان ویښیږي. انسانانو باور درلود چې د دوی د قبیلو او طایفو د مشرانو، پلرونو او نیکونو ارواګانې د دوی قبیلې سره نږدې اوسیږي او د دوی ساتنه کوي. له دې کبله یې د سختي او کړاو په وخت کې او هم یې د لاښه ژوند د برابرولو لپاره د ارواګانونه مرسته غوښتله چې خپله غوښتنه یې دمذهبي

بېلابېلو دودونو په ترسره کولو او د قربانیو او سوغاتونو په ورکولوسره څرګندوله.

ورو ورو انسانان د هرڅه، ان د خدایانو لپاره هم په اروا قایل شول لکه د توفان، ځنګل، اوبو اوپیریانو اروا او د نیکۍ او بدۍ، ګټورو او زیان رسوونکو ځواکونو متضادې ارواګانې او داسې نور. د ارواګانو د ولکه کولو لپاره سحر او جادو پیدا شول او هم د خدایانو د څرګندېدنې (تجسم) او د دوی د لمانځنې لپاره بت لمانځنه منځ ته راغله.

د کمون ټولنیز نظام د ړنګېدو بهیر

د فلزي اوزارو منځ ته راتګ: انسانانو د کار اوزار وجوړولوهڅه کوله او د پرله پسې کیندنو په لړکې یې طبیعي مس وموندل، داسې فلز چې د چخماخي یا ډبرین تبر تر ګوزار لاندې یې په آسانۍ سره خپله بڼه بدلوله. انسانانو د مسو ددې ځانګړتیاو څخه ګټه واخیستله، تبر، چاقو، غشۍ، لېنده او دنیزې سروکې یې د مسو څخه جوړه کړه او بیایې قلعي وموندله. دمسو او قلعي له ګډولو نه یې یو الیاژ لاس ته راوړ (برونز) چې له دغه الیاژ څخه یې خپل اوزار جوړول. دې اختراعاتو سره یو ځای د لرګیو څخه دلومړنیو سترو کورونو جوړول هم پیل شول. انسان زیار وکښلو د خپلو لاسو خوځښت تر ټولو ساده ماشیني دستګاه ته ولېږدوي اوپه دې ډول دکولالۍ څرخ او د اوبدلو تر ټولو ساده کارخونه یا دستګاه ډګر ته راووته. د اوسپنې د کشف او ویلې کېدو د طریقې یادولو نه وروسته، د بېلابېلو اوسپنیزو اوزارو لکه لور، بېل او د کرکیلې نور اوزار او داسې نوروشیانو جوړونه پیل شوه. خو ددې فلزي اوزارونه د ګټې اخیستنې سره سره د لرګیو، ډبرو، د ژوو له ښکرو او نورو نه جوړ شوي اوزار لا هم د ګټې وړ ؤ. د فلزي آلاتو د

پیدایښت نه مخکې د تولید حاصل ور کونه لېره وه. د فلزي اوزارو او انسانانو د تجربو په کار وړلو سره تولیدي چارې (کرکیله او مالداري) په چټکۍ سره زیاتې شوې.

د کرکیلې پراختیا: د فلزي اوزارو نه ګټې اخیستنې د کرکیلې په پراختیا کې زیاته اغېزه درلوده او انسانانو ته یې امکان ورکړ په هغو سیمو کې چې کرکیلې اوبو ته اړتیا درلوده، پټو ته د اوبو رسولو لپاره کانالونه (ویالې) د نوو اوزارو په وسیله جوړې کړی او هم یې په دې فلزي وسایلو سره وکړای شو بندونه جوړ کړي او دکرنې لپاره د غرونو او ډبرو ترمنځ داوبو زېرمې جوړې کړې. د کرکیلې تجربو د انسانانو سره مرسته وکړه ترڅو نوې سیمې د کښت لاندې راولي داسې چې په ځینو سیمو کې کرکیله دکمون دځینو قبیلو اصلي دنده وګرځېدله.

د مالدارۍ پراختیا: په هغو سیمو کې چې د کرکیلې لپاره طبیعي شرایط برابرنه ؤ، مالداري پراختیا ومونده. انسانانو زیات شمېر ژوي کورني کړل او دسوداګرۍ او کار د وسایلو په پرمختیا سره یې وکولی شول د ژوو له غوښو، څرمنو، وړیو او شیدو څخه بېلابېل محصولات منځ ته راوړي. په ځینو سیمو کې مالداري د ځینو قبیلو اصلي تولید وګرځېد. په دې سیمو کې زیاتره څاروي ساتونکي (مالداران)، دکوچیانو په توګه کېږدیو کې اوسېدل، دوی د اوږدې مودې لپاره تر هغه وخته پورې چې څرځایونه یې د ګټې اخیستلو وړ ؤ په اړونده سیمه کې پاتې کېدل. ځینې وختونه مالدارې قبیلې د بزګرو قبیلو سره ګډېدلې. د مالدارۍ او بزګرۍ پراختیا د بشریت په بشپړتیا کې یو لوی ګام ؤ.

د کمون په بېخبنا کې راغلي بدلونونه:

١- د کار لومړنیتوولنیزو ېش: د مالداری اوکرنې پراختیا سبب شوه چې د کمون بېلابېلې قبیلې دخپل ژوند او چاپېریال د شرایطو سره سم د دغو دواړو څانګو نه په یوې کې مهارت ترلاسه کړي. د قبیلو وېش په بزګرو او مالدارو قبیلو باندې د بشر په تاریخ کې د کار لومړنیتوولنیز وېش ؤ. مالدارو قبیلو د خپلو تجربو او مهارتونو په زیاتېدلو سره مالداری ته په پراختیار ورکولوخپل حاصلات زیاتول. بزګرو قبیلو هم د کرکیلې طریقو په ښه والي سره لا زیات حاصل لاس ته راوړ.

د کار دویم ټولنیز وېش (دکسبګرو پیدایښت): د مولده ځواکونو لا پراختیا،په اوزار جوړولو کې د راز راز فلزاتو څخه د پراخه ګټې اخیستنې سبب شوه. د فلزي اوزارو نه په ګټې اخیستلو سره د نورو توکو جوړولو لکه لوښو، د لرګیو څخه جوړشوي توکي، د کولالی څرخونو، او انسان د پاره نورو لازمو وسایلو پراختیا وموندە، د دې چارو سرته رسولو د پاره ضروري وه چې ځانګړې ډلې رامنځ ته شي. د نسبتاً پېچلو وسایلو اختراع داغوښتنه را منځ ته کړه چې باید د فلزاتو ویلې کېدلو په تېره بیا اوسپنې او نورو لپاره د ټولنې د وګړو یو ټاکلی شمېر، چې په دغه چارو کې مهارت ولري، د ټولنې د نورو وګړو نه ځانګړي اوبېل شي. دغه وګړي کسبګر (د لاسي صنایعو خاوندان) ونومول شول.

په دې اساس لومړني کسبګر هغه وګړي ؤ چې د نورو د پاره به یې بېلابېل توکي او لوازم برابرول. د دغواستاذانوزامن زیاتره د دوی شاګردان شول او دغو چارو کورنی اړخ وموند. د لاسي صنایعو لومړنی څانګې د فلزاتو ویلې کولو، فلزي اوزارو تولید، لوښو جوړولو، او بدلو او د ژوند د نورو وسایلو د برابرولو څخه عبارت وې. په دې ډول د کار دویم ټولنیز وېش له یوې خوا

د کرنې او مالدارۍ او له بلې خوا د لاسي صنایعو په منځ کې منځ ته راغی.

دراکړې ورکړې (مبادلې) پیل: د کار لومړني ټولنیز وېش دوه ډوله اقتصاد یعنې مالداري او بزګري منځ ته راوړه. مالدارو قبیلو د خپل لګښت څخه زیات ژوي، څرمن، وړۍ، غوښې او نور حیواني محصولات درلودل، په داسې حال کې چې بزګري محصولاتو ته یې ډېره اړتیا لرله او بزګرو قبیلوهم د دوی برعکس. دې چار د بېلابېلو بزګرو او مالدارو ټولنو په منځ کې د تولیداتو دمبادلې اړتیارامنځ ته کړه. په دې ډول، مبادلې چې مخکې یې تصادفي اړخ درلود، ځانګړې بڼه غوره کړه. د کار دویم ټولنیز وېش، مبادله، لا پراخه کړه، ځکه حرفوي کسبګرو د خپلومحصولاتو ستره برخه د مبادلې د پاره تیاروله نه دځان د لګښت دپاره. مبادلې دمولده ځواکونواوبشري ټولنې په پراختیااو بشپړتیاکې مهم رول لوبولی دی.

پە مخبنا کې راغلي بدلونونه:

پلارواکي: د کار لومړنی ټولنیز وېش د کمون د ټولنې په ژوند کې لوی بدلون منځ ته راوړ. دغه بدلون لومړی په مالدارو ټولنو کې راغی. سړي زیاتره ښکاریان او شپانه ؤ، له دې امله دسړو کار په مالدارو قبیلو کې ورو ورو داقتصادي پلوه اهمیت وموند او دکمون د مادي ارزښتونو د تولید اصلي سرچینې بڼه یې غوره او د سړو موقعیت یې بدل کړ. په بزګرو ټولنو کې دغه چار ډېر سست او وروسته پېښ شو. کله چې بزګري د قبیلې اصلي دنده شوه، غښتلي وګړي یعنې زیاتره سړي د بزګرۍ په ډېروسختو چاروبوخت شول. له دې امله بزګران ډېر ژر دکرنېز تولید داصلي ځواک په توګه رامنځ ته شول. د بوې په منځ ته راتګ سره چې په کار ورلو

یې زیات بدني څواک غوښت، په پای کې کرنه هم دنارینه ؤ په ولکې کې راغله. اوس نو د ښځو کار زیاتره د کور په چارو پورې رالنډ شو او دویمه درجه اهمیت یې درلود. سړي ورو ورو د قبیلې او ټبر مشران شول او په دې ډول پلارواکي منځ ته راغله چې د موروواکۍ ځای یې ونیوه. د پلارواکۍ په لومړي پړاو کې هم توکمیزه دیموکراسي وه چې مخکې یې توضیحات ورکړل شو.

د لومړني کمون په بېخبنا (تولیدي اړیکو) کې بحران

د اضافي تولید پیدایښت: د مولده څواکونو پرمختیا او د کار لومړني او دویم ټولنیز وېش په منځ ته راتګ سره د کار حاصل نسبتاً ډېر زیاتوالی وموند. له دې امله دکمون غړو، نه یوازې خپلې لومړنۍ اړتیاوې پوره کولې، بلکه د دې وس یې درلود چې پر خپلو اصلي اړتیاوو یوه اندازه زیات توکی لاس ته راوړی. هغه توکي چې دتولیدکوونکي اودده د کورنۍ دژوندد پایښت د پاره دکم تر کمه لازمې اندازې نه زیات تولیدیږي، اضافي تولید نومیږي. داضافي تولید د منځ ته راوړلو د پاره لازم کار ته اضافي کار وایي چې البته په کمون کې دغه اضافي تولید د انسانانو د ساده اړتیاوو په پرتله حسابیږي.

د تولیداتو په وېش کې بدلونونه: د مولده څواکونو پراختیا او د حاصل ورکونې وده داسې کچې ته رسېدلې وه چې انسانان اړنه ؤ د زیاتو ډلو په بڼه او په ګډه کار وکړي. په تولیدي چارو کې مهارت او د کار د اوزارو نه شخصي ګټې اخیستلو د دغو سترو ډلو له منځه تلل او ړنګېدل ګړندي کړل. څنګه چې د قبیلو غړو په تولید کې بېلې بېلې دندې سرته رسولې، د دوی د کار محصول هم توپیر درلود له دې امله په تولید کې د وګړو د کار اهمیت یو د بل سره توپیر مونده او ځکه یې دبیې ټاکنې هم

یوتربله توپیرکاوه. ددغسې شرایطو لاندې د تولیداتو د مساوي وېش اصل چې مخکې موجود ؤ له منځه لاړ. اوس، چا چې زیات تولید کاوه، زیات څه به یې ترلاسه کول. نوځکه دبرابر ویش اصل ګډوډیدلو ته مخه کړه. په دې شرایطو کې د وېش دغې بڼې مترقي اړخ درلود. ځکه، انسان یې هڅاوه چې لا ډېر فعالیت سرته ورسوي او زیاته ونډه لاس ته راوړي. دا پخپله د تولید، مولده ځواکونو او پای کې د ټولنې د پرمختګ لامل شو.

پلارواکې کورنۍ: د تولید نوې بڼې یعنې په کمون کې د وګړو ځانله ځانله تولید، په تولیدي اړیکو او په پای کې د کمون په مخبنا کې بدلون منځ ته راوړ. قبیلې او طایفې چې نور یې ګډ کار ته اړتیا نه درلوده په کوچنیوکوچنیو ډلو وشیندل شوې او د پلارواکۍ د کورنیو په بڼه منځ ته راغلې چې د دې کورنیو هره یوه په خپلواکه اقتصادي واحد باندې بدله شوه. پخوانۍ قبیله یې او طایفه یي اړیکې په زیاته کچه له منځه لاړې. او نو ې اړیکې د پلارواکۍ په کورنیو کې چې د اقتصادي پلوه خپلواکې وې منځ ته راغلې. د کمون ټولنه د سیمه ایزوګاونډیوټولنوپه بڼه واوښته، چې اقتصادي موخوسره یوموټې کولې.

دنووتولیدي ځواکونو او زړو تولیدي اړیکو تر منځ تضاد:

د مولده ځواکونو پرمختک داسې کچې ته رسېدلي ؤ چې د کمون یوې کورنۍ کولی شو د نورو کورنیو له مرستې پرته خپلې اړتیاوې تر یوې اندازې پورې پوره کړي. د ساري په توګه په کرکیلې کې د بوې (قلبې) او بیل نه ګټې اخیستلو د کمون دزیات شمېر غړو ډله ایز کار ته نوره اړتیا نه درلوده او ان دا چار ځینې وخت عملي هم نه ؤ. خو بیاهم په کمون کې پخوانۍ تولیدي اړیکې په عام ډول واکمنې وې. یعنې نږدې هرڅه په ټولو پورې اړه لرله.

اوس چې ګډ کار په پخوانۍ بڼه له منځه تللی ؤ د کمون کورنیو جلا جلا تولید کاوه. ګډ مالکیت د یو له بله جلا کورنیو نږدې خپلواکه تولید سره تضاد وموند. په دې ډول د زړو تولیدي اړیکو او نوؤ مولده ځواکونو منځ کې تضاد تېز شو. لازمه وه نوې تولیدي اړیکې د زړو تولیدي اړیکو ځای ونیسي.

د شخصي مالکیت پیدایښت: د کمون په ټولنه کې راغلو بدلونو سره سره پخوانۍ تولیدي اړیکې هم تر یوې اندازې پورې پاتې وې. په دې ډول چې ځمکو، ځنګلونو،سیندونواوپه ټولیزه توګه دتولیداصلي وسایلو مشترکه بڼه درلوده. په بزګرو قبیلو کې هرې کورنۍ یوه ټاکلې اندازه ځمکه کرله او ځانګړي شخصي لوازم او کور یې هم درلود. په مالدارو کورنیو کې ګلې (رمې) ورو ورو د کورنیو د مالکیت برخه ګرځېدې. او س هرې کورنۍ ځان له ځانګړی تولیدي کار کاوه چې د هغې ښېتنه وه خو په عین حال کې څنګه چې مو پورته وویل د تولید پر اصلي وسایلو ډله اییزمالکیت لا پاتې ؤ. د یوې کورنۍ مالکیت، د تولید د وسایلو، څاروو، کوراو د قبیلې اشتراکي ځمکې له یوې ټوټې څخه جوړېده. د تولید دغه بڼه په کمون کې دننه د کورنیو تر منځ د مبادلې (راکړې ورکړې) د پیدایښت سبب شوه. د کورنیو شخصي مالکیت، د ټول کمون ګډ مالکیت سره په تضاد کې ؤ. د شخصي مالکیت پراختیا، اشتراکي مالکیت لړلړ له منځه وړو. او دا پخپله د شتمنو او نېستمنو کورنیو د پیدایښت لامل ګرځېده.

د مریبتابه پیدایښت: کله چې د تولید وسایل ړومبني او ساده ؤ د کمون غړو په خپل ډله ایز کار سره یوازې کولی شول خپلې ساده لومړنی اړتیاوې په سختۍ (کړاو) تولید کړي. په دغه وخت کې د انسان زبېښاک د انسان په واسطه ممکن نه ؤ. له دې امله ؤ چې د قبیلو تر منځ جګړو کې به یې زیاتره بندیان وژل. خو

اوس یې بندیان ځکه نه وژل چې د خپلو لومړنیو اړتیاوو نه یې زیات تولیدکولی شو. دوی یې کارته اړوېستل او دومره خواړه یې ورکول چې یوازې ژوندي پاتې شي او د دوی د اضافي تولید نه په ګټې اخیستنې سره یې زېښېل. دغه بندیان په مریانو بدل شول. دغو لومړنیو مریانو هیڅ راز حق نه درلود. دوی به یې یوازې تر هغه وخته پورې ساتل چې اضافي تولید یې کولی شو. په دې ډول د لومړني کمون د نظام له بنسټېزو ځانګړتیاوونه یوه بله له منځه لاړه یعنې د تولیدکوونکو وروړګلویزې همکاري پر بنسټ ټولنیز کار له منځه لاړ. مریانو د کمون د نورو غړو سره اوږه په اوږ ه کار کاوه خو د ټولو انساني حقوقو څخه بې برخې ؤ. او ددوی د زیار اصلي برخه د نورو د پاره د اضافي تولید په منځ ته راوړلو کې لګېده چې دکمون لپاره یې شتمنی منځ ته راوړله. په لومړي سرکې مریان دټولې قبیلې شتمنی ګڼل کیدل خو د پلار واکي د ځواکمنو او شتمنو کورنیو پیدایښت ددې لامل شو چې مریان ا و دقبیلې نورې ګډې (اشترکې) شتمنۍ ورو ورو د دوی په ولکې کې راشې.

د طبقاتو پیدایښت: په هغو ټولنو کې چې د تولید د وسایلو اشتراکی یا ګډ مالکیت پر بنسټ جوړې او خپلو کې یې ورور ګلویزې اړیکې لرلې، درې ډلې پیدا شوې چې هرې یوې ډلې په ځانګړې بڼه د تولید د وسایلو سره تړاو درلود، په دې ډول:

الف- د مالکیت د ټولو حقو قو نه بې برخې مریان، چې پخپله د ښتنانو یعنې دمریي والو د مالکیت یوه برخه وه.

ب- د مریي لرونکي یامریی وال، چې د تولید د وسایلو او مریانو څښتنان ؤ او دوی یې څښېښل.

پ- آزاد وګړي، چې د وړو مالکیتونو لرونکي او په خپل محدود کار یې ډېره لګولې وه.

ورو ورو دغـه آزاد وګـړي یـا وړو کـي مـالکین کـور ګـډي اوتاواني کېدل او په مریـانو اوښـتل چې د کمـون د غـړو لـږ شـمېر مریي وال پرې لا شتمن کېـدل او د مریـانو شـمېر یـې زیاتېـده. د کمون په قبیلو کې دغـو بـدلونونو د ټـولنې د جوړښـت او د ژونـد د ټولو برخو په حالت کې داسې بدلونونه منځ تـه راوړل چې شـتمنې ډلې ورو ورو د ټولنې پر ټولو چارو باندې واکمنې کېدې او د قبیلې د ځواکونو د لارښوونې زمه وارې هم شوې. او هر څه یـې د خپلـو شخصي ګټو (نه د کمون د ګټو) لپاره په کار اچول او خپـل مریـان یې لا زیاتول. د کمون نظام ورو ورو د خپل زوال وروستني پړاو ته رسېده او د مریيتابه اقتصادي او ټولنیز نظام د پیدایښـت پـه حـال کې ؤ. د قبیلو تر منځ جګړې او په ټولنه کې د نسیتمنو وګړو پرلـه پسې پیدایښت د نوو مریانو د لاس ته راوړلو اصـلي سـرچینه وه. د مریانو شمیر ورځ په ورځ لاپسې زیاتېده او په پای کې داسې وخـت راورسېد چې د ټولنې د تولیداتو لویـه برخـه مریـانو مـنځ تـه راوړه. دکمون اړیکـو پایښـت نـور د مریيتابـه د ودې خنـډ نـه ؤ او پـه دې ډول د کمون ټولنیز نظام ځای، مریيتابه ونیوه.

څلورم څپرکی

د مریيتابه نظام
او پراختیا او بشپړتیاپې

دمریتابه نظام بېخبنا

مولده ځواکونه: په کار کې د وګړو د تجربو د پراختیا او بشپړتیا سره جوخت فلزي اوزارو هم پرله پسې پرمختک کاوه. په کرکیله کې دپالې او بیل او نورو وسایلو په بڼه د فلزي اوزارو په کار وړل د کرکیلې د لا پراختیا او بشپړتیا سبب شو. کسبګرو تل د کار اوزار او نـوي څیزونـه جـوړو ل. د هغـوی تولیـدي تجربـې لاپسې زیاتیدلې او راز راز کسبونه یې منځ تـه راوړل ټوکراوبدل، لوهاری (آهنګـري)، ټټاری (مسګري)، بیـړی جوړونـه، خټګـری (بنـایي)، څرمنې جوړونه، بنیبنـه جوړونـه او داسې نـور مـنځ تـه راغلـل. په ځینـو سـیمو کې د خبنـتو جوړونـه هـم پیـل شـوه. لـومړني سـاده ماشینونه جوړشول. د لیرد را لیرد لپاره ځانګړې وسیلې، له دغې ډلې نه د ډبرو د لیرد را لیـرد لپـاره وسـیلې، مـنځ تـه راغلـې (لکـه هغه وسیلې چې د مصر اهرامونو جوړولو لپاره په کار وړل کېدلې). داوبو لګولوسیستم، بندونوجوړول، کانالونو او د اوبـو سـترو زیرمـو جـوړول دا ټـول پـه دې دوره کې د کرنـې د پرمختیـا نښـې دي. د

پلورتوکو د مبادلې د پراختیا او د سوداګرۍ په منځ ته راتګ سره بېلابېلې ځمکنۍ او سمندري لارې منځ ته راغلې. د سمندري مسافرتونو پیل د لویو او کوچنیو بېړیو د جوړولو اړتیا پیدا کړه. پوځي تخنیک پرمختیا وکړه، جګړه ییزه عرادو او فلزاتو نه د جوړو شوو نورو وسلو نه په پراخه توګه ګټه اخیستل کیده.

تولیدي اړیکې: د مریيتابه نظام په تولیدي طریقه کې د مریانو خاوندان، د تولید د وسایلو، تولید شووتوکو او پخپله د مریانو څښتنان ؤ (دوی حق درلود چې مریان ووژني، و یې پلوري او یا یې راونیسی). خو مریانو هېڅ راز د تولید وسایل نه لرل او د هغه څه نه چې تولیدول یې، یوازې دومره ورکول کېدل چې وربانديې ژوندي پاتې شي او د ډېرو لومړنیو انساني حقونو نه هم بې برخې ؤ. د مریيتابه د قوانینو سره سم د بل سړي له خوا د مریې هر راز بدني ځورونه داسې ګڼل کېده چې د هغه ژوی ځورول شوی وي او لږه جریمه یې درلوده. د بل چا د مریي وژلو په بدل کې به وژونکي خپل مریې ورکاوه. د مریې کورنۍ په هېڅ ډول مطرح نه وه.

دمریي رانیولو او پلورلو لپاره هیڅ بندیز نه ؤ. مریي یې د ډالۍ په توګه نوروته وربخښلی شو او دیوه مریي وال مریان به دهغه زامنوته میراث کېدل. هرمریی به د ژوو په څېر دخپل خاوند په نخښې (نشان) داغل کېده. هغه چاته به کلکه سزا ورکول کېدله چې د مریي لرلو په قانون به یې تېری کاوه لکه د مریي غلاکوونکي او یا تښتېدلي مریي ته پناه ورکوونکي ته داعدام سزا ورکول کېدله.

دمریي والۍ په تولیدي اړیکو کې دآزادو کروندګرو کوچنیو مالکیتونو، کسب ګرو او سوداګروهم شتون درلود. سره

ددې چې دغوکسانو دمریي والۍ له پراختیا سره پرله پسې خپله خپلواکي دلاسه ورکوله او دمریانو په لښکرګډېدل خو بیاېې هم دمریي والۍ په تولیدي اړیکو کې دخپل شتون لړاوډیره ساتنه کوله. هغوی په شخصي کار او یا دتولیداتو په راکړې ورکړې خپل ژوند ته دوام ورکاوه. داضافي تولید، دپلورتوکو مبادلې (راکړې ورکړې) او مریانو سره، مریي وال نظام دود وموند. دپلورتوکو – پیسو دراکړې ورکړې، سوداګرۍ او نغدي پانګې پربنسټ ښارونه منځ ته راغلل.

دپلورتوکو راکړه ورکړه (مبادله)

د پلورتوکوتعریف: په واقعیت کې پلورتوکي هغه تو لید دی چې دشخصي لګښت لپاره نه بلکه دراکړې ورکړې (بدلولو) لپاره تولید شوي وي او ځکه ددغوتولیداتو راکړې ورکړې یابدلولو ته دپلورتوکو راکړه ورکړه وایو.

دپیسو پیدایښت: دلومړني کمون په نظام کې دپلورتوکو راکړه ورکړه په استثنایي ډول ترسره کېده خو په مریي والي کې یې پراخه بڼه وموندله. کله چې راکړه ورکړه پراخه شوه دهرې سیمې له حال احوال سره سم، یوډول پلورتوکي دنورو پلورتوکو له منځه ټاکل کېدل، داسې چې نژدې ټول پلورتوکي ورسره بدلېدلی شول په دې ماناچې دټولو پلورتوکو ارزښت دهمدغو پلورتوکو له مخه ټاکل کېدل او دغه پلورتوکي داقتصاد په اصطلاح کې د ارزښت عمومي انډول نومېږي چې په حقیقت کې هماغه پیسې دي. په پیل کې پوستکي، خز (خز)، څاروی، غنم، مالګه، پیلغاښ (عاج) او نور دپلورتوکو عمومي انډول ټاکل کېدل. کله چې فلزات وموندل شول له اوسپنې، مسو او په پای کې سپینو او سرو زرو څخه دارزښت دعمومي انډول یاپیسو په توګه ګټه اخیستل کېدله.

په پیل کې له دغو فلزاتو څخه دشمش په بڼه کار اخیستل کېده دصنعت له پرمختیا سره یې لړلړ دسکې بڼه ونیوله. په دې ډول پیسو دارزښت دعمومي انډول په توګه یعنې د تولیداتو د بدلولو لپاره دیوې وسیلې په توګه ټاکلې بڼه وموندله. دمریي والي له پرمختګ سره دپیسو استعمال ورځ په ورځ پراختیا وموندله. له دې امله پیسې ټاکلي پلورتوکي دي چې له ټولو نورو پلورتوکو سره د راکړې ورکړې لپاره په کار وړل کېږي. پیسې له خپلې لومړنی بڼې یعنې یوه ډېر لګښتیزپلورتوکي لکه پوستکي، خړ (خز)، څاروي او نورو څخه پیل شوی او پرله پسې دبشپړتیا په لور درومي.

دسوداګرو پیدایښت: دراکړې ورکړې له پراختیا سره دخلکو داسې ځانګړې ډله پیداشوه چې پخپله یې تولید کې ونډه نلرله او دنده یې دبېلابېلو سیموترمنځ یواځې دپلورتوکو اومریانو بدلول یعنې سوداګري وه. اوله دې لارې یې دتولید شوو توکو څخه خپل ځانته ونډه بېلوله، دغه ډله سوداګرنومېدل او دسوداګری په ځانګړتیا سره په واقعیت کې دکار دریم ټولنیزوېش منځ ته راغی.

سوداګریزې اړیکې: په پیل کې سوداګریزې اړیکې په هغوټولنوکې منځ ته راغلې چې ددریابونو او رودونو غاړې ته پرتې وې. دوه زره کاله مخکې له زېږدیز څخه فنیقیانو دمدیترانې ددریاب پرغاړه ښار جوړکړ چې داوسېدونکو اصلي دنده یې سوداګري وه. هغوی دکوچنیآسیا، قبرس، یونان او دمدیترانې سیند له نورو هېوادونوسره سوداګریزې اړیکې ټینګې کړې وې. دسوداګری پراختیاته داړتیا او نورو سیمو او هېوادونو ته دسوداګریزو اړیکو غزولو پر بنسټ دسوداګری لپاره دریایي او ځمکنی لارې منځ ته راغلې چې لرې هېوادونه یې دیوبل سره

نښلول. دبېلګې په توګه پخوانۍ لار چې چین یې دمنځنۍ آسیا له لارې ایران او دمدیترانې هیوادونو سره نښلوه جوړه شوه. چینیانو فلزونه، پوستکي او په ځانګړې توګه ورېښم له دې لارې لېږدول او ځکه خودغه لار د «ورېښمولار» په نوم یادېدله. دسوداګرۍ پیدایښت او دبېلابېلو ټبرونو او هېواد ونو ترمنځ دسوداګریزو اړیکو پراختیا دبشریت له هراړخیز پرمختګ سره ډېرې مرستې وکړې او له بلې خوا دلږشمیر کسانو (لږکي) په لاس کې دډېرۍپانګې راغونډېدلو لامل شو او په ټولنې کې یې شته توپیرونه لاپسې زیات کړل.

دښارونوپیدایښت: دسوداګرۍ له پراختیاسره، داستوګنې نوې سیمې جوړې شوې چې کسب ګراو سوداګرپکښې اوسېدل او بېلې بېلې معاملې هلته ترسره کېدلې، دغه سیمې چې دلاسي صنایعو او سوداګرۍ مرکزونه ؤ، ښار و نومول شو. ښارونه معمولا پوځي قلاګانو، د پاچایانو او هغوی پورې اړونده چارواکو داستوګن ځایونو چاپېریال، دقبایلو په همیشني استوګن ځایونو، مذهبي مرکزونو ته نژدې، دچینو پرغاړه اویا دسوداګریزولارود پریکندو (تقاطع) په سیموکې جوړېدل.

دنغدې پانګې (سودپانګې) پیدایښت: دمریي والي او پلورتوکو دراکړې ورکړې پراختیا په ټولنې کې دوګړوترمنځ اقتصادي توپیرونه زیاتول، بې وزلانو د یوې مړۍ ډوډۍ ترلاسه کولو لپاره ډېرځله له شتمنوڅخه دکاراوزار، پیسو، غنمواو نوروشیانو پورکولو ته اړتیا موندله. ددغو پورونو نه ستنول دپوروړي (دمریي والي پور) دمریي کېدلو مفهوم درلود چې دې ټکي پخپله دمریانو شمېر ورځ په ورځ لازیاتوه. هغه کسان چې پیسې یې په پور ورکولې له دې لارې لاشتمن کېدل او په حرفه ای سودخورو بدلېدل چې اصلي دنده یې دپیسو په پور ورکول او

سود اخیستل ؤ. او په دې ډول دنغدې پانګې لومړنۍ بنه رامنځ ته شوه.

د مریيتابه نظام مخبنا

په مریيتابه کې، ټولنه د لومړي ځل لپاره په طبقاتو وویشل شوه. د لومړني کمون د ړنګېدو په لړکې مو ولېدل چې په طبقاتو باندې د ټولنې د وېش اصلي لامل، اقتصادي عامل ؤ، یعنې د خصوصي مالکیت او اضافي تولید پیدایښت او په پای کې د تولیدي اړیکو بدلون. اوس د مریيتابه ټولنې د طبقو د څېړنې نه مخکې ګورو چې طبقه څه شی دی؟

طبقه (پوړ): د یوې ټولنې د خلکو سترې ډلې ته وایي چې د دغې ټولنې په تولیدي نظام (اقتصاد) کې ورته او ټاکلی ځای ولري. دغه ځای د لاندې عواملو سره سم ټاکل کیږي:

١- د تولید وسایلو سره ددوی دتړاو بڼه.

٢- د تولید په ټولنیز نظام کې د دوی ځای.

٣- د هغې ونډې کچه چې دلاس ته راغلو تولیداتو څخه یې اخلي.

اوس به وګورو چې د مریيتوب په ټولنه کې دغه طبقاتي وېش په کومه بڼه ؤ.

اصلي طبقې: په مریيتابه کې دوه اصلي طبقې عبارت دي له مریي والو او مریانو څخه. مریي وال د تولید دوسایلو او خپله د مریانو خاوندان ؤ. دوی په تولیدکې ونډه نه اخیسته خو له هغه څه څخه به یې لویه برخه ترلاسه کوله چې د مریانو د زیار له کبله لاس ته راتلل. مریان د دوی پر خلاف، د هر راز تولیدي وسایلو نه بې برخې ؤ او ټول تولیدي کړاوونه د دوی پر اوږو پراته ؤ. په حقیقت کې ټولې ټولنیزې شتمنۍ او د ژوند اسباب دوی منځ ته

راوړل خو ډېر لږ څه به دوی ته ورکول کېدل تر څو دلوږې نه مړه نشي او ژوندي پاتې شي.

غیراصلي طبقې (قشرونه یا ډلې): د مریيتابه نظام کې پر دوو اصلي یاد شوو طبقو سربېره د آزادو پرګنو (د وړوکوځمکوالو، وړوکو مالدارانو، کسبګرو، سوداګرو او لومړنیو وړوکو پانګوالو) ډلې موجودې وې. دغو ډلو ته ټولنیزقشرونه هم وايي. دغه ډلې په حقیقت کې د هغو طبقو منځ ته راوړونکې وې چې په وروستنیو رژیمونو (فیوډالیزم او پانګوالي) کې د شتون ډګر ته راووتلې.

طبقاتي مبارزه او اهمیت یې: د طبقاتو دپیدایښت راهیسې، د بشریت تاریخ تل د طبقاتي سختو او پرله پسې مبارزو شاهد دی. د داسې مبارزو چې پایله یې د یوې طبقې د واکمنۍ پای او دبلې طبقې واکمنۍ ته رسونه وه. دغو طبقاتي مبارزو په مریيتوب کې بنه نیولې او په بېلابېلو بڼو به په نړۍ کې د کمونیزم تر وروستنۍ بریا پورې دوام ومومي. په مریيتوب (لکه په وروستنیو طبقاتي رژیمونو) کې د طبقاتي مبارزو بنسټ په ټولنه کې د اقتصادي وضعیت پرزښت زیات توپیر، د ژوندانه پر څرنګوالي او تر ټولو لا مهم پر خصوصي مالکیت ولاړۀ. مریان د ټولو انساني حقونو نه بې برخې ؤ او په ظالمانه توګه استثمارېدل اوپه خپله هم د مریي والو د مالکیت برخه ګڼل کېدل او په خپل ټول وجودسره د موجود وضعیت یعنې د مریيتابه نظام دله منځه تللو غوښتونکي ؤ. له دې امله په حقیقت کې یوه بشپړه انقلابي طبقه وه، داسې چې د دوی د طبقاتي مبارزو څخه د اتلوالۍ او سختوسربښندنونه ډکې کیسې په یادګار پاتې شوي دي. د مریيتابه په ټولنه کې، آزادو کروندګرو، کسبګرو او نورو اقشارو د مریي والو د ظلم او زبېښاک ضد د مریانو په انقلابي مبارزو کې فعالانه ونډه درلوده. ځکه چې دغه ډلې هم د مریي والو د ظلم لاندې وې.

د دولت پیدایښت: په طبقاتو باندې د ټولنې وېش او د طبقاتي مبارزو په منځ ته راتګ سره د مریانو د مبارزو او انقلاب څخه د مخنیوي لپاره او هم د دې د پاره چې دوی کار کولو او د مریې والو اطاعت کولو ته اړ باسي یوې همیشنۍ او ځواکمنې دستګاه (نظام) ته اړتیا وه. ددې دستګاه نوم دولت ؤ چې د مریانو په وړاندې دمریي لرونکو د ګټو ساتلو لپاره منځ ته راغی. د دولت پیدایښت هم د هرې یوې بلې پدیدې په څېر په یو وار سرته نه دې رسېدلی بلکه څو بشپړتیایي پړاوونه یې وهلي دي.

د دولت دندې: د واکمنې طبقې (مریي وال) ځواک، د مریيتابه په دولت کې غونډېده. د دولت لومړنۍ بنسټیزه دنده د واکمنې طبقې د ګټو ساتنه او د هغو بلو اوو غلي کول ؤ چې د دوی پر ضد سر ته رسېدل. د دولت دوهمه دنده د نوو مریانو لاسته راوړل او د ځان لپاره په سورسات (باج) ورکوونکو باندې د نورو قومونو اړول ؤ چې د ګاونډیو سیمو د نیولو له لارې د خپلې واکمنۍ د سیمې (قلمرو) دغزولوپه وسیله یې سرته رسوله. څنګه چې مو وویل دولت د خپلو موخو سرته رسولو لپاره بېلابېلې دستګاوې منځ ته راوړې. د دولتونو د موخو سرته رسولو له اصلي وسایلو څخه یو هم جګړه ییز ځواک (اردو) ؤ.

جګړه ییز ځواک (اردو): د لومړني کمون پوځي ځواک د طایفې د ټولو غړو څخه چې د جګړې وس یې درلود، جوړېده په داسې حال کې چې په مریيتوب کې نوی پوځي ځواک منځ ته راغی. دغه ځواک له خلکو څخه جوړ شو خو د دوي په وړاندې ودرېد. دغه ځواک، د مزدورو پوځیانو څخه جوړشوی ؤچې د مریي والو ځانمنی (خودخواهانه) او لوټماری له ګټو څخه یې دفاع کوله.

مونږ دلته د مریې والو دولتونو ځینې بڼې تر څېړنې لاندې نیسو:

دقبیلو پیوستون (د دولت لومړنۍ بڼه): دقبیلو پیوستون ددولت لومړنۍبڼه وه. او د مرییتوب زیاتره دولتونه له دغه پړاو نه تېر شوي دي. تر ټولو ځواکمنې او ګڼ شمېره قبیلې د دغه یووالي زړي وې. د قبیلوپیوستون معمولاً یو تر بله د دوی د مشرانو د توافق پر بنسټ منځ ته راتلو او نورې قبیلې به یې هم پر هغوی باندې په بري موندلو سره یووالي یا تبعیت ته اړ وېستلې. د سوبمنو (بریمنو) او غښتولو قبیلو مشرانو ورو ورو خپل نفوذ او واک میراثي کاوه. دغه موروثي واکمنان پاچاهان ونومول شول.

د مرییتابه استبداد (د دربار پیدایښت): قبیلهییز یووالی یوازې د دولت پیلامه وه. د قبیلو د مشرانو او پاچاهانو د واک ورو ورو زیاتیدنه او د هغوی د دستګاوو غښتلتیا او پراختیا ددې سبب شوه چې قبیله ییز یووالی د مریې والو په ځان خوښي (خودکامګي) او استبداد باندې واوړي. پاچاهانو کرار کرار خپل واک او نفوذ زیاتوه او اوږدې او سوروړې (پلنې) دستګاوې یې ځان ته جوړې کړې. پاچاد دولتي واکمنۍ په سر کې ځای درلود. دغه راز دولتونو کلک تمرکز درلود. ټولې مقننه، اجراییه، قضاییه او مذهبي قواوې د باچاهانو په واک کې وې. هغه ټولې اوږدې او پلنې دستګاوې چې پاچا او د ده په څنګ کې د واکمنې طبقې د ګټو نورو ساتندویانو د ځان لپاره جوړې کړې وې، دربار نومېد. باچاهان او د دوی کورنۍ، ملایان، مجلسیان، ساتندویان، لیکوالان، ماليې اخیستلو ماموران او د دولتي دستګاه نور کسان د دربار جوړوونکي ؤ. پاچاهانو دواکمن پلاوی دنورو عناصرو په مرسته د چارو داداری لپاره اداری دستګاوې منځ ته راوړې وې.

د مريیتابه فرهنګ او ایډیالوژي

د مذهب رول: که څه هم مذهب په بېلابېلو سيمو او قومونو کې راز راز بڼې درلودې او ډېرې راز راز مذهبي افسانې پيدا شوې وې، خوبيا هم د هغوی د ټولو زده کړو اصل (ماهيت) يو شان پاتې شوی او هغه داچې له قهرجنوخدايانو څخه چې تل څارنه کوي ترڅو دسرغړونې په صورت کې ګناهکاران په ژوند ياله مرګ نه وروسته سزاکړي، د ډارولو له لارې زيارکښې پرګنې اطاعت ته اړباسي. په ډيرو مذهبونو کې داسې زده کړې او اصول ليدل کيږي چې په عامه توګه دخدايانو له خوا، له مرګ نه وروسته دنيا کې دسرغړوونکو کسانو لپاره ددوزخ دسزاګانو څرګندونه کوي او د «جنت» زېری د هغو کسانو لپاره چې په دې دنيا کې کړاوونه او عذابونه زغمي. په ټولو مذهبونو کې «روحانيونو» د ولسونو د قانع کولو او غاړې ايښودلو لپاره بېلابېلو وسايلو ته لاس اچاوه ترڅو په دوی ومني چې د لوړو طبقو واک، برلاسی او لوړتيا يو خدا يي چار دی. څنګه چې مو ووېل د قبيلو تر منځ شخړې او نور بېلابېل عوامل د دولتونو د پيدايښت او د زورواکه پاچاهانو د منځ ته راتګ لامل شو چې په يوه لويه خاوره باندې مطلق واکمن ؤ. په ټولنه کې د مطلق واکمن پيدايښت دا فکر د مذهبونو په پيروانو کې منځ ته راوړ چې په خدايانو کې ديوه لوی اوتر ټولو لوړ خدای شتون لازم دی. له څو خدايانو (پلي تييزم) نه يو خدای يا توحيد (منوتييزم) ته د دغو مذهبي عقايدو کرارکرار لېږد په ډېری بشري ټولنو کې، په يو متمرکز څواکمن دولت باندې چې په سر کې يې پاچا يا امپراطور ؤ، د سيمه ايزو حکومتونو د بدليدلو سره پر يو وخت کې منځ ته راغلی دی. د پاچا د مطلقه واکمنی د ساتلو لپاره لازم ؤچې د يو ستر خدای شتون، چې په نورو خدايانو باندې

لاس بری وي، د خلکو په ذهن کې پیاوړی شي او پاچا د ځمکې پر مخ د دغه ستر ځواک دغبرګون په څېروښودل شي.

د علمي نظریاتو پیدایښت او و ده: د انسانانو مادي اړتیا؛ د مولده ځواکونو پرمختیا؛ د متقابلو اړیکو پراختیا؛ د تجربو لېږد د یوې ټولنې د خلکو ترمنځ او هم د بشري بېلابېلو ټولنو په منځ کې د راز راز علمي نظریاتو منځ ته راتګ لامل شو. دغه نظریې په لومړي سر کې ساده او محدودې وې او ورو ورو پراخېدلې او د تولید او انسانانو د تجربو له پرمختګ سره جوخت لا پراخه او ژورې شوې او په پرله پسې توګه یې خپلې بشپړتیا ته دوام ورکړي او ورکوي یې. د ساري په توګه په لومړي سر کې د زیرمو یا محصولاتو د شمېر ساتلو، دځاروود شمېرلو او نورو لپاره دانسانانواړتیاوو، حساب منځ ته راوړ. د ځمکې د ټو ټو اندازه کولو او د هغې د وېش ځرنګوالي او یا د بېلابېلو مصنوعاتو د بڼې انځورولو او کچ کولو او نورو اړتیاوو هندسه منځ ته راوړه. حساب او هندسې دواړو د دغې زمانې لومړني ریاضیات تشکیلول. په سیندونو کې د بېړیو چلولو او سمندري لا رو پېژندلو ایجابوله چې د لارو موندلو د پاره د ستورو او هم د لمر او سپوږمۍ له حرکت څخه مرسته وغواړي او ورځ، میاشت، فصل او کال د کرکیلې لپاره وټاکي. په دې ډول د نجوم (جنتري یاکلیزې) ډېرې لومړنۍ بڼې منځ ته راغلې. د فلزي آلاتو جوړېدو، د تول (میزان) او مقاومت د اندازې کیدو، د فلزاتو دویلې کېدو درجې او په هغو کې بېلابېلو بدلونونو او نورو د فزیک او کیمیا لومړني قوانین بشر ته وښودل. په دې ډول علوم په ساده او لومړنیو بڼو سره پیل او دانسانانود اړتیاوو سره سم یې ورو ورو پراختیا او بشپړتیا وموندله.

لیک: څنګه چې مو ولیدل د لومړني کمون په دوران کې، انځورګري منځ ته راغله چې لومړی په ډېره ساده بڼه وه، او کرار

کرار یې بشپړتیا وموندله. انسانانو دځینو موضوعاتو ثبتولوته داړتیاله امله دخپلو متقابله اړیکو دپرمختګ په بهیرکې لومړی دهغه څه بنه انځورولـه چې بایـد لیکل شوي وی. ددغه چار پراختیا او بشپړتیا دانځوري (تصویري) لیک دپیدایښت سبب شوه چې په هغه کې هرانځور دیومطلب یاتوري نښه وه. او دغه لیک په پیکتوګراف (انځورلیکنې) باندې شهرت وموند. دمریيتابه په څرګندېدو، پراختیا او بشپړتیا سره انسانانو د قوانینو ثبتولو، د شتمنۍ د کچې، د مبادلې وړ محصولاتو کمیت او کیفیت او یا هغه څه چې زېرمه کېدل او داسې نورولپاره لیکلو ته ډېره اړتیا درلوده. له دې کبله یې انځوري لیک ته پراختیا او وده ورکړه او کرارکرار یې د هر مطلب یا توري لپاره یوه قراردادي نښه جوړه کړه. دغه نوي لیک ته ایدیوګراف (نښه لیکنه) وایي. په پای کې د هغه د پراختیا او بشپړتیا په پایله کې فنیقیانو د لومړي ځل لپاره الفبې اختراع کړه چې د یوناني او کلداني الفبې سټه ده. نننۍالفبې د یوناني او کلداني الفبې د پراختیا او بشپړتیا نه منځ ته راغلې ده، مېخي لیک د ایدیوګراف د لیک یو ډول دی. د لیک بشپړتیایي یون (تګ) داسې لنډو لی شو:

لومړنۍ ساده انځورونې ⟵ انځوري لیک (پیکتوګراف) نښه ییز لیک (ایدیوګراف) فینقي الفبې ⟵ یوناني او کلداني الفبې نننۍ لیک.

د مریيتابه په دوران کې ادبیات او هنر: مریي والو د خپل ځواک ښودلو او د چارواکو ستایلو، چې د دوی د ګټو ساتندوی ؤ، په تیره بیا د پاچاهانو د ځواک او د هغه د اتلوالیو او یرغلګریو ستایلو لپاره د مقالو لیکنه، تاریخ لیکنه، شعرا و نثر منځ ته راوړ. مریانو هم د خپلې غم لړلې وضعې د انځور او د موجوده وضعې د غندلو او د نورو ملاتړ د را جلبولو لپاره له خپله منځه شاعران او

لیکـوالان مـنځ تـه راوړي ؤ. او پـه دې ډول راز راز نظـم او نثـر او لـومړني سـبکونه (طریقې) پـه ادبیـاتو کې پـه عامـه توګـه مـنځ تـه راغلل. د مریيتابه په دوره کې ادبیـاتو یـوه ځـانګړې بڼـه ونیولـه او ورځ پـه ورځ پسې د پراختیـا او بشـپړتیا پـر لـور روان ؤ. د بشـر د تاریخ په هر دوران کې هـرې یـوې طبقې خپـل ځـانګړي سـبکونه مـنځ تـه راوړي دي او دغـه بشـپړتیایي یـون تـر ننـه پـورې چـې د پرولتاریـایي مخکښـو ادبیـاتو پرتمینـه زمانـه ده ادامـه مونـدلې او همدغشان خپلې بشپړتیا ته دوام ورکوي.

<u>انځـورګري (نقاشـي)</u>: څنګـه چـې خبـرې کولـو، لیکلـو او لوستلو د انسانانو ټولې اړتیاوې نه پوره کولې انځورګري پراختیا او وده موندده. انځورګري چې د کمون په دوران کې د لومړنیـو ډیـرو سـاده بڼـو نـه پیـل شـوې وه د بشـر د ژوندانـه بېلابېلـو دورو د پیدایښت سره جوخت د بشپړتیا پر لور روانه ده او په هره دوره کې د انســانانو د حــالاتو او عواطفــو بیــانوونکې او د اړونــده دورې د ژوندانه ښکارندویه ده. انځورګري د مریيتابه په دوران کې زیاتره د پاچاهـانو د مـانیو، معابـدو او قبرونـو دښایسـت لپـاره پـه کارېـده او زیاتره د مریيتابه ټولنې د ایډیالوژي انعکاس ورکوونکې وه.

<u>موسـیقي اوبـت جوړونـه</u>: موسـیقي او بـت جوړونـه هـم د ژوندانه د اړخونـو ځرګنـدولو او د انسـانانو د احساسـاتو او عواطفـو بیا نولو یوه بله وسیله ده. موسیقي د ډیرو ساده آلاتو یعنې شپېلۍ نه پیل شوې او ورو ورو یې وده موندلې ده. د بت جوړونې نـه هـم د پاچاهانو او امپراطورانو د مـانیو او معابـدو د ښایسـت لپـاره ګټـه اخیستل کېده. لکه چې لیدل کېږي ادبیات او هنـر د مریيتابـه پـه دوره کـې د واکمنـې طبقـې پـه وسـیله د امپراطورانـو او شـتمنو د ملاتړ او ولکې زیـاتولو د پـاره پـه کـاروړل کېـدل. ډېـرې شـاعران، لیکـوالان او هنرمنـدان د ټیټـې طبقـې لـه منځـه راوتلي وو لـیکن

خپل ژوند ته ددوام ورکولو لپاره یې ځانونه دواکمنې طبقې په واک کې ورکړي وو خودواکمنانو دېرتمین ژوند او ځواک ستایلو سره جوخت یې هم د محکومې طبقې بېوزلي او بدمرغي څرګندوله، او ځینو یې هم په واکمنې طبقې نیوکې کولې او هر یو یې په یو ډول د مریيتابه ټولنې سره مبارزه کړې ده.

ایډیالوژي: دسیاسي، فلسفي، قانوني، اخلاقي، هنري او مذهبي او نورو نظریو او مفکورو مجموعې ته ایډیالوژي وایي. ایډیالوژي د مخبنا برخه ده او له دې کبله چې په هره ټولنه کې د انسانانو د اقتصادي اړیکو زیږنده پدیده ده، هر طبقه ځانګړې ایډیالوژي لري. په طبقاتي ټولنو کې، طبقاتي مبارزې د ایډیالوژیکو مبارزو سره مل دي. ایدیالوژي ممکنه ده په ځینو شرایطو کې نوې او د ټولنیزو پدیدو علمي او ریښتونی انعکاس ورکوونکې او په نورو شرایطو کې زړه او غیرعلمي یا غیرواقعي انعکاس ورکوونکې وي. د مرتجع طبقو ګټې غیرواقعي (دروغجنه) ایډیالوژي روزي خو مخکښه انقلابي طبقې د واقعي او علمي ایدیالوژي جوړښت سره مرسته کوي. د مریيتابه په نظام کې هم د مریانو څښتنا نو او مریانو هریو ځان ته ځانګړې ایدیالوژي درلوده، یعنې د خپل موقعیت سره سم یې د سیاسي، فلسفي، اخلاقي، مذهبي او نورو مسایلو په اړه ځانګړي فکرونه او ایډیالوژي درلودلې چې یو د بل ضد وې. خو په ټولیزه توګه، څنګه چې مریي وال واکمن ؤ، تل یې هڅه کوله خپله ایدیالوژي واکمنه کړي. له دې امله د مریيتابه د ټولنې واکمنه ایډیالوژي دمریي والو ایډیالوژي وه.

د مریيتابه د ړنګېدو بهیر

د مولده ځواکونو پرمختیا: څنګه چې پوهېږو مولده ځواکونه تل پرله پسې خپلې بشپړتیا ته دوام ورکوي. د مریيتابه په

وروستیو کې هم د تولید په چارو کې د انسانانو د تجربو له پرمختیا سره یو ځای، اوزار جوړونې لا زیاته پراختیا ومونده. اوزار جوړونې د صنعت او کرنې په ټولو څانګو کې بشپړتیا ومونده. راز راز نوي فلزي اوزار په کرکیله او صنایعو کې په کار واچول شول. دغه چار دانسانانو د تجربو د پراختیا په ملتیا سره د کرهنې او صنعت د پرمختګ سبب شو. د صنعت په پرمختګ سره تولیدکوونکو په مختلفو فنونو کې زیاتې تجربې لاسته راوړې. بیړۍ چلولو (دریانوردي)، سوداګري او علمي نظریاتو پرمختګ د تولیدپه پراختیا او وده کې ستر رول لوباوه. لویې کارخانې منځ ته راغلې چې په هغو کې به کله له سلو نه زیاتو مریانو کار کاوه. په دې ډول لومړني صنعتي کوپراتیفونه (۱) پیدا شول. بېلابېل صنایع لکه ټوکراوبدنه (نساجی)، بېړۍ جوړونې، خټګری، د فلزاتو ویلې کېدنې او د کانونورا ایستنه د مریانو د کار نه په ګټې اخیستلو سره منځ ته راغلل. دتاریخي سترو ودانیو جوړول چې د هغو د جوړولو لپاره په زرګونو مریان په کارګمارل کېدل، د مولده ځواکونو د پرمختګ څرګندونه نښه وه. په کرنه کې هم د مریانو د کار نه په ګټې اخیستلو اود بېلابېلو دستګاوو په مرسته د اوبولګولو لپاره د لویو بندونو او سترو کانالونو جوړېدل ممکن شول.

د مریيتوب نظام تولیدی اړیکې د ړنګېدو په حال کې: د مولده ځواکونو پراختیا او و دې او د کار لا زیات ټولنیز وېش، مبادلې اود نغدې پانګې پیدایښت د مریيتوب ټولنې د وګړو ترمنځ توپیرلازیات کړ. د مولده ځواکونو پرمختګ تولید یو لوړ پړاو ته ور سوه او دې چار سوداګري ته وده ورکړه. د بېلابېلو ټولنو تر منځ سوداګري اړیکې او ددوی په منځ کې د تجربو مبادله د ښارونو د پراختیا سبب شوه. دغو ټولو عواملو د ټولنې د وګړو نا انډولتیا لا

سخته کړه. هر څومره چې د تولید وسایلو پرمختک کاوه او تولید ډېرېده دغه وسایل د شتمنو په لاس کې لا زیات راغونډېدل. په مقابل کې نیستمن پسې لا نیستمن کېدل او زیاتره اړکېدل چې د پور رانیولو د پاره شتمنو ته مخه کړي. اقتصادي پراختیا په پراخه کچه د مریانو په مالکیت باندې ولاړه وه. په دې اساس د تولیدپر وسایلو او مریانو باندې مالکیت او د ډېرې تولیدونکو بې برخې کېدل له هغه څه نه چې پخپله یې تولیدول د مریيتابه د ړنګېدو پړاو کې د مریيتابه د تولیدي اړیکو اصلي ځانګړتیاو څخه ؤ.

(۱) داسې کارخونې چې په هغو کې په لسګونو مریانو په خپل ګډکار سره دټاکلو مصنوعاتو په تولید لاس پورې کاوه.

د مریيتوب په مخبنا کې راغلي بدلونونه

د مریيتابه الیګارشي: دمریي والو ډلې، چې د ټولو سیاسي حقوقو څخه برخمنېوی (واکمن حکام، قاضیان، لوی ملایان، درباریان او نور) د مریيتابه په ځینو ټولنو کې کرار کرار د واکمنۍ ځواک ځانته ځانګړی کاوه. دوی د مریانو او آزادو وګړو د ایل (تابع) ساتلو په موخه هر راز غیرانساني سلوک کاوه. کله به یې د یاغي مریانو د لویو ډلو په عام وژنې لاس پورې کاوه ترڅو د ټولنې نور وګړی و ډار کړی. د مریيتابه دغه ډول حکومتونو ته چې د مریي والوداشرافوډله، د نفوذ او واک خاونده وه، د مریيتابه الیګارشي ویل کېږي چې د متنفذینو د حکومت په مانا ده.

د مریيتابه ډیموکراسي: د مریيتابه په ځینو حکومتونو کې د هېواد چارو د ادارې لپاره جرګې منځ ته راغلې چې واکمنان او پاچاهان اړ ؤ، د چارو په اداره کې، د دوی سره سلا وکړي. د دغو مجلسونو غړي یوازې د مریي والو ډلو، ځمکوالو، نغدې پانګې خاوندانو، ځینو لویوصنعتګرانو او کسبګرو څخه ټاکل کېدل او

دوی به د چارو د اجرا لپاره عامې ټولنې جوړولې چې په هغو کې به سیاسي، پوځي او اداري چارې مطرح کېدلې. د مریيتابه دغه ډول حکومتونو ته د مریيتابه ډیموکراسي وایي.

د ښکېلاک پیدایښت: د مریيتابه ټولنو اشرافو، واک یو په بل پسې ځان ته ځانګړی کاوه او دهرې سیمې ټولې ځمکې به یې ضبط کولې، له دې کبله ډېر آزاد وګړي مجبورېدل خپلې ځمکې پرېږدي. د لویو کار ځایونو په منځ ته راتګ، چې د مریانو د کار نه پکښې ګټه اخیستل کېده، آزاد صنعتګران ماتې ته راکښل کېدل. وړوکي او منځکوره مالکین هم د مریي والو طایفه ییزې ارستوکراسي (مریي وال) نیستمن کول. ډېر سوداګر، چې د لا زیاتو ګټو تر لاسه کولو د پاره یې لرې او اوږده سفرونه کول، د پورتنیو یاد شوو ډلو سربېره چې وطن یې پرېښودلو په نورو سیمو کې چې لاتر اوسه پکښې متمرکز حکومتونه منځ ته نه وو راغلي، مېشت کېدل. د ځان لپاره یې ښارونه جوړول او کرار کرار یې د دغې سیمې وګړي ترخپلې ولکې لاندې راوستل. دغو خپلواکه حکومتونو د خپل هېواد د پلازمېنې سره کلکې سیاسي او اقتصادي اړیکې درلودلې او ډېریو یې مرکزي حکومتونو ته مالیه او قلنګ ورکوه. دغو ودانو شوو سیمو ته به یې، چې دځواکمنو حکومتونو تر ولکې لاندې وې، مستعمرې ویلې. په دې توګه د مریيتابه په دوران کې د زاړه ښکېلاک لومړنۍ ساده بڼه منځ ته راغله.

کلتور د مریيتابه د ړنګېدو په دوران کې:

د ادبیاتو او هنر پرمختګ: په مریيتابه کې د ادبیاتو او هنر پرمختګ، په ټولنه کې د تولید د پرمختګ او شته تضادونو د سختوالي غبرګون ؤ. دغه چار د دې سبب شو چې شاعران او لیکوالان منځ ته راشي، د زبیښاکګرې طبقې د ظلم او ستم سره

په مخالفت راپاځي او د مريانو په ليکه کې د مريانود خاوندانو ضد مبارزه وکړي. دغه شاعران او ليکوالان د ولسونو لـه منځـه راوتلي او ياهغه بډايان ؤ چې د بېلابېلو عواملو او لاملونو له کبله د خپلې طبقې نه شړل شوي ؤ. هغې الفبې چې په مريیتابه کې منځ ته راغلې وه، ادبيات او هنر يو نوي پړاو ته اوچت کړل. سرودونه، ښکلي شعرونه او مختلف نثرونه چې ډېرئ يې د ټولنې د ژوندانه او د مريانو د طبقاتي مبارزو غبرګون ؤ، د شتون ډګر ته راووتل. په معماري (ختګرى)، بت جوړونې او انځورګري (نقاشي) کې نوي سبکونه پيدا شول. ځينو ليکوالانو د خپلې او تېرې زمانې تاريخ وليکه، متضاد هنري او ادبي سبکونه چې هر يو يې د دښمنو ډلو په چوپړ کې ؤ، منځ ته راغلل.

د علمي نظرياتو پرمختګ: علمي نظريات د مولده ځواکونو د پرمختګ سره يو ځای پيدا شول او پرله پسې يې پراختيا موندله. دهغه مهال علوم لکه رياضيات، نجوم او طب منځ ته راغلل. رياضي پوهانو داسې مسلې مطرح کولې چې علمي ارزښت يې درلود او د توليدي تجربو او د فنونو او صنايعو د پرمختګ نه يې سرچينه اخيستلې وه. علمي فرضيې د نجوم په څانګه کې چې ځمکه او آسماني اجرام يې کُروي ګڼل، پيدا شوې. کليزې ځانګړې بڼه ونيوله چې کال يې په ۳۶۰ ورځو ويشلو. سقراط او نورو پوهانو په طبيعي علومو (له دغه جملې په طب) کې خپلې تجربې او کتنې وليکلې.

د فلسفي مکتبونو پيدايښت

ماټرياليزم او ايډياليزم: د مريیتابه په نظام کې فيلسوفان په دوو ډلو وېشل کېدل. هغوي چې باور يې درلود نړۍ او دهغې ټولې پديدې مادي دي او روح هم د مادې څخه منځ ته راغلې ده

د ماتریالیزم د مکتب پیروان ؤ او برعکس هغه کسان چې باورېې درلود نړۍ د روح (خدای) په وسیله جوړه شوې ده او روح ماده، نړۍ او دهغې پدیدې منځ ته راوړي، د ایډیالیزم د مکتب پیروان ؤ. د ایډیالیزم او ماتریالیزم اندونه (افکار) د ډېرو پخوا زمانو څخه موجودې ؤ. هغو انسانانو چې یو وخت د ساري په توګه په سیلابي سیمو کې مېشت ؤ، د سیلاب د راتګ عامل دطبیعت څخه لوړ ځواکونه (خدایان، روح او نور) ګڼل (ایډیالیزم). خو د مولده ځواکونو پرمختګ د طبیعت د ځینو قوانینو د موندلو (کشف) لاره هواره کړه. له دغې جملې نه انسانانو د سیلاب د راتګ عوامل پیدا کړل او د مخنیوي لار یې وموندله (ماتریالیزم). په دې ډول ایډیالیستی او ماتریالیستی نظریات په دوو ځانګړو مکتبونو کې ښکاره او څرګند شول. لومړنیو ماتریالیست فیلسوفانو باور درلود چې نړۍ د لومړنیو څلور ګونو عناصرو اوبو، باد، خاورې او اور څخه منځ ته راغلې ده.

<u>ډیالکتیک او میتافزیک</u>: د مریيتابه په سیستم کې د ماتریالیزم او ایډیالیزم د مکاتبو پیدایښت سره یو ځای دوه متضاد نړۍ لیدونه پیدا شول. هغوی چې نړۍ اواړونده ښکارندې یا پدیدې یې د خوځښت او بدلون په حالت کې ګڼلې او دغه بدلون او خوځښت یې په پدیدو کې دننه د متضادو عواملو پایله ګڼله، دیالکتیکي فکری یون (طرز تفکر) او هغوی چې د نړۍ پدیدې یې بې حرکته او بې بدلونه ګڼلې میتافزیکي فکری یون یې درلود.

د ډیالکتیک ماتریالیزم فلسفه او نړۍ لید د ټولنې د مخکښې او مترقي طبقې مدافع وه. د مریيتابه دورې انقلابیانو په دغو معتقداتو او نړۍ لید سره د خدای یا روح لپاره هیڅ ځای پرې نښود. او باور یې درلود چې د مریيتابه ټولنه باید بدلون وموم او د مریانو د خاوندانو باداري همیشنۍ نده او د بدلون وړ

ده. او د مريي والو موقعيت خداى منځ ته ندى راوړى بلكه د واكمنې طبقې دزور او ظلم زيږنده ده. د دغو باورونو پلويان زياتره د مريانو پاڅونونو سره يوځاى شول او غوښتل يې چې د انقلاب له لارې نه اوضاع بدله كړي. د ماټرياليزم د فيلسوفانو نه يو هم تر ټولو وتلي فيلسوف، هراكليت نوم يادولى شو. سقراط او افلاطون هم د نامتو ايډياليست فيلسوفانو څخه ؤ.

د مرييتابه د سيستم په بېخبنا كې ګډوډى

د مولده ځواكونو او توليدي اړيكو ترمنځ د تضاد سختوالى: څنګه چې مو وويل د مرييتابه په دوران كې مولده ځواكونو ډېر پرمختګ وكړ او دغه پراختيا او بشپړتيا همغشان روان وو. ليكن د مرييتابه دولتونو واكمني او برلاسى د مريانو پر ظالمانه زبېښاك ولاړ ؤ چې د ټولنې ډېرى يې جوړوه. په دې ډول د مريانو په كار پورې تړلي اقتصادكې داسې اړيكې واكمنې وې چې د مولده ځواكونو د زيات پرمختګ خنډكېدل. مريې په هېڅ ډول د خپل زيارد پايلو سره مينه نه درلوده او د كار اوزارو د سمون او د خپل مهارت ښه والي او تجربو سره يې هېڅ علاقه نه ښودله. سربېره پردې دخپل كارد توليد ي وسايلو نه يې ساتنه نه كوله. له دې كبله ده ته د توليد قيمتي وسايلو د سپارلو د پاره تضمين موجود نه ؤ. د مرييتوب د حد نه زياته پراختيا، سربېره پر دې چې آزاد و بزګرو د پاره زيان رسوونكې وه، ورو ورو يې د آزادو كسبګرو د كار مخه هم نيوله. د مريانو د ډله ايز كار څخه ګټې اخيستنې، آزاد بزګران او كسبګر ماتې ته ټېل وهل چې دا پخپله د مولده ځواكونو د پراختيا او بشپړتيا په لار كې خنډ ؤ.

د فكري او بدني كار ترمنځ تضاد: د مريانو د شمېر په زياتېدو سره داسې وخت راغى چې نږدې ټول بدني كارونه هغوي

سرته رسول. دې چار د آزادو وګړو، (آزادو بزګرانو، صنعتګرانو او نورو) په ذهن کې دا احساس پیدا کړی ؤ چې بدني کار د آزاد سړي د شان نه ټیټ او سپک دی. آزادو وګړو هم خوښول چې لکه مریي والو او دوی پورې تړلو کسانو په څېر یوازې اداري، هنري، حقوقي، علمي او نورې چارې سرته ورسوي. په دې ډول، فکري او بدني کار، یوتربله بشپړ جلا شول او ددغو دواړوتر منځ تضاد پراخه شو. دغه فکری یون (د فکري کار لومړیتیا په بدني کار) چې دمریيتابه سیستم زېږنده ده، په ټولو اقتصادي او ټولنیزو دورو کې چې انسان څخه د زبېښناک پر بنسټ ولاړدي، پاتې شو.

د مریيتابه نظام دننه د فیوډالي عناصرو پیدایښت: همغه شان چې د مریيتابه اړیکې د لومړني اشتراکې نظام دننه څرګندې شوې، فیوډالي اړیکې هم کرارکرار د مریيتابه په نظام کې پیدا شوې. ځینې مریی وال چې د مریيتوب اړیکو د شتون له امله د تولید نه پرمختګ ته متوجه شوي ؤ، خپل مریان یې په نسبي ډول آزاد کړل. په دې ډول چې د خپلې ځمکې یوه وړه ټوټه به یې مریانو، نیستمنو او آزادو وګړو ته په اجاره ورکوله. د دغو وړو ځمکو اجاره دارانو حق درلود چې د لاسته راغلو محصولاتو یوه کمه برخه ځانته واخلي او پاتې نور یې مریي والو ته وسپاري. له دې امله دغو کسانو د مریانو په پرتله په زیاتې مینې او لېوالتیا سره د ځمکې کرکاوه. رومیانو دغه کسان د کولون په نامه بلل. دغه راز املاک په حقیقت کې د راتلونکي فیوډالي املاکو بېلګه وه. دغشان، نوی تضاد د واکمنې طبقې (مریي والو) د ننه کې منځ ته راغی: د هغو مریي والو چې خپل کار یې بدل کړی او مریانو ته په ځمکې ورکولو سره یې په حقیقت کې دوی آزاد کړي ؤ (نوي

فیوډالان) او د هغه شمېر مریي والو ترمنځ تضاد چې نه یې غوښتل په هېڅ ډول د مریانو دزبېښاک زړې بنې نه لاس واخلي.

بهرني یرغلونه: د مریيتابه د متمرکزو دولتونو د ټینګښت نه وروسته، هغوی چې د زیاتې پراختیا او و دې شرایط یې درلودل لاغښتلي شول او د منظمو لښکرو او ځواکمنو دولتي دستګاؤ د جوړونو نه وروسته یې نورو هېوادو ته د یرغل لاس ور وغځاوه. له دغې جملې نه په ایران کې د مریيتابه سترې امپراطوري چې هندوستان او نننی مصر یې د خپلې ولکې لاندې راوستی ؤ، پر یونان باندې، چې په دغه وخت کې یې پخپله یوه لویه امپراطوري جوړه کړې وه، یرغل ور وړ. له هغه وخته وروسته، جګړو د مریيتابه د یو دولت د ړنګېدو او له منځه تلو او دبل په ځواکمن کېدو کې ستر رول درلود، خو د هغه دولت د پاره چې په جګړو کې بریالی کېده، دمنفي اغېزو څخه هم تش نه ؤ. ځکه دغه رازجګړو او یا د نورو یرغلونو په وړاندې دفاع، د عسکرو سترې ډلې ساتنې اوپالنې ته اړتیا درلوده چې پخپله یې د تولید په کار کې برخه نه اخیستله. خو ټولنه مجبوره وه د ژوندانه ټول وسایل او لازم جګړه ییز آلات او نور دوی ته برابر کړي او دغه چار پر مریانو باندې د زبېښاک فشار زیاتوه. د مالیاتو پېټی چې زیاتره د آزادو وګړو په اوږو پروت ؤ، ورځ په ورځ پسې لا دروند او د وس نه وته. او له دې کبله د مریيتابه نظام د نړېدو لپاره یو مهم عامل ګڼل کېده. خو باید یادونه وکړو چې له بل پلوه دغو جګړو د مختلفو دولتونو په منځ کې مثبته او د پام وړ اغېزه درلودله چې د علمي تجربو د تبادلې او دتمدن او کلتور د پرمختیا مسله وه. د دغو جګړو له کبله ؤ چې د یونان په تمدن او کلتور کې لاسته راغلي پرمختګونه ختیځ ته رامات شول او پخپله دا تمدن هم د ختیځ د فرهنګ او تمدن د بریاوو تر سختې اغېزې لاندې راغی.

د طبقاتي مبارزو سختوالي او ټولنيز بحران: د تضادونو او طبقـاتي مبـارزو سـختوالی او د مرييتابـه نظـام د ټـولنيز بحـران لا ژوروالی داسې لنډولی شو:

الف- د مريـانو او مريـي والـو تـر مـنځ د تضـاد سـختوالی، څکه هغه ظلم او ستم چې د مريـانو دخاونـدانو لـه خـوا پـر مريـانو باندې کېده د هغوی ناراضتيايې خپل اوج ته رسوله او انقـلاب تـه يې چمتو کول.

ب- د کســبګرو او آزادو کرونــدګرو د تضــاد ســختوالی د مريـي والـو سـره، څکـه د دوی پرځـای دمريـانو کـار کـول، دوی لـه ماتې سره مخ کول.

پ- په ښارونو کې تضاد، د بډايانو (مريـي والـو) او بېوزلـو (ټيټو طبقو، بې طبقې ډېرى غړو) په منځ کې، چې د دغې ډلې د لا زياتې نيستى له کبله يې ځانګړى شدت وموند.

ت- د فيوډالي نوې بنې توليد او مرييتابه تر منځ د تضـاد سـختوالی، يعنـې د هغـو چـې د خپـل توليـد بنـه يـې بدلـه کـړې (فيوډالانو) او د مريي والوترمنځ.

ث- د دښمنو ايډيالوژيو تر منځ تضاد چې هره يـوه يـې د ځانګړې طبقې ملاتړې وه، سختوالی وموند.

ج- د مرييتابـه د دولتونـو پـه مـنځ کـې تضـاد (بهرنـي يرغلونه) چې د مرييتابه ډېرى دولتونو د راپرزېدو مهم عامل ؤ.

پورتـه ټـول يـاد شـوي تضـادونه او نـور تضـادونه پـه دوو بنسـټيزو قطبونـو کې راټـول شـوي ؤ. يـو خـوا تـه، انقلابـي پرګنـې (مريـان، آزاد وګـړي، وړوکـې بـورژوازي، کسـبګر، آزاد بزګـران او فيـوډالان) بـل پلـو تـه، د مريـانو خاونـدان او د مرييتابـه د زاړه سيستم مدافعين. د مرييتابه په ډېرو هېوادونـو کې سـتر پاڅونونـه

پېښ شول چې یو له هغو نه د اسپارتاکوس نامتو پاڅون ۇ چې په هغه کې مریانو د نړېدونکي مریيتابه نظام د له منځه وړلو او د غلامۍ له شر نه د ځان د خلاصون لپاره سترې سربښیندنې او قرباني کړي دي.

<u>د مریيتابه نړېدل:</u> د پورتینو علتونو او عواملو له کبله، د مریيتابه امپراتورۍ د زوال خوا ته لاړې، له دغې جملې نه تر ټولو ځانګړي یې د مریيتابه د سترو امپراتوریو لکه یونان، ایران او مصر ړنګېدل او دروم د لویې امپراتوري وېش ۇ په دوو ختیځو او لویدیزو برخو باندې. د فیوډالي املاکو تولیداتو د متمولو مالکانو اړتیاوې په ښه توګه پوره کولی شوې. خو د مریيتابه تولیدي اړیکو د تسلط له سببه یې د و دې او بشپړتیا امکان نه درلود. د مریانو و ګړنیزو پاڅونونو پرله پسې دمریيتابه امپراتوریو ستنې لړزولې. د ماتې خوړلو او ترولکې لاندې ملتونو د مریانو انقلابي غورځنګونو او د امپراتورانو پرله پسې جنګونو په پای کې د مریيتابه سیستم ړنګ او پر ځای یې فیوډالي نظام منځ ته راووړ.

پنځم څپرکی

فيوډالي سيستم

د فيودالي سيستم د پيدايښت بهير

الـف- د مريیتابـه پـه سيسـتم کې د فيـوډالي توليـد وده:

څنګه چې يادونـه وشـوه د مريیتابـه سيسـتم پراختيـا او بشـپړتيا د مريانو د ظالمانه زبېښاک پر بنسټ ترسره کېده. د کار د وسايلو سمون او ساتنې، پوره پاملرنې تـه اړتيـا درلـوده خـو مريـانو، چې د ډېرو سختو شرايطو لاندې ژوند کاوه، نه يوازې داچې د کار اوزارو او وسايلو ساتنې سـره مينـه نـه درلـوده، هغـه بـه يې مـاتول او لـه منځه وړل. په پايله کې داسې پړاو راورسېد چې د مريیتابه توليدي اړيکـو د مولـده ځواکونـو د ودې مخـه نيولـه او لـه همـدې املـه د مريیتابه سيستم ګډوډۍ پيل شوه. دغه ګډوډۍ (بحران) د تـاريخ نسبتاً اوږده دوره رانغاړي. ځينې مريـې وال د مريـانو د پاڅونونو تر فشار لاندې، او په حقيقت کې د خپلو ګټو د ساتنې په موخـه، اړ شـول چې مريـانو تـه څـه امتيازونـه ورکـړي. لـه دې کبلـه يـې د زبېښاک نو ې بڼې مـنځ تـه راوړي. دغـو مريـې والـو خپلې پراخـه ځمکې، چې د مريـي پـه کـار پـورې تړلې وې، ورو ورو پـه وړو وړو ټوټو ووېشلې او مريانو ته يې، چې او س په نسـبي توګـه آزاد شـوي ؤ، په باړه (اجاره) ورکولې. دغه آزاد شـوي مريـان دکولـون پـه نـوم بلـل کېـدل. پـه دې ډول مريـي والـو خپلې ځمکې کولونـانو تـه

سپارلې ځکه کولون په زیاته مینه سره کار کاوه او مریي والو ته یې، چې اوس په فیوډالانو بدل شوي ؤ، زیاته ګټه رسوله. د پراخه ځمکو د وېش سره جوخت د آزادوشوو مریانو شمېر هم زیاتېده. کولون د مریي سره ډېر توپیر درلود. هغه یو بزګر ؤ چې یوه ټوټه ځمکه یې درلوده او تر مرګه پورې یې له هغې نه ګټه اخیستلای شوه. کولون مجبور ؤ چې یوه اندازه پیسې یا محصول د دغې ځمکې په عوض کې فیوډال یا ارباب ته ورکړي، خو هغه آزاد باړه وال (اجاره وال) نه ګڼل کېده بلکه په ځمکه پورې تړلی ؤ او پرېښودلای یې نشوه. کولون یا سرف به دځمکې سره یوځای پلورل او رانیول کېده. په دې ډول د مریيتابه زاړه سیستم د ننه دفیوډالي نوي تولید عناصر منځ ته راغلل.

د انقلاب دوران، فیوډالیزم ته د مریيتابه اوښتون: د مریيتابه په سیستم کې دننه، د فیوډالي تولید زیاتوالی سره جوخت، د دې سیستم ګډوډی زیاتېده ځکه د مریيتابه سیستم، د فیوډالي تولید طریقې دپراختیا او بشپړتیا، خنډؤ او د غې تولید طریقې یواځې پخپله، د نوموړي سیستم د ړنګېدو توان نه درلود. له دې امله د مریيتابه سیستم له منځه وړلو لپاره یو انقلابي ټوپ اړین ؤ. د مریيتابه د تولید طریقه، په خپله خېټه کې د نه پخلاکېدونکو تضادونو په لرلو سره، د نابودۍ په لور روانه وه. د دغو تضادونو تر ټولو لوی عامل د مریيتابه زبېښناک ؤ چې تل یې د ټولنې اصلي مولده ځواکونه، یعنې مریان، له منځه وړل. له دې کبله مریانو، کولونیانو او نورو زیارکښانو د فیوډالي عناصرو په مرسته د مریيتابه سیستم پر ضد بلوا کوله. په پای کې د دغو پاڅونونو او انقلابونو ګوزارونو د مریيتابه رژیم د قدرت ستنې ونړولې او د فیوډالیزم نوی سیستم یې منځ ته راوړ.

د فیوډالي سیستم ټینګښت، پراختیا او بشپړتیا

مولده ځواکونه: په فیوډالي سیستم کې مولد ځواکونه د خپلې پراختیا او بشپړتیا لوړې کچې ته ورسېدل. په دې دوره کې یې زیاتره بېل بېل اوزار داوسپنې نه جوړ او بشپړ کړل. سپکې او درنې قولبې (یوې)، اوسپنیزبیل، کوډر (کج بیل)، د اوسپنې یو ډول کلنګ، د اوسپنې لور او نور له هغواوزارو څنې دي. په دې دوره کې د کرکیلې نوې څانګې لکه ترکاري، تاک کاري او نور مینځ ته راغلل او یا یې وده وکړه او په پایله کې شراب جوړونې هم وده وکړه. مالداري او دمالداری اړونده څانګوکې - لکه: لبنیات، څرمنې او نور- پرمختګ وشو. بادي ژرندې و پېژندل شوې او ګټه اخیستنه یې پیل شوه او د اوبو ژرندې، چې د مریيتابه په زمانه کې هم ورڅخه ګټه اخیستل کېدله، په دې وخت کې بشپړې شوې. د کرکیلې تخنیک، ورو ورو د چمتوکولو (دبار ورکولو په موخه دځمکې شاړه پریښودل) او دوه کروندیزه طریقو په شاته پرېښودلو سره دری کروندیز سیستم منځ ته راوړ.

په لومړي سرکې به بزګرانو د ځمکې د کر لپاره بوټي او ونې سوزول او د ونو ستې به یې کشولې ترڅو لوټې پرې ماتې کړی، اوبیا به یې ځمکه په مختلفو وسایلو اړوله او تخم به یې پکښې شینده. جوته ده چې دغې طریقې زیات زیارګاللو او وخت لګولو ته اړتیا لرله. پردې سربېره د پرله پسې کرکیلې له امله ورو ورو د پټي خاوره بېخي کمزورې کیده نوځکه به یې دغه ځمکه پرېښوده او په نورې ځمکې پسې به ګرځېدل ترڅو دغه ځمکه د څو کالو نه وروسته د لمر وړانګود لګېدو، ورښتونو او نوروعواملو له امله بیا د کر وړ وګرځي. د کرکیلې دغه طریقه دځمکې دچمتوکولو په نامه یادیدله.

ورو ورو د تولید د وسایلو له ودې او دتولیدي تجربو له زیاتېدو سره به یې ځمکه په دوو برخو وېشله په یوې برخې کې به یې تخم شیند او بله برخه به یې په اصطلاح څملوله ترڅو بیازور واخلي. د کردغې طریقې ته یې دوه کروندیز سیستم وایه.

د تولیدي تجربو لاپرمختګ وکړ، دا ځل یې ځمکه په دریو برخو وېشله، لومړۍ او دوهمه برخه به یې په ترتیب سره پسرلني او ژمني کرته ځانګړې کوله او دریمه برخه به یې څملوله، د کر دغه طریقه درې کروندیز سیستم بلل کېده.

جوته ده چې چه د وه کروندیز سیستم کې نیمه او درې کروندیز سیستم کې د ځمکې یو پر دریمه برخه له ګټې اخیستلو پاتې کېدله، له دې کبله درې کروندیز سیستم پر دوه کروندیز سیستم باندې غوره او په کرهنې کې دانساني تجربو د پرمختګ نښه ده. په دې دوره کې د کسبګرو وسایل او طریقې سمې شوې او کسبګرو لا زیات مهارت ترلاسه کړ. په دې ترخ کې د وسلې جوړونې تولیدي صنایعو، چاکو، کلپ (قفل)، ګاولې (پنې)، زین او نورو جوړولو، بشپړتیا بیاموندله.

دفیوډالی سیستم تولیدي اړیکې (بېخبنا): ځمکه په دې دوره کې د تولید ترټولوبنسټیزه وسیله او د فیوډالانو په مالکانه انحصار کې وه. هرې سیمې په یو فیوډال پورې اړه درلوده. فیوډال به معمولاً د خپلو پراخو ځمکو په مرکز کې ځان ته اربابي کلا جوړوله چې لوړلوړ دیوالونه به یې ترې چاپېرول. د فیوډال او د مباشرینو کورونه، دغلودانو او نورو تولیداتو زېرمې،غوجلې، د چرګانو کوډکۍ او داسې نورټول په دغې کلاکې ځای پرځای کیدل. د کلا په شاوخوا کې د سرفانوداستوګنې کلي لیدل کېدل. دکر وړ ټولې ځمکې په دوو نا انډولو برخو وېشل کېدلې، د ارباب کرونده او د بزګرانو وړې وړې کروندې. د ارباب (مالک) د ځمکو ټول

محصولات به د ده زېرمو ته لېږدول کېدل. په دې ترڅ کې هر سرف به خپله ځمکه پخپله کرله. ځنګلونو، څرځایونو، سیندونو، رودونو او نورو ټولو په ارباب پورې اړه لرله. خو بزګرانو هم کولی شول د ارباب په اجازه او د ځانګړو ټرونونو سره سم ورځنې ګټه واخلي. بزګر ته بنایي د ارباب د ځمکې نه د ګټې اخیستلو په وړاندې ځینې چارې سر ته ورسوي: لومړی د هغه ځمکه وکري (ډېرځلې داسې پېښیده چې د ارباب په ځمکه د کارکولو وخت کې، باد او باران د ده د شخصي ځمکې محصولات له منځه یوسي). دوهم مجبور ؤ چې ځینې نورې چارې (بیګار) لکه د ارباب د کور، بانډواوزېرمو جوړول، د ارباب د ډنډونو (حوضونو) پاکول او داسې نور هم پرته له مزدوری سرته ورسوي. پردې سربېره مجبورؤ چې د خپلو تولیداتو یوه برخه لکه شات، د چرګو هګۍ، کوچ او نورهم ارباب ته ورکړي. ارباب په سرفانو باندې راز راز زور زیاتی کاوه، یوازې د هغوی د وژلو حق یې نه درلود خو هر وخت چې خپله ځمکه یې خرڅوله ټول سرفان به هم ورسره یوځای پلورل کېدل. د دې سره سره سرف د مریې خلاف یوه وړه ټوټه ځمکه او د کار وسایل، بار وړونکي او نور څاروي په واک کې درلودل، د نسبي آزادي څخه برخمن ا و د کورنۍخاوند ؤ. په دې ډول تولیدي اړیکې یا د فیوډالي ټولنې بېخبنا، پر ځمکې، د فیوډال خصوصي مالکیت او په اصلي تولیدکوونکو یعنې سرفانو د ده محدود مالکیت باندې ولاړه ؤ. البته د سترو فیوډالانو د مالکیت تر څنګ د بزګرانو او کسبګرو خصوصي مالکیت هم وجود درلود. دوی پر ځمکه او تولیدي وسایلو باندې مالکیت درلوداو په خپل کار متکي ؤ. سره له دې چې طبیعي اقتصاد په فیوډالیزم کې ترډېرې مودې پورې برلاسی درلود د مولده ځواکونو پرمختګ د تولیدی اړیکو د پراختیا سبب وګرځېد. په پایله کې اضافي تولید لا

ځانګړې بڼه نیوله، سوداګري غوړېدله او صنایع له کرهڼې نـه بېل شول او دغه عوامل په فیوډالي سیستم کې د ښارونو د جوړېدو او پراخېدو لامل وګرځېدل.

طبیعي اقتصاد: په فیوډالي سیستم پـه تېره بیـا د هغـه د ټینګښـت، پراختیـا او بشـپړتیا پـه پـړاو کـې د فیوډالانـو او د دوی دمباشرینو، درباریانو او خدمتګارو د کورنیو ټولې اړتیاوې د سرفانو یا د رعیت له وس نه وتلي زیار پرمـټ برابرېدلې. سـرفانو پـه خپلـو هماغه لومړنیو وسایلو سره کورونه، د کار اوزار او د ژوندانه وسـایل جوړول په داسې حال کې چې د هـر فیـوډال پـه سـترو املاکـو کـې کسبګرو سرفانو پـه شـته کارځـایونوکې کـار کـاوه. ددوی دجـامو او خوراک اړتیاوې هم سرفانو لرې کولې. دغـه راز زیـاتره هغـه تـوکې چې د فیوډالانو په املاکو کې تولیدېدل پرتـه د مـالګې، اوسـپنې او داسې نوروڅخه چې د نورو سیمونه واردېدل همدلتـه مصـرفېدل. له دې کبله د مختلفو سیمو تر مینځ ډېـرې لږسـوداګریزې اړیکـې ټینګېـدلې. دغـه راز اقتصـاد تـه چـې پـه هغـه کـې مولـده ځـواکونـه خواره واره او یو تر بلـه جـلا وي او هـر واحـد خپلـې ټـولې اړتیـاوې پخپله پوره کړي، طبیعي اقتصاد وایي.

لازم تولید او اضافي تولید (فیوډالي زبېښناک): هغـه ټـول توکي چې د فیوډال په ملک کې تولیدیدل د سرفانو د مستقیم کار پایله وه. کولی شو فیوډالي تولید پر دوو برخو ووېشـو: ۱- د تولیـد هغه برخه چې د سرف او د هغه د کورنۍ د ژوند تېرولو یا لږ تر لږه د ژوند پایښت د پـاره لازم ؤ، پـه مصـرف رسـېده. ۲- د تولیـد لویـه برخه چې فیوډال ترلاسه کوله. لومړۍ برخه چې د بزګر او دهغـه د کورنۍ د ژونـد د پایښـت (د کـارد ځـواک پایښـت) لپـاره لازمـه وه، لازم تولیـد او دوهمـې برخـې تـه یـې اضـافي تولیـد وایـي. پـر دې

اساس فیوډالي زبېښناک د فیوډالانو له خوا د سرفانو د اضافي تولید بې عوضه لاسته راوړلو څخه عبارت دی.

فیوډالي ټېکه داری: اضافي تولید ته چې فیوډال د ځمکې او د کار د وسایلو د ورکولو په بدل کې له سرفانو نه اخیست فیوډالي ټېکه داری وایي. دباړې (اجارې) نور خونو په بېلابېلوجغرافیایي سیمو او بېلابېلو زمانو کې یوتربله توپیر کاوه. په لومړي سر کې سرفان مجبور ؤ چې خپل زیات وخت د ارباب ځمکه کې په کارکولو تېر کړي. دغه چار په واقعیت کې د کار په بڼه د باړې ورکول ؤ. وروسته د کار د محصول په زیاتېدو سره فیوډالانو خپلې ګټې په دې کې لیدلې چې باړه زیاتره د جنس په توګه واخلي او په پای کې د څه مودې وروسته د نغدې باړې ورکړه دود شوه، ځکه هر فیوډال په خپل ملک کې د تولید شوؤپلورتوکو سربېره د بهرنیو پلورتوکو سره مینه ښودله. له دې امله د تاریخي ترتیب له مخې په فیوډالیزم کې درې ډوله اجارې (ټېکې) وجود درلود: د کار په بڼه ټېکه، جنسي ټېکه او نغدې ټېکه. سربېره پر دې سرفان زیاتره ناچاره ؤ د خپلو اربابانو د پاره دلازمو استحکاماتو جوړولو په کار کې او هم دمحصولاتو د حمل و نقل (لیږدرالیږد) او په مختلفو صنعتي چارو کې د پیسو ترلاسه کولو پرته برخه واخلي. دغه راز کارونو ته بیګار وایي. په لومړي سرکې د دې ډول بیګارکچه زیاته وه خو کرار کرار د سرفانو د مبارزو له کبله را ټیټه شوه.

کرهنې نه د صنایعو بیلیدل: لکه چې یادونه وشوه سرفانو د خپلو اړتیا وړ اوزارو برابرولو ته پخپله اقدام کاوه خو ټوکر او بدلو، دغتې قولبې جوړول او نورو، هم زیات وخت او هم د کار اوزارو، تجربو او مهارت ته اړتیا درلوده داسې چې د ځمکې د کر سره په یوه وخت کې د هغوي برابرول د سرفانو د پاره عملاً

ستونزمن او غیرممکن ؤ. له دې کبله یو شمېر سرفانو د کرکیلې د پاره لږ وخت درلود او تقریباً د حرفوي صنعتګرانو په بڼه واوښتل. په پایله کې هر کلی د پښې، ترکاڼ، چرمګر، کولال او داسې نورو ځانګړو کسبګرو څښتن شو. لکه چې ځینو سرفانو خپله باړه ټوله د جوړو شوؤ توکو په توګه تحویلوله. دغو صنعتګرانو کله کله د نورو سرفانو اړتیاوې هم پوره کولې او ورو ورو وتوانېدل چې یو اندازه پیسې هم د ځان لپاره زېرمه کړي. دغه صنعتګران سره د دې چې کرهڼه د دوی دژوند تېرولو یواځنۍ لار نه وه سرف ګڼل کېدل. لومړي سرکې د صنایعو ښېلتون د فیوډال د ملک په چوکاټ کې پیل شو.

دفیوډالیزم په بشپړتیایي پړاوکې فیوډالانو معمولاً کلیوالو صنعتګرانو ته اجازه ورکوله چې دبازار په ورځې، چې د اخترونو او مختلفو جشنونو او نورو په مناسبت د کلاګانوپه چاپېر او عامه ځایونو کې جوړېدل، ګډون وکړي او خپل جوړکړي شیان وپلوري. خو دغه راز فرصتونه په استثایي ډول پېښېدل او له دې کبله د صنعتګرانو په لاس جوړو توکو کله کله د پلورتوکو اړخ پیدا کاوه. زیاتره وخت ټول هغه څه چې صنعتګرانو جوړول په کلیو کې پوره نه پلورل کېدل او هم دوی زیاتره د فیوډالانو د سخت زبېښاک او د واکمنې ډلې له خوا راغلو فشارونو له کبله د خپګان احساس کاوه. له دې امله په کلیوالو صنعتګرانو کې داسې انګېزه موجوده وه چې دوی یې دفیوډالي املاکو پرېښودلوته اړایستل، ترڅو داسې ځای ته لاړشي چې هلته د فیوډالانو د ظلم پرته ددوی په لاس جوړشوی محصول د پلورلو امکان موجود وي. په ماهرو صنعتګرانو سربېره، هغو بزګرانو هم چې د خپلو اړتیاؤ د پوره کولو لپاره یې وخت ناوخت صنعتي کار ته لاس اچاوه،کرار کرار کلي پرېښودل. په دې توګه د ټولنیز او عمومي کار وېش د کرهڼې او

صنایعو تر منځ ورو ورو بشپړتیا وموندله. او دې چار دفیوډالي ښارونوله پیدایښت او پراختیا سره مرسته وکړه.

په فیوډالي دوره کې د ښارونو پراختیا: هغو سرفانو چې له کلیو څخه تښتېدل او یا دمالکانو په اجازې یې کلي پرېښودل، هڅه کوله په داسې سیمو کې مېشت شي چې د اړتیا وړ خامو موادو سرچینې او ددوی د لاس محصول د خرڅلاو امکان موجود او په نسبي توګه د خطر څخه خوندي وي. ګرځنده صنعتګرانو به لومړي سر کې د خپل کار د اوزارو صندوق پر اوږو اخیستی ؤ او د پېرو دونکې دموندلو په تمه له یوې سیمې نه به بلې سیمې ته تلل. خو دغه کسبګر هم ورو ورو پوهېدل چې پورتني یاد شوي شرایط د پاچاهانو، امیرانو، روحانیونو او نورو برجورو لوړو کلاګانو چاپیرکې موندلای شي. له دې کبله تښتېدلي سرفان، صنعتګران، ګرځنده پلورونکي، سوداګر او کسبګر په خپله خوښه د دغه راز مرکزونو په شاوخوا کې مېشت شول. او یا دا چې د سوداګریزو او سمندري لارو پرسرپرتو کاروان سرایونوکې استوګن شول. د پلورتوکو مبادله په دغو ځایونو کې، زیاتره د مختلفو سیمو د سوداګرو ترمنځ هم سر ته رسېده. سوداګرو دغو سیمو ته په تګ راتګ سره زیاتره د صنعتګرانو د لاس محصول اخیستلو او هم پخواني سرفان به یې دبار وړونکي او بېړۍ چلوونکي او په نورو نومونو مزدوران کول او په پای کې ورو ورو د دغه ډول کډوالوکسبګرو، استوګن ځایونو د نوؤ ښارونو بڼه ونیوله. د دغو ښارونو کسبګرو او استوګنو د دښمنانو د یرغلونو او فیوډالانو د تېریو څخه د ځان ساتلو لپاره د کډوالو د استوګن ځایونو (ښارونو) چار چاپېر کندې کنستلې او د یوالونه به یې جوړول. د ښارونو پراختیا د فیوډالیزم د پراختیا او بشپړتیا نښه وه چې د

کسبګرو د کار ځایونو، ټولګیو یااصنافو د جوړښت، سوداګري او نورو د پراختیا او بشپړتیا سره یې مرسته وکړه.

د کسبګري کارخونې: په فیوډالي ښارونو کې لومړی ماشین او یا کارخانې نه وې. مختلف پلورتوکي چې په بازار کې پلورل کېدل د کسبګرو په وړو کار ځایونو کې د لاس او ساده اوزارو په مرسته جوړېدل. کسبګرو په اوږده موده کې مهارت او تجربه تر لاسه کوله. معمولاً دهرصنعتګر زامنو ته دپلار دکار اوزار او دکسب رمزونه په میراث پاتې کېدل. د کسبګري د کار ځای اصلي غړی د کار استاذ ؤ چې د کار ځای، د کار اوزار، او خامو موادو خاوند او د پلورتوکو مالک ګڼل کېده. ورپسې د ده مرستیال راتلو چې د کار ځای د هېڅ ډول وسایلو څښتن نه ؤ خو په نوموړي کسب کې د مهارت له امله د کار د استاذ ښی لاس ګڼل کېده. شاګرد د کسبګري د کار ځای وروستنی غړی ؤچې د کار زده کوونکي په توګه یې په کار ځای کې کارکاوه. د کار استاذ سربېره پر لومړنیو کارونو چې په کار ځای کې به یې د زده کوونکي په غاړه اچول، هغه به یې مجبورولو چې د ده په کور کې هم کار وکړي. البته خواړه او د خوب ځای یې دکاراستاذ برابرول، خو مزدوري به یې نه ورکوله. د کار ځای د مرستیال حالت هم کله د شاګرد د حالت نه څه ښه نه ؤ. دی مجبور ؤ د سهار نه تر ماښام پورې په کار ځای کې کار وکړي او د دغو ټولو کړاوونو په بدل کې ډېرې لږې پیسې واخلي. لیکن مرستیال دا هیله درلوده چې یوه ورځ دکاراستاذشي او کار ځای جوړ کړي. او دغه مرستیالان څنګه چې وویل شول زیاتره د کارداستاذ زامن یا نږدې خپلوان ؤ.

د ټولګیو جوړښت: هغه ټول کسان چې په هرښارکې په یو ټاکلي کسب بوخت ؤ د نوموړي صنف په نامه پېژندل کېدل. لکه داوبدونکو (جولاګانو) آهنګرانو (پښانو)، مسګرانو، انځورګرو،

ډېره توګونکو، بت جوړوونکو او داسې نورو صنف. هغه سازمان چې د خپل عصر فیوډالي وړ وکي پلورتوکیز تولید سره یې سمون درلودصنفي سازمان ګڼل کیده. د صنف دغه سازمان د ډله ایزې اداري د اصولو سره سم رهبري کېده او په خپل صنف پورې د تړلو چارو د تنظیم دنده یې په غاړه درلوده. په دې ډول چې د ساري په توګه د یو توپ ټوکر، د خامو موادو کیفیت، د مرستیالانو د پیسو اندازه، د توکو پلورلو قوانین، د کالو بیه او نور یې ټاکل. په عین حال کې ټولګي د مرستندویه یا تعاوني ډلو په بڼه ؤ او زیاتره مذهبي اړخ یې هم درلود. داسې چې هر یوه ځانته د لمانځه ځای، ځانګړې ورځې، مذهبي جشنونه او نور درلودل. په دې ترڅ کې هر صنف د یوې پوځی ډلې بڼه درلوده چې غړو به یې، د جګړې په وخت کې، د صنف د استاذانو تر مشرتابه لاندې وسله په لاس کې اخیستله. زیاتره ښارونو داسې قوانین درلودل چې د ښار صنعتګران یې مجبورول د خپل اړوند صنف غړیتوب تر لاسه کړي. که څوک به د هیڅ یو صنف غړی نه ؤ په اړونده څانګه کې یې د کارکولو حق نه درلود. دهر ښار پلورتوکي به په هماغه ښار کې د پلورلو وړؤ. او اصنافو اجازه نه ورکوله چې د نورو سمو پلورتوکي د دوی په ښار کې وپلورل شي. په لومړي سرکې اصنافو مترقي ماهت درلو د او صنعت‌ګرانو سره یې د مختلفو کسبونو د چارو په سرته رسولو او ددوی دحقوقو لاسته راوړلو دپاره مبارزه کې مرسته کوله. اود تولدي تجربو حاصلولو، لېږدولو او پراخولو د پاره نوه وسله وه. خو وروسته یې دخپل ماهت پر بنسټ، دمولده ځواکونود پرمختګ او نوؤ اختراع‌ګانو اواکتشافاتو دمنځ ته راتګ مخنیوی وکړ.

سوداګر، د فیوډالزم په پېر (دوره) کې: فیوډالانوورځ په ورځ دپخوانه لازیات د بازارسره تړاو پیدا کاوه. ځکه بازار داسې

ځای ؤ چې دوی د خپلې اړتیا وړ جوړ شوي توکي هلته پېرودل او یا یې دخپلو املاکو تولیدات پکښې پلورل. سرفانو هم ورو ورو ځنې محصولات دبازار څخه رانیول. غلې او نورو کرنیزو تولیداتو ته د ښار د استوګنو اړتیا سبب شوه چې دپلورتوکو راکړه ورکړه د ښارونو او کلیو تر منځ را پیدا شي.

تولنیز تولید په دوو برخو، کرنیزې او صنعتي باندې، وویشل شواو په ترڅ کې یې تولیدي محصولاتو په لازیاته کچه پلورتوکیزه اړخ پیدا کړ. په دې ډول دفیوډالیزم ددورې سوداګرو دصنعتګرانو تولیدات پېرودل اوپه بازارکې به یې پلورل.

<u>په فیوډالیزم کې دسوداګري پراختیا او دپیسو رول:</u> په فیوډالیزم کې پیسې دمرتیوب په شان دراکړې ورکړې دپاره یوه وسیله وه چې فورمول یې ؤ: پل-پ-پل (لمړي پلورتوکي- پیسې- دوهم پلورتوکي) څخه،خودسوداګري په پراختیاسره ورو ورو دګټې لاسته راوړلو او پانګې راغونډولو دپاره یوه وسیله وګرځېده. البته ددغې وسیلې شتون دا مانا نه درلوده چې پانګوالي اړیکې په بشپړه توګه ښه نیولې او منځ ته راغلې وه. ځکه دپانګوالي اړیکو منځ ته راتګ لپاره ضروري ده چې دکار ځواک دپلورتوکوبڼه نیولې وي. دسوداګري موخه دا وه چې سوداګرو،پیسې دلازیاتې ګټې لاسته راوړلوبوه وسیله ګڼله چې دتوکو په پلورلو سره له هغو پیسو نه چې اخیستل یې ورباندې کړي دي، زیاتې پیسې وګټي. دغه بهیرد پ - پل- پ په فرمول سره په ښه توګه بیانولی شو چې په هغه کې "پ" (دوهمې پیسې) دلومړنیو پیسو نه ډېرې دي. په دې توګه دسوداګري په بشپړتیا سره پیسې ورو ورو د خپلې مخکنۍ دندې (دمبادلاتو دپاره یوه وسیله) پر سرته رسولو سربېره دپانګې راټولولو دپاره یوه وسیله شوه.

پـه فـوډالـزم کـې د سـودپانګې رول، دلومړنـو بـانکونو (صـرافانو) پیدابښـت: دپیسـو درول پـه زیـاتوالي سـره نـه یـوازې زیارکښه پرګنې بلکه فیوډالان هم وپوهېدل چې دپیسو پور کولو تـه لاډېره اړتیا لري. دغه بهیر د نو داسې قشر د پیدابښـت لامـل شـو چې غږویې پرېمانه پیسې راټولې او دګټې په بدل کې یې ببلو ببلـو خلکـو تـه پـه پـور ورکـولې. ددغـې نـوې پـانګې دګرځـېدوراګرځـېدو (ګردش) بهیر فرمول د "پ - پ " په بڼه ښودلای شو چې په هغه کې "پ" دوهمې پیسې دلومړنو نه ډېرې دي. زیاتره سوداګرو هـم دپور اخیسـتلو نـه پرتـه دسـوداګري تـوان نـه درلـود. لـه دې املـه اعتبـاري او ګـروي معـاملاتو پراختیـا وموندلـه اولـومړني بانکونـه (صرافي) منځ تـه راغلـل. بانکونـه د لـومړي ځـل لپـاره پـه ۱۳او۱٤ پېړۍ کې داېټالیا په شمال کې، چې پلورتـوکیز- پیسـو اړیکـو زیاتـه پراختیا موندلې وه، منځ ته راغلل. د بانک د کلمې ریښه، اېټالـایي لغت "بانکا" څخه اخیستل شوې ده چې دصراف څوکۍ مانا لري.

دفیوډالي سیستم مخښا:

ټولنیزې طبقې اوقشرونه: سره له دې چې مخکې هـم د فیوډالي سیستم دټولنیزو طبقو اواقشارو په هکله بحث شوی دی، دمسألې دلاښې پوهې لپاره په لنډه توګه پـه دې برخـه کـې بیـاهم ورته ګوته نیسو:

فیوډالان: فیوډالان دفیوډالي سیستم د دوو اصلي طبقـو نه یوه طبقه وه. دغه طبقه دځمکې او نورو تولیدی وسایلوڅښـتنه وه او په سرفانو یې محدود مالکیت درلود. فیوډالانو واکمنه طبقـه جوړوله اود ټولنې د مـادي شـتمنیو پـه ویـش کـې یـې لویـه ونـډه ترلاسـه کولـه. یوشـمېر فیوډالانـو هـم، روحـاني اړخ درلـود چـې دفیوډالانو لا ارتجاعي قشر یې جوړاوه.

<u>ځمکه پورې تړلي بزگران (سرفان):</u> دفـوډالي سسـتم دوهمه اصلي طبقه بزگرانو جوړوله. بزگـران ځمکې پـورې تړلـي ؤ (یعنې دفـوډال دملـک دپرېښـودلو حـق یـې نـه درلـود او دځمکې سـره یوځـای پېـرودل او پلـورل کېـدل) اود واکمنـې طبقـې یعنـې فـوډالانـو دزبېښـاک لانـدې ؤاو کلـه یـې ـوه وړه ټوټـه ځمکـه او دکرکلې اوزار هم درلودل چې د فـوډالانو له خوادووی په واک کې ورکول کېدل او په بدل کې یې اجاره یا باړه ورکوله. په عامـه توگـه سرفانو دفـوډالانو سره نه پخلاکېدونکی تضاد درلـود اولـه همـدې کبلـه د فـوډالي پـرتـاریخ، پـه کراتـو کراتـو د بزگروپرگنـو دپراخـه پاڅونونو شاهد دی.

<u>کسبگر:</u>کسبگر هغه ډله کسان ؤ چې کوچني تولـد سـره یې سراو کار درلود، دکار داوزارو او کار ځای خاوندان ؤ او پـه خپلـه ځانگه کې یې نوډول مهارت درلـود. دفـوډالـزم دتکامـل پـه بهـر کې دکاراستاذانواومرستیالانوترمنځ توپـر، ورو و رو ډېرېده اوداسې حد ته ورسېد چې هرې ډلې، ځانته ځانگړې ټولنزې ډلې جـوړې کړې. خو زیاتره استاذانو په نـدرت سـره ټولـو مرسـتیالانوته اجـازه ورکولـه چـې استاذشـي. دکاراسـتاذ کېـدل یـوائې ددوی زامنـو او نږدې خپلوانو ته ځانگړي شوي ؤ. له دي کبلـه ډېرومرسـتیالانو د استاذ کېدو هیله د لاسـه ورکولـه او دیـوی ټـولنیزی ډلـی پـه توگـه دتش لاسو ښاریانو سره یو ځای کېدل.

<u>سوداگر:</u> څنگه چې مخکی یادونه وشـوه، سـوداگر هغـه کسا ن ؤ چې د پلورتوکو راکړه ورکړه یـې دښـارونواو کلیـو پـه مـنځ کې او دښارونواو مختلفو هېوادونوپه منځ کې سرته رسوله.

دسـوداگری دتجربـو او چـارود پراختیـا او بشـپړتیا سـره، سوداگرو داسی کسان پـه کارگمـارل چـې د دوی سـوداگري چـارې یې سمبالولې. وروسته بیا دغه کسان کارمندان ونومول شول.

پە فیوډالي سسـتم کې طبقـاتي مبـارزې: دفـوډا لانولـه خوا بې پایه زبېښاک چې په تو لـد کوونکو (بزګرانو) اونورو ټولنیزو ډلو لکه دسوداګریزو موسسو کارکوونکو او دښـار تـش لاسـو کسـانو او نورو یادشووډلو باندې تر سره کېـده، ددې لامـل شـو چـې دوی ټول دفیوډالانو پر ضد مبارزې کې بزګرانو سـره هملاسـي (متحـد) شي.

د سرفانو فـوډا لـي زبېښـناک او ظلـم ضـد مبـارزې،ددې لامل وګرځېدلې چې سرفان دتېښتې پرځای، وسـله والـو پـاڅونونو ته مخه کړي. دسرفانوپه خپل سـراو غـر منظمـو پـاڅونو نـو نشـو کولی بری ته ور سېږی. خو د دوی پر له پسې مبـارزو، فـوډا لان مجبورو ل چې پر بزگرانو باندې د ډېرو زیـاتیو او لوټولـو څخـه ډډه وکـړي. پـه ټـولـزه توګـه دفـو ډالـي سسـتم لـه ټـو لـو سـاسـي سازمانونوڅخه د پرګنو د ځپلو د پا ره کاراخیستل کېده. سـترو مـا لکا نو د خپلو پـو ځـي ډلـو نـه دبزګـرو دپاڅونونو ځپلـو دپـاره ګټه اخستله اوهم سلطنتي ځواکونو، چې پـه ټـولـزه تـو ګـه دفـوډالې طبقې ملاتړګېـل کېـدل، ددغـو پـاڅونونو پـه ټکولـو کـې وروسـتنی ځواک جوړاوه.

لومړني نغدي پانګوا ل یـا سـودخوړو نکـي: هغـه کسـان ؤ چې دپام وړ نغدې پیسې یې در لودې او د سو د اخیستلو پـه بـدل کې یې په پور ورکولې. په دې ترخ کـی یـې خپلـه پانګـه د مختلفـو پیسو د راکړې ورکړې په چارو کې په کاراچوله ا و غټې ګټې یې لا سته راوړلې.

تش لاسي ښاريا ن: پور ته یاد شووو طبقـو او اقشـارو تـه پـه پـاملرنې سـره معلـومیږي چـې مرسـتیالانو، زده کوونکـو، کارمندانو، او غیر متخصص زیارکښا نو او نورو، دتش لاسو ښاریانو قشـر جـوړاوه. تـش لاسـو تـل د فیـوډالی طبقـې اوښـاري بـډایانو

(شتمنوسوداګرو، سودخوړونکو، ښار میشتو فیوډالانو د صنف استاذانو او نورو) ضد مبارزه کوله او کله چې بزګرانو په پاڅون لاس پورې کاؤ ددوی په ملا تړ راپاڅېدل او دفیوډالانو ضد مبارزې کې یې ددوی دهملاسو رول لوباوه.

دولت په فیوډالی سیستم کې: فیوډالي دولتونه له پیل څخه د واکمنې طبقې (فیوډالانو) دګټو ساتندوی ؤ. له دې کبله دفیوډالیزم په لومړیو وختونو کې دمریتا به پر پاتی شونو باندې دفیوډالي اړیکو د بشپړې غلبې دپاره فیوډالي متمرکز دولتونه منځ ته راغلل چې مخکښ اړخ یې هم درلود. ددغو دولتونو په سرکې د سیمی تر ټولو لوی فیوډا ل ؤچې پاچانومول کېده. دفیوډالی طبیعی اقتصاد پرمختګ او دسیمه‌ایزو فیوډالا نو د پیاوړی کېدلو له امله پاچا هان اړشول چې په بېلوبېلوسیمو کې خپل ډېر واکونه فیوډالانو ته ورکړې. اوکله داسې پېښېدله چې دغه فیوډالان دخپل واک د زیاتېدلو او دمرکز ي حکومت دکمزوری کېدو له امله دپاچاهانو دتابعیت څخه غاړه وغړوی. نوموړو فیوډالانو په خپلو اړوندوسیمو کې قضایي، اداري، مالیاتي، دپوځي ډلو مشري او دداسې نورو چاروسمبالتیا په خپل واک کې درلود ې. دغه چار فیوډالي مرکزي حکومت کمزوری کړ او د فیوډالیزم ملوک الطوایفي (فیوډالي بې اتفاقي) یې منځ ته راوړه. دغوسیمه ایزو فیوډالانو دځمکو نیولو او یا دیوبل د تابع کولو پر سر په ډیروجګړو، وژلو او لوټلو لاس پورې کاوه. وروسته دفیوالي سیستم دننه دپانګوالي اړیکو په ودې سره متمرکز (دیسپوتیزم) فیوډالي حکومتونه منځ ته راغلل چې دفیوډالیزم په ړنګېدو کې به یې روښانه کړو.

دفیوډالیزم دبوړیو یا مرتبولړی: هرسترفیوډال، په دې موخه چې دوړوفیوډالانو دپوځي چوپړتیاونه ګټه واخلی دخپلو

ځمکو یوه برخه هغوی ته وربښله. هغه مالک چې د ځمکې اصلي څښتن ؤ په "سینیور" مشهور شو او واړه فیوډالان چې له هغه څخه به یې ځمکه نیوله دده "واسالان" (پوځي گمارل شوي) گڼل کېدل. پاچا د هېوا دد ټولو فیوډالانو په سر کې ؤ. دساري په توگه، لویدیزه اروپا کې دفیوډالي پوړیولړۍ په لاندې توگه ښودلای شو:

پاچا ← دوک او کنت ← بارون - شوالیه

ددغو مقامونو هریو یوازې دخپل واکمن تابع ؤ.

دفیودالي ټولنې فرهنگ اوایډیالوژی: فیوډالې طبقې دزبېښناک او سیاسي ظلمونو دلارې په زیارکښو طبقو باندې خپله واکمني ساتله او په دې بهیرکې ایډیالوژ یکي کړاو،د دوې تر ټولو زوروره وسیله وه. مذهب او روحانیت د فیوډالي دولتونو د ملاتړ‌دپاره ریښتونی ایدیالوژیک ځواک ؤ. دواکمنې طبقې په لاس مسخ شوي مذهب، دځمکې دکړاوونوپرځای جنت کې دهمیشنۍ نیکمرغۍ ژمنې ورکولې اوپه دې توگه یې ولسي پرگنې دفیوډالانو ضد مبارزې نه راگرځولې او هڅه یې کوله په داسې حال کې یې وساتي چې دخپلو مالکانو د پاره گټورې وي.

فرهنگ د فیوډالزم دټینگښت، پراختیا او بشپړتیا په موده کې، په ژوره توگه دمذهب تر اغېز لاندې ؤ. مذهبي اصولو، دلرغونې زمانې مخکښه یا مترقي فلسفه په ټولزه توگه څنډې ته کړې وه، رياضات او طبيعي علوم چې لرغونې زمانې کې یې له فلسفې سره ډېرې ټینگې اړیکې درلودې، ببخي محدود او ادبات هم دسپېڅلو کسانو دژوند په ستاینې باندې بدل شوي ؤ. تاریخ هم یواځې هغو پېښوته، محدود شوی ؤ چې روحانونوثبتولې. شعر، موسقي او نورو هنرونو د مذهب خدمت ته ملاتړ لي وه. په فرهنگ باندې د مذهب ځواکمني دوراز مسالمت آمیزې اوآرامې

پراختیا اوبشپړ تاپاپله نه وه بلکه دغه ځواکمني، ولسي پرګنو اومترقي متفکرینوسره د فیوډالانو اوددوی ملاتړوروحانیونو ترمنځ دیوې سختې مبارزې په بهیر کې منځ ته راغلې وه. مذهب اوروحانیت هغه کسان چې روحاني ضدولسي عقاید یې درلودل او یایې ولسي هنر وړاندې کاوه،په بېرحمي سره ربړول او تنګول.

فیوډالي ضد ایډیالوژي: په ایډیالوژي کې د ایډیالیستي او مذهبي عقایدو لاس برې د مخالفو جریاناتو د نشتوالي په مانا نه ؤ. دفیوډالیزم پیر دمتضادو ایډیالوژیو د سختې مبارزې پیردی. په فیوډالي ټولنه کې دسختو فشارونو اوبندیزونو سره سره د ابن سینا، ابن رشد، سي ژر، ببرابینسکي اونوروپه شان مترقی عناصرو شتون درلود چې دماتریالیستي فلسفې پیروان ؤ. فیوډالانو سره دبیاري اشرافو، سرفانو اوتش لاسو بیارانو مخالفت، دمذهب پرضدددوی دمبارزوسره نیږدې اړیکې درلودې. دمذهب څخه سرغړونو چې دطبقاتي مبارزې یوه ایډیالوژیکه بڼه وه زیاتره فیوډالي ضد وسله وال پاڅونونه له ځانه سره درلودل. ځینې وختونه په سرف پرګنو او تش لاسو بیارانوباندې زورزیاتي سره مخالفت، له ځواکمن مذهب سره دنوې مذهبي زده کړې دمخالفت په جامه کې وړاندې کېده (لکه په ایران کې دبابک زده کړې).

په فیوډالیزم کې دایډیالیزم او مذهب ددښمنانو مبارزې په نوو پیړیو کې د ماتریالیزم دځرګندېدولاره پرانستله.

شپږم څپرکی

دفیوډالی سیستم ړنګېدل

سره له دې چې دفیوډالي سیستم ټولنیزې ځانګړتیاو ې، دفیوډالیزم دړنګېدو په پړاوکې هم همغشان ځواکمنې وې، خوبیاهم دغو ځانګړتیا وو دفیوډالیزم دننه دنووعناصرو او پر هغو پورې اړوند دمخبنایي عناصرو پیدایښت له امله د پام وړبدلونونه وموندل. په فیوډالیزم کې دننه دپانګوالي تولید طریقې د پیدایښت او ودې په پای کې دغه رژیم پای ته ورسېد چې په لاندې توګه یې تر لنډې څېړنې لاندې نیسو.

دمولده ځواکونو پر مختګ: دمولده ځواکونو پراختیااوبشپړتیا دفیوډالزم دننه دپانګوالي اقتصاد دپیدایښت اصلي عامل ؤ. پراوبو ګرځېدونکي څرخ څخه ګټه اخیستنه دمرستابه عصر کې دود وه خووروسته دغه څرخ په بشپړه توګه داوبو منځ کې ولګول شو. پخوانو ژرندو کې پر اوبو ګرځېدونکی څرخ موجودؤچې دژرندې ددرنو پلونو په ګرځولو کې ترې کار اخستل کېده. ددې دپاره چې دغه پَلونه په خوځښت راشي، نوموړی څرخ به بې داسې ودراوه چې دهغه دکښتنۍ برخو دپرو پر مخ داوبو نو ځواکمن بهرتوبېده. وروسته با داسې څرخ جوړ شو چې د پورتنۍ برخې دپرو پرمخ داوبو توبېدو له کبله په خوځښت راته. په دې ډول چې د سیند نه ببلې شوې وړې والې د څرخ ترپورتنو برخو پورې غزبدلې. ددغه څرخ دګرځېدو له کبله هغه

مله (داب) هم په خوځښت راتله چې په دې څرخ پورې نښلول شوې اودکارځای ددننني (داخلي) دېوال نه تېرېدله. ددغې ملې دګرزېدو له ځواک څخه دفلزاتو د را ایستلو اوولې کولواودکاغذ جوړونې په کارخانواوکانونو او نورو چارو کې هم ګټه اخستل کېده. دلومړۍ بټۍ (دم) له اختراع وروسته مخانکي بټۍ چې په نوموړي اوبو ګرزېدونکي څرخ سره په خوځښت راتلې، دعمل ډګر ته راووتلې. د بټۍ له اختراع نه مخکې به یې فلزات د لاسي بټو (دم) په مرسته دټینګې خمرې په بڼه اړول. په داسې حال کې چې له دې وروسته یې فلزات دمایع په بڼه اړول اودایې شونې کړه چې د منډکی یا ریخته ګري (قالب) له لارې نه مختلف اوزار جوړکړي. فولاد، لومړنی فلز ؤچې له دې لارې نه ولې او چاڼ شو. دغو اختراع ګانو داوزارو اووسائلو دسمون امکان برابرکړ. په دې ډول دتو ږلو څرخ، مته (برمه) او دژرندې، ماشین هم اختراع شو. دساده ماشینونوڅخه دکانونو په کیندنو کې هم ګټه اخیستل کېده. دنساجي په صنعت کې داوبدنې نېغه دستګاه په پرتې دستګاه بدله شوه چې تولید یې زیات ؤ.

دفلزي ټوټو نه ګټې اخیستنې د مدرنو بېړیو د جوړونې امکان برابر کړ چې زیات بارونه یې لرې واټنونو ته لېږ دول. په دې ترخ کې لورښود (قطب نما) هم بشپړ شو، چاپ بشپړ او لومړني کتابونه چاپ شول. په کرنې کې مولده ځواکونو له هغه څه نه چې په صنعت کې وویل شول سته (کرارکرار) ګامونه اخیستل. دکرلاندې ځمکې پراخه او حاصلا ت یې زیات شول او دکرکیلې طریقې سمې شوې. څو کروندیز سیستم او په چمتو ځمکو کې دواښو کر پیل شو. دصنعت دبشپړتیا له امله وړیو، څرمنو، پنبې اودمالداري او نورو کرنیزو محصولاتو ته غوښتنه زیاته شوه. له

دې املـه د فیـوډالیزم د ړنګېـدو پـه پړاوکې مالـداري، فـالیزواني، بڼوالي او تاک کاري ډېر پر مختګ وکړ.

په تولـدي اړیکـو کې راغلـي بدلونونـه: مولـده ځواکونـه دفیوډالـزم دړنګېدنې په پړاو کې داسې کچې تـه ورسـېدل چې پـه فیوډالي اقتصاد کې پانګوالي اړیکـو دپام وړ پراختـا وموندلـه. دغـه چار دبورژوازي اوپرولتاریا، نوو طبقو دپیدابښت سبب وګرځېد. پـه مختلفو څـانګو کې دصـنعت او کرنې پراختـا او بشـپړتیا، دبزګـري څخه دصنعت دلا زیات جلاتوب او نووصنعتي طرېقو دڅرګندېدلو لامل شو. دکار ټولنـز وېش بـا هـم پـر مختـګ وکـړ او هـره سـمه دځـانګړي محصـول برابرولـو تـه لاځـانګړې شـوه. داسـې سـمې موجودې وې چې محصولات اوکورني څاروي یـې زیـاتره د بـازار د پـاره روزل، دسـاري پـه توګـه هالنـد ـانو دغواګـانو پـه سـاتلو اودلبنـاتو پلورلـو کې تخصـص درلـود. او یـا د اسـپانې پـه ځنـو سمو کې زیـاتره وګـړي د مرینـوس پسـونو پـه سـاتلو اود وړیـو پـه پلورلـو او داسـې نـورو بوخـت ؤ. دغـه چارطبعتـأ دپلـور تـوکیزې راکړې ورکړې، نعنې په فیوډالـزم کې د سوداګرېزو اړېکو دبشپړتیا سبب شـو. پخـوا، بـازاري معـاملات تقربـاً پـه یـوې ټاکلې سـمې پورې تړلی ؤ، خو په دې وخت کې ورو ورو ټولو هېوادونو ته پراخـه شول. په نوو شرایطو کې د سوداګري پراختـا او بشپړتیا د کوچني تولـدد کرار کرار له منځه تللو اوپانګوالي اړیکـو د راتللـو او پراختـا سره مرسته وکړه.

ساده کوپراتـف او مـانوفکتور: دصـنعت پـه برخـه کې دپانګوالي تولـد لومړنی ګام دسـاده کوپراتـف (تعـاوني) پیدایښـت و. ساده کوپراتـف، دکسبګري پراخه شوی کار ځای ؤ چې په هغـه کې زیات شمېر اجـرو کـارګرانو (همـاغـه پخوانیـو کسـب ګـرو) کـار کاوه. دغو وګړو دځپل کار ځواک، دکوپراتـفـو نـو خاونـدانو بانـدې

پلوره (دکوپراتـفو نو خاوندان عبارت وولـه سوداګرو، سودخوړونکو، دتهولګیو یا صنف شتمنواستاذانو اوداسې نورو څخه). دپانګوالي پـه دغو لومړنـو کار ځایونو کې دکار وېش، شتون نـه درلـود. یعنـې هـر کـارګر دـو پلورتـوکي دتولـد، اړونـدې تـولې چـارې پخپلـه سـرته رسولې. پـه نوه کارځـای کـې دزیـات شـمېر کـارګرانو راغونډېـد نـې، دکسبګري دکوچني کارځای په پرتله، دکار د لاس تـه راوړنـې کچـه لـوړه بوتلـه، پـه دې ډول چـې دکـار ګـرو مـنځ کـې ترتهولـو بـښه کـار دمزدوری ټاکنې دمقـاس پـه توګه او دکارپه ځای او دسوون مـوادو دسپماپه اړه دسیالۍ منځ ته راوړل ؤ، دغو پانګوالو ته د غتهو ګټو ترلاسه کولو امکان ورپه برخه شو.

ورپسـې ګـام، دپـانګوالي پـه پراختـا او بشـپړتیا کـې د مانوفکتور پیدایښت ؤ. مانوفکتور داسې کار ځای ؤ چې دکار وېش پکښې وجود درلـود خودلتـه هـم دلاسـي کـار د طریقـې څخـه ګټـه اخیستل کېده. (مانوفکتور له دوو لاتـني کلمـو، "مـانو" دلاس او" فکتور " دجوړ په مانا، څخه اخسـتل شوی چې ددواړوبوځای مانا، په لاس جوړده). دمانو فکتورونو خاوندانو، وسایل اولازم خام مواد برابر او لـوی کارځایونـه یـې مـنځ تـه راوړل چې پـه هغـو کې ټولـو اجـرو کارګرانو نو ځای دیوچت لاندې کارکاوه. دتو لـد دغـې نـوې بنې دپانګوالي اړیکو دپاره ترټولو مناسبه زمـنه برابره کړه.

دپـانګې راغونډېـدلو شـرطونه: دپـانګې د څرګندېـدنې او راغونډېدنې دپاره لازم شرائط په دې ډول ؤ:

الـف - پلورتـوکیز تولـد نسـبتاً پراختـا ومونـده چـې دسوداګرو، سود خورو، دمـانو فکتـو ر خاونـدانو اونوروپـه لاس کـې یې د زیاتو پسو راغونډېدنه (تجمع) شونې کړه.

ب - دهغو پرګنو شتو ن چې دخپل کار ځواک دپلورلو لـه نظـره آزاد او دتولـد وسـایلو دلرلـو نـه بـې برخـې وې. دغـه دوه

شرطونه دپانګې راغونډېدنې بنسټېزعلتونه وو. په دې ډول لومړنو پـانګوالو دتولـد دوسـائلو اوپـانګې پـه لرلـو او داجـروکـارګرو پـه استثمارولو سره ورځ په ورځ خپله پانګه زياته کړه. خو باید دپانګې دلومړنۍ راغونډېدنې، چې په زور سره دبزګرو او کسبګرو دمالکـت دســلبولو او دولتــي پورونــو (۱)، دکورنــو صــنايعو نــه ملاتــړ اودمستعمرو دلـوټ لـه لارې مـنځ تـه راغلې اودپـانګې دوروسـتنۍ راغونډېـدنې تـرمنځ چـې ـوزاې دکـار ځـواک دزبېښـاک لـه لارې ترسره شوه، توپیر وشي. مونږ دلته دپانګې لـومړنی راغونډېـدنې راز راز طريقې بانوو:

۱-بزګـرو او کســبګرو نــه پــه زور ســره د دوی د شــتمنی (مالکيت) اخيستل:

دفـوډالـزم دړنګېدنې په بهـرکې، دپلورتوکيز تولـد دکچې پرمختـا، دفـوډالانو دتمې سترګې دبزګرو ځمکې او دکسبګرو دتـو لـد وسائلو ته ور واړولې. له دې کبله دوی دکلـو دځمکـو پـه زوره نيولـو (ضـبطولو) او د خپلـو ځمکـو نـه دبزګـرو پـه شـړلو او ددوی پرځمکوخپېته اچولـو (غصـبولو) اودکسـبګرو دتـو لـد دوسـائلو پـه ضبطولو پيل وکړ. هغه بزګران او کسبګر چې په دې ډول دخپلې ځمکـې اوتولـد وسـائلو نـه بـې برخـې کېـدل، جبـراً دپـانګوالې مانوفکتورونو کې مزدران کېدل.

۲-دولتي پورونه او دمالې د سستم رغاونه:

دنوؤمــالـو اخســتنه اودولتــي پورونــه، دلــومړنۍ پــانګې دراغونډېدنې (تجمع) يوه وسيله ګڼل کېده. ځکه فـوډالي دولت د اردو او اداري دستګاه دساتلو لپاره تـل پسـو تـه اړتـا درلـو ده او معمولا دغه

(۱) دمالياتی سيستم رغاونه.

اړتـاوې دمالیې له لارې نشوای پوره کېدلې. له دې کبله فـوډالي دولت زیاتره دسودخورو اوسوداګرو نه
د ډېـرې ګټـې پـه بـدل کې پورکـاوه. ډېـر ځلـه دپورتنیـو اړتیاووسرببېره دعیاشیو اودرباري جشنونو لګښتونه داسې کچې تـه رسېدل چې پاچا به اړشو دوې اندازې ټاکلو پسـو پـه عـوض کې (معمولا دغه پسې دهغو دمالـاتو سره برابـرې وي چې بـو بـادوه کاله وروسته باید اخیسـتل شـوې وی) دمـالیې اخسـتل پـه ټیکـه ورکړي. د مالیې ټیکه دار به ددولتي سـرتېرو پـه مرسـته دخلکونـه په زوره مالیه ترلاسه کوله چې زیاتره به یـې دعـادی کچـې نـه دوه درې برابره زیاته وه. په پایله کې نوموړي اجاره دار به له هغو پسو نه چې دربار ته یې په پور ورکړې وې لاډېرې پسې لاسته راوړلې.
دکورنـو صنایعو ملاتړ: د فـوډالي دولت دړنګېدلو دپړاو د ځانګړو صفتو نو څخـه یـو هـم دکورنـو صـنایعو ملاتـړ ؤ. فـوډالي دولتونو په وارداتي پلورتوکوباندې درنې مالیې تړلې او د اومو موادو او خوراکې توکو دصـادرېدلو مخنـوي یـې کـاوه. دغـو حکومتونـو دخپل هېواددسوداګرو اومانوفکتورونو خاوندانو تـه مـالي مرسـتې، جـایزې اونورامتـازونـه ورکـول. ځکـه دصـنایعو او سـوداګري پـه پرمختګ پسې، دمالیې او داسې نورو کچـه هـم زیاتېـده اودواکمنـو فـوډالانو شتمني ډېرېدله.
<u>دمســتعمرو لوټمــار</u>: دپلورتوکــو- پیســوارېکو پراختــا اوبشـپړتیا د اروپـایې فـوډالانولیوالتیـا، دلاډېروشـتمنیوراټولولوته، زیاته کړه. دبورژوازي اقتصادي پرمختګ اوپه پایله کې اومو مـوادو اوبازار ته اړتـا هـم دمهمـو عواملولـه جملې څخـه ؤ چې دپـورتني عامـل (دپلورتوکـو- پیسـو اړیکـو پراختـا اوبشـپړتیا) سـره یوځـای دنوؤلویووچـو د مونـدلو لامـل شـوه. دامرېکې وچـه، آسـترالیا، د

اندونزیااو فلیپین جزیرې او نور. د جغرافیایي سمو موندل په حقیقت کې داروپایي دولتو نو دنیواکګری ساستونو پیل ؤ.

هره نوې کشف شوې سمه سملاسي دهغې د موندونکی او اړوند دولت تروا کمني لاندې راتلله. دهرې سمی له موندلو وروسته دسوداګرو، سودخورو، حریصو اوتمه لرونکو فیوډالانو سیلاو دغې سمې ته مخه کوله. په لومړي سرکې نیواکګرو دنااندوله سوداګري نه ګټه پورته کوله، یعنې خپل پلورتوکي به یې په ډیره ګرانه بیه ترنیواک لاندې (مستعمرو) بازارونو کې پلورل او دخپلې اړتیاوړاومه موادیې په ډیره ارزانه بیه رانول. نیواکګرو دوخت په تیریدو سره کرار کرار ورځ په ورځ زیاتیدونکې کچې دپوځي ځواکونو څخه دفشار دپاره ګټه اخیستله اومستعمرې یې نیغ په نیغه دخپلو لاس لاندې هیوادونو په بڼه راوستلې.

دمستعمرو دشتمنو لوټ تالان او اروپایي هیوادوته ددغو شتمنو راماتیدل، دفیوډالي سستم دننه دپانګوالي په پراختیا او بشپړتیا کې ډیر لوی عامل ؤ. داسې چې دپانګې دلومړنیراغونډیدنې له ډولونه یوهم دمستعمرولوټ ګڼل کیده.

د فیوډالي سستم په مخبنا کې راغلي بدلونونه:

<u>دنووطبقو پیدایښت:</u> دصنعتي تولید دپراختیا اوبشپړتیا سره، په فیوډالي فرماسون کې، نوې طبقې پیداشوې. ددغو طبقو څخه یوه بورژوازي اوبله دهغې ضد پرولتاریا یا داجیر وکارګرانو طبقه وه. بورژوازي طبقه د سوداګرو، سودخوړونکو، د شتمنواستاذانو له ټولو قشرونو او د فیوډالانو د هغې ډلې دبشپړتیا څخه چې په بورژوازي تولیدکې یې هم ګډون درلود او د پرولتاریا دکارځواک څخه یې ګټه اخیستله، منځ ته راغله. پانګواله طبقه د تولید د وسائلو خاونده اودپرولتاریا زبیښونکې وه. پرولتاریا دتولید

دوساتلو نه بې برخې وه. په فیوډالي شرائطو کې دبورژوازي اوپرولتاریا تر منځ تضاد دفیوډالي ټولنې داصلي تضاد په پرتله ىعنې دواکمنې طبقې، فیوډالانو او دو ی پورې دتړلو کسانو په وړاندې دزیارکښو پرګنو اوترټولو لاډېردبزګرو تضاد، په دوهمه درجه کې ځای درلود. بورژوازي او پرولتاریا دواړه دفیوډالانو تر کلک فشار لاندې ؤ له دې کبله دغو دواړو طبقو دفیوډالیزم دراپرځولوپه برخه کې یوشانته فکر درلود. وړاندې به وګورو چې ډېرځله پرولتاریا دبورژوازي تر مشرتابه لاندې په فیوډالی ضد ولسي انقلاب لاس پورې کړ.

په بېلابېلوقشرونوباندې دبزګروشننه: په پلورتوکیز- پیسو اړیکو کې، دبزګروګډون، دځمکې په مالکیت اوله ځمکې څخه دګټې اخیستنې په بڼه کې بدلون، دبزګرو په منځ کې داقتصادي ناانډولي دودې سبب شو. دفیوډالیزم دړنګېدنې په پړاوکې بزګروکولی شول خپله ځمکه وپلوري اونوره راونسي، ګرویې کړي او په پای کې هغه څه یې چې زړه غوښتی وي، دخپلې ځمکې په هکله وکړي اوهم بزګر مجبورؤچې دخپلې ځمکې درنه مالیه ورکړي. خومعمولا ډېری بزګرودخپلو ځمکو مالیه نشوه ورکولای، ځکه هم ډېر پېښېدل چې بېوزلو بزګرو خپله ټوله ځمکه یا دهغې یوه برخه دلاسه ورکوله. تنګ لاسوبزګرو خپل جایداد په سودخوړونکو ګرو (ګانه) کوله او په ډېری وختونوکې، ملاماتوونکی سود ددې خنډ ګرځېده چې بېرته خپله ځمکه لاسته راوړي. بډایو بزګرو له دې موقع نه ګټه اخیستله او د نېستمنو ګاونډیانو د ځمکو لاسه ته راوړلوکې یې کار هغه ځای ته ورساوه چې ځنې وختونه به یې دځمکې پراختیا دمعمولی بزګر دځمکې څوچنده زیاته وه.

په دې ډول، بزګران په دریو قشرونو ووېشل شول:

۱- تش لاسي بزګران چې هېڅ ډول ځانی شتمنی یې نلرله اودبډایو بزګرو اوفیوډالانو دپاره یې کارکاوه. دا ډله دکلیو دپرولتر اونیمه پرولتر په نوم پېژنو.

۲- منځکوره بزګران چې ځمکه اوځاروي یې درلودل اودخپل ژونددبرابرولو وس یې درلود اوکله به یې تش لاسي بز ګران هم زبېښل.

۳-دکلي بورژوازي (کولاک)، چې شتمن بزګران ؤ، اوتش لاسي اوکله به یې منځکوره بزګران هم زبېښل.

دبزګرانو فیوډالي ضدمبارزې:بزګرو دفیوډالانو دبېرحمانه زبېښناک په وړاندې په کلک مقاومت اوبلوالاس پورې کاوه. په فیوډالزم کې دبزګرو پرګنود طبقاتي مبارزې ګډ اړخ پر ځمکه پورې دتړلتابه اودفیوډالي ټولوبندونو نه، دځان دآزادولو لپاره ددوی لیوالتیاوه. دفیوډالزم دړنګېدنې په پړاو کې ډېری بزګري غورځنګونه پېښ شول چې زیاتره دتش لاسو ښاریانو دملاتړ څخه برخمن اوموخه یې دولسي پرګنو د ژوند دکچې لوړول ؤ. بزګري غورځنګونو مخکښ رول درلود او دانقلابي بزګرانو د هیلوغبرګون ؤ. دبزګرانو شخصي هیلې معمولا دځان آزادولو، دیوې ټوټې ځمکې لاسته راوړلو، دفیوډالي مالیې نه دځان خلاصولواو داسې نوروله پولې، نه تېرېدل.

داسې چې په ځینو غورځنګونو کې بزګرانو د ټولو ټکسونو او فیوډالي مالیې دلغو کولو دغوښتنې جرئت هم نه درلود اوبوازې د کمښت غوښتنه یې کوله. هغوی غلط فکر کاوه چې ددوی ټاکلې غوښتنې به ددغو امتیازاتو لاسته راوړولو ضامن وي. دمنظمو سازمانونو نشتوالی او دبلوا ګرو منځ کې بې اتفاقي چې دبزګري تولید دخواره واره تولید له خاصو ځانګړتیاووڅخه وه، دتجربه لرونکي مشرتابه اوپه ټولزه توګه دبزګرو د پوهې نشتوالي زیاتره

دغه غورځنګونه دماتې سره مخامخ کول. ددې سره سره، دبزګرو مبارزې، برباوې هم درلودې چې تر ټولو مهمه یې په ځمکې پورې تړلتابه نه خلاصون ؤ. اوپه دې ډول سرفان کرار کرار په آزادوبزګرو بدلېدل.

دفـــوډالزم پـــه ړنګېدنـــه کـــې دزورواکـــو حکومتونوجوړښــت: دپـانګوالي اړیکـو پراختیـا اوبشـپړتیا، سـتر فـوډالان د طبقاتي لاس برى دنوې ساسي بنې جوړونې له دندې سره مخامخ کړل، چې دغه نوې بنه د فـوډالي زورواکي حکومـت ؤ. دغو فـوډالانو هڅـه کولـه چې دبـورژوازي د ودې په حـال کې صنایعو نه، دخپلو ګټولپاره استفاده وکړي. دوى په بـورژوازي کې دېټ خطراتکل نشو کولی نو ځکه دبورژواز ي ملاتړ تـه راپاڅېـدل. اقتصـادي بهـرونـو دفـوډالانـو دلوړتـیا سـاتنې سـره، دفـوډالانـو او بورژوازي تر منځ د سازښت غوښتنه کوله. نو شمېر نورو فـوډالانو نشوکولی په خپل څنګ کې دبـورژوازي صـنایع (پرتـه لـه دې چې دځواک کچه یې په پام کې وي) وزغمي. پایله داچې بـوازې بـوزور واکـه متمرکـز دولـت کـولی شـول ددوی دځپلـو پـه تـرخ کې دغـه چارشـونی کـړي. ځکـه چې واکمنـې طبقـې دپـانګوالي تولـد پـه موسسوباندې دمالې په تړلو سره دصنعت او سوداګرې له پراختیا او بشپړتیا نه ګټې لاسته راوړې چې په دغه وخت کې یـې دپراخـو لښکرواوحکومتي ماشـن دساتنې لپاره ورتـه سـخته اړتیـا درلـوده. له دې امله، ستر فـوډالان ددولتي مـالې او ګټو لـه زیـاتوالي سـره مینـه وال ؤ. دبـورژوازي مـخ پـر ودې اقتصـادي ځـواک، د بزګـرو اوتـش لاسـو ښـاریانو، زبېښـاک کچـه لـوړه کـړه. لـه دې کبلـه دفـوډالي دسـپوتـزم حکومت زړه ته پریوتله ړه چې لوبه دنـده یـې دزبارکښو اوناراضو پرګنو ځپل دي.

دانقلاب مخ نه اوښتونکی بهیر: بشپړتیا مونـدونکي مولده ځواکونـه، دفـوډالي کوچنیـو تولیـدي اړیکوسـره، پـه پراخـه کچه لاس اوګریوان شول.

خوځرنګه چې ساسي موسسې اوپه تېره بـا فـوډالي دولت له منځه نه ؤ تللای "نـوي" عنـې دپانګوالي اړیکـو برلاسـي، نشوای کولای ټینګښت وموی.

همدارنګه دې بهر نشوکولی چې کرارکرار او دسوله سېزې بشـپړتیا لـه لارې مـنځ تـه راشـي. لـه دې کبلـه دانقـلاب لـه لارې دفـوډالي ساسـي سسـتم ړنګېدنـه د تـولنـزې پراختـا اوبشـپړتـا یواځنی قانون ؤ. دهر انقلاب له پیل نه مخکې داسې حالـت مـنځ تـه راځـي چې "انقلابـي حالـت" نـومېږي. انقلابـي حالـت لـه دوو ذهني اوعـني اړخونو نه دلاندې څرګندونې سره سم جوړېږي.

عـنـــــي عوامـــــل (د انقـــــلاب مـــــادي شـــــرطونه):

دمظلوموپرګنودنستي اوتش لاسي زښت ډېر سختوالی چې دخپلو غوښـتنو طـرح کولـو تـه یـې اړباسـي او دواکمنـو طبقـو ساسـي ګډوډی داسې چې نورنشی کولای خپلې واکمني تـه پـه زاړه حالـت دوام ورکړی، دعـني عواملو له جملې څخه دي.

لـومړني بحـث کـې مـو د فـوډالـزم د ړنګېـدنې پـه هکلـه داسې شرائط یاد کړل چې په حقـقت کې دانقلاب عـني عوامـل ؤ. دپانګې لومړنی راغونډېدنه (تجمع) او دراغونډولورازراز طرېقې، پـه فـوډالي اقتصـاد کـې دپـانګوالي اړیکـو نفـوذ اودودې پـه حـال کـې مولده ځواکونـو اودفـوډالي مرګـونې تولـدي اړیکـو تـرمنځ تضـاد، دانقلاب اقتصادي بنسټ جوړوي. کله چې مـو د بزګرانـو، فیـوډالی ضد مبارزو په هکله بحث وکړو، دامو وښودله چې د مظلومو پرګنـو ناراضتـا او تش لاسي، دو ی دخپلو غوښتنو راپورته کولو ته اړکړي ؤ او دفـوډالي حکومت دنـوې بڼـې عنـې دسـپوتـزم د تشـریح پـه

وخت کې مو څرګنده کړه چې په حقیقت کې دواکمنې طبقې سیاسي ګډوډي یابحران ؤ، داسې چې نوریې دپخواني حالت دساتلوتوان نه درلود.
اوس دذهني عواملو په هکله غږېږو.
ذهنـي عوامـل (دانقـلاب ایـډیالوژیکي تیـاري): ذهنـي عوامـل په یـوه جملـه کې لنډولی شـو: دمرتجع واکمنې طبقې راپرځولـو دپاره په ولسي انقلابي عملیاتو لاس پورې کولـو کې دانقلابي طبقې ځواکمني. دپانګوالي انقلاب له پیل نه ډېره موده مخکې بورژوایې ایډیالوګان د فیوډالي رژیم نوکو ته راپاڅېدل او دنوموړي د ورکاوی غږ یې پورته کړ. بورژوایې روڼ اندو د پانګوالي تولید دپرمختګ له کبله دټولو طبیعي پدیدو دماهیت کشفولو سره خاصه مینه پیداکړه. څنګه چې پوهېږو دایډیالیزم برلاسي دعلم له پرمختګ څخه مخنیوي کاوه، خو دپانګوالي اړیکو له پراختیا سره علمي کشفیات او دتجربې پر بنسټ دطبیعت دقوانینو مطالعه (چې کلیسا یې مخنیوی کاوه) په اروپا کې پیل شوه. دغه کشفیات د (زاړه) یعنې فیوډالی نړۍ لید پرضد د (نوي) پرله پسې مبارزې په بهیر کې منځ ته راتلل. دغه راز نوی نړۍ لید چې دپانګوالي اړیکو پر بنسټ ولاړ ؤ او دبشر دفکر په ټولو برخو یعنې علم، ادبیاتو او هنرکې غږېده، منځ ته راغی. په ایډیالوژی کې دنوي سبک (لارې) ماهیت د "هومانیزم" (دانسان دوستي اوبشري کړاوونو د کمولو پلوي مکتب) په کلمه کې لنډېږی. داروپا دبورژوازي لومړني ایډیالوګان په دې باورؤچې د"لرغوني فرهنګ ژوند، د نوي توب" (رنسانس) په حال کې دي. اوله دې کبله خپل فرهنګ او په ټو لیزه توګه ایډیالوژی یې رنساس نوموله او هومانیزم ددغې ایډیالوژي دنړۍ لیدسبک ګڼل کېده. هومانیزم په دې ترڅ کې دنوي فرهنګ غږ روحاني یا مادي

ماهت او دفوډالي مذهب له بنده دهغه دآزادۍ ښکارندوی هم دی. بورژوايې روڼ اندو په نو دغسې نړۍ لىد سره دخپلې عقدې اصول په ولسي ژبه دکتابونو اونورو خپرونو په توګه دخلکو منځ کې خپرول اودوی يې انقلاب ته چمتو کول.

اووم څپرکی

پانګوالي سيستم

دپانګوالي سيستم دپيدا ښت بهير

دفيوډالي سيستم دننه دپانګوالۍ د توليد وده: دفيوډاليزم دړنګېدنې په څېړنې کې دې پائلې ته ورسېدو چې دپانګوالۍ د توليدطريقې دفيوډاليزم له دننه څخه سرچينه اخستې ده. په کلو او ښارونو کې دپانګوالي توليد دپيدا ښت زمنه په ترتيب تر څېړنې لاندې نسو:

پرکلو کې دپانګوالۍ اړيکو پراختيا: په کلو کې د مولده ځواکونو پرمختګ په څه ناڅه اوږده موده کې، کرارکرارنسبتاً ونوی پړاو ته ورسيد اوپه مختلفو سيمو کې دکوپراتيفونو (تعاوني) دجوړېدو لامل شو. دې پرمختګ په کلو کې پلورتوکزه توليد ته وده ورکړه او ورو ورو يې دبزګرو په منځ کې يو نوی قشر منځ ته راوړ چې دتوليد هېڅ رازوسايل يې نه درلود، دنورو دپاره يې کارکاوه اومزدوري يې اخستله. دپلورتوکزه توليد پراختيا اوودې سره دپيسو اهميت ډېر شو. له دې وروسته بزګر اړؤ چې خپل محصولات په بازار کې وپلوري، دځمکې اجاره او ماليه د پيسو په بڼه فيوډال ته ورکړي، په بله ژبه بزګران هم پلورتوکو- پيسو اړيکوته ورګډشول. دمولده ځواکونو دپر مختګ پر بنسټ، دپلورتوکو-پيسو اړيکو پراختيا، بزګران په

مختلفو قشرونو (کولاک- منځکوره بزګران او دکلو پرولتاریا) باندې ووېشل. کولاکانو له فیوډالانو څخه ځمکه په باړه اخیستله بیایې په وړو وړو ټوټو باندې وېشله او وروسته یې منځکوره بزګرو ته په اجاره (باړه) ورکوله او سایې دتش لاسو بزګرو (دکلو پرولتاریا) دکارځواک نه په ګټې اخیستلو سره ځمکه کرله. د پانګوالۍ ورځ په ورځ زیاتېدونکي زبېښاک، دفیوډالي زبېښاک اوتېرېو سره جوخت، دبزګرو دلانستمن کیدو اوکور ورانۍ (کور ګډي) سبب شو. جوته ده چې په فیوډالي ټولنه کې بزګرو دنفوس ډېری جوړاوه، له دې کبله ددوي دپېرودنې دتوان کمښت، کورنی بازار لا پسې کمزوری کاوه او دپانګوالي اړیکو د زیاتې ودې څخه یې، چې دمولده ځواکونو دودې اوسوداګري په پراختیا، یعنې دښارونواوکلو منځ کې پر راکړې ورکړې ولاړ وه، مخنوی کاوه.

<u>په ښارونو کې دپانګوالۍ پراختیا:</u> دمولده ځواکونو پراختیا دتولیداتود ودې لامل شوه. او د سوداګري دغوړېدا په پایله کې ښارونو لا پراختیا وموندله. دښارونو په پراختیا سره سوداګریزې پانګې ورو ورو دبزګرو اولاسي صنایعو دخاوندانو تولیدات ترخپل کنترول لاندې راوستل. په لومړي سر کې سوداګریزه پانګه دکوچنیو تولیدونکو دپلورتوکو د بدلون په بهیر کې، دیوې واسطې په توګه څرګنده شوه. بیا سوداګرو دکوچنیو تولیدونکو دپلورتوکو په منظمې پېرودنې پیل وکړ او اومه مواد او پسې یې دمرستې په توګه هغوي ته ورکول. په دې توګه کوچني تولیدونکي په سوداګرو پورې وتړل شول. په ورستني ګام کې دسوداګریزې پانګې خاوندانو دساده "کوپراتیفونو" اوبیا یې د "مانو فکتور" په تاسیس لاس پورې کړ. په دې ډول دسوداګریزې پانګې یوه برخه له دې لارې په صنعتي پانګه بدله شوه او د پانګوالۍ صنایعو خاوندان منځ ته راغلل. البته وروسته بیا شتمن کسبګر هم په صنعتي

پانگوالو باندې بدل شول. سره له دې چې "مانو فکتور" دمنځ ته راغلو شرایطو پر بنسټ یعنې د زورواکه دولتونو د نسبي ملاتړ لاندې یوه اندازه پر مختګ وکړ خوبیاهم اصناف په بشپړه توګه ځواکمن وه او تر اخرې اندازې پورې یې هڅه کوله چې د"مانو فکتورونو" او فني اختراعاتو د ودې مخه ونسي. کورنی ګمرکي مالیې (دىو ې سمې نه بلې ته دپلورتوکو د لیږد دپاره)، سمه ابزې مالیې، دصاحب منصبانو اوفیوډالانو ظالمانه واک، په کانو اومقاساتو کې توپیرونه، ټول دسوداګري دلابشپړتیا اودملي واحد بازار دتشکل اودپانګوالی اړیکو د پراختیا دلارې خنډؤ. په دې ډول په فیوډالي ټولنه کې، څه په کلیو اوڅه په ښارونو کې، فیوډالي زړې تولیدي اړیکې دنوو مولده ځواکونو دپرمختګ په وړاندې خنډ ګرځېدلې وې.

<u>بورژوازي انقلاب اوپانګوالی ته دفیوډالیزم اوښتون:</u>

دمولده ځواکونو همیشنی وده دبشري ټولنې پر پراختیا او بشپړ تیا باندې واکمن قانون دی، خو زړې تولیدي اړیکې دمولده ځواکونودودې خنډ دي. مولده ځواکونه اوزړې تولیدي اړیکې، دټولنزو انقلابونو بنسټ جوړوي. انقلاب، دزاړه فرماسون پر ځای دنوي اقتصادي ټولنز فرماسون، دټېنګښت لامل ګرځي. په دې ترڅ کې دغه تضاد، د تاریخ پر پراختیا اوودې باندې، واکمن قانون دی. پورتنی تضاد په مخبنا کې، دمرتجع طبقو (چې د زړو تولیدي اړیکو ملا تړ کوي) او د مترقي طبقو (په لومړی درجه کې زیار کښان چې دمولده ځواکونو دهمیشني پر مختګ تر ټولو لوی عامل ګڼل کیږي) ترمنځ د مبارزو په بڼه غبرګون مومي. طبقاتي مبارزه دخپلې ودې ټاکلي پړاو کې په انقلاب بدلیږي. ټولنز انقلابونه د محرکه ځواکونو او دانقلاب دمشرتابه دخصلت او د اقتصادي، ټولنزو اوساسي پاڼلو سره سم مشخص

کیږي. له دې کبله دبورژوازي انقلاب د ارزونې لپاره پورتنی هر بوعامل په ترتب سره څیړو.

۱-دبورژوازي انقلاب خصلت: دـو انقلاب خصلت هغه تضادونه چې دغه انقلاب یې حلوي (دزړوتولدي اړیکو له منځه وړل اونوؤ تولدي اړیکو ټینګښت) او د زړې مخبنا پر ځای دنوې مخبنا ټینګښت، ټاکي. هغه انقلاب چې موخه یې دفـوډالي اړیکو لـه منځـه وړل وي دخصـلت لـه نظـره بـورژوازي انقـلاب دی. دبورژوازي انقلاب اقتصادي اوټولنز بنسټ، دنوو مولده ځواکونو اودفـوډالي زړوتولـدي اړیکـو تـر مـنځ تضـاد دی. زبېښـاکګرې واکمنې طبقې دزړو او مرګونې تولـدي اړیکـو دساتنې غوښـتونکي دي. دوي دخپل دولتي ځواک څخـه دخپلې برلاسي دپاښت په موخه ګټه اخلي. لـه دې املـه انقلابـي طبقـه بایـد د نووتولـدي اړیکو دټینګښت په موخه ځـواک اوقـدرت تـر لاسـه کـړي. لـه دې کبله دحکومت ترلاسه کول، دهر انقلاب تر ټولو بنسـټیز ه مسئله ده.

۲- محرکه ځواکونه اودبـورژوایي انقـلاب مشـرتابه: څنګـه چې پـوهېږو دزړو تولـدي اړیکـو اومولـده ځواکونـو تـرمنځ تضـاد، دطبقاتي تضادونو په بڼه، په مخبنا کې غبرګون مومی. دلته هـم دا تضاد له یوې خوا د مرتجعې فیوډالي طبقې او لـه بلې خوادولسي پرګنـو اوبـورژوازي تـرمنځ ؤ. پـه همـدې سـبب دبـورژوایې انقـلاب محرکـه اومخـکښ ځواکونـه ولسـي پرګنوجـوړول. ولسـي پرګنـې، دبزګرو په تـره بـا دهغو تر ټولو نسـتمن قشر، تش لاسي ښـاربانو، ځـوانې پرولتاریـا، بـورژوازی او وړوکې ښـاري بـورژوازي د مخکښـو عناصـرو څخـه عبـارت وي چـې دزاړه سیسـتم د لـه منځـه تللـو غوښـتونکې وې. خوبزګرانـو اوپرولتاریـا دسیاسـي سـازمان اوپـوهې دنشتوالي له امله ونشوکړای دانقلاب مشرتوب په لاس کې واخلي.

بورژوازي چې په دغه وخت کې مخکښنه طبقه وه دانقلاب مشري يې په لاس کې واخسته.

۳-د بورژاوزي انقلاب اقتصادي، ټولنيزې او ساسي پاللې: اقتصادي پاللې: بورژوازي انقلاب دنوو تولدې اړيکو په ټينګښت سره، دمولده ځواکونو پراختيا اوودې ته لاره اواره کړه. داسې چې دپانګوالۍ دټينګښت نه لږ موده وروسته صنعتي انقلاب منځ ته راغی او مولده ځواکونو په چټکۍ سره د بشپړتيا په لار پل واخيست. بورژوايي انقلاب دکارګرو زيږښاک له منځه ونه وړ بلکه ىوازې ددې زيږښاک بڼه يې بدله کړه.

ټولنيزې پاللې: د صنعتي پرولتاريا منځ ته راتګ د بورژوازي انقلاب تر ټولو مهمه ټولنيزه پا ىله ده. په کارخانو کې کار دکارګر ود تشکل اوىووالي لامل شو. په دې ترڅ کې ټولنيزو شرائطو، دپرولتاريا ژوند دتاريخ په ترټولو انقلابي طبقې واړاوه. په دې ډول دې انقلاب دصنعتي پرولتاريا، چې دبورژوازي قبر کىندونکی ؤ، دپرمختيا اوبشپړتيا شرائط، منځ ته راوړل. دنوي فرهنګ ټينګښت، دپوهې اوتکنالوژي چټک پرمختګ، په نسبتاپراخه کچه د پوهنتونونو اومدرسو دجوړښت سره جوخت د ولسونو دپوهې دکچې لوړېدل دبورژوازي انقلاب دټولنيزو پاىلو له جملې څخه دي.

ساسي پاللې: دبورژوازي انقلاب تر ټولو مهمه پاىله د زاړه ساسي سازمان ړنګېدل اوپر ځای يې د بورژواز ي واکمني ټينګېدل دي. دغه راز د زړې واکمنۍ دټغر راټولېدل اودنوې واکمنۍ دځواک منځ ته راتلل دانقلاب ساسي محتوا تشکلو ي. د داسې پارلمان جوړېدل چې دفوډالي جرګو په انډول مترقي ؤ او په ساسي چاروکې د پراخه پرګنو لږ او ډېر ګډون، ددوي دساسي پوهې دلوړېدلو لامل ؤ. له دې وروسته زيار کښو پرګنو په تېره بيا

پرولتاریا دهېوادونو په ساسي ژوند کې دډېر مهم رول په لوبولو پیل وکړ.

دبورژوازي انقلاب بڼې: بورژوازي انقلاب په دوو بڼو (ډولونو) پېښږ شوی دی. لومړۍ بڼه یې بورژوا ډېموکراتیک انقلاب نومېږي. په دې بڼه کې دخلکو پرګنې په تېره بیا تر ټولو کښته ټولنیز اقشار، چې دظلم او زبېښاک تر فشار لاندې زرې زرې شوي ؤ، مبارزې ته راپورته شول او د انقلاب په بهیر کې یې لویه اغېزه درلوده. له دې کبله په دې انقلابونو کې زیارکښه پرګنې (بزګر او پرولتاریا) تریوې اندازې پورې خپلو غوښتنو ته رسېږي اوځه حقوق تر لاسه کوي چې واک ته د رسېدلې بورژوازي له خوا ورو ورو لاندې (غصب) کېږي.

په دوهمه بڼه (ډول) کې، بورژوازي انقلابونه دبورژوازي لوړوقشرونو (سترې بورژوازي) په مشري ترسره کېږي او زیاتره دانقلاب په نسمه لار کې دبورژوازي او فیوډالانو تر منځ - دانقلاب دژوریدو له وېرې-جوړجاړي کېږي او واکمني تر یوه وخته پورې د دغو دواړو تر منځ وشل کېږي چې کرار کرار دفیوډالانو اغېز کمېږي اوله دې کبله په هغو کې زیاتره زیار کښان ان د بز ګرو پراخه پرګنې خپلو اقتصادي اوساسي غوښتنو ته نه رسېږي.

دپانګوالۍ سیستم ټینګښت، پراختیا اوبشپړتیا:

الف - په پانګوال رژیم کې مولده ځواکونه:

مولده ځواکونه په دوو اړخونو کې وده ومونده: صنعت اوکرهڼه. دغه دواړه په ترتیب سره دشننې لاندې نسو.

۱- په صنعت کې دمولده ځواکونو وده (صنعتي انقلاب):

بورژوازي انقلاب دمولده ځواکونو دپراختیا او بشپړ تیا دلارې سر نه خنډ ونه استه کړل اوپه صنعت کې یې انقلاب راوست یعنې

دماشنونو د اختراع سبب شو. له دې کبله دپانګوالۍ د پراختیا او ودې مانا چې په صنعتي انقلاب یې شهرت موندلی، دپانګوالۍ په کار ځایونو کې دلاسي کار پرځای د ماشین کار، په پراخه توګه ځای پرځای کېدل دي. په بله ژبه دپانګوالۍ د "مانو فکتور" له پړاونه چې دلاسي کار پر بنسټ ولاړۀ، ماشیني صنایعو ته لېږد، صنعتي انقلاب نومېږي. دپانګوالۍ په پېر کې کارخانې په دوو لویو ډلو وېشل کېږي: لومړی ډله چې درانه صنایع نومېږي د کار خونو هغه ډله ده چې نېغ په نېغه لګښتي وسایل نه برابروي بلکه دتولید آلات اووسایل جوړوي، لکه دتراکتور جوړونې، ماشین جوړونې اویادنساجي دڅرخونو جوړونکې کار خونې او داسې نور. دوهمه ډله یا سپک صنایع، هغو کارخونو ته وایې چې نېغ په نېغه لګښتي وسایل لکه خوراک، پوښاک، دکور وسایل اونورشیان جوړوي لکه درېشلو، اوبدلو، کنسرو جوړونې او نورو کارخونې. صنعتي انقلاب په پانګوالو هېوادونو کې لومړی په سپکو صنایعو کې پیل شو اوبیا یې درنو صنایعو ته مخه کړه. څرنګه چې پوهېږو په لومړي سرکې دماشنونوڅرخونه په اوبو ګرځېدل او یوازې سیندونو ته نږدې جوړ او په کار اچول کېدل. خو وروسته داسې ماشین ته اړتیا پیدا شوه چې په هر ځای کې ورځنې ګټه واخستلای شي. دغې اړتیا د (واټ) په واسطه د بخارماشین اختراع کړ. دواټ دبخار دماشین نه په ګټې اخستنې سره په بېلا بېلو صنعتي برخو په تېره بیا رېشلو پورې اړونده څانګو کې په لسګونه او سلګونه ماشنونه اختراع شول اوسپکو صنایعو په حیرانونکې چټکۍسره پر مخ تګ وکړ. دماشین دتولید زیاتوالي دفلز اړ تیا رامنځ ته کړه خودلرګو سکرو کمښت دفلز راوېستنې اوویلې کېدنې د فن پراختیا تنګه ساتلې وه، تر څو چې "هنري کورت" د ویلې کېدنې ځانګړې بټۍ چې دډبرو په سکرویې کار کاوه، اختراع کړي اوپه پایله کې د ډبرو

د سکرو لګښت اود فلز د توليد کچه لوړه شوه. په دې ډول صنعتي انقلاب درنو صنايعو ته هم مخه کړه. دماشين آلاتو دپيداښت سره جوخت دماشيني انجنيري څانګه، چې په انقلاب کې يې لوی رول درلود، منځ ته راغله. دلېږدرالېږد دوسايلو په منځ کې نوې وسله يعنې داوسپنې پټلۍ اختراع او په کار و لويدو چې دپام وړارزښت يې درلود. مدرنو بېړۍ جوړولو پراختيا وموندله او ډېرې لويې بېړۍ جوړې شوې. په پای کې دزياتو اختراعاتو دمنځ ته راتګ له امله ماشيني توليد دلاسي توليدځای ونيو.

۲-په کرهڼه کې د مولده ځواکونو وده: په کرنه کې د پانګوالۍ وده، په صنعت کې دهغې د پراختيا په پرتله، په کراتو ورو وه. ځکه پانګوالۍ په کليوکې لاهم بايددفيوډالانو ضد خپله جګړه غځولې وې. دپرمخ تللو هېوادونو تاريخ ښيئې چې په کرنې کې دمدرنو اوزارو اوسامانو راتګ او په پايله کې کرنې کې دپانګوالۍ اړيکو پراختيايې ببلې لارې خپلې کړې دي. نوه يې دکلو دبډايو بزګرانو دشتمنو زياتېدل اوپه سترو ځمکوالو باندې ددوی بدلېدل ؤ چې په کروندوکې يې د مدرنو ابزارو نه ګټه اخستل کېده. اوبله ډله يې داسې وه چې بوشمر فيوډالانو خپل واک وساته او ورو ورو يې په خپله د لازياتې ګټې تر لاسه کولو دپاره نوي توليدي اوزار د زړو اوزارو پر ځای راوړل چې دغه راز دفيوډالي زبېښناک بڼه د پانګوالۍ زبېښناک په بڼه واوښته او يا پانګوالو په کلو کې ځمکې رانو لې او د بزګرو دکارځواک نه په ګټې اخستنې سره به يې کرلې.

ب- پا نګوالي توليدي اړيکې: پانګوالی داسې سستم دی چې دتوليد ابزار اووسايل په بو موټې پانګوالو او فيو ډالانو پورې اړه لري په داسې حال کې چې پر ګڼې له هر راز ملکت څخه بې

برخې دي یا ډیر لږ ملکت لري اوله دې امله اړ وي چې دکارلپاره دپانګوالو مزدور شي. د پانګوالۍ تولید ي اړیکې خاصې ځانګړتیاوې لري چې په لاندې توګه څېړل کیږي.

١- ساده پلورتوکز تولد اوپانګوالي: وموول چې پلورتوکز تولد هغه تو لد دی چې د شخصي لګښت دپاره نه بلکه په بازار کې دپلورلو (راکړې ورکړې) دپاره ترسره کیږي.

پلورتوکز تو لد چې دلومړني کمو ن سستم دړنګېدو په بهر کې منځ ته راغی دمرستابه او فیوډالېز م دتو لد په طریقو کې یې هم، دطبعي اقتصاد دبرلاسي سره سره، شتون درلود. دپلورتوکز تولد ستن اوبنسټ، دکار ټولنز وېش او دتولد پر وسائلو دخصوصي ملکت شتون دی. کله چې داشرائط موجود وي، پلورتوکزتولد به سرته رسیږ ي اود تولداتو راکړه ورکړه به د پلورلو اوپېرودلو په بڼه وي. د پانګوالۍ پلورتوکز تولد دټو لنز وټاکلو شرائطو لاندې دساده پلورتوکز تولد له ودې څخه منځ ته راغلی دی. دساده پلورتوکز تولد تر ټولو مشخص استازی بزګر او کسبګر دي. له دې امله ساده پلورتوکز تو لد دوه ګونی ماهیت لري. له یوې خوانه، دا چې د تولد پر وسائلود خصوصي ملکت پر بنسټ ولاړدی نوځکه بزګر یا کسبګر هغه څوک دی چې دپانګې څښتن دی، او دا دپانګوال سره دده ګډه وجه ده. او له بلې خوا، څنګه چې ساده پلورتوکز تولد پر شخصي کار ولاړدی، دپلورتوکو تو لد وونکی هغه څوک دی چې کار کوي او دا دپرولتاریا سره دده ګډه وجه ده چې دده برخلاف، د تو لد دوسائلو څښتن نه دی.

دپانګوالۍ پلورتوکز تو لد دساده پلورتوکز تولد په څېر دکار پر ټولنز وېش او دتو لد پر وسائلو خصوصي ملکت باندې ولاړدی په دې تو پیر چې داتولد دمزدور کار دزبېښاک پر بنسټ

ولاړ دی او پانګوال پخپله کار نه کوي بلکه دتو لـد د وسـائلو پـه لرلواو پرولتاریا په مزدور کولو سره ـوازې زبېښـاک کـوي. لـه دې کبله وېلای شو چې ساده پلورتوکز تو لـد کـولای شـي دتېولنز و ټاکلو شـرائطو لانـدې دپانګوالۍ پلورتـوکـز تـو لـد تـه وده وکـړي. ددې چار لپاره سربېره پـر پورتـه یـاد شـوو دوو شـرطونو (دکـار ټـو لنز وېش او دتو لـد پر وسائلو خصوصي ملکت، چې پـه پخوانـو سیستمونو کې منځ ته راغلی دی) دریم شرط هم اړین دی او هغه پـه پلورتوکـو بانـدې دکـا رځـواک بدلیـدل دي چې دفـوډالـزم دړنګېدنې په پړاو کې منځ تـه راغی او پـه لنډه توګـه یـې تـر شـننې لاندې نسو.

۲- دکار ځـواک د پلورتـوکي پـه توګـه: ـو کـار ګـر دتـو لـد دوسائلو دنه لرلو لـه کبلـه دمـزدور کېـدو پرتـه بلـه چـاره نـه لـري. پانګوال هم دټو لووسائلو ددرلودلو سره سره نشـي کـولای لـه کـار ګرپرته، تولـد پـل کـړی. کـارګر دنوروکسـانو پـه څېـر دکـار ځـواک لری چې په هره ټولنه کې دتولـد مهم عنصر دی. خو پـه پـانګوالۍ کـې دکـار ځـواک، رول بـدلون مـومي. نعنـې دغـه ځـواک هـم پـه پلورتوکي بدلـېږي. پـه دې ډول پلورتـوکـز تولـد ځانتـه عـام خـوی غوره کوي (هر څه ته شاملېږي). له دې امله پانګوالۍ دپلورتـوکـز تولـد تر ټولـو لـوړ پـړاو پـه توګـه ګڼـل کـېږي. پـه پلورتـوکي بانـدې دکارځواک دبدلېدلودپاره دوه شرطه لازم دي. لومړی داچې کارګر باید شخصا آزاد وی داسې چې وکولای شي دکـار ځـواک پـه خپلـه خوښه وپلوري، په داسې حال کې چې مرېې اوسرف دکار ځواک پـه پلورلـو کـې آزاد نـه ؤ. دوم بایـده دی چې کـار ګـر دتولـد او ژونـد تېرولو وسایل ونه لري داسې چې زېرمه ونلري او په پانګوال باندې دخپل کار ځواک پلورلو تـه اړتیـا ولـری. دسـرفانو شـرائطو لـه دې پلوه بشپړ توپیر درلـود، ځکـه چې دوی شخصـي کرونـدې لرلـې او

کولای یې شول د ځان او خپلې کورنۍ دپاره دژوند وسایل برابر کړي.

۳- پلورتوکي: پلورتوکی هغه څه دي چې لومړی یوه انساني اړتیا پوره کړي او دویم دپلورلو یا مبادلې دپاره تو لند شوی وي نه دشخصي لګښت دپاره. پلورتوکي دوه اړخه لري: داستعمال ارزښت او ارزښت. دپلورتوکو هغه خاصت چې دانسان داړتیا وونه یوه پوره کوي داستعمال ارزښت نومیږي. خو دیو پلورتوکي ارزښت عبارت دی دتو لیدوونکو لازم ټولنیز کار څخه چې په دغه پلورتوکي کې نغښتی دی. دیو پلورتوکي ارزښت خپل پخپله دلیدو نه دی، او یوازې بل پلورتوکي سره دبدلون په وخت کې څرګندیږي. ځکه په دې وخت کې هغه څه چې په حقیقت کې بدلیږي لازم ټولنیز کار دی چې دپام وړ پلورتوکو دبرابرولو دپاره مصرف شوی وي. په بله ژبه، دغه دکار ارزښتونه دي چې دپلورتوکي په بڼه اوښتلي او یو تر بله مارچه کیږي. دهر پلورتوکي ارزښت دهغه لازم ټولنیز کار دکچې په وسیله چې ددغه پلورتوکي د تولید دپاره ترسره شوی دی، معلومیږي او دکارکچه دکار دوخت په وسیله اندازه کیږي.

۴-دکار ځواک ارزښت: د کار ځواک ارزښت دبل هر پلورتوکي په څېر د تولید د لازم ټولنیز کار دوخت په وسیله ټاکل کیږي. ددې دپاره چې یوکارګر دکار وس ولري باید کم تر کمه دژوند دتیرولو و سایل یعنې خواړه، پوښاک، څپلۍ، کور اونور ولري. او هم دکار ځواک بیرته بیا پوره کولو لپاره باید کارګر، هم دځان اوهم دکورنۍ لپاره دژوند وسایل برابر کړي. اوپه پای کې ددې لپاره چې کارګر یو پېچلې ماشین پکار واچولای شي یوې ټاکلې کچې مهارت ته اړتیا لري چې پخپله دده زده کړه هم لګښت

غواړي، په دې اساس دکار ځواک په ارزښت کې، دکارگر او دده دکورنۍ دژوند برابر ولو دپاره دضروري وسائلو او دده دمهارت حاصلولودلگښت ارزښتونه شامل دي. کله چې دکار ځواک ارزښت دپیسو په بڼه بیان شي دکار ځواک بیه نومول کېږي. په پانگوالۍ کې دکار ځواک بیه دمزدوري په بڼه راڅرگندیږي.

۵-دپانگوالی زبېښاک ماهیت:

اضافي ارزښت: داضافي ارزښت په مفهوم د آسانه پوهېدو لپاره څېړنه تقربیاً دلو ربښتونی مثال نه پیل کوؤ: ددرزي په تو کار ځای کې دورځې په منځني ډول لس جوړې جامې جوړیږي. ټول لگښت یعنې هغه خرچه چې پانگوال یې (د کارځای څښتن) کړي په تقربیي توگه په پام کې نیولای شو.

دټوټې، تار اونورو مصرفي لوازمو اخستلو لگښت (۲٤۰۰) افغانۍ

دسوون دځای دکرایې اونورولگښت (٤۰۰) افغانۍ

دماشین الاتو او دکار ځای دودانۍ داستهلاک لگښت (۲۰۰) افغانۍ

دلسو کارگرو مزدوري دهرکس لپاره (٤۰) افغانۍ (٤۰۰) افغانۍ

(۳٤۰۰) افغانۍ

یعنې دهرې جوړې جامولپاره (۳۴۰) افغانۍ

چې دهر ې جوړې جامو لپاره (۳٤۰) افغانۍ کېږي. خو دهرې جوړې جامو ارزښت چې دپلورلو یا مبادلې په وخت کې ټاکل کیږي او پانگوال یې په پسو پلوري (۳۸۰) افغانو په اندازه دی. په پورتني مثال کې پانگوال دهرې جوړې په بدل کې، دورکړل شوي لگښت نه (٤۰) افغانۍ زیاتې اخلي.

دغه زیاتې پسې دکومه راغلې؟

کله چې پورتنیو ټولو ارقامو ته پام وکړو ګورو چې دکارګر دمزدوري پرته هیڅ بو دکمښت اوډېرښت ورنه‌دی. د ارزښت (دلازم ټولنیز کار به چې په هر پلورتوکي کې نغښتې ده) تعریف ته په پام سره، داسې ښکاري چې هغه سوازنی رقم چې دکار خاوند (پانګوال) په حقیقت کې بشپړندی ورکړی، هماغه دکارګرو رښتونې مزدوري ده، ځکه دوی دي چې کارېې دنوموړي مثال په جاموکې نغښتی او هر یو کس یې په خپل کار سره (۸۰) افغانۍ دلومړنیو موادو اونورو پر ارزښت باندې (په یوه ورځ کې) ورزیاتې کړي خو په بدل کې یې پانګوال دوی ته سوازې (۴۰) افغانۍ ورکړي اوپاتې یې په خپل جیب کې اچولې دي. په دې مثال کې (۴۰) افغانۍ د هر یې جوړې جامې په بدل کې اضافي ارزښت دی.

لازم کار اواضافي کار: دپورتني مثال په پام کې نیولو او پانګوالۍ ټولنه کې تولیدي ټولو ښو ته په ځیر (غور) سره، وینو چې په پانګوالۍ تولید کې یو کارګر دوخت یوه برخه دځان دپاره اوبله برخه یې دپانګوال دپاره کارکوي. دکار هغه وخت چې کارګریې کم تر کمه د خپل ژوند تېرولو اودلازمو وسایلو دبرابر ولودپاره لګوي دکار لازم وخت بلل کېږي او هغه کار چې ددغه وخت په ترڅ کې سرته رسېږي لازم کار نومېږي. پانګوال سوازې دلازم کار وخت لپاره مزدوري ورکوي. که په پورتني مثال کې فرض کړو چې هر کارګر دورځې (۱۰) ساعته کار کړی او (۴۰) افغانۍ مزدوري یې تر لاسه کړې، ښه جوته کېږي چې لومړنیو (۵) ساعتونو کې یې دغه پیسې منځ ته راوړي او په حقیقت کې یې نور (۵) ساعتونه دهیڅ ډول مزدورۍ له اخستلو پرته مفته کار کړی دی. داقتصاد د علم په اصطلاح کې لومړني (۵) ساعته د لازم کار وخت او نور (۵) ساعته د اضافي کار وخت بلل کېږي.

اضافي کار چې داضافي تولد منځ ته راوړونکی دی دپانګوالۍ نه مخکې هم شتون درلود. په مرستابه او فیوډالي ټولنو کې هم زبېښاکګرو طبقو داستثمار شوو پرګنو داضافي کار نه په ګټې اخستنې سره ژوند کاوه. خو په پانګوالۍ سستم کې اضافي تولد داضافي ارزښت په بڼه رامنځ ته شو ځکه دکار ځواک په پلورتوکي بدل شوی دی. اضافي ارزښت دپانګوالو دژوند او چړچو پر لګښت سربېره دنوو کارګرو دزبېښاک دپاره په پانګه بدلېږی چې د پرولتاریا اونورو زیارکښانو د لا لوټولو او دپانګوالو په وسله دپانګې دغونډولو دپاره پکار اچول کیږي.

دپانګوالۍ تولد موخه: دپانګوالۍ تولد موخه، په پانګې باندې داضافي ارزښت بدلولو اودنوي اضافي ارزښت دتولد دپاره دهغې پکار اچولو څخه عبارت ده. پانګوال تل هڅه کوي څومره چې شونې وي په لږ لګښت سره ډېراضافي ارزښت لاسته راوړي. دوی دټولو شونو وسائلو څخه دغې موخې ته درسېدو دپاره ګټه اخلي. هر پانګوال داضافي ارزښت د ډېرښت لپاره زیار باسي تر څو په ټول توان سره دکارګروڅخه اضافي ارزښت لاسته راوړي. د اضافي ارزښت دډېرښت دپاره دوه لارې شته: مطلق اضافي ارزښت اونسبي اضافي ارزښت.

مطلق اضافي ارزښت: له هغه څه چې تېر شول داپایله راووته چې په پانګوالۍ کې دکارګر دکار ورځ په دوو برخو وېشل کیږي: ۱- دلازم کار وخت ۲- داضافي کار وخت. فرض کووچې دکار ورځ لس ساعته وي چې (۵) ساعته یې لازم کار وخت اونور (۵) ساعته یې داضافي کار وخت دی. په دې صورت کې دزبېښاک درجه یا داضافي ارزښت نسبت به په لاندې ډول وي

(۵) ساعته داضافي کار وخت
دزبېښناک درجه = 100%× ————————
(۵) ساعته دلازم کار وخت

که دکار وخت ثابت پاتې شي دکار ورځې په اوږدولو سره کولای شو داضافي کار وخت زیات کړو. دساري په ډول که دکار ورځ له ۱۰ ساعته څخه ۱۲ساعته ته زیاته کړو داضافي کار وخت به ۷ساعته وي او په دې توګه دزبېښناک بنه په لاندې ډول څرګندیږي:

۷ ساعته داضافي کاروخت
دزبېښناک درجه = --------------------×۱۰۰٪= ۱۴۰٪
۵ ساعته دلازم کاروخت

په دې ډول د اضافي کار دوخت په زیاتېدو سره داضافي ارزښت نسبت یا دزبېښناک درجه ٤۰% لوړیږي. هغه اضافي ارزښت چې دورځني کار دساعتونو داوږدولو په وسیله ترلاسه کیږي، مارکس مطلق اضافي ارزښت نومولی دی. دپرولتاریا دمبارزو له کبله د ورځني کار وخت محدود اوقانوناً راټیټ شوی دی. له دې امله دپانګوال دپاره داپوښتنه مطرح شوې ده چې په څه ډول یې زیات اضافي ارزښت ترلاسه کړی. ده ددې پوښتنې ځواب په نسبي اضافي ارزښت کې موندلی دی.

نسبي اضافي ارزښت: دلازیات اضافي ارزښت لاسته راوړلو دپاره دویمه لاره دلازم کار وخت لنډول دي پرته له دې چې دورځني کاروخت تغىر ومومي. که په صنایعو کې دکار حاصل ورکونه زیاته شي (نوی اختراعات ددې سبب ګرځي چې په هماغه پخوانی موده کې ترپخوازیات محصول تولید شي) دغه چار به

دلازم کار وخت دکمښت سبب وګرځي اوپه پایله کې به داضافي کار وخت زيات شي. دساري په توګه (۱۰) ساعته دکار ورځ په (۵) ساعته لازم کار او (۵) ساعته اضافي کار وېشو، فرض کړو دکار دحاصل ورکونې دډېرښت له کبله کافي ده د (۵) ساعته لازم کار پر ځای کارګر (۳) ساعته کار وکړي څو دخپلې مزدوري مساوي به تولید شوو پلورتوکو ته ولېږدوي. خو (۱۰) ساعته ورځنی کار همغشان په خپل ځای پاتې دی. په دې صورت کې داضافي کار وخت د (۵) ساعتو څخه (۷) ساعتو ته زیاتېږي. اوپه پایله کې یې دزبېښاک درجه لوړېږي.

(۷) ساعته داضافی کار وخت

دزبېښاک درجه= ـــــــــــــــــــــــــــ ×۱۰۰٪= ۲۳۳٪

(۳) ساعته لازم کاروخت

زمونږ په مثال کې داضافي ارزښت نسبت یا دزبېښاک درجه (۲۳۳٪) ته لوړه شوې او داد ورځني کار مودې داوږدوالی زېږنده نه ده بلکه دلازم کار وخت او داضافي کار وخت ترمنځ نسبت دبدلون له کبله دی. هغه اضافي ارزښت ته چې دلازم کار وخت دکمښت او په وړاندې کې یې داضافي کار وخت دډېرښت له امله زيات حاصل ترلاسه کېږی، نسبي اضافي ارزښت وايی.

پانګه او دپانګې بنې (ډولونه) :

بورژوازي اقتصاد پوهان دعوا کوي چې هر راز، دکار اوزار دلمړنو انسانانو دډبرو او لرګو څخه نولې تر اوسنو ابزارو پورې، پانګه ده. خو په حقیقت کې دتولید وسایل پانګه نه ګڼل کېږی ځکه دغه وسایل دهرې ټولنې شتون دپاره حتمي اوضروري دي. دتولید وسایل یوازې هغه وخت چې د پانګوال د شخصي شتمني

بڼه ونسي او دکارګرې طبقې دزبېښاک لپاره په کارو اچول شي په پانګه بدلېږي. پانګه دپسو ټاکلې کچه یادتولد وسله نه ده بلکه یوه ټاکلې تاریخي ټولنیزه تولیدي اړیکه ده چې په هغې کې دتولید وسایل اوهمدغشان دوګړو دژوند لپاره اصلي وسایل دپانګوالې طبقې په ملکت کې دي، په داسې حال کې چې کارګره طبقه دټولنې دتولید بنسټیز ځواک په توګه دتو لد اوژوند له وسایلو څخه بې برخې اواړه ده چې خپل دکار ځواک په پانګوال وپلوري او دزبېښاک لاندې راشي. په بله ژبه پانګه هغه ارزښت دی چې دمزدور دکار دزبېښاک له لارې اضافي ارزښت منځ ته راوړي. پانګه د انحصار نه مخکې پانګواله ټولنه کې په څلورو ډولونو لندل کېږي چې دلته یې یادونه کوو:

۱- صنعتي پانګه او اجزا یې: دتولید په پیل کې، پانګوال دخپلې پانګې یوه برخه دکارخونې دوداني جوړولو، ځمکې پېرودلو، تجهزاتو او ماشین آلاتو، اومو موادو اومرستندویه موادو پر رانیولو لګوي. دپانګې ددغې برخې کچه چې دتولید دوسایلو برخه کنیل کېږي، دکار په بهر کې بدلون نه مومي بلکه په هماغه کچه ارزښت چې دتولید دوسایلو اجزاء لګول کېږی یا زړېږي، دنوؤ تولید شوو پلورتوکو ارزښت ته لېږدوي. په دې ډول چې دساري په توګه داومو موادو، مرستندویه موادو اودسوون موادو ارزښت دتولیدي چار په بهر کې په بشپړه توګه نوي تولید ته لېږدول کېږي خو یو ماشین د (۱۰) کلن تولیدي کار په بهر کې هرکال دخپل ارزښت یوپر لسمه برخه نوؤ پلورتوکو ته لېږدوی. دپانګې هغه برخه چې دتولید دوسایلو، ماشین آلاتو، اوزار و، اومو موادو او نورو دبرابرولو دپاره په کار اچول کېږي - چې په حقیقت کې یې اندازه بدلون نه مومي-ثابته پانګه نومېږي. پانګوال دخپلې پانګې بله برخه دکار ځواک رانیولو دپاره لګوي، دغې برخې ته چې دکار

ځواک پېرودلو دپاره په کار لوېدلې اودتولد په بهر کې دکارګر په وسله داضافي ارزښت منځ ته راوړلو په سبب ډېرېږي، اوښتونکې (متغره) پانګه وایي.

پانګه

اوښتونکې یا متغیره پانګه ـــــــــــــــــ ثابته پانګه

دکار ګرمزدوري

ځمکه، دکارخانې ودانۍ، اوزار، ماشین الات، اومه توکی، مرستندویه توکی او دسوون توکی او نور

۲-سوداګریزه پانګه: اضافي ارزښت چې کارګر ه طبقه یې دتولد په بهر کې منځ ته راوړي په لومړي پړاوکې د صنعتي پانګوالو په جب کې لوېږي اونورپانګوال هم داضافي ارزښت نوه برخه تر لاسه کوي. دصنعتي پانګې خاوندان دتولدي بهیرونو تېرولونه وروسته، پلورتوکي تاروي خو په خپله یې بازار کې پلورلای نشي. ځکه که د صنایعو څښتنان دسوداګرو له منځګړیتوب پرته د خپلو پلورتوکو دپلورلو تمه ولري نواړینه ده چې باید دخپلې پانګې نوه برخه دسوداګریزو مؤسسو جوړولو،

دپلورونکو اوکارکونکو په ګمارلو (مقررولو) اونور و باندې ولګوي. لکن عملاًدغه کار نشي کولای او سوداګروته یې سپاري. دسوداګریزې پانګې دنده په نغدې پانګې باندې د پلورتوکیزې پانګې بدلول دي. په دې بهرکې، سوداګر، پلورتوکي دبازار له بې نه په ارزانه دصنایعو له خاوندانوڅخه رانیسي او د ورځې په نرخ یې بازارکې پلوري. ددغو دواړو نرخونو نه لاسته راغلی توپېردسوداګري دګټې په توګه دسوداګرو په برخه کېږي. په سوداګري نړۍ کې سوداګري په دوو بهرنۍ اوکورنۍ برخو وېشل کېږي. کورنۍ سوداګري دوه ډوله ده: ټول پلورنه (عمده فروشي) او لږپلورنه (پرچون فروشي). ټول پلورنه دپانګوالو (سوداګرو او دصنایعو خاوندانو) منځ کې سوداګر ي ده اولږ پلورنه په لګښت کوونکو باندې نیغ په نیغه (په مستقیمه توګه) دپلورتوکو پلورنه ده. بهرنۍ سوداګري هم په صادراتي (لیږونکی) او وارداتي (رالیږونکی) سوداګریو وېشل کیږی.

۳- نغده پانګه: څنګه چې په فیوډالزم کې مو ولوستل دنغدې پانګې لومړنی ډول د سودکولو پانګه وه چې وګړو دپور ورکولو او پر اصل پور سر بېره دسوداخستلو له لارې پکاراچوله. څنګه چې دلته پسې دهغه ارزښت په بڼه دي چې کچه یې دوه پړاو له تېرېدو وروسته لوړېږي، له دې کبله دنغدي پانګې په بڼه اوړي. دبانکونو دپیدابښت او پانګوالۍ دپراختیا سره دنغدي پانګې رول هم زیات شو. بانکونو صنعتي پانګوالو ته په پور ورکولو سره په تولید کې غیر مستقیمه برخه اخیستله او چې کله یې اړوند سوددصنایعو له خاوندانو څخه لاسته راوړ په حقیقت کې یې نوه برخه له هغه اضافي ارزښت څخه ترلاسه کوله چې دصنایعو څښتنانو دکارګرو دزبېښاک له لارې اخیستلې وه.

٤-کرهنيزه پانګه: مخکې موږ وويل چې په پانګوالۍ ټولنه کې لاهم دفوډالزم پاتې شوني لدل کېږي. دپانګوالۍ ټولنې په ټينګښت، پراختيا اوبشپړتيا کې يوشمېر فوډالان د کرنيزو ځمکو لويه برخه په واک کې لري. دغه فوډالان په پانګوالې ټولنې کې په دوه ډوله داضافي ارزښت نه ونډه اخلي. يا شخصاً دځمکې دکرطريقه بدلوي او دکرنې کارګر په کارګماري (مقرروي) اوزبېښني يې، چې په دې صورت کې دکرهنيزې پانګې په بڼه اوړي اويا خپله ځمکه پانګوالوته په ټېکه (اجاره) ورکوي. هغه پانګوال چې ځمکه يې ټېکه کړې ده دکلو دپرولتاريا په کارګمارلو او دهغو په زبېښلو سره اضافي ارزښت لاسته راوړي. دکرنې پانګوال ددغه اضافي ارزښت يوه برخه ځانته ځانګړې کوي اوبله برخه يې داجارې په ډول فوډال يا مالک ته ورکوي. په هر حال دلته هم دکرنې پانګه داضافي ارزښت نه برخمنه ده.

اقتصادي ګډوډي (بحرانونه): دپانګوالۍ اقتصادي ګډوډي داضافي تولد له کبله منځ ته راځي. دبحران په بهر کې تولد شوي پلورتوکي په هاغه کچه چې تولد شوي، بازار نلري. ځکه دلګښت کوونکو دپېرودلو له وس څخه زيات تولد شوي دي. اقتصادي ګډوډي د اضافي تولد پالله ده اواضافي تولد هم په خپل وار سره په تولد کې دګډوډۍ اودپانګوالو دسالۍ زېږنده ده. دساري په توګه څوکار خونې چې ځانګړي توکي تولدوي په لنډه موده کې يو پر بل پسې په کار لوېږي. دغه کارخونې شپه او ورځ هڅه کوي او خپل توليدی توکي بازار ته وباسي دومره چې عرضه دتقاضې په پرتله زياته شي. په دې ډول پورتنۍ کارخونې زياته اندازه توکي -چې نور اخستونکې نلري - په واک کې لري او بيه يې دمجبوريت له مخې پرله پسې راټيټوي څووپلورل شي ان تر دي چې په تاوان يې هم پلوري. داسې حال کې ويل کيږی چې

په یوې ځانګړې ځانګه کې ګډوډی منځ ته راغلې ده. څرنګه چې دغه موضوع په نورو ځانګو کې هم په همدې ډول پېښېږي په پایله کې یې کارخانې تړل کېږي اوپه زرګونو کارګر له وزګار تیا سره مخ کېږي.

له دغو هرې یوې تولدي ځانګې نه نورو اړونده ځانګو ته دګډوډی اغېز، دعمومي اقتصادي بحران لامل ګرځي چې ټوله پانګواله ټولنه رانغاړي. باید ځیر شو چې دتوکو اضافي تولد په هغه ډول دامانا نلري چې دټولنې دټولو وګړو له اړتیا وونه زیات تولد شوي دي بلکه بر خلاف د اقتصادي بحران په مهال زیارکښان په ډېر سخت حالت کې وي اوددوی دژوندانه کچه ډېره راټېټېږي. دبېکاری دزیاتوالي له امله ډېر شمېر خلک دژوند لپاره دلازمو وسایلو څخه بې برخې کېږي. په بازارکې ددې توکو زیاتوالی دټولنې د ریښتیانۍ اړتیا په پرتله نه دی، بلکې ددغو توکورانولو ته دډېرې وګړو دوس نشتوالی له توکو څخه دبازار د ډکېدلو لامل دی. داسې چې بازارونه دکرنې او صنعتي کالو څخه ډک دي خو پرګنې یې دپېرودلو وس نلري، لکه چې متل دی: "څومره پرېماني ډېره هومره محرومي ډېره". دتولد ټولنیز خصوصیت او دتولد پر وسایلو باندې د پانګوالۍ خصوصي ملکیت دبنې تر منځ تضاد، داقتصادي ګډوډی ریښه او بنسټ دی. بحرانونه په نه ژغورونکې توګه دپانګوالۍ تولد د طریقې پایله ده. تر څوپورې چې پانګوالی موجوده وي دغه بحرانونه به له منځه لاړ نشي. ګډوډی یا بحرانونه په ښه توګه ښئی چې، دبورژوازي په واسطه منځ ته راغلی مولده ځواکونه د بورژوازي تولدي اړیکو نه مخته کېږي او په پایله کې دغه اړیکې دمولد ځواکونو دلاپرمختګ په وړاندې خنډ اوځنډ ګرځدلي دي. اوښایي چې دمولده ځواکونو وروستنۍ ودې دساتنې دپاره دتولد پر وسایلو دپانګوالۍ خصوصي

ملکت با په بله ژبه دپانګوالۍ تولدي اړیکې ورکې اونابودې شي. دپانګوالۍ سیستم، دمولده ځواکونو په پراختیا اودتولد په ټولنز کېدو سره، دسوسیالزم دټېنګښت دپاره لازم عیني شرائط جوړوي. په عین حال کې هغه انقلابي ځواک منځ ته راوړي چې بایده دې ټولنې ته انقلابي بدلون ورکړي. دغه ځواک کارګره طبقه ده.

دپانګوالۍ سیستم مخبنا

دپانګوالۍ ټولنې طبقاتي جوړښت: هره طبقاتي ټولنه بېلې بېلې طبقې او قشرونه لري چې ددوي څخه دوه طبقې دټولنې اصلي طبقې جوړوي. ددغو دوو طبقو اړیکې دټولنې اصلي تضاد څرګندوي.

دمرستابه په ټولنه کې دغه طبقې مریې وال اومریان، په فیوډالي ټولنه کې فیوډالان او سرفان او په پانګوالۍ ټولنه کې بورژوازي اوپرولتاریا دي. هاغه څه چې دپانګوالۍ ټولنې طبقاتي جوړښت تر عنوان لاندې څېړو دامپریالزم نه وړاندې پانګوالۍ پورې اړه لري. دامپریالزم دزمانې پانګوالۍ به په اړوند بحث کې وڅېړو. دپانګوالۍ ټولنې طبقې او اقشار په لاندې ډول څېړلای شو.

۱- **بورژوازي**

بورژوازي داسې طبقه ده چې دتولد دوسایلو خاونده ده او دپرولتاریا دزبېښاک دپاره ورڅخه ګټه اخلي. په پانګواله ټولنه کې بورژوازي طبقه په درېو قشرونو وېشل کېږي:

۱-ستره بورژوازي ۲- منځکوره بورژوازي ۳- وړوکې بورژوازي

ستره بورژوازي دلویو کارخانو اومکانیزه کرونډې لرونکو پراخه ځمکو دخاوندانو او هم سترو سوداګرو اوسود خورو ته ویل کیږي. منځکوره بورژوازي زیاتره کورنیو تولیدونکو اوسوداګریزه اونغدي منځکوره پانګو خاوندانو جوړه کړې او وړوکې یاکوچنۍ بورژوازي د لږو پانګو او د کار دابزارو هماغه خاوندان دي چې ډېری یې په کار کې نیغ ګډون لري. دپورتنیو قشرونو څخه هر یو یې په بېلا بېلو ټولنېزو شرایطو کې دټولنې په طبقاتي مبارزو کې ځانګړی رول لوبولی دی. لوبه بورژوازي زیاتره داشرافو اوفیوډالانو سره سازښت کوي، منځکوره بورژوازي ددوي په پرتله انقلابي قشر دی چې کله یې ګټه په مستقیم خطر کې راشي دلومړي قشر سره سازښت کوي، وړوکې بورژوازي دکارګرې او پانګوالې طبقې په منځ کې منځنی وضعت لري. د وړوکې بورژوازي د ژوندانه کچه د پرولتاریا نه لوړه ده. خو دسترو اومنځکوره پانګوالو دسختې سیالي تر فشار لاندې ده اوپه پرله پسې توګه ددوی زیات شمیر ددغو سیالو له کبله له پښو غورځي او دپرولتاریا په لیکو کې یو ځای کیږي. دغه قشر دشمیر له مخې په تېره بیا په وروسته پاتې هیوادو کې دټولنې دوګړو ډېری جوړوي.

۲-پرولتاریا

پرولتاریا په پانګواله ټولنه کې هغو کارګرو ته ویل کیږي چې دتولید دوسایلو دملکیت نه بې برخې وي اوله دې کبله اړدي دخپل کارځواک دتولید پر اصلي څښتنانو یعنې پانګوالو باندې وپلوري. په دې اساس دتولید دوسایلو نه بې برخې، دکارځواک په پلورنه کې آزادتیا لکه دبل هر کالي په څېر او دتولید په بهیرکې دپانګوال په وړاندې دربدل، پرولتاریا دنوروزبېښل شووطبقو نه بېلوي. دپرولتاریا کار دپانګوال لپاره دورځ په ورځ زیاتېدو نکي

زبېښناک اوپانګې راغونډولو سرچینه ده. پانګوال هڅه کوي دبېلا بېلو لارونه دزبېښناک کچه سخته کړي اوبر خلاف پرولتاریا زیار باسي واک ترلاسه کړي اودتولیدوسایل ټولنیز کړي. پرولتاریا دځانګړو شرایطو پر بنسټ دهغو ټولو طبقو څخه چې دپانګوالۍ په وړاندې دربرې، انقلابي ده. په پانګواله ټولنه کې په پرولتاریا سربېره چې په سترو کارخونو کې سره یوځای ده ځینې نور کارګران هم شته چې په وړو کارځایونو لکه دګاولې جوړولویا موچي ګري، ترکاڼي، دېښ دوکان یا آهنګري اونورو کې کار کوي او یا په سختو کارونولکه دودانیو په کارونو اویا په مکانیزه کرونډوکې چې سترو مالکانو پورې اړه لري، په کار کولو لګیا دي.

۳- **ځمکوال او بزګران**

په پانګواله ټولنه کې پر بورژوازي او پرولتاریا سربېره دمالکانو او بزګرانو طبقې هم شته. دغه طبقې دفیوډالي رژیم نه پاتې دي خو دپام وړ بدلون پکې راغلی دی. ځمکوال (ملاکین) په پانګواله ټولنه کې هغه طبقه ده چې دځمکې لویې ټوټې په واک کې لري او پانګوالو او یا کولاکانو ته یې په اجاره ورکوي اویا دمزدورانو دکارنه په استفادې سره په خپلوسترو کرونډو کې په ګټه اخستنه بوخت وي. دبزګرو لویه برخه چې دخپلو تولیدي وسایلو په مرسته کار کوي او دډېری بورژوازي هیوادونو دنفوس لویه برخه جوړوي په پرله پسې توګه دټوټې کیدوپه حال کې دي. دغه بهیر دپانګوالۍ عناصر منځ ته راوړي، دنېستمنو بزګرو شمیر ورزیاتوي او کورونه یې ورله ورانوي دوی دکولاک،منځکوره او نېستمنو بزګرو په قشرونو وېشل کېږي. نېستمن بزګران هماغه دکلیو پرولتاریا یا نیمه پرولتاریا تشکلوي.

٤- **روڼ اندي اوکارکوونکي**

په پانګواله ټولنه کې نو شمېر کسان شته چې دمادي نعمتونو دتولد په بهیر کې خپلواکه وضعه نلري او له دې کبله ځانګړې طبقه نه جوړوي. دساري په توګه دروڼ اندو قشردی چې دپانګوالۍ نه مخکې ټولنو (مرستابه اوفيوډالي) کې منځ ته راغلی او په پانګواله ټولنه کې يې زياته وده کړې ده، روڼ اندي يا لوستي کسان عبارت دي له: انجنيرانو، تخنکرانو،نورو تخنيکي کارکوونکو، ډاکټرانو، مدافع وکيلانو، هنرمندانو، ښوونکو، دعلومو کارکوونکواودکارمندانو يوه برخه يعنې اقتصادي کارکوونکو، شمېره اخستونکو، حساب کوونکو او نوروڅخه. په ټولنزه توګه ټول هغه کسان چې کسب يې دفکري کارونو له جملې څخه دی اودغه چار ددوی دژوندانه اصلي سرچينه ده، دروڼ اندو په ډله کې شمېرل کيږي. روڼ اندي دټولنيز موقعيت اوبوې طبقې ته دخدمت کولو پر بنسټ د بورژوازي، وړوکې بورژوازي او يا پرولتاريايي روڼ اندو په قشرونو وېشل کيږي. په کارګره طبقه پورې تړلي روڼ اندي په پرولتاريايي غورځنګ کې فعاله رول لوبوي.

کارمندان هم دتولد په بهیر کې دخپلواکې وضعې دنه لرلو له مخې روڼ اندو سره ګډ اړخ لري. ددغه قشر پورتنۍ برخه (لوړ پوړي چارواکي، دکمپنو مدیران، دبانکونو رئسان اونور) چې زياتره د روڼ اندو په ډله کې دي، دټولنيز موقعيت او عاداتو دکچې له مخې بورژوازي طبقې سره کلک تړاولري. په داسې حال کې چې ډېری کارمندان (ددولتي ادارو او دخصوصي موسسو اوشرکتونو ټيټ پوړي کارمندان اونور) په پرولتاريا پورې تړلي دي، دغه راز کارمندانو ته معمولاً سپين کميسه کارګران او دپرولتاريا همغاړي وايي.

۵- لومپن پرولتاریا

په پانگواله ټولنه کې دلومپن پرولتاریا په نامه یو بل قشر هم شته چې دپانگوالی ظالمانه زبېښاک له امله دولسي پرگنو دکور وراني په پایله کې منځ ته راغلي چې په دې ډله کې سوالگران، زناکاران، غله، لنډغر، کوڅه ډبي، جنایتکاران اونورشامل دي. دوی هغه کسان دي چې دخپلې طبقې څخه غورزېدلي اوبېل شوي، ټاکلی او منظم کار نه لري او ددوی ژوند دناخاپي چارو لکه غلا، سوالگری اوځان پلورنې له لارې تېرېږي. څنگه چې د دغه قشر ډېری دگډې اډیا لوژي اړیکې اوطبقاتي پیوستون نه لري ارتجاع اوپانگوالی له دغو فاسدو عناصرونه دخپلو موخو دپاره لکه دفاشستي ډلوجوړولو، په کارگري اعتصابونو کې اعتصاب ماتولو اود ساسي اوټولنیز ومخکښوکسانو له منځه وړلو او راز راز دسسو جوړولو لپاره گټه اخلي.

<u>په پانگواله سیستم کې طبقاتي مبارزې:</u>

دمولده ځواکونود پراختیا او بشپړتیا اودسپکو اودرنو صنایعو پیدایښت سره زیات شمیر کارگروته چې دیو چت لاندې دیو بل تر څنگ کاروکړي، اړتیا زیاته شوه. په پایله کې داسې کارخونې منځ ته راغلې چې دسلگونو څه چې دزرگونو کارگرو،په کار گمارلو ته یې اړتیا درلوده. په دې ډول تولید ورځ په ورځ زیا تیدونکې توگه لا ټولنیزخوی غوره کړ. خودتولید پر وسایلو باندې خصوصي ملکیت یوې وړې ډلې پانگوالو ته امکان ورکړ چې د ملیونو نو انسانانو دټولنیز کار محصول د خپل ځان لپاره ځانگړکړي. له دې کبله پانگوالا سیستم په یو ژور بنسټیز تضاد سره ځانگړی کیږي. دغه تضاد دتولیدپر وسایلو خصوصي ملکیت سره دتولید دورځ په ورځ زیاتیدونکی ټولنیز خصلت دنه جوړښت څخه عبارت دی اودغه تضاد په مخینا کې دبورژوازي اوپرولتاریا

(چې دپانگوالې ټولنې بنسټیز ضدون دي) ترمنځ دتضاد په بڼه څرگندیږي. په پورتنیو تضادونو سربیره نور تضادونه هم په پانگواله ټولنه کې شتون لري چې غیراصلی تضادونه گڼل کیږ ي، لکه د پانگوالوتضاد دفیوډالانو دپاتې شونو سره، دفیوډالانوتضاددبزگرو سره، دبورژوازي تضاد دوړوکې بورژوازي سره، دبزگرو او پرولتاریا تضاد دفیوډالانو سره، دټولنې د ټولو مخکښو عناصروتضاد دفیوډالانوسره او داسې نور.

دبورژوازي دولت

دولت په هره طبقاتي ټولنه کې چې ددښمنو طبقو څخه جوړ شوي، په ډېری باندې دلږکي دواکمني دیکتاتوري دستگاه ده. بوررژوازي دولت هم دهغو ټولو آزادي غوښتونکو عنوانونو سره سره چې پر خپل مخ یې خوروی له دغې قاعدې نه بېل ندی. بورژوازي دولت که دډیموکراسي په بڼه او که څه هم په نورو (دساري په توگه په فاشستي) بڼو سره وي په واقعت کې دټولنې ډېرو زیار کښو باندې دلږکې پانگوال دیکتاتوري ده.

بورژوازي ډیمو کراسي که څه دجمهوریت یا دمشروطیت په بڼه وي په عامه توگه ددریو ځواکونو څخه چې مقننه، قضائیه اواجرائیه نومیږي، جوړه شوې ده. مقننه قوه چې معمولاً له دوو پارلمانونو لکه مشرانو جرگه او ولسي جرگې څخه جوړیږي دهیواد لپاره ټول لازم قوانین تصوبوي. دقضائیې قوې دنده دټولنې په سازمانونو کې دوگړو په کړووړو دقوانینو پلی کول دي چې د سرغړونې په صورت کې دهغوی لپاره په قانون کې سزا ټاکل شوې ده. اجرائیه قوه ددولت دبیلا بیلو ادارو او وزارتخانو له هیئت څخه جوړیږي او دنده یې ددواړو جرگو د مصوبو او دقضاییه قوې دحکمونو اجرا کول دي. په حقیقت کې دبورژوازي ډیموکراسي بنسټیز ه موخه دپانگوالو دگټو ساتنه او دیرگنو ځپنه ده.

په پانګوالي رژیم کې ښکېلاک: دښکېلاک (استعمار) تاریخ په درېو پړاوونو وېشل کېږي: لومړنی پړاویې دلومړنۍ پانګې دغونډولو په پېر پورې تړلی دی چې مخکې دفیوډالیزم په ړنګېدنه کې وڅېړل شو. دوهم پړاو یې دانحصاري پانګوالۍ (امپریالیزم) نه مخکې پېر پورې اړه لري، چې زمونږ اوسنی بحث دی او دریم پړاو یې دامپریالیزم په پېر کې دی، چې په خپل ځای به وڅېړل شي.

۱- ښکېلاکګر ساستونه دانحصار نه مخکې پانګوالۍ په پېر کې: دبورژوازي انقلاب اود پانګوالۍ سیستم دټینګښت نه وروسته، صنعتي انقلاب پېښ شو او ډېره وده یې وموندله. اوس نوه لوېه مسئله رامنځ ته شوه اوهغه دپرېمانه کالېو دپاره دبازار او هغوستروکارخونو دپاره د اومو موادو دسر چېنو موندل ؤچې په کار لوېدلې وې. صنعتي انقلا ب، دلېږد رالېږد او نړېوالو اړیکو دپاره، بې ساري وسایل منځ ته راوړي ؤ. دنړېوال بازار جوړېدل، دنااندولېه سوداګر ي وده، داوسېڼې دپټلۍ پیدابښت او دمظلومو ملتونو پرله پسې مبارزې، داټول دنوي ښکېلاک بڼو ته دلېږد نښې دي. دآسیا، افریقا اولاتنې امریکې هېوادونه له یوې خوا په صنعتي هېوادونو کې دجوړوشوو مصنو عاتو په بازارونو اوله بلې خوانه ددوی دتولید دپاره داومو موادو پر تاروونکو سر چېنو بدل شول. دکمزورو ملتونو او مستعمرولوټول دآزادې سوداګري په بڼه (چې غېر عادلانه او دمظلومو ملتونو په زیان سرته رسېږي) دوام وموند. سره له دې دلوټماری پخوانۍ ظالمانه طریقې لااوس هم په بشپړه توګه له منځه لاړې نشوې. آزاده سوداګري دسوداګریزوکمپنیو (دپانګې لومړنۍ غونډېدنې په پېر کې اروپایې سوداګرو، پر آسیایې، افریقایې او امریکایې هېوادو کې سوداګریزه انحصار ټینګ کړی ؤ. دسار ي په توګه په انګلستان کې، دختیځ هند کمپنۍ، دهند سره سوداګر ي په بشپړه توګه پرځان پورې

ترلې وه اوله دغه هېواد سره یې دنورو سوداګر و با هېوادونو دسوداګرۍ مخه نوله) دانحصار له منځه تللو او دکورنیو صنایعو نه دملاتړ سیاست دپای، نښه وه.

۲- دمستعمرو پراقتصاد د آزادی سوداګرۍ اغېز:

مستعمرو ته دپرېمانه پلورتوکو واردېدلو په دغو هېوادو کې دپلورتوکو- پیسوترمنځ اړیکې پاوړې اوتېز ې کړې. فیوډالانو اودقبلو مشرانوهره ورځ دبلې په پرتله لازیاته ګټه ترلاسه کوله. ددغه چار پایله دبزګرو دزېښاک سختوالی اوکورګډې وه. بزګران دبهرنو پانګوالو، خپلو هېوادو دفیوډالانو اوسود خورو تر نیغ فشار لاندې اړ ؤ اومه مواد او خوراکي توکي دپانګوالو بازارونو دپاره تار اوپه ډېره ارزانه به یې وپلورل.

دصنعتي پلورتوکو لوی سلاب چې دزېښاکګرو هېوادوڅخه مستعمرو اونمه مستعمروته وړل کېدل،ددغو هېوادو لاسي صنایع او مانو فکتورونه یې، چې دپرمختللو هېوادو دصنایعو سره یې سالي نشوه کولای، له پښو غورځول. ددغو هېوادو کورنۍ سوداګري هم دلاسي صنایعو سره یوځای مخ پر ځوړ شوه. دانحصار نه مخکې پانګوالۍ په دوران کې دمستعمره پانګوالۍ اړیکو پراختیا نه وه کړې. داهغه پیر ؤ چې آزاده سوداګری دښکېلاکګرو او مستعمره هېوادونو ترمنځ داقتصادی اړیکو بنسټیزه بڼه وه.

دکارګرې طبقې دخپلواکه غورځنګ پیل

دکارګرې طبقې بڼه نونه: داروپا پانګوالۍ دصنعتي انقلاب له کبله دخپلې ودې نونوی عصر یعنې د ماشیني تولد عصر کې پیل کېښود. په ټولنه کې پانګوالۍ اړیکې واکمنې شوې او ددغو بدلونو نو سره یوځای پرولتاریا هم دخپلې مبارزې نونو ي

پراوته ورننوته. بورژوازي دساسي پلوه هم دتولنې پر برلاسي ځواک (واکمن هیئت) واوښته. پرولتاریا چې دفیوډالزم ضد مبارزې په بهر کې، دخپل بنسټیز تضاد سره سره، بورژوازي سره، همغاړې وه ورو ورو یې دواکمنې بورژوازي پر ضد خپله مبارزه د نوې خپلواکې طبقې په توګه پیل کړه. دهمدغې پړله پسې مبارزې په بهر کې ؤچې دغې طبقې پورې اړوند ایډیالوژی او سیاسي سازمان یعنې مارکسزم اوکارګري اوکمونیست ګوندونه جوړشول. کارګره طبقه یوځل په خپلو دندو او تاریخي رسالت نه پوهیږي. لومړی په هغو غورځنګونو کې چې د بورژوازي او وړوکې بورژوازي –روڼ اندو په مشري سرته رسیږي، ګډون کوي اوجوته ده چې دټولنې تاریخي بشپړتیایي بهر ته په پاملرنې سره لومړی دبورژوازي ایډیالوژي تر اغیزې اونفوذلاندې وه خو ورو ورو ځان ددغه نفوذ څخه خلاصوي. مونږ دلته په ډېرلنډیز په نولسمه پیړۍ کې داروپادکارګرې طبقې دودې دځرنګوالي بیلګې او په پای کې دپرولتاریا دعلمي ایډیالوژي (مارکسزم) پیدابښت اوبنسټ ایښودنه تر څیړنې لاندې نسو.

په نولسمه پیړۍ کې داروپا کارګري غورځنګ:

۱-دلودیزم غورځنګ: له هغه ځایه چې انګلستا ن دنورو هیوادوڅخه وړاندې دپانګوالۍ پړاوکې ګام کیښود دکارګرې طبقې غورځنګ هم مخکې له نورو هیوادوڅخه په دې هیواد کې منځ ته راغی. دټاکنوخاصو طرېقود شتون له کبله فیوډالانو خپله واکمنې دانګلستا ن په پارلما ن (عوامومجلس) کې همغشان ساتلې او داسې قوانین یې تصوب کړل چې د بورژوازي په تاوان ؤ. په دې شرایطو کې بورژوازي اوکار ګرې پر ګنې یولاس دټاکنیزو قوانینو دسمون غوښتونکې شوې. له بل پلوه انګریز کارګره طبقه هم ورو

ورو پخپله داقتصادي-سياسي مبارزو ډګر ته راوتله. کارګرانوپه لومړي سرکې چې دتولنې اوطبقو په اړونديې ناسم لىد درلود، دماشىنو نو په ماتولو اودکارخونو په سوزولو سره يې خپله مبارزه دکارغىر انساني شرائطو – لکه ۱۴ – ۱۵ ساعته ورځنی کار، دښځو اوماشومانو دکار دود اود مزدوري کمښت - ضد څرګندوله. هاغه وخت زياتره کارګران له هغو کورګدو بزګرو او کسبګرو څخه جوړېدل چې په تولىد کې دماشىن آلاتو دلګولو په اړتىا نه پوهېدل اوماشىن يې دخپل ژوند دبد مرغي لامل انګېره اوله دې کبله يې دماشىنونو په ځپلو او ماتولو لاس پورې کاوه. دغه غورځنګ په لودىزم مشهور شو چې دىو افسانه يې کارګر لود دنامه نه اخستل شوی ؤ. لود دزبښاک له شره دخلاصون لپاره په لومړي ځل خپل ماشىن له منځه يووړ. دا غورځنګ دومره پراخه شو چې دمخنيوي لپاره يې دحکومت له خوا ډېرسخت قوانىن، ان دمرګ سزا وټاکله شوه.

<u>۲- چارتىزم:</u> څرنګه چې وول شول د ۱۹ پېړۍ په پىل کې دانګرىز ی پرولتاريا دټاکنو قانون دسمون لپاره فعاله رول ولوباوه اووروسته له هغه چې د ټاکنو دطرىقې دبدلون لپاره نىمګړی قانو ن دپارلمان نه تېر شو –چې په هغه کې با هم دکارګرو حقوق له پامه وغورځول شول – دصنعتي ښارونو کارګرانودخپلوځانګړو سازمانونو په جوړولولاس پورې کړ. ترڅو په کال (۱۸۳۶) کې دلندن دکارګروټولنه جوړه اوترجوړېدوىو کال وروسته يې دټاکنو قانون د سمون لپاره ىوه کړنلاره وړاندې کړه چې دخلکو دمنشوريا "پيپل چارت" په نامه ياد شو. له دې کبله پر نوموړي کارګري غورځنګ دچارتىزم نوم کېښودل شو. ددغه غورځنګ په ملاتړ کې پراخه لاريونونه او مىتىنګونه جوړ شول چې کله به په هغو کې د۳۰۰تر ٤۰۰ زرو کسانو پورې برخه اخيستله.

په لومړي سر کې دمترقي بورژوازي استازو هم پکې برخه درلودره خوچې کله يې ددغه غورځنګ پراخ ولسي اړخ ولید او له بلې خوا يې دپرګنو د پرځای غوښتنو دمنلوسره ددولت اومجلس مخالفت وکوت نوځان يې څنډې ته کړ او په دې توګه يې خپل طبقاتي ماهت لاروښانه کړ. له دې وروسته دچارتیزم غورځنګ یواځې دىوکارګري غورځنګ په توګه رامنځ ته شو. دچارتیستانو ملي ټولنه په کال (۱۸٤۰) کې جوړه شوه. دغه سازمان په حقیقت کې دکار ګرې طبقې لومړنی جوړشوی سازمان دی کړنلاره او همیشنۍ اجراییه کمیټه يې لرله او غړي يې حرفه يې ؤ. دې انجمن دنوي منشور په جوړولو او څو انقلابي ګامونو سره وکړای شول څو برىاوې لاس ته راوړي.

۳- په فرانسه کې کارګري غورځنګ: دفرانسې بورژوازي انقلاب دفیوډالیزم سټه ونړوله خو پاتې شوني يې دفرانسې په اقتصادي او سیاسي ژوند کې پاتې شول. دناپلئون له پرځیدو وروسته بو واربیا زورواکی سلطنت ټینګ شو. البته دپاچا واک ددووجرګو په وسله ټاکل کېده. بو دمشرانوجرګه چې غړې یې پاچا ټاکل او بله یې د استازو جرګه دهغوغوره کسانو څخه چې لېترلږه کلنی عاید يې ۲۰۰ فرانکه وی او بو ه موده یې په ټاکلې سیمه کې ژوند کړی وي. او استازوخپله باید ۷۰۰ فرانکه خپل کلنۍ عاید درلودلای. په دې ډول لیدل کېږي چې دفیوډالیزم پاتې شوني دبورژوازي سره په بووالي کې دهېواد په اقتصادي- سیاسي برخو باندې دپام وړ کچې پورې واکمنې وې اوزیار کښه طبقې عملادټاکنې دحق نه بې برخې کېدلې. په ټولیزه توګه فرانسه داقتصاد دلا پر مختګ لپاره په سیاسي نظام کې بنسټیز بدلون ته اړینه وه. پرولتاریا لومړی دبورژوازي سره په بو والی کې په هغو سازمانونو کې فعالیت کاوه چې دبورژوازي مخکښو عناصرو جوړول. خو ورو ورو یې خپل طبقاتي تضاد اوتاریخي تجربو ته په

پـاملرنې سـره، چـې لاســته یــې راوړې وې، دځــانګړو ســازمانونو اواستوګن ځایونو په جوړولو لاس پورې کړ اودموجود نظام پر ضد بلواته راپورته شول. دلـون، پـارس او نـورو سـترو ښـارونو کـارګرو پاڅونونو تـه لاس واچـاوه، کـه څـه هـم دمـاتې سـره مخـامخ شـول خودفرانسې دکارګرې طبقې دپوهې کچه یې ډېره لوړه کړه اوهـواد یې په ټولنزه توګه دنو ټولنز انقلاب په لور پرمخ بوت.

۴- پــه آلمــان کــې دکــارګرې طبقــې غورځنــګ: آ لمــان دنونسمې پېړۍ په لومړیو وختونو کې له اقتصادي پلوه دفرانسې یـا انګلستان نه ډېر وروسته ؤ اویوموټی دولت یـې نـه درلـود. پـه دې هېواد کې دصنعت دلړې ودې له امله کارګره طبقـه هـم لاوروسـته منځ ته راغله. سربیره پردې په آلمـان کـې دبـورژوازي دـموکراسـي دنشــتوالي لــه املــه کــارګري ســازمانونه هــم لــه هېــواد څخــه بهــر جوړېدل (سوس اوانګرېزکې) لکه "د آلمان دخلکـو اتحادیـه" چـې هڅه یې کوله دآلمان دکارګري غورځنګ لارښوونه له بهرنه و کړي خو څنګه چې ددوي اړیکې دآلمان دمختلفو اایالاتو له کارګرو سـره کمې وې ویې نشـوکړای دکـارګرې طبقـې غورځنـګ تـه هـېڅ ډول مرستندویه لارښونه وکـړي. سـره لـه دې خپلـه کـارګرې طبقـې پـه آلمان، اوپه ځانګړې توګه صنعتي سمو، کې ځلانده مبارزې سـرته ورسولې. پـه آلمـان کـې دصـنایعو لاوده دفـوډالـزم بشـپړ ورکـاوي پــورې تړلــې وه. څنګــه چــې دآلمــان داتحــادیې حکومــت، چــې دفـوډالانو نـه جـوړؤ، اړېـنو سـمونونو تـه یـې چمتـووالی نـه درلـود نوځکه پرته له انقلاب څخه بله لار، نـه وه پـاتې. پـه ټـولنزه توګـه د "کمونیستي مانیفسـت" تـر خپرېـدو مخکـې پـه اروپـاکې دکـارګرې طبقـې غورځنـګ خپـل سـری اړخ درلـود اوکـارګرولاهم دټـولنې اودټــولنې دبشــپړتیااوخپل تــاریخي رول پــه هکلــه ګډنړۍلــد

اواښبالوژي نه درلوده، له دې کبله دهغوی کړنې خورې ورې او نامنظمې وې اومعمولاً دماتې سره مخامخ کېدلې.

پـه اروپا کې د (۱۸۴۹-۱۸٤۸) کلونو انقلابونه:

په دې کلونو کې داروپا په مختلفو هېوادو پـه تېره بیا فرانسـه کې یوشمېر انقلابونه پېښ شول چې په هغو کې کارګرو فعاله اورغانـده رول درلود. لـومړی پـه فرانسـه کې کـارګرو نـو څـه برېـاوې لاسـته راوړې او لوېه بورژوازي پرشاتګ ته اړه شوه خو په پای کې، (کـال ۱۸۵۱)، د درېیم ناپلئون کودتـا سـره پـه فرانسـه کې نـو ډول خپـل سرې حکومت منځ ته راغی اودسترې بورژوازي له حکومـت څخـه بورژوا دیموکراتیک حکومت ته دلېږ د مسئله لاینحلـه پـاتې شـوه. پـه نـورو اروپـايې هېـوادو، لکـه اتـرېش، آلمـان، پولنـډ، ایټالیـا اوهنګري کې هم انقلابونه پېښ شول خوټولوماتې وخوړه. سره لـه دې دغو انقلابونو وکړای شول په ټولوهېوادو کې د فـوډالي اړیکـو پاتې شوني اسـته وغـورزوي اود پـانګوالۍ دلابشـپړتیا او د کـارګرې طبقې د ودې او پوهې سره مرسته وکړي. د (۱۸۴۹-۱۸٤۸) کلونـو پـه ټولـو انقلابونـو کې ټاکونکی رول دزبارکښـو پرګنـو پـه تېـره بـا دکارګرو پر غاړه ؤ اوپه دې انقلابونو کې دلومړي ځل دپاره کـارګرې طبقې خپلې خپلواکه ساسي اواقتصادي غوښـتنې وړانـدې کـړې. په اروپا کې دنوموړو انقلابونو دمـاتې تـر ټولـو لـوی سـبب دلبـرال بورژوازي خـانت ؤ. دغې طبقې چې زیاتره یـې دخلکـو دغورځنـګ نه ګټې پورته کولې اود خپلو طبقاتي تنګ نظره ګټو لپـاره یـې پـه انقلاب کې برخه اخستله، همدا چې دکـارګرې طبقـې دغورځنـګ دودې سره مخامخ کېدل، پر شـاتګ یـې کـاوه اوزورواکـي سـره پـه سازښت کولو او بېرته پرشا تللو سره یې خلکو ته خـانت کاوه.

دمارکسسم پیدابښت

(دپرولتاریا علمي ایډیالوژي)

دپرولتاریا ایډیالوژي مارکسسم لنینیزم ده. مارکسسم دنونسمې پېړۍ په دوهمه نیمایې کې ددغه وخت ددریو علمي بهرونو پر بنسټ پراختیا اوبشپړتیا مومونده. د مارکسسم دغه درې بنسټه په دې ډول دي: دفرانسې انګېریال (تخیلي) سوسالزم، دآلمان کلاسکه فلسفه اود انګریز ساسي اقتصاد.

۱-تخیلي یا انګیریال سوسالزم (اوتوپیک): دنولسمې پېړۍ تر نیمایې پورې داروپا کارګره طبقه زیاتره دبورژوازي ایډیا لوژیو او یا انګیریال سوسالزم تر اغیزې لاندې وه. انګېریال سوسالېزم ډېر پخو امنځ ته راغلی ؤ. دغه مکتب، دپانګوالودزور زیاتي اوزبېښاک په وړاندې دکارګرې طبقې دغبرګون اونافرمانۍ بیانونکی ؤ. دانګېریال سوسالېزم لومړنیو استازو توماس مور، بابوف، کامپانلا، مورلي او نورودټولنې سختې ناانډولی نه چې انسان څخه دانسان پرزبېښاک ولاړه وه، په کلکه غندنه کوله اودیوې عادلانه ټولنې دمنځ ته راتګ غوښتونکي ؤ. ددوی په اند، نوې ټولنه کې باید دي ټول خلک، دژوند ټولو کچو کې له اقتصادي، ساسي او معنوي پلوه برابروي. هغه لویه مسئله چې دوی نشو کولای حل یې کړي، داوه چې نوې ټولنه څنګه باید دی ټنګه شي او دغه ټولنه یې دربښتانی ژوند نه لرې څیز انګېرله.

ددغه ډول اند یووتلی استازی توماس مور خپله راتلونکې ټولنه دیو خیالي ټاپو (اتوپیا) په نامه ددغه ټاپو دیومسافر له خولې نه انځور کړېده اوله هغه وروسته د "اتوپیا" کلمه دغیرواقعي اونه ترلاسه کیدونکي څیزپه قطار کې راغلې ده.

سـن سـمون، رابـرت آون اوفوریـه اتـو پـک (انګېریـال) سوسالېزم ته په نونسمې پېړۍ کې لاپراختـا ورکړه او واقعـت تـه یې لانبردې کړ. دوی د پانګوالې ټولنې تضـاد ونـه کتـل اوبـاور یـې درلود چې بورژوازي انقلاب دزبارکښانو لپـاره آزادي او برابـري نـده ډالۍ کړې، دوی په پانګواله ټولنه باندې دشرم داغ لګـاوه، د هغـې کرغېړنتوب او ناولتیا یې په ډاګه کوله او پرځـای یـې دزبېښـاک او طبقاتي مبارزې نه خلاص بونو ی نظام غوښت.

دمارکسېزم (علمي سوسیالېزم) دغو مخکښـانو (دکـار پـه مقابل کې دتولیدشـوو مـادي شـتمنیو وېش) داصـل پلـي کولـو او دخلکو د اساسي اړتیاوو پوره کولو دپاره دتولیـد دبشـپړتیا اهمیـت درک کـړی ؤ او ان یـوې دغسـې ټـولنې تـه درسـېدو دپـاره یـې دځینولارو وړاندیز کاوه.

سره له دې انګېریال سوسیالیستان ونه توانېـدل پـه ټـول حقىقت پوه شي، ځکه دټولنی نه یـې علمـي خیـال نـه درلـود او پـه طبقاتو باندې دټـولنې دوېش علمي علـت یـې نـه پېژانـده. دلـوړو طبقو دشـتون آر (منشـاء) یـې دځـنـو زور واکـو شـطاني طبیعـت ګڼـه چې یـا خـو یـې دزور اویـا یـې دنـورو لارو نـه شـتمني او ان دکمزوره خلکو ځان په خپلې ولکې کې راوستی دی. اوپـه دې بـاور ؤ چې دلوړوطبقو دغه وګړي دانسانانو منځ کې پر یوشـانته والـي او برابري ولاړه اودتضادونو نه خلاصه بوه ټولنه کې دژوند دخونـد نـه نـاخبره دي اولـه دې کبلـه دټـولنې دتضـادونو دحلولـو او عـدالت دټنګولو رښتونې لارې دمونـدلو نـه عـاجز ؤ او داسـې یـې انګېـرل چې شتمنو ته په پند او نصحت ورکولو او دبېلګه ښزو بونټونـو پـه جوړولو سره کولای شي دطبقاتي تضادونو نه خلاصـه ټولنـه جـوړه کړي. دوی دطبیعي اوټولنیزو قوانینـو پـه تـوپیر نـه پوهېـدل او پـه دې باور ؤ چې کولای شو ټول انسانان په ښـو خلکـو او بـدو خلکـو

ووېشـو. تخلـي سوسـالسـتانو نـه شـو کـولای د پـانګوالې ټـولنې پربشپړتیا باندې واکمن قوانـن اوهغه ټـولنـز ځـواک چـې دپـام وړ ټولنې دجوړولو وس لري، کشف کـړي. داټـول هغـه کشـفـات دي چې مارکس، انګلس اودعلمي سوسـالیزم نور مشران یې په موندلو بریالي شول.

۲- د آلمان کلاسکه فلسفه: فلسـفه داسې پوهـه ده چې دطبعت، بشري ټولنې او تفکر تر ټولو عام قوانـن څېړي. دوخـت په تېرېدو سـره طبـعـي او ټـولـنـز علـوم دبشـپړتیا داسـې کچـې تـه ورسـدل چې دنوې سمې علمـي فلسـفې دپـداښـت لـومړنی تـوکي (مقدمات) یې شوني کړل. دساري په توګه په۱۸-۱۹ پېړۍ کې پـه طبـعي علومـو کې دریـو مهمـولاس تـه راوړنـو (کشـفونو)، د نـوې ماتریالیستي فلسفې دپیداښت بنسټونه رامنځ تـه کـړل. دانـرژي او مادې دپایښت قانون چې دشوروي پوه "لومونوسف" اودفرانسـوي پوه "لاوازیه" په واسطه کشف شو، ثابته کړه چې هـېڅ شـی پخپـل سر منځ ته نه دی راغلی او هـڅ شی له منځه نـه ځـي بلکـه ـوازې دـو حالت نه بل حالـت تـه بـدلون مـومي. دمـادې دپایښـت قـانون وښودله چې ټولې پدېدې دمـادې دخوځښـت اوبـدلون دبڼـې پرتـه بل څه نه دي او هېڅ خالق ندي پیدا کړي، بلکـه تـل ؤ او وي بـه. دوهـم کشـف، دژونـدـو موجوداتـو دجوړښـت واحـد "دژونـدینکې کشـف" دی چـې د روسـي "ګاربـا ننـف" او آلمـاني "شـلادن" او"شوان" لاس ته راوړنه ده. دې مسئالې په ډاګـه ثابتـه کـړ ه چې ټول ساکښ اوګیـاه دژونـدینکې پـه نامـه ـوه ګډ آر (منشـاء) لـري اوحجره هم دمختلفـو مـادي عناصرو پرتـه بـل څـه نـه ده چې پـه ځانګړي جوړښت سره یې ـونوی کـفـت د "ژوند" په نامه منځ تـه راوړی دی. پـه بلـه ژبـه ثابتـه یـې کـړه چې ژونـد هـم دمـادې دخوځښت ـوه بڼه ده. داروـن دساکښو د بشپړتیا علمـي نظـر یـې

په وړانــدې کولــو ســره چې دعلمــي ازمېښــتونو اولاس ونــدونو (مدارک) پر بنسـټ ولاړه وه، دطبعي علوموپه درـم لـوی کشـف بریالی شو. داروین په خپلـو پرلـه پسې ازمېښـتونو ثابتـه کـړه چې اوسني راز راز ژوی او ګاوې د هماغې لـومړنی ژونکې لـه بشـپړتیا څخه منځ ته راغلي، دژونـد دپاښـت دپاره ددوی دوامـداره هڅې دهغوی دبشپړتیا سبب شوې دي. دېو دغه شان علمي پرمختیاوو تراغېزې لاندې د دوو آلماني فلسوفانو هګـل او فویرباخ نظریـات څرګنـد شـول. هګـل لـه نـوو علوموڅخـه دګټې اخیسـتلو طریقې (تضاد، بدلون او بشپړتیا، ټوله بل سره د ښکارندو یا پدیدو تړلتـا اونور) دطبعت اوټولنې دښکارندو (پدیدو) په څېړنه او شـننه کې و غځولې او دیالکتک یې نوې لوړې کچې ته اوچت کـړ. خوهګـل دخپـل ایډیالیسـتي بـاور لـه املـه داسې انګېرلـه چې مـادي نـړۍ دمطلقې ایډیا اوټولنزشعور تجسم دی اودمادي نړۍ بشپړتیا هـم دهماغې "مطلقې ایډیا" او "ټولنز شعور" دبشـپړتیا غبرګون دی. فویر باخ دماتریالزم دفلسفې په پـر مختـګ، ترقي اوبشـپړتیا کې ډېره لویه ونډه لـري. ده د هګـل دایډیالـزم پـه غندنـه کې دخپـل ځـانګړي ماتریـالزم بنسـټ کېښـود. ده بـاور درلـود چې مـاده اوطبعت دانسان دشعور نه دبانـدې او خپلواکـه شـتون لـري. خـو فـویر بـاخ دهګـل دایډیالـزم څخـه پرځنـډه کېدلو سـره سـره ونـه توانېد دده د دیالکتک نه ګټه واخلي. فویر بـاخ دټولنـزو مسـائلو په پوهېدلو کې ایډیالیست پاتې شو. ده دانسان دټولنـز ې بشپړتیا بنسټ دمادي تولید په وده کې نـه، بلکـه پـه شـعور اومـذهب کې لټاوه. په همدې سبب پـه داسې حـال کې چې خـدای اوعسـوي مذهب یې رداوه، دنوې ټولنې دجوړولو لپـاره دانسـانانو دمنـې پـر بنسټ دېو نوي مذهب دبنسټ ایښودلو په هڅه کې ؤ.

۳- دانګریـز ساسـي اقتصـاد: دپانګوالۍ دتولـد طریقې بشپړتیا، دعلم یوې نـوې څـانګې یعنـې ساسـي اقتصـاد دبشـپړتیا سره مل وه. په هغه وخت کې چې بورژوازي دیوې مخکښې طبقې په توګه دفیوډالزم مخې تـه ولاړه وه دپانګوالۍ تولـد پـر بشـپړتیا باندې دواکمنو قوانـنو علمي پېژندګلوي او فیوډالي تولـدي اړیکـو نـابودي سـره یـې مـنـه ښـودله او دغـه وخـت ؤ چـې د بـورژوازي اقتصـاد علـم، ښه ونـوله. بنسـټ اېښـوونکي یـې انګریـزي پوهـان "آدام اسمت"، "دیوید ریکاردو" او نورؤ. لکه دیوپلورتـوکي دتولـد دپاره سرته رسېدلی کار اودهغه دارزښت دکچې تـر مـنځ اړیکـې پـه څېړدبورژوازي ساسي اقتصاد ډېرمهم قانون کشف کړ او د بشري اړیکو د ډېرې مهمې څانګې یعنې د تولدي اړیکو علمي مطـا لعې بنسټ یې کېښود. دیو لنزوعلومو نوروڅانګو لکـه تـاریخ، حقـو ق او داسې نور و هم لا زیاته وده وموندله.

دمارکسزم – لنینیزم پیدابښت چې دستر و بنسټ اېښود ونکو، مارکس او انګلس په وسله د پرولتاریا د انقلاب په ښـوونځي بـدل شـو، یـوه تیـولنزه انقلابـي نظریـه ده چـې دریـو لویـو برخـو (فلسـفې، ساسـي اقتصـاد او دعلمـي کمـونزم تـوري) نـه جـوړه شوې ده.

دمارکسېزم فلسفه:

دمارکسـېزم فلسـفه دډیالکتـک ماتریـا لېـزم او تـاریخي ماتریالېزم څخـه جـوړه ده. دمارکسـېزم دتـوري سـټه دډیالکتـک ماتریالېزم فلسفي پوهه ده چې پر طبعـت، بشـري ټولنې او شـعور باندې واکمن عـام قـوانـن بـانوي. مـارکس اوانګلـس دفلسـفې پـه تاریخ کې دلومړي ځل لپاره ماتریالېزم او ډیالکتک ته پـه پوهـوی (آګاهانه) یووالی ببنلی او هغه قوانـن یې کشف کړل چې پـه ټولـز ه توګـه دانسـا ن، ټولنې او طبعـت دبشـپړتیا او خوځښـت پرنـړۍ

واکمن دي. ډیالکتک ماتریالیزم له دې کبله ماتریالستي دی چې باور لري طبعت دهېڅ ځواک په وسله نه دی پیدا شوی، تل ؤ او تل به وي او شعور په لوړو پړاو ونوکې دمادې د ودې محصو ل دی. ماده او شعور دخپلو دننیو تضادونو پر بنسټ بشپړتامومي او دغه بشپړ تیادکمي بدلونوپه توګه دی چې په نو ټاکلي پړاو کې دکیفی ټوپ (نو حالت نه بل حالت ته بدلون) په توګه منځ ته راځي. مارکس او انګلس دټولنې دبشپړتیا پرواکمنو قوانینو باندې دډیالکتک ماټریالیزم په غځولو سره د تاریخي ماټریالزم بنسټ کېښود. تاریخي ماټریالزم له دې کبله ډیالکتکي دی چې باورلري بشري ټولنې دخپلو دننیو تضادو نوپر بنسټ بشپړتیا مومي او دغه بشپړتیا دکمي بدلونونو په بڼه دی چې په ټاکلي پړاو کې دکیفي ټوپ (انقلاب) په بڼه دنو ټولنز چوکاټ نه بل چوکاټ ته بدلون مومي. تاریخي ماتریالزم له دې کبله ماتریالیستی دی چې باورلری دبشر ي ټولنو بشپړتیا په لومړی درجه کې دهغو دمادي تولید طریقې دبشپړتیا او دټولنې دننیو عواملو دودې تر اغېزې لاندې سرته رسېږي نه د ټولنز شعور په وسله. شعور په خپلو ټولو بڼو کې دمادي تولید دبشپړ تیا د کچې سره سم بشپړتیا مومي. دمو لده ځواکونو بشپړتیا د ټولنې داړیکو او مخبنا ټاکونکې ده. تاریخي ماتریالزم د ټولنې پر پراختیا او بشپړتیا باندې واکمن عام قوانین څېړي.

<u>مارکسستي ساسي اقتصاد:</u>

ساسي اقتصاد هغه پوهه ده چې دټولنې بېخبنا (واکمنې تولد ي اړیکې) د پلټنې او څېړنې لاندې نسي. داپوهه هغه قوانین څېړي چې دټولنې د بشپړتیا په ببلابېلو پړاو ونو کې دمادي نعمتونو دتولید په طریقې او دهغه دوېش پر څرنګوالي پورې اړوند دي. په عین حا ل کې ساسي اقتصاد دمولدځواکونو

اوتولد ي اړيکو ترمنځ اړيکې او دمځبنا او بېخبناترمنځ اړيکې تر څېړنې لاندې نسي. څرنگه چې دلته اقتصاد نو طبقاتي علم دی له دې کبله ساسي لفظ ورباندې زناتوي.

مارکسستي ساسي اقتصاد په پانگوالو هوادونو کې دکارگرو او په نورو پخوانو طبقاتي ټولنو کې دنورو زيارکښانو داسارت او بندگي دنېستي او محرومي مادي علتونه روښانه کوي او ښيي چې دبشر دتاريخ په اوږدوکې په زيارکښوطبقو باندې زورزياتی نو تصادفي او نا آسماني چار ندی بلکه دزبېښاک گرو رژيمو او دلږکي (اقليت) په وسله د ډېری (اکثريت) استثماري اړيکو دشتون معلول ؤ. او بوازې نه پخلا کېدونکې طبقاتي مبارزه، دطبقاتي رژيم (پانگوالی) له منځه وړل او دپرولتاريا ددکتا توري ټينگېدل دي چې زيارکښان له زبېښاک څخه ژغوري.

دعلمي کمونېزم تيوري:

دا علم د ساسی اقتصاد او تاريخي ماترياليزم نه لاسته راغلو پايلو پر بنسټ د پانگوالی رژيم اړينه ړنگېدنه ښيی. علمي کمونېزم ثابتوي چې پانگوالی سستم بوازې دقهر نه ډک انقلاب له لارې سوسياليزم ته اوړي اوله دې کبله په دې اوښتون او دپرولتاريا دکتاتوري باندې واکمن قوانين څېړي. بيا بيانوي چې څه ډول باید کمونستي نوې ټولنه جوړه شي. ددغې مسئلې په بيانولو کې دعلمي کمونېزم تيوري دغه دری دندې سرته رسوي: دنوې ټولنې دمادي اوتخنکي بېخبنا د جوړولو طريقې، دکمونيستي ټولنې د ټولنزو اړيکو جوړښت او دنوي ډول انسان د چوکاټ جوړونه. دعلمي کمونېزم دتيوري په جوړونې اوپه عام ډول د مارکسيزم په ودې کې د اروپا د مختلفو هيوادو په ولسي انقلابونو کې د کارگرې طبقې مبارزې اوپه تېره بيا دفرانسې دپرولتاريا مبارزې؛ اوددغو مبارزو له ودې سره جوخت دکارگرې

طبقې دمبارزو سازمانونو جوړېدل؛ په ځانګړې توګه دکمونستانو اتحادیه اولومړی انتر ناسونال اوپه پای کې دپارس کمون داهمت لرونکي دی چې هغو ته لنډه ګو ت نیونه کوو.

دپارس کمون:

دنولسمې پېړۍ په نیمایې کې د فرانسې زورواکې (استبداد) دولسي پرګنو دغوښتنو په وړاندې ولړزېده او درېم ناپلیون دکورنو ستونزونه دخلکو دپام اړولو دپاره پروس (آلمان) سره جګړې ته ور ودانګل اوځنګه چې اردو یې دغسې جګړې ته تیاری نه درلوده اودخلکو پرګنو هم ورځنې ملاتړ نه کاوه، دبشپړې ماتې سره مخامخ شو. د (۱۸۷۰) کال سپتامبر کې دفرانسې داردو دماتې خبر پارس ته راورسېد. د قهرجنو خلکو پر ګڼې واټونو ته راووتلې او مقننه مجلس یې په خپلې ولکې کې راوست. دفرانسې بورژوازي د پرګنو ددغه غور ځنګ نه په خپله ګټه کار واخست او د«ملي دفاع دولت» په جوړولو سره یې دجنرا ل تر وفو په مشرۍ حکومت په لاس کې ونیو. دپارس کارګرو هم دخپلوځانګړو ساز مانونو په جوړولو لاس پورې کړاو په انترناسونال پورې اړوند ساز مانونودپارس په دوو برخو کې دپروس (آلمان) اردو دیرغل په وړاندې دمقاومت او تیارسۍ ټولنې جوړې کړې چې په سرکې یې دښار دمرکزي انجمن (پارس کمون) لاربنود پلاوی ځای درلود. کمون ژمنه وکړه چې دپارس په دفاع کې به دولت سره مرسته کوي اوپه عین حال کې یې دخپل عمل کړنلاره اعلام کړه چې دهېواد دفاع لپاره دولسونو په وسله وال کولو، دپولس ړنګولو او دښاردمرکزي انجمن یا کمون سملاسي ټاکنو باندې ولاړه وه. دپروس لښکرو پارس کلابند کړ، دکارګرو داتلولي دفاع سره سره، پای کې دبورژواز ي دولت دخیانت له کبله د تروفو د سرتېرو له ماتېدلو سره فرانسې ماتې

وخوړه. دفرانسې دملي مجلس ټاکنې دآلمان داردوپه مرسته ترسره شوې او داسې مجلس چې په بشپړه توگه یې ارتجاعي بڼه درلوده منځ ته راغی. د "تي بر" په مشرۍ یوه کابینه جوړه شوه چې سمدلاسه یې آلمان سره دسولې تړون لاسلیک کړ او وپتیله شوه چې دپارس ځینې سیمې تر یوې مودې پورې نیواک کې پاتې شي. ملي گارډ خپلې وسلې ونه سپارلې او ددغه خیانت په وړاندې یې دمبارزې او دریځ هوډ وکړاوسره له دې چې تي یر زور ته لاس واچاوه زیارکښان تسلیم نه شول بلکې برخلاف، دپارس کنټرول یې عملا په خپل لاس کې واخست.

دملي گارډ فدراسیون (پارس کمون) لاربنود پلاوی دانجمن لپاره دټاکنو کولو ته ملا وتړله اوسربېره پردې خپله کړنلاره یې په دې توګه اعلام کړه: دنورو ښارنو سره داړیکو ټینګول، دټولو دولتي مقاماتو دټاکنو لپاره انتخابات، دحرفوي اردو او پولسو له منځه وړل. دمزدورکاري او چړګری (گدایې) له منځه وړل اوداسې نور.

دپاریس کمون دټولنې لپاره دخلکو ټاکل شوی استازی ۸٦ تنه چې زیات یې دکارگرو، کارمندانو اود آزادوکسبګروله منځه ؤ او نوردې نمایي یې له ساسي پلوه دبلانکي [1] اوپرودن[2] له پلوانوڅخه وو.

[1] بلانکي دبلانکستانو دانجمن بنسټ ایښودونکی اودفرانسې دتخیلي (انګېریالو) سوسیالستانو څخه ؤ. هغه په دې باور ؤچې دولتي واک باید دمترقي اومخکښو عناصرو په لاس کې وي او دولسي پرګنو ملاتړته اړتیا نشته.

[2] پرودون- دفرانسې د وړوکې بورژوازي نامتو اقتصاد پوه ؤ چې دده دمکتب پلویان، پرودونستان بلل کېږي.

ټولنې (پارس کمون) دواک تر لاسه کولو وروسته، پخوانۍ دولتی دستګاه ړنګه اوپر ځای یې خپل حکومتي ارګانونه کنول. دکارخانو دڅښتنانو لاسونه یې کارخانو نه لنډ اواداره یې کارګرو ته پربښوده. دکارګرو دکارشرایط یې ښه کړل اودنوي دولتي مقاماتو تنخواه یې دماهروکارګرو ترکچې راټيټه کړه. تش اپارتمانونه یې اړوکورنو ته ورکړل اوداسې نور.

دپارس دکمون ماتې:

د تي ر بورژوازي حکومت، دپارس کمون دورځ په ورځ زیاتېدونکي ځواک په کتلو سره، د آلمان صدراعظم بسمارک سره سازښت وکړ، اودټولنې (کمون) د ځپلو لپاره یې فعالانه تیاری ونوله. په ۲۸ مې کال ۱۸۱۷ د اردو دپراخه برغل په وړاندې، دپارس کمون زړه ورتنانه ډکې دفاع سره سره، په پای کې د پارس کمون حکومت راوپرځېد. دپارس کمون دماتې لوی علتونه په ټولنزه توګه دادي: دواک ترلاسه کولو لپاره دولسي پرګنو او کارګرو دتاري نشتوالی، په کمون کې دمختلفو ګوندونو شتون چې دځینو مهمو مسئالو لکه دټوسوسالستي حکومت او دنوي طرز دولتي سازمان جوړښت دځرنکوالي په اړه یې نود بل سره هم غږي نلرله. دکمون له وتلو مشرانو نه هېڅ نو په علمي فلسفې او اډیا لوژي سمبال نه ؤ او دټولنې دبشپړتیا له قوانینو نه یې پوره پوهه نه درلوده. دکمون ډېرۍ غړي دطبقاتي همکاري پلویان ؤ. بلې خوا نه کمون ونشوکړای دبزګرو سره پیوستون ټینګ کړي او په دې هکله یې دولتي کړنلاره جوړه نکړه اوهم مخکې له دې چې دښمن ته کلک ګوزارونه ورکړي په ټاکنو یې لاس پورې کړ، ملي بانک یې ونه نیوه او دپیسو له پلوه تنګسا سره مخامخ شول اوپه پای کې دمختلفو ولایتونو سره یې اړیکې ټینګې نه کړې.

سربېره پرهغه څه چې وویل شول دپارس کمون خپلې طبقې پورې دتړلي دولتی ځواک جوړولو لپاره د پرولتاریا لومړنی هڅه وه. اوله دې کبله د هغه نه لاسته راغلې تجربې د علمي سوسالزم د ودې او د پرولتاریا دکتاتوري دټینګښت لپاره ډېر داهمت وړدي او یاد به یې تل په تاریخ کې پاتې وی.

دکمونستانو اتحادیه:

څنګه چې په لنډه توګه مو وکتل دمارکسزم دپیداښت نه مخکې، پرولتاریا خپلواکه ګوند اویا ساسي تشکلات نه درلودل. که غوښتل یې اوکه نه یې غوښتل په وړوکې بورژوازي اوبورژوازي پسې راښکل کېده. دپرولتاریا دګوند یا ساسي سازمان جوړول آسانه کار نه ؤ. په تېره بیا چې دوړوکې بورژوازي او انګېر والو راز راز ناسمو اوتخلي نظریاتو د اروپا دپرولتري انقلابیونو پرچاپېریال باندې سوری غوړولی ؤ. ددغو ناسمو خو په عین حال کې اغېزمنو نظریاتو له جملې نه د "پرودون" نظریات ؤ.

پرودون: پرودون دفرانسې دانګېروالو سوسالیستانو له ډلې اودوړوکې بورژوازي ماهیت لرونکی ؤ. ده دپانګوالۍ پرسستم دسختونیوکو او تودو جملو په واړندې کولو او پرولتاریا ته دځلوب (سراب) په انځورولو سره دپرولتاریایې مبارزینو په تېره بیا دفرانسوي ځوانانو او محصلانو پراخه قشرونه دځان پر شاوا خوا راټول کړي ؤ. او په خپلو انارشستي او وړوکې بورژوازي نظریاتو سره یې هغو ي بې لارې کول.

مارکس، دپرودون "د بیوزلتوب فلسفه" په ځواب کې په خپل اثر "د فلسفې بیوزلی" تر عنوان لاندې دده د وړوکې بورژوایي نظریات وټکول او په ترڅ کې یې دخپلو فلسفي اواقتصادي اندونو ډېر ټکي بیان کړل.

د کمونستي اتحادیې جوړښت: مارکس اوانګلس دټولو نورو انقلابانو څخه مخکې په دې فکر کې ډوب شول چې لازمه ده داروپایې هوادو دانقلابانو ترمنځ منظمې اړیکې اوپیوندونه ټینګ کړي څو دپانګوالو "سپیڅلی اتحاد" په هر وخت کې هلته اودلته دپرولتري غورځنګونو دځپلو توان ونلري. په دې موخه لومړی "دکمونستي اړیکو دکمیټو" ترسرلیک لاندې کمیټې په بروکسل کې دمارکس په مشری جوړې شوې چې دنده یې داروپا دکارګري سازمانونو او له دغې جملې د انګریز له چارتستانو سره د اړیکو ټینګول ؤ.

دمترقي سازمانونو نه یو د "نیاوګرو اتحاد" ؤ چې دانګېریالوکمونستي عقایدو لرونکی یو پټ سازمان ؤ چې د"وایتلنګ"په نامه یو آلماني درزي جوړکړی ؤ. دغه ډله په عامه معنی دعدالت دټینګېدو پلوی وه او غوښتل یې دانسانانو منځ کې دطبقاتي تړاو پرته برابرې اړیکې ټینګې شي، ټول نکمرغه اوسوکاله وي اوداسې نور. ددې سازمان شعار داؤ:"ټول خلک یوډول (برابر) دي". جوته ده ترهغه وخته چې دمارکسزم عقاید و لابنه نه وه نولې، دوایتلنګ عقایدومثبت رول لوباوه. مارکس اوانګلس ډېره هڅه وکړه څوددغې ډلې مشران دطبقاتو په هکله ددوی د انګېرنو په ناسم والي او کچه (خام) والي وپوهوي او دنړوالې پرولتاریا تاریخي رول ور وپېژني.

دمارکس اوانګلس دزده کړو له کبله ددغه سازمان ډېرو غړو مارکسزم ته مخه کړه. نورې غوښتنې او اړتیاوې په پای کې د"کمونستانو اتحادیې" په پیداښت سرته ورسېدې.

دکمونستانو اتحادیې"علمي کمونزم" ته دانګېریال (تخیلی) کمونزم په بدلون کې ستر رول ولوباوه او "ټول خلک یو

ډول دي"شعار" دنړۍ کارگرانو سره يو شئ" پر شعار بانـدې بدل شو.

دکمونیستانو اتحـادیې یـوه اساسـنامه جـوړه کـړه. ددغې اساســنامې پــه لــومړۍ مــاده کــې داســې ویــل کیــږي: "دکمونسـتانواتحادیې موخـه: دبـورژوازي راپرځـول اودپرولتاریـا دواکمني ټینگول، دزړې بورژوازي له منځه وړل چې په طبقاتي نـه پخـلا کیـدلو بانـدې ولاړه ده. دبـورژوازي، او دطبقـو او خصوصي مالکیت پرته دیوې نوې ټولنې بنسټ ایښودل".

د "کمونســتانو اتحــادیې" لــومړنۍ کنگــرې مــارکس او انګلس ته دنده ورکړه چې دسازمان مرام لیک مرتـب کـړي. دغـه مرام لیک د "کمونست گوند مانیفست" په توگـه خپـور شـو او پـه دغه مانیفست سـره پـه تـاریخ کـې دپرولتاریـا دنړیـوال غورځنـگ، نوی پیر پرانستل شو.

دکمونست ګوندمانیفست:

مارکس او انګلس دکمونست گونـد مانیفسـت دجوړولـو لپاره په ماشتو مـاشتو وخـت ولگـاوه ترخودغـه مهـم تـاریخي اثـر دلومړي ځل لپاره په کال (۱۸٤۸) دمارچ مـاشت، په لندن کې، په آلماني ژبه او بیا په نـورو ژبـو خپـور شـو. پـه رښـتیاچې دغـه (۲۳) مخیز اثر یودمارکسستي ډیرو مهمـو آثـارو څخـه دی چې تراوسـه یې په لسګونو اوبلکې په سلګونو ملونـو نسخې پـه ډیـرۍ نړیوالـو اوسـمه سـزو ژبـو خپـرې شـوې دي. دغـه سـتر اثـر دمـارکس او انګلس دعلمي لاسته راوړنو دهغه وخت ترټولو اوچت ټکی دی.

دکمونســت ګوندپــه مانیفســت کــې دلــومړي ځــل لپــاره دمارکس او انګلس زده کړې په منظمه توګه وړاندې شوې دي. په دې کتاب کې دمارکسزم درې برخې - یعنې مارکسسـتي فلسـفه،

علمي کمو نـزم او مارکسسـتي اقتصاد ـو تـر بلـه پـه دـالکتـکي کلکو اړیکوسره دمنظمې زده کړې په بڼه راغلې دي.

دکمونسـت گونـد مانیفسـت پـه ـوه سـرـزه اوځلـورو فصلونو کې مرتب شوی دی. ددغه اثر په سرـزه کې هغه چاپـریـال چې په هغه وخت کې په اروپا باندې واکمـن ؤ پـه ډېره لنډه توگـه بـان شوي، له هغې ځنې په سرـزه کې داسې لـکل شوی دي:

"اوس هغـه وخـت رسـېدلی دی چـې کمونسـتان خپـل اندونه، موخې اوهیلې دټولو نړوالو په وړاندې پـه ډاگـه بـان کـړي اودکمونزم دځېری (شبح) کیسې پرځای دخپل گونـد مانیفسـت وړاندې کړي".

"بورژوابان او پرولتاریا": دمانیفست دلومړي فصل عنوان دی. پـه دې فصـل کـې دبشـري ټـولنې اوپرولتاریـا یـې غورځنـگ دبشـپړتیا څخـه ـوه ټـولیزه څېړنـه وړانـدې شـوې ده. تـاریخي ماتریـالزم پـه منظمـه او د منلـو وړ توگـه جمعبنـدي شـوی اوداحقیقت پـه ډاگـه اعـلام شـوی دی چـې ټـول تـاریخ (دلـومړي کمون نه دتیریدو وروسـته) یعنـې دبشـر جـوړکړی ټـول تـاریخ پـه طبقاتي مبـارزو ولاړدی اوددغـه طبقـاتي نـه ودرېدونکو مبـارزو لـه کبله په بشري ټولنه کې ټولنیز، اقتصادي جوړښتتونه (صورت بند ي) ـو دبل ځای نسي. دمرستوب سستم لـه منځـه ځي اوځـای یـې دفـوډالزم سسـتم نسـي چـې هغـه خپـل ځـای دپـانگوالی اقتصـادي- ټـولنیز سسـتم تـه ورکـوي اولـه هغـه وروسـته دادسوسالزم ټولنز سسـتم اوپـای کـې کمـونزم دی چـې ټولـه نـړی بـه ونسـي. پـه دې فصـل کـې مـارکس اوانگلـس دپرولتاریـا تـاریخي رول بـانوي اوپـه ډاگـه ښـئ چـې هغـه ـوازنیطبقـه چـې دپـانگوالې ټـولنې دبشـپړتیا پـه بهـر کـې دکمـي او کـفـي پلـوه دبورژوازي په وړاندې وده کوي، اوهغـه ـوازنی طبقـه چـې تـر پـای

پورې انقلابـي ده، تـرتـه نـه گـوري، راتلـونکې بشـپړتیا غـواړي، دبشپړتیا په بهرکې انقلابي پوستون مومي اودبورژوازي سسـتم دله منځـه وړلـو اودسوسـا لسـتي نـوي سسـتم اوپای کـې دبې طبقې ټولنې دبنسټ ایښودلو وس لري، هماغه پرولتاریا ده. دوی وښودله چې پرولتاریا داسې طبقه ده چې نورټولنز طبقات اواقشار پرځـان بانـدې راټولـوی اودآزادي ښـونکي انقـلاب پـه لـوریې لارښوونه کولای شي.

"پرولتاریـا او کمونسـتان": دمانفیسـت ددوهـم فصـل سـرلیک دی چې دکمونسـتانو اړیکـې دکـارگرې طبقـې سـره او دپانگوالې ټولنې دبدلون دپاره دکمونسـتانو کړنلاره بـانوي. پـه دې فصـل کـې مـارکس او انګلـس یادونـه کـوي چـې کمونسـتان دټولې پرولتاریـا نـه بیلـې او دکـارگري گونـدونو ضـد هـیڅ راز گټـې نلري. او نورو تش په نامه کارگري گوندونو سره یـې تـوپیر پـه دې کې دی چې دوی په پرولتاریایی انتر ناسونالزم باور لري اودټولې پرولتاریـا گـډې گټـې، پرتـه ددوی دملـت نـه، پـه پـام کـې لـري او سربېره پر دې کمونستان داښه توب لري چې پـه انقلابـي تـوري سمبال دي. دوی د ربا اوټگي هغه پرده چې بورژوازي اوپه تېره بیا "ددوی سوسـال دمـوکرات" اسـتازي یـې دپـانگوالې ټـولنې پرترخوواقعـاتو بانـدې غـوړوي، ایسـته غورځـوي اوددې ټـولنې ماهیت چې دزیارکښانو په ظالمانه زبېښاک، دوروسته پاتې ملتونـو په لوټمـارۍ، اودپیسـو پـه واکمنـي او تـر ټولـو بـدو اخلاقـي اصـولو باندې متکي دي، په ډاگـه کـوي. دوی څرگنـدوی پـه کمونسـتانو باندې دبورژوازي تورونه چې گنې کمونستان دملکیت د اصل پـه له منځـه وړلوسره، شخصي آزادي لـه منځـه وړي، ملـت اووطـن نابودوي او ښځې شریکې کوي، داټول د وړې بـورژوازي د ماهـت څخـه سـرچینه اخلي. دا پخپلـه پانگوال دي چې دټولنې دډېری

آزادي له منځه وړي، دټولنې د غړو نهه پر لسو نه (۱۰/ ۹) ملکت سلبوي او د پرولتاريا وطن له هغونه اخلي او د مليتونو منځ کې دښمني او کرکې ته لمن وهي، او دا بورژوازي ده چې ښځې يې په حقيقت کې شريکې کړي او رسمي او غيررسمي بدلمنۍ يې دود کړې ده. پرولتاريا، پانګوالي نسکوروي او واکمن ځواک په لاس کې اخلي څو په دغو ټولو ډګرونو کې رښتيني او نياومنه (عادلانه) نظم ټينګ کړي. د خصوصي ظالمانه ملکيت پر ځای د خلکو عمومي ملکيت کېنوي، د ټولنې ډېرۍ لپاره آزادي رامنځ ته کړي او ملي دښمني له منځه يوسي، ښځې د اسارت او رسمي او غيررسمي بدلمنۍ نه وژغوري. مارکس او انګلز په دې اثر کې د بېلوبېلو هېوادونو د پانګوالۍ له خوا د نيواک لاندې يا مستعمره ملتونو لوټنه ښودلې او د دې تيوري بنسټ ږدي چې «بندی ملتونه د پرولتاريا هملاسی» دي او څرګندوی چې «د يو انسان په واسطه د بل انسان زبېښاک، له منځه تللو سره د يو مليت په واسطه د بل مليت زبېښاک به هم له منځه لاړشي».

«سوسياليستي او کمونيستي ادبيات»: د مانيفست دريم فصل د «سوسياليستي او کمونيستي ادبياتو» تر سرليک لاندې ليکل شوی چې په هغه کې مارکس او انګلز د انګېريال سوسياليزم او کمونيزم مختلف بهيرونه چې تر دغه وخته يې شتون درلود څېړي او د سترو تخيلي سوسياليستانو لکه کرون، فوريه او سن سيمون مثبتو اړخونو د درناوی په ترخ کې د علمي سوسياليزم او کمونيزم بريد (پوله) له دغو بهيرونو سره ټاکی.

«راز راز ګوندونو سره دکمونيستانو اړيکې»: د مانيفست په وروستني فصل کې د بيلوبيلو ګوندونو سره د کمونيستانو اړيکې بيان شوي او نورو ګوندونو سره په اړيکوکې د کمونيستي سمې

کړنلارې ځلانده بېلګه وړاندې کېږي. دوی لیکي: کمونیستان په هر ځای کې د هـر انقلابـي غورځنـګ نـه چـې د اوسـني ټـولنيز او سیاسي نظام ضد سر تـه رسـېږي بایـد ملاتـړ وکـړي، او د دغسـې غورځنګونو د اصلي زړي په توګه د کمونیستانو دنده ښیي.

په مانفیست کې د پرولتاریا د واکمنۍ دټینګیدلو اړتیـا پـه ډاګه او روښانتیا سره بیان شوې، د بزګر انواو نورو قشرونو سـره د پرولتاریا د یووالي تیوریکي او تاریخي، او د پرولتاریا د دیکتاتوري د ټینګښت بنسټونه اېښودل شویدی. د کمونیستانو موخه داده: «د یوې طبقې په بڼه د پرولتاریا یوموټی کول، د بورژوازي د واکمنـي نسکورول او د پرولتاریا د ځواک سیاسي واکمني».

د کمونیست ګوند مانیفست په دې کلکو او ټینګو جملـو چې د پرولتاریا ځلانده راتلونکې ته په هر کمونیست کې باور او ډاډ پیدا کوي، پای ته رسېږي:

«پرېږدی د کمونیستي انقلاب په وړاندې د واکمنو طبقو پر ځان لړزه راشي. په دې منځ کې به پرولتاریا د خپلو ځنځیرونـو پرته نور څه د لاسه ورنه کړي، خو یوه دنیا به لاسته راوړي. د نړۍ کارګرو سره یو شي!».

لومړی انترناسیونال:

د ۱۸۴۸-۱۸۴۹ انقلابونه سره له دې چې ډېری یې خپلو موخو ته ونه‌رسـېدل خـو د اروپـا د بشـپړتیا پـه یـون کـې یـې ژوره اغېزه پرېښوده. بورژوازي اړیکې په پراخه کچه وغوړېدې. د ۱۸۵۰ نه تر ۱۸۶۰ کلونو په واټن کې پانګوالو اړیکو خورا پراختیا وموندلـه او د نړیوالې پانګوالۍ بازار عملاً منځ تـه راغلـی ؤ. صـنعتي انقـلاب اونـوي اختراعـات سـبب شـول چـې پـه زرګونـو سـترې صـنعتي موسسې د سلګونو او زرګونو کارګرو سره تاسیس شي او په اروپایي هېوادونو کې د لارو، د اوسپنې پټلو او بېړۍ چلولو جال بې سارې

پراختیا ومومي. کارګرې طبقې د کمي او کیفي پلوه بې سارې وده کړې وه او داسې شرایط ایجاد شوي ؤ چې په ربښتني پرولتري سازمانونو کې د کارګرو یوموټی کیدل شونی شي.

مارکس او انګلس چې د کلونو راهیسې په نه ستړې کېدونکې توګه په خپل ګټور کار سره د خپلو علمي افکارو په وده او ترویج بوخت ؤ، د ۱۸۶۰ لسیزې په پیل کې دې پایلې ته ورسېدل چې کېدای شي د کارګرې طبقې نړیوال غورځنګ په یو بین المللي سازمان کې یوموټی شي، او د دغشان یوې دندې سر ته رسونه په حقیقت کې ډېره سخته وه. په مختلفو هېوادو کې کارګري غورځنګ د فکري پلوه په بشپړه توګه خور او د راز راز بې لارو (انحرافي) نظریاتو او ایډیالوژیو تر اغېز لاندې ؤ.

په پای کې تر ډېرو هڅو وروسته په ۱۸۶۴ کال کې د مختلفو هېوادو د کارګري غورځنګ استازي په لندن کې سره راټول شول او د دغسې یو سازمان د بنسټ اېښودونکو کنګره یې جوړه کړه. د بنسټ ایښودونکو دغې کنګرې، په یو پریکړه لیک کې، د کارګرو د نړیوال سازمان دجوړولو اصل ومانه او د مختلفو هېوادو د استازو نه جوړه یوه دېرش کسیزه کمیټه یې وټاکله څو د دغه سازمان د بنسټ اېښودونکو اعلامیه او اساسنامه جوړه کړي.

د لومړي انترناسیونال کړنلاره: د انترناسیونال لپاره د هراړخیزې ټولیزې کړنلارې جوړول، د نظر د اختلافونو او لالهاندیو څخه ډک چاپېریال کې، ډېره ګرانه دنده وه. مارکس او انګلس د لومړي انترناسیونال د جوړښت نه ۱۷ کاله پخوا د کمونیست ګوند مانیفست لیکلی ؤ چې په هغه کې همغشان چې مخکې مو ورته ګوته ونیوله د علمي کمونیزم د اصولو بنسټونه په ډاګه او غوڅه توګه بیان شوي دي.

د تګلارې په لومړني لاس وندي (سند) کې چې په پای کې د مارکس له خوامرتب شو، دغه اصلي فکر دکار بنسټ ومنل شوچې د پانګوالۍ په ودې سره د کارګرې طبقې ژوند نه ښه کېږي. دغه طبقه یواځې په مبارزې سره خپل حقوق لاسته راوړلای شي او دغه مبارزه هغه وخت اغېزمنه کېدای شي چې سیاسي اړخ ولري او د خپل طبقاتي حکومت په لور د پرولتاریا لارښوونه وکړي.

مارکس په ښکاره او پوره سادګي سره دشمېرو اولیکنو په استناد ثابتوي چې دپانګوالو د ادعاوو سره سره دصنعت او سوداګري وده دکارګرې طبقې ژوند نه ښه کوي او نه به یې ښه کړي او ثابتوي چې دغه وده تر هاغه وخته چې دپانګې دنظر او واکمني لاندې وي، دکارګرو په سوکالۍ تمامېدلای نشي. دزیار کښانو د ژوندانه د وضعې د رښتیاني بدلون بنسټ د دولتی واک لاس ته راوړل دي.

مارکس لیکي:

«اوس په ټولو اروپایي هېوادو کې د هر متفکر لپاره دمخکني قضاوت پرته دا روښانه حقیقت دی چې نه د ماشینونو بشپړتیا، نه په تولید کې د علومو په کار اچول، نه د ارتباطي وسایلو ښه کول، نه نوې مستعمرې، نه نوؤ بازارونو ته کډه کول، نه آزاده سوداګري او نه په ټولیزه توګه داټول، د زیارکښو پرګنو نیستي له منځه نه وړي. د مولد ځواکونو اوکارهر راز راتلونکې وده په اوسني نیمګړي بنسټ سره ناچاره ټولنیز ې هیلې ناهیلې لاژوروي. او نه پخلاکېدونکي تضادونه زیاتوي. یوازې هغه څوک دغه روښانه حقیقت نه مني چې په دروغجنو هیلو سره د نورو بیده کولو کې د ګټې ځښتن وي" .

او په پای کې مارکس دا پایله اخلی:

" د سیاسي واکمني نیول د کارګرې طبقې ستره دنده ده".

دوهم انترناسیونال:

د یو کمونیستي بین المللي سازمان دپرانستلو لپاره د کلونو مبارزو او لازمو مقدماتو د تیارولو وروسته په پای کې په کال ۱۸۸۹ نړدې د ټولو اروپایي، امریکایي او ارجنټاین د هېوادو کارګري ګوندونو استازي په پاریس کې را ټول شول اود انګلس تر مشر تابه لاندې دوهم انترناسیونال پرانستل شو. دغه سازمان په مارکسیستي بنسټ ولاړ ؤ او د انګلس تر مشر تابه لاندې د شپږو کالو په موده کې یې د انترناسیونال – د پرولتاریا نړیوال یووالي – د ټینګښت، د علمي سوسیالیزم د افکارو دخپریدو او د کارګري ګوندونو د موقعیت د ټینګښت په لار کې زښت زیات اقدامات ترسره کړل په دې موده کې کارګري ګوندونه په زیاتره اروپایي هېوادو کې د دوهم انترناسیونال تر مشر تابه لاندې عملا په یو لوی سیاسي ځواک بدل شوي ؤ.

د انګلس تر مړینې وروسته ورو ورو د دوهم انترناسیونال مشري داپورتونیستانو په لاس کې پریوته او هغو ی کرار کرار په کارګري غورځنګ کې د بورژوازي افکارو په ورننباسلو سره ددغه سازمان انقلابي ځواک ورو ورو کم زوری‌کړ. خو په دوهم انترناسیونال کې ځینې سوسیالیستي ګوندونه لکه په روسیه کې بلشویک ګوند، د دغه سازمان د جوړجاړی کوونکو مشرانو د سرټیټونکو یا تسلیم طلبانه طریقو او ریفورمستي نوښتونو سره مبارزې ته را پاڅېدل او په دوهم انترناسیونال کې کرار کرار یو انقلابي اړخ عملاً دلنین تر مشرتابه لاندې، منځ ته راغی. په کال ۱۹۱۴ کې د لومړۍ نړیوالې جګړې په پیل سره د دوهم

انترناسیونال زیاتره مشران، په خپلو هېوادو کې د بورژوازي ښکاره دریز غوره کولو له امله، د اپورتونیسم په ناولي ډنډ کې وغورځېدل. دوي د پرولتاریا د پیوستون اصول یومخ پرېښودل او عملاً په ظالمانه جګړه کې د خپلو بورژوازي دولتونو د ګټو ملاتړي شول او دغه نړیوال سازمان یې عملاً له ورکې سره مخ کړ. خو انقلابی کمونیستانو او په سر کې یې دلنین تر مشر تابه لاندې د روسیی بلشویک ګوند، د دریم انترناسیونال بنسټ کېښود.

بلانکیزم:

یودهغوبې لارو (انحرافي) بهیرونو نه چې مارکس او انګلس ورسره اصولي مبارزه کړې ده، په بلانکیزم باندې مشهوره ده. لويي اګوست بلانکي د فرانسې د ۱۹ پیړۍ نامتو انقلابي د دغه جریان بنسټ ایښودونکی ؤ. بلانکي چې د کمونیستانو په اتحادیې او لومړی انترناسیونال کې یې هم فعالیت درلود، پر دې اند ؤ چې کېدای شي د پانګوالۍ زبېښاک د سرتېرو او هوډمنو انقلابیانو دیوې وړې ډلې د قهر نه ډک اقدام سره، د زیارکښو پرګنو پراخه برخه اخیستنې او ملاتړ ته د اړتیا پرته له منځه لاړ شي او د حکومت په سرکې د دغې وړې ډلې راتلل، سوسیالیزم ته د رسېدو دپاره بس دی. له هغه وخته راهیسې د بلانکیزم عام مفهوم د پېښوجوړونه اوچل ول او په حقیقت کې په افراطي افکارو سره د یوې وړې ډلې هڅه، په ولسونو او د دوی په متشکلی او اصولي مبارزې باندې بې‌باوري څخه عبارت دی. بلانکیستانو د ځواکونو تناسب د ولسونو په تېره بیا پرولتاریا او په سر کې د دغې طبقې د ګوند رول، د بري لپاره لازمو شرایطو، پرله پسې او کله اوږد انقلابي کار ته پاملرنه نه درلوده. مارکس او انګلس، سره له

دې چې د بلانکي انقلابي شخصیت ته لوړ ارزښت ورکاؤ د ټولنې د بدلون په هکله‌یې د ده نظریات په غوڅه سره غندل.

اتم څپرکی

امپریالیزم

د پانگوالۍ د ړنگېدنې پړاو

د مولده ځواکونو پرمختګ:

د امپریالیزم پیدایښت سره نږدې د فلزاتو په ویلې کېدو، کیمیا او انجنیري کې د پام وړ فني بدلونونه راغلل او صنعتي تولید زیاتوالی او تمرکز وموند. د فلز ویلې کېدلو د نوؤ لاروچارو منځ ته راتګ، د پولادو د ماشینونو او فلز کاري د دستګاوو د پیدایښت لامل شو. د اوسپنیزومحصولاتو زیاتوالي، د انجنیري او د اوسپنې د پټلیو جوړولو د لا پراختیا او بشپړتیا امکان برابر کړ. د راز راز نوو ماشینونو لکه د ډاینموڅرخ، د بخار توربین، ډیزل تراموا، موټر، دریل ګاډوډیزلی ماشین او الوتکو، د صنعتي تولید د زیاتوالي او د لیږد را لیږد وسایلو د پراختیا لپاره لاره اواره کړه. د انحصار نه مخکې پانګوالي کې د سپکو صنایعو ځینو څانګو په تېره بیاټوکراوبدنې په صنعتی تولیداتو کې برلاس درلود خو د دغه پیر په وروستیو کې درنو صنایعو په تېره بیا د اوسپنې د ویلې کېدو، د کانونو را وېستلو، کیمیا او د برېښنا صنعت لوی رول لوباوه. دکرنې په برخه کې هم ورو ورو ټراکټور، کمباین، د دوا شیندلو ماشینونو، کمیاوي سرو او نورو تولیدی ماډرنو وسایلو د پخوانیو اوزارو او آلاتو ځای ونیو. دمولد ځواکونود چټکو پرمختګونو په

پایله کې تولیدي اړیکو هم په خپل ذات کې بشپړتیاوموندله او بدلونونه پکښې راغلل.

په تولیدي اړیکو کې راغلي بدلونونه: د انحصار نه مخکې پانګوالي، ټولې بنسټیزې ځانګړتیاوې، په امپریالیزم کې هم همغشان خپل شتون ته دوام ورکوي. د ساري په توګه د تولید پر وسایلو د پانګوالو خصوصی ملکیت، زبېښناک، د مادی نعمتونو د وېش بڼه او نور اصلی خصوصیات پاتې کېږی. خو نوی خصوصیات هم چې د امپریالیزم ځانګړتیا ده په دې اړیکو باندې ورزیاتېږي. چې په لاندې ډول یې په ترتیب سره لنډولای شو.

الف- د تولید او پانګې تمرکز چې د انحصاراتو د پیدایښت لامل کېږی او په اقتصادي ژوند کې پرېکنده رول لوبوي.

ب -د بانکي او صنعتي پانګې د ترکیب پر بنسټ د مالي پانګې پیدایښت او د مالي پانګې پر اساس د مالي" الیګارشي" پیدایښت.

پ -د پانګې لېږد د پلورتوکو صادرولو د ځانګړې بڼې په توګه چې ځانګړی اهمیت لري.

ت -د پانګوالو انحصاري او نړیوالو اتحادیو جوړېدل چې نړۍ په خپلو کې سره وېشی.

ث -د پانګوالي د سترو دولتونو منځ کې د نړی د سیمه ایز وېش پای.

اوس پورتنی هر یو خصوصیت راسپړو.

الف: د تولید تمرکز او انحصارات

د انحصاراتو نه مخکې پانګوالي خصلت، آزاده سیالي وه. د آزادې سیالي شتون په سترو مؤسسو کې د تولید د چټک تمرکز لامل شو چې شمیر یې ورځ په ورځ زیاتېده، آزاده سیالي، دیو شمیر پانګوالوپه لا شتمن کېدو اود ډېر و وړو پانګو الوپه ماتېدو

سره، د تولید د تمرکز سبب شوه. په بله ژبه یوې تولیدي موسسې خپلې پراختیا سره نورې ورته او وړې موسسې ماتولې او په ځان کې یې حل کولې. په دې ترځ کې د تولید تمرکز، په سترو مؤسسو کې د کار ځواک د تمرکز سبب وګرځید یعنې په لسهاؤ زره کارګر د یوې تولیدی موسسې کې په دنده وګمار شول. د آزادې سیالي له منځه تلل او د انحصار (مونوپولیزم) پیدایښت د امپریالیزم اقتصادي ماهیت جوړوي انحصارات د پانګوالي دسترو تولیدي موسسو یا د څو تولیدی مؤسسو پیوستون څخه عبارت دي چې د اقتصاد یوې ټاکلې څانګې د سترې برخې تولید یا پلورل په خپلو منګولوکې نیسی. انحصارات یا مونوپولونه د راز راز سرلیکونو سره سره په ماهیت کې څلور بنسټیز ډولونه لري چې په دې ډول دي : کارتل، سندیکا، تراست او کنسرن.

۱- کارتل: د پانګوالي څو سترو مؤسسو څخه جوړ پیوستون دی چې یوتر بله سره د خپلو پلورتوکو د پلورلو، د اومو موادو پېرودلو، د بازار وېش او د تولید شوو پلورتوکو او د پېرودل شوو اومو موادو د بیې ټاکلو او هم د هغو پلورتوکو د کچې په هکله چې هر شرکت یې باید تولید کړي، سلاکېږی. په کارتل پورې د اړوندو مؤسسو خپلواکي خوندي پاتې کېږی.

۲ - سندیکا: د مؤسساتو یو انحصاري پیوستون دی چې د سندیکا غړي شرکتونه پکې خپله سوداګریزه خپلواکي له لاسه ورکوي. د پلورتوکو تولید په خپلواکه توګه سر ته رسېږي خو پلورل یې او کله د اوموموادو پېرودل هم د سندیکا د ګډ دفتر له لارې ترسره کېږي. په سندیکا کې د واک ترلاسه کولو (د مدیر ه پلاوی د څوکیو) پر سر د غړو ترمنځ سیالي روانه وي.

۳- تراست: تراست هم د انحصاراتو یو پیوستون دی چې ټول ګډون کوونکي مؤسسات خپله تولیدي او سوداګریزه

خپلواکي د لاسه ورکوري او په یوې ادارې کې نغرل (ادغام) کېږی او خاوندان یې د تراست د ونډو لرونکو په بڼه د خپلو ونډو د شمېر سره سمه ګټه تر لاسه کوي. د تراست، د تولید مدیریت، مالي او سوداګریزې چارې د لاربشودپلاوي تر نظر لاندې وي. د لاربشودپلاوی غړي تر ټولو لویو ونډه لرونکو له منځه غوره کېږي.

۴- کنسرن: یوه انحصاري اتحادیه ده چې په صنعتي او مالي بېلا بېلو څانګو پورې اړوندو مؤسساتو څخه لکه تولیدي مؤسسات، بانکونه، تجارت خانې، د لېږد را لېږد کمپنۍ، بیمې شرکتونه او داسې نوروبرخوکې ګډې مالي ګټې مومي. د کنسرن غړو د سترو پانګوالو ځنې یوه ډله په اړوندو مؤسساتو پاملرنه کوي.

د ساري په توګه د امریکې متحده ایالاتو کې د برېښنا صنعت د "جنرل الکتریک" ، د الوتکو جوړولو صنعت "داګاس کمپنۍ" ، د المونیمو صنعت"کنسرن ملون" تر کنترول لاندې دي او یوازې دوه انحصارات "جنرل موتور" او د "فورد کمپنۍ" په سلو کې نږدې اتیا موټرونه تولیدوي.

خو د راز راز انحصاراتو جوړېدلو سره سره د دوي په منځ کې سیالي نه یوازې له منځه نه ځي بلکې لا وځناورډوله او وژونکې کېږی. په انحصاری اتحادیو کې د غړو ترمنځ او یا د انحصاراتو او د هغو په منځ کې چې انحصاراتو ته نه تسلیمېږی راز راز دتربګنۍ مبارزې شتون لري. په دغو سیالیو کې له هرې طریقې نه خپل سیال ته دماتې ور کولو او د هر راز سوداګریزې ټګي برګي کولو نه ګټه اخیستل کېږی. د انحصاراتوتر منځ په سخته مبارزه کې د ټولو ناوړوکړنو، بډې خوړلو،تېري، باج او د هر ډول جنایتکارانه اقدام ان دسیالانو وژلو نه همکار اخیستل کېږي.

ب -مالي پانګه او مالي الیګارشی:

١- مالي پانګه: بانکونه د امپریالیزم په پړاو کې لوی رول لوبوي او په تولیدی چارو کې په جدیت سره لاس وهنه کوی. بانکونه د پانګوالي هغه ځانګړي مؤسسات دي چې آزاده نغده پانګه د "امانت " په بڼه راټولوي بیایې د مؤسساتو خاوندانو ته په پور ورکوي او له دې لارې پریمانه ګټه لاس ته راوړي. د بانکونو یو تر بله د سیالي مبارزه د وړو بانکونو د ماتې خوړلو او په غټو بانکونو کې د هغوی د اوبه کېدلو لامل کېږي د دوی ځینې د ظاهری خپلواکی په ساتلو سره د غټو بانکونوپه څانګو بدلېږی.

د بانکونو یوځای کېدل او راغونډېدل د بانکی انحصاراتو د جوړېدلو لامل ګرځي. با نکونه د پخواني حال نه راوزي او د ځواکمنو انحصاراتوبڼه غوره کوی. بانکونه نږدې په ټولې نغدې پانګې او د خلکو په سپما باندې څارنه کوي. هغوی د صنعتی مؤسسو سره کلکې اړیکې ټینګوي، کاریې دپور (کریډټ) له لارې څاري او د اوږدې مودې پورونه په واک کې ورکوي. بانکونه د صنعتي مؤسساتو نه (چی په دې پړاو کې د کرنې پانګه هم د صنعتی پانګې برخه ده) ونډې اخلي او په دې ډول د دغو مؤسساتو دڅښتنانو په ډله کې ځای نیسي. همدغه شان د صنعتي مؤسساتو څښتنان هم د بانکونو د ونډو په رانیولو سره د بانکونو د خاوندانو برخه ګرځي. د بانکي او صنعتي انحصاراتو د پانګې ترکیب د مالي پانګې د پیدایښت سبب کېږي. د بانکي او صنعتي انحصاري پانګې ائتلاف د صنعتي او بانکي انحصاراتو د مشرانو د شرکتونو او اتحادیو په بڼه څرګندېږي، داسې چې هماغه د صنعتي انحصاراتو د رئیسه یا مدیره هئیت غړي د بانکي انحصاراتو ریاست هم په غاړه لري.

٢- مالي الیګارشي: د امپریالیزم د پیدایښت په پړاو کې د پانګوالي د ودې سره د اقتصادي او ټولنیز ژوند ټولې برخې د مالي

سترو پانګوالو د یوې وړې ډلې تر ولکې لاندې راځي چې د هیـواد اقتصادي کنترول او سیاسي چارې په واک کې لـري. د بانکـدارانو اوکارخاوندانو دغه وړه ډلـه ځواکمنـه مـالي الیګارشـي جـوړوي (د الیګارشي اصطلاح ریښه د یوناني کلمې الیګارشیا څخه ده چې لږ شمیر وګړو ته د واک سپارلو معنی لري).

د مـالي الیګارشـي د برلاسـي بنسـټیزو ډولونـو نـه یـو، پر اقتصاد باندې د شراکت سیستم دی. دا سیستم په دې ډول دی چې یو تن یا یوه مالي ډله چې په یوې کمپنۍ کې د ونډو د لـویې برخې کنترول په لاس کې لري ددې کمپنۍ پانګه د بلې کمپنۍ د ونډو لویې برخې په رانیولو او کنترولولو بانـدې لګـوي. وروسـتنۍ کمپنۍ هم په ورته طریقې سره د نورو کمپنیو د ونډو د غټو برخو کنترول په لاس کې اخلي.

ستر مالي پانګوال د یاد شوی څو پړاویز تړاو په وسیله د هغې پانګې کنترول په لاس کې نیسي چې دده د شخصي پـانګې څو برابره ته رسېږي. د شـراکت سیسـتم پـه هغـې ببـرې (پرشـاخ وبرګ) تقسیم بندي سره د سترو پـانګوالو ځـواک پـه پراخـه کچـه زیـاتوي. دغـه سیسـتم انحصـارګرو تـه شـونې کـوي چـې راز راز دسیسـې پـه کـار واچـوي او واړه پـانګوال لـوټ کـړي. ځکـه د دې کمپنیو نه هېڅ یوه دهغوفرعي کمپنیو پـه اړه چـې خپلواکـه ګټـل کېږي مسوولیت نه لري.

له دې کبله د ګټې کولـو پـه صـورت کـې لویـه کمپنـۍ د عاید خاونده کېږي خو د تاواني کیدو په صورت کې دغـه کمپنـۍ هیڅ راز مسؤولیت نه مني.

ب- د پانګې لیږد:

<u>۱- اضافي پانګه د پانګې د لیږدولو منشـأ:</u> د امپریـالیزم د اقتصادي بنسټیزو ځانګړتیاو نه یـوه هـم د پـانګې لیـږدول دي. د

پلورتوکو لیږدول د انحصار نه مخکې پانګوالي خصلت ؤ، یعنې کله چې آزادې سیالي غوښه واکمني درلوده. په امپریالیزم کې د پلورتوکو لېږد کمښت مومي او ورو ورو خپل ځای دپانګې لېږدولو ته سپاري.

د امپریالیزم په پړاو کې د انحصاراتو واکمنی، د پانګې په هاغه ستر تمرکز او د سهامي او بانکي کمپنیو په پراختیا او بشپړتیا ولاړه ده چې د خلکو د آزادې پانګې د پام وړ برخه راټولوي او په یو شمیر پانګوالو هېوادو کې د پام وړ اضافی پانګه تر خپلې ولکې لاندې راولي. د ولسي پرګنو د ژوند کچه همغه شان، په نسبي توګه، ټیټه پاتې کېږي او کرنه چې په صنعت پسې ګوډه ګوډه روانه ده د خپلې پراختیا او بشپړتیا لپاره پیسو ته زښته اړتیا لري. خو انحصاري پانګوالي لېوالتیا نلري اضافي پانګه د خلکو د ژوند کچې د لوړتیا لپاره ولګوي، ځکه دغه چار به د انحصارچیانو ګټې کمې کړي. له دې کبله پانګه اساساً وروسته پاتې مستعمراتي او تړلو هېوادو ته لیږل کیږی ځکه د پانګې کمښت، لږه بیه، کمه مزدوري، او د اومو توکو ارزانتیا په دغو هېوادو کې د دوی دپاره حیرانوونکې او د نه منلوګټې ترلاسه کوی.

د پانګې دلېږد ډولونه:

پانګه په دوو بنسټیزو ډولونولېږدول کېږی: لومړی د مولدې پانګې په توګه لکه دصنعت، کرنې، لېږد رالېږد او داسې نورو برخوکې. دوهم د پور په ډول یعنې حکومتونو او خصوصی برخو ته د پور ورکول. د پانګې د صادرېدلو مختلفو بڼو سره سره، لېږدونکي یوه موخه لری او هغه د انحصاري پریمانه ګټو لاس ته راوړل دي. شونې ده د پانګې لېږد په پورته دواړو ډولونو (په دولتي او خصوصي توګه) ترسره شي. د امپریالیزم د پیر په سر کې د پانګې لېږد ترډېرې کچې خصوصي ؤ یعنې د پانګوالۍ ځانګړو

مؤسسو صادروله. اوس اوس دولتي پانګه د صادراتي پانګې لويه برخه جوړوي او لاپسې زياتېږي ځکه خصوصي پانګه په ټرلو هېوادو کې د بنکېلاک ضد غورځنګونو ورځ په ورځ زياتېدونکې ودې ته په پاملرنې سره غوره ګڼي چې ځان په خطر کې وانه چوي. ځکه د دغو غورځنګونو له بري وروسته ډېرځله د دوی پانګه مصادره کېږي. امپرياليستي هېوادونه د پانګې د صادرولو نه د اومو موادو سرچينو، بازارونو او د پانګې اچونې د ځانګو د نيولو او اقتصادي، سياسي او سوق الجيشي (استراتيژيکي) پراختيا د لاروچارو برابرولو دپاره ګټه اخلي.

ت- د نړيوالو انحصاراتو منځ ته راتګ او د نړی اقتصادی ويش:

انحصارات کورني بازار ولکه کوي او په خپلو کې يې سره وېشي. بياپه بهر کې پانګه اچونه دسترو انحصاراتو دنفوذسيمو اوبهرنيو اړيکوته په پراخه کچه پراختيا ورکوي ، چې د مختلفو هېوادونو د انحصاري پانګوالو ډلګۍ د اتحاديو په بڼه منځ ته راځي او د ډېرو هيوادو بازارونه د خپل جغ لاندې راولي. د بېلابېلو هېوادو انحصارات په نړيوالو انحصاراتو بدلېږي. نړيوال انحصارات داسې انحصارات دي چې د يو امپرياليستي هېواد د ملي پولونه تېر شوي او يا د بېلابېلو هېوادود ملي انحصاراتو له پيوستون څخه منځ ته راغلي دي.

د امپرياليزم پلويان دعوه کوی چې انحصارات د سولې وسايل دی اوښکاره ده چې د دوی شريکان کولای شي هغه تضادونه چې د امپرياليستي ډلو او بېلوبېلو هېوادو په منځ کې پيدا کېږي د سوله ييزې لارې حل کړي. خو دغه دعوا ګانې د حقيقت سره توپير لري ځکه کورني او بهرني بازارونه په پانګوالي کې دځواک او پانګې دکچې پر بنسټ وېشل کېږی او دپانګوالي هېوادو او بېلا بېلو انحصاراتو نا انډوله وده په نړيوالو انحصاراتو

کې د موجودو ځواکونو په بهٔوالی (متقابله) اړیکو کې تل بدلونونه راوړي. ددې انحصاراتو هره ډله تـل د نـړۍ د بیـا و بشـلو، خپلـې ونډې زیاتولو او دخپل واک لاندې سیمو پراخولو دپاره همیشـني کش وکړپونو کې اخته ده. پر دې اسـاس د انحصـاراتو جوړښـت د امپریالیستي دولتونو منځ کې د سوله ییـزې مرسـتې پـه مانـا نـده بلکه برعکس د اومو موادو د سرچینو د بازارونو او د پانګې اچـونې د سیمو نیولو لپاره د دوی منځ کې د مبارزې د سـختوالی پـه مانـا ده.

ث- د سترو دولتونو منځ کې د نړۍ سیمه ییزه ویش پای او دهغې د بیا ویشلو په موخه هلې ځلې:

د پانګوالي اتحادیو منځ کې د نړۍ اقتصـادي وېش سـره جوخت د امپریالیستي دولتونـو مـنځ کـې هـم د نـړۍ سـیمه ییـزه وېش ترسره کیږي. ترنواک لاندې سیمې د امپریالیستانو دپاره د پانګې اچونې حوزې او د صنعتي پلورتوکـو د پلورلـو دپـاره بازارونـه جوړوي. مستعمرات د امپریالیستي دولتونو دپاره د پـوځي اډو پـه حیثیت هم زښت اهمیت لري. د نونسمې پېړۍ په پای او د شلمې پېړۍ په سر کې د نړۍ سیمه ییزه وېش د یو شمیر سترو دولتونو منځ کې پـای تـه ورسـېد. خـو د نـړۍد سـیمه ییـزه وېـش پـای تـه رسـېدل د هغـې د بیـا وېشـلو لپـاره د مبـارزې پیلامـه وه. ځکـه د پـانګوالو هېوادونـو هغـه شـمېر چـې د نـورو نـه وروسـته یـې د امپریالیزم په پړاو کې ګام کېښود په صنعت کې د پرمختګ له پلوه نور امپریالیستي هېوادونه شاته پرېښودل په داسې حال کې چې د مستعمراتو د لرلو له پلوه ډېر نېستمن ؤ.

په پایلـه کـې د دې دپـاره چـې دغـه دولتونـه هـم د خپـل اقتصادي پرمختګ سره سم د مستعمراتو نه یوه ونډه ولري لازمه وه نړۍ خپل منځ کې بیـا وویشـي. لـومړۍ نړیوالـه جګـړه هـم پـه

همدې موخه پیل شوه چې په ترڅ کې یې نړۍ بیا وویشل شوه.

دپانګوالي په مخبنا کې راغلي بدلونونه:

د امپریالیستي ټولنې طبقاتي جوړښت : د پانګواله ټولنې طبقاتي جوړښت د امپریالیزم په پړاو کې بدلون مومي. ځینې پخوانۍ طبقې اوقشرونه له منځه ځي او یا ډېر کمزوري کیږي او پرځای یې نوي قشرونه منځ ته راځي.

١- بورژوازي: دتولید تمرکز او انحصاراتو پیدایښت د بورژوازي طبقاتي بڼې ته بدلون ورکوي. د بورژوازي پاسنی قشر، په داسې حال کې چې د شمېر له مخې پر له پسې کمېږي خودهغې پانګې د کچې له پلوه، چې د کنترول لاندې یې لري، لا پیاوړۍ او غټېږي. په دې ډول چې د امپریالیزم په پړاو کې د مالي سترو پانګوالو څو وړې ډلې د هېواد د پانګو ستره برخه په لاس کې نیسي. دغو وړو ډلو او غړو ته یې امپریالیستان وایي. امپریالیستان د خپلو انحصاراتو په مرسته، ټولو اقتصادي څانګو کې اغېز کوي او د هېواد چارې په خپل لاس کې اخلي. دغه ډله د کورنۍ سوداګرۍ په لاس کې لرلو او د صنایعو او بانکونو په بشپړ نیولو سره د پانګوالي ډله لویه برخه په اقتصادي چارو کې د نېغې لاس وهنې نه منع کوي. ځکه د بورژوازي منځکوره ډله د امپریالیستانو تر دباو (فشار) لاندې د انحصاراتی وندوپه پېرودلو سره د انحصاراتود وړوکو ونډه لرونکو په بڼه اوړي او د بېلابېلو اړخونو څخه د دوي تر ولکې لاندې راځي.

٢- وړوکې بورژوازي: وړوکې بورژوازي هم په دې پړاو کې بدلون مومي. د دې قشر هغه برخه چې پخوا یې لبز تولیدي وسایل درلودل (کسبګر او داسې نور. . .) له دې امله چې

پانګوالي صنايعو سره د سيالي ځواکمني نلري نړدې له منځه ځي او بله برخه يې (لکه هټۍ وال، لاس پلورونکي، د کليوالوسيمو کوچني مالکان او داسې نور. . .) سره له دې چې مخ پرځوړ درومي تر يوې کچې پورې پاتې کېږي. انحصارات د سترو پلورنځيو په جوړولو او دوېشونکو، پلورنکو او داسې نورو وګړو په کارګمارلو سره، چې وروستنيو مدرنو وسايلو سره سر او کار لري، تل د وړوکې بورژوازي د دغې برخې سره سيالي کوي او د دې ډلې دتړتړه کېدلو لامل کېږي. د انحصاراتو واړه ونډه وال چې هر يو يې له ځو ونډو څخه ډېرې ونډې په واک کې لري هم د دې ډلې برخه ګڼل کېږي (په امپرياليستي هېوادو کې دا راز ونډه لرونکي د شمېر له مخې ډېر زيات دي). د وړوکې بورژوازي زړه نازړه تياد امپرياليزم په پړاو کې لازياتېږی. په پای کې ددې قشر لويه برخه په پرولتاريا او لږ شمير يې په بورژوازی تجزيه کېږی. مالي پانګوال په کرنه کې نفوذکوی او د کرنېزو انحصاراتو په جوړولو سره د "کولاکانو" غټه برخه، چې د منځکوره بورژوازي د قشر برخه ده، د خپلو ونډه والو په توګه اړوي او د عمل آزادي ورځنې اخلي. د ځمکوالو طبقه چې په مخکني پړاو کې وځبېږل شوه د انحصاراتو مخکې پانګوالي نه، امپرياليزم ته دلېږد په بهير کې په بشپړه توګه له منځه ځي.

۳- روڼ اندي او کارکوونکي: دامپرياليزم په پړاو کې د روڼ اندو او کارمندانو ترکيب هم له منځه ځي. د پانګوالۍ په پړاو کې د دغه قشر ستره برخه په بورژوازي او وړوکې بورژوازي او لږه غونډې يې په پرولتاريا پورې اړه لري. خو په امپرياليزم کې د انحصاراتو د برلاسي او د کارګرې طبقې سترې پراختيا له کبله د دې قشر لويه برخه په پرولتاريا او وړوکې بورژوازي پورې تړاو مومی. روڼ اندی د امپرياليزم په پړاو کې يا بايد د انحصاراتو او

مالي پانګوالو دپاره کار وکړي او یا باید د لوږې نه مړه شي. له دې امله ډېرى روڼ اندى خامخا د پانګې په چوپړ کې راځى او تر کلک دباو لاندې وي او په خاصو شرایطو کې د دوي ډېرى شمېر انقلابي روحیه مومي. د بورژوازي پوهان دعواکوى چې په امپریالیستي ټولنه کې، طبقاتي تضادونه د له منځه تللو په حال کې دي او دنوموړې ټولنې دوه دښمنې ډلې یعنې پانګوالي او پرولتاریا به ورو ورو د کارمندانو په طبقه (په اصطلاح منځومې طبقه) کې سره یو شي. خو په واقعیت کې دغه قشر د خپل ژوند د پایښت دپاره فکري ځواک پلورى او د کارګرو په څېر تر زبېښاک لاندې کېږي. د بلې خوا نه باید په پام کې ونیسو چې د کارمندانو پراخه ډله ډېره نا متجانسه ده. د دغه قشر پاسنۍ برخه (دولتي لوړ پوړي چارواکي او دکمپنیو مدیران لکه لوړ پوړي روڼ اندي) په بشپړه توګه بورژوازي پورې تړلي دي. په داسې حال کې چې ډېرى کارمندان (ددولتي ادارو او خصوصي مؤسسو وړوکي کارمندان) له اقتصادي پلوه د پرولتاریا په شان شرایط او دغې طبقې سره نږدې اړیکې لري.

۴- پرولتاریا: د مولد ځواکونو چټک پر مختګ او د نوو تولیدي وسایلو پیدایښت، د مزدورو کارګرو طبقه په ډېره کچه پرا خوي. مخکې د هغې پرولتاریا په هکله وغږېدلو چې کسبګري اړخ یې درلود، خو په دې پړاو کې، د پرولتاریا دغه قشر چې بورژوازی صنایعو سره سیالي نشي کولی، خپله دا هیله چې یوه ورځ به د خپل کار ځاى څښتن شي، له لاسه ورکوي او د صنعتي پرولتاریا د قشر سره (هغه پرولتاریا چې په سپکو او درنو صنایعو کې کارکوي) یو ځاى کېږي. له بلې خوا په کرنه کې د انحصاراتو نفوذ د منځکوره بزګرو له منځه تللو سبب ګرځي او ستره برخه یې د کلیو په پرولتاریا باندې اړوي. د کلیو پرولتاریا هم له دې کبله چې

د نوو توليدي وسايلو لكه تراكتور، كمباين او داسې نورو سره سر او كار لري په بشپړ ډول صنعتي اړخ مومي او دصنعتي پرولتاريا برخه گرځي. په دې توگه د امپرياليزم په پړاو كې د بزگرو طبقه هم په حقيقت كې له منځه ځي. د وړوكې بورژوازي غټه برخه هم چې په پرله پسې توگه د منځه تللو په حال كې ده په مزدورو كارگرو بدلېږي. دغه راز په امپرياليستي ټولنو كې پرولتاريا د نفوس لويه برخه جوړوي. امپرياليزم د خپل هېواد پرولتاريايي غورځنگ د ځپلو په موخه د خپلو پريمانه گټو څخه يوه لږه برخه د پرولتاريا يو قشر ته ځانگړې كوي او د هغوي دپاره نسبتاً سوكاله ژوند جوړوی. د كارگرو دغه سوكاله لږ كي ډله په اصطلاح كې "كارگري اريستوكراسي" نومول شوې ده. امپرياليستان په دې توگه د پرولتاريا په منځ كې ځان ته ملاتړي مومي او خپلې اډې جوړوي.

د امپرياليستي ټولنې تضادونه:

د امپرياليزم په مرحله كې د پانگوالي تضادونه، خپل سخت پړاو ته رسيږي او سربېره پر هغو نوي تضادونه هم منځ ته راځي چې د امپرياليستي ټولنې ځانگړنه ده.

ترټولو لوی تضادونه په دې ډول دی:

۱- دنړۍ دبيا وېش لپاره داقتصادي ودې په بېلو بېلو پړاونو كې د امپرياليستی هېوادونو منځ كې تضاد.

۲- د انحصاري او غير انحصاري پانگو منځ كې تضاد.

۳- د امپرياليستی هېوادونو او مظلومو ملتونو منځ كې تضاد چې د ملي آزادي بخښونكو غورځنگونو د ودې له كبله اخرنی (حاد) پړاو ته رسېږي.

٤- د امپرياليزم او سوسياليزم د كمپ په منځ كې تضاد او داسې نور. . .

امپرياليستي دولت:

د امپریالیزم په پړاو کې، دولت په بشپړه توګه د یو موټی لویو پانګوالو په واک کې وي او په دې ډول "مالي الیګارشي" جوړوي. دغه ډله عملا د دولت ټول کورني او بهرني سیاستونه ټاکي او د هېواد پر برخلیک واک چلوي. په بله ژبه دولت د دوی د غوښتنو ترسره کولو د وسیلې پرته بل شی نه دی. د انحصار نه مخکې پانګوالي د بحث په ترخ کې پوه شو چې د بورژوازي په اصطلاح دیموکراسي دولت په حقیقت کې د ټولنې ډېرې زیارکښو باندې د لږکي پانګوال دیکتاتوري ده. د تاریخي پلوه بورژوازي دیموکراسي د انحصار نه مخکې پانګوالی خصلت دی خو د امپریالیزم په پړاو کې عملا فاشېزم ځواکمن اړخ مومي.

فاشېزم:

فاشیزم د لویو پانګوالو یو حکومتي شکل دی چې ډېرې خلکو باندې د لږکي بورژوازي د دیکتاتوري تر ټولو ارتجاعي بڼه ده. فاشیزم د امپریالیزم په پړاو کې په څو لاملونو، چې لاندې به وڅېړل شي، کله د یو حکومتي مشخص خصلت په توګه منځ ته راځي.

فاشیزم په دوو بڼو څرګندېږي : لومړی په ساده ډول چې دامپریالیزم په عصر کې تل د پارلمان او ډیموکراسي تر پردې لاندې شتون لري. دوهم په سخته (حاده) بڼه چې پخوانی ظاهری پارلمان او قضايي ځواک په رسمیت نه پېژني بلکه نبغ په نبغه قانون تصویبوي او په کار يې اچوي (لکه په آلمان کې نازیزم).

د فاشیزم وده او واک ته رسیدنه په پانګوالو هېوادو کې د دې نخښنه ده چې:

۱) اقتصادي بحران او دپانګې د واکمنی پر ضد د پرګنو کرکه خپل لوړ پړاو ته رسېدلې ده.

۲) پانگوال نور هغه ځواک نه دی چې وکولای شي خپله دیکتاتوري د پارلمانتاریزم په زړو میتودونو او په ټولیزه توگه د بورژوازي دیموکراسي په بڼه ټینگه او تثبیت کړي.
۳) سربېره پردې پارلمانتاریزم او په ټولیزه توگه بورژوازي ډیموکراسي څه په کورني سیاست (د پرولتاریا ضد مبارزه) اوڅه په بهرني سیاست (د نړۍ امپریالیستي بیا وېش لپاره جگړه) کې د پانگوالو دپاره خنډونه را منځ ته کړي دي.
۴) د انقلابي متشکلو ځواکونو د واک او په تېره بیا د ځواکمن کمونیست گوند نشتوالی چې وکړی شي د فاشیزم د ودې او د هېواد پر اوضاع باندې د هغه د بشپړ ې واکمني مخنیوی وکړي. د دې اوضاع له کبله پانگوالی اړ کېږي چې په کورني سیاست کې برالا تروریستي دیکتاتورۍ او په بهرني سیاست کې بې پایه شوونیزم ته (دافراطی ناسیونالیزم دودې اود مظلومو ملتونود نیواک په موخه) چې امپریالیستي جگړوته دنبغې سمبالتیا په گوته کوونکې ده، لاس واچوي. فاشیزم د پرولتري گوندونواو مترقي اتحادیو تشکیل، د قلم آزادي او دبشر نور حقوق په بشپړه توگه تر پښو لاندې کوي او د لویو پانگوالو په لاس کې د پرولتاریایي غورځنگ د ځپلو دپاره وروستنۍ وسله ده. له دې کبله فاشیزم په خپله د پانگوالي سیستم په مخبنا کې د یوراز ژور بحران نخښه ده چې دولسونو په انقلاب سره دنېستۍکندې ته دورمي.
نوی ښکېلاک یا نیو کولونیالیزم:

د امپریالیستي دولتونو ښکېلاکگرو سیاستونو،دمستعمره هېوادونو دانقلابی پرګنو له مبارزاتی توفان څخه درانه او ماتوونکي گوزارونه وخوړل. د دغو ولسونود آزادي غوښتونکو مبارزو د ودې په پایله کې په زړه بڼه (د ښکېلاک دوهم پړاو) د ښکېلاک پایښت

ناشونی شو، ځکه امپریالیستانو د خپلو اقتصادي ګټو او استراتیژیکي اډو د ساتنې لپاره د اړتیا له مخې د ښکېلاک یوه نوې بڼه را منځ ته کړه چې له پخوانۍ بڼې سره (د انحصار نه مخکې پانګوالي) یې ظاهری توپیر درلود. ځکه خو د "نوي ښکېلاک" نوم پرې کېښودل شوی دی. نوی ښکېلاک چې په حقیقت کې له اقتصادي او سیاسي پلوه د زبېښاک دریم او وروستنی پړاو دی، ځانګړی خصوصیات لري چې دلته یې په لنډه توګه څېړو:

۱- د نیو کولونیالیزم اقتصادي ځانګړنې:

د ښکېلاک دریم پړاو د پانګې په صادرولو سره ځانګړی کېږي. باید پاملرنه وکړو د دې سره سره چې د پانګې لیږد د زبیښاک د دریم پړاو ځانګړی خصوصیت دی بیاهم امپریالیزم نه یوازې د پلورتوکو د صادرلو او په مستعمرو او تړلو هېوادو باندې د وسله وال تیری نه لاس نه دی اخیستی بلکه په کلکه سره د دې استعماري طریقو نه هم ګټه اخلي. په لومړی نظر کې کېدای شي داسې و انګېرل شي چې امپریالیستان په مستعمره هېوادو کې پانګې اچونې سره د دغو هېوادو اقتصاد پیاوړی کوي خو په حقیقت کې داسې نه ده. ځکه امپریالیستان یوازې په ځانګړو څانګو (لکه دکانونو په راوېستلو او کرنه) کې پانګه اچوي او هېڅکله نه غواړي چې په سپکو او په تېره بیا په درنو صنایعو کې پانګه واچوي. د دغه راز پانګې اچونې پایله د نوموړو هېوادو د اقتصاد "یو اړخیز " کول دي چې دوي اړ باسي زیاتره په یوه اقتصادي څانګه او هغه هم د امپریالیستي اړتیاوو د پوره کولو لپاره ظاهري پراختیا ومومي او په حقیقت کې د دوي اقتصاد ورماتوي او د یو محصولي اقتصاد پرخوا یې بیایې. په بله ژبه د مستعمرو او تړلو هېوادو خصلت په یو خاص تولید پورې تړلتیا ده

(لکه کویټ، سعودي عربستان او تر زیاتې کچې پورې ایران چې اقتصاد یې د تېلوراایستلو پر بنسټ ولاړ دی) چې موخه یې د امپریالیزم دستر اقتصاد ي ماشین د اړتیاوو پوره کول دي.

۲- د نوي ښکېلاک سیاسي ځانګړنې:

د سیاسي پلوه، نوی ښکېلاک د خپلې ولکې لاندې هېوادو ته په ظاهر کې سیاسي خپلواکي ورکوي خو په عمل کې د فیوډالانو او کمپرادورې (دلال) بورژوازي سره د یووالي او په خپلو مزدورانو او ځنځیري سپو باندې د دوي د بدلولو او د زرګونو سلا کارانو او نورو د لېږلو او د مظلومو ملتونو آزادي بخښونکو غورځنګونو سره د مقابلې لپاره د پوځي اډو د جوړلو په وسیله، خپله سیاسي واکمني هم په دغو هېوادو باندې همغه شان ساتي او لا یې پسې ټینګوي.

په امپریالیزم کې د مستعمرو او تړلو هېوادونو وضعیت:

۱- د مستعمرو او تړلو هېوادو طبقاتي جوړښت: د امپریالیزم داغېز له کبله په مستعمرو او تړلو ټولنو کې قشرونه او طبقې بدلون مومي چې ځغلنده کتنه ورته کوؤ:

په دغه راز ټولنو کې بورژوازي درې قشره لري: د سترې بورژوازي یا کمپرادور (دلالې) بورژوازي قشر چې امپریالیزم سره کلک تړاولري او په ټولیزه توګه د هغه ګوډاګی ده. په دغه راز ټولنو کې حکومت دسترې بورژوازي په لاس کې دی اوله اقتصادي پلوه هم د امپریالیزم سره په پانګې اچونې کې شریکه ده نوځکه ګډې ګټې لري او په همدې سبب، په دغشان هېوادو کې د امپریالیزم د نفوذ ملاتړې ده. دوهم قشر، ملي بورژوازي ده چې د کورنیو صنایعو د خاوندانو، کورنیو سوداګرو او داسې نورو نه جوړیږي. دغه قشر عملاً ډېر محدود او کمزوری او دامپریالیزم او

کمپرادور بورژوازي د فشار لاندې دی. دریم قشر وړوکې بورژوازي ده چې د دغو هېوادو د نفوس لویه برخه جوړوي او د پخوانیو قشرونو د سخت فشار لاندې ده، له دې کبله تر یوې ټاکلې کچې پورې انقلابي روحیه لري. د پرولتاریا په قشر بندي کې دومره بدلون نه لیدل کیږي او یوازې د صنعتي پرولتاریا قشر د صنعت د ودې د نشتوالي له امله د پرولتاریا د هغه قشر نه چې کسبگري اړخ لري څو واره لا وړوکی دی. په ډېرى مستعمرو او تړلو هېوادو کې لا هم د فیوډالانو ځواکمن پاتې شوني شته دي چې پر له پسې د امپریالیزم له خوا پیاوړي کیږي. بزگر هم همغشان دنوموړویادوشوو دریو قشرونو په توگه خپل شتون ته دوام ورکوي. په دغشان ټولنو کې، روڼ اندي زیاتره انقلابي دي او دملي بورژوازی، بزگرانو، وړوکې بورژوازی په اقشارو یا یو څه یې هم د پرولتاریا په طبقې پورې تړلي دي.

۲- په مستعمرو او تړلو هېوادو کې ملي او طبقاتي آزادي بخښونکې مبارزې:

په دغه شان هېوادو کې د طبقاتي ځواکونو مخاوی داسې ده: د کمپرادورې بورژوازي قشر چې د امپریالیستي پلورتوکو واردوونکی او د هېواد دننه د امپریالیزم تر واک لاندې صنایعو او کانونو چلوونکی او په بشپړه توگه د امپریالیزم ملاتړی او رجعت پرست یا ګزېونکی دی.

امپریالیستان د کرنې په برخه کې هم پانگه اچونه کوي او د سیمه ایزو پانگوالو په مرسته او زیاتره په هماغو فیوډالي طریقو سره، بزگران زبېښي. د امپریالیزم په واسطه هم د فیوډالیزم د پاتې شونو ساتنه د فیوډالانو په گټه ده او د دوي د ځواک د پایلتوب سبب گرځي. له دې کبله فیوډالان هم مرتجع او د امپریالیزم ملاتړي دي. دغشان امپریالیستان، کمپرادور بورژوازي

او فیوډالان د خلکو پر ضد په یو سنگر کې دي. د دغې جبهې مشري یا نېغ په نېغه د امپریالیستانو په غاړه ده (د پوځي لاسوهنې له لارې) او یا فیوډالان او کمپرادوره بورژوازي په گډه د ارتجاعي جبهې مشرتوب کوي. د ملي بورژوازۍ قشر چې نشي کولای د امپریالیستي صنعتي پلورتوکو او هغو صنایعو سره چې د هېواد دننه امپریالیستانو ودرولي دي، سیالي وکړي، د امپریالیستانو او کمپرادورې بورژوازی تر فشار لاندې راځي. له دې کبله ملي بورژوازي د هغه فشار په اندول چې زغمي یې، یا د خلکو د جبهې سره یو ځای کېږي (انقلابي کېږي) او یا د انقلابي ځواک نه ډارېږي او امپریالیستانو سره سازښت ته غاړه ږدي او خپله د هغوی په پانگې اچونې کې شریکېږي. له دې پلوه، دغه قشر دوه گونۍ خصلت لري.

د خلکو جبهه د پرولتاریا او بزگرانو دکښتنیو قشرونو څخه چې دواړه زبېښل کېږي او د وړوکې بورژوازۍ او انقلابي روڼ اندو څخه جوړېږي. ملي بورژوازي هم په ځینو مواردو کې د خلکو جبهې سره یو ځای کېږي.

۳- په مستعمرو او تړلو هېوادو کې د انقلاب ډولونه :

هغه انقلاب چې په مستعمرو او تړلو هېوادو کې سرته رسېږي، سرېېره پردې چې موخه یې د امپریالیزم او د هغه د ملاتړو د اغېزې له منځه وړل دي، د "صنعت" له پلوه د فیوډالیزم د ځواکمنو پاتې شونو د شتون له امله زیاتره یو دیموکراتیک انقلاب دی. دا چې کومه طبقه یا قشر د انقلاب مشرتوب په لاس کې اخلي د انقلاب بڼه او یون بدلون ټاکی.

په داسې حال کې چې پرولتاریا کمزورې او بې تجربې وي د تشکل او ایډیالوژي له پلوه یې لا وده نه وي کړې، د امپریالیزم او فیوډالیزم د پاتې شونو ضد د ولسي انقلاب مشري

معمولاً ملي بورژوازي په لاس کې اخلي چې هغه ته "ملي ډیموکراتیک" انقلاب وایي. دغه انقلاب د فیوډالیزم پاتې شوني تر یوې کچې (نه په بشپړه توګه) له منځه وړي او د امپریالیزم او کمپرادورې بورژوازۍ صنایع، ملي اعلاموي. په یو دغشان انقلاب کې حکومت د ملي بورژوازي او د وړوکې بورژوازۍ د یوقشر لاس ته ورځي (چې په دې صورت کې "بورژوازي ډیموکراسي" نومیږي). او هېواد عملاً د پانګوالي د پراختیا په لار کې پل اخلي، لکه هندوستان، سوریه او داسې نور.

په داسې حال کې چې پرولتاریا پوره تیاري ولري او دځواکمن کمونیست ګوند له خوا یې لارښوونه وشي دولسي انقلاب مشري په لاس کې اخلي چې دغه رازانقلاب ته ولسي "ډیموکراتیک انقلاب" وایي. دغه انقلاب د هغو دندو په سرته رسولو سربېره چې پخوایې یادونه وشوه د صنایعو د سوسیالیستي کولو، د فیوډالیزم د پاتې شونو د بشپړې نابودي او د سوسیالیزم د منځته راوړلولار هواروی. په دغشان یو انقلاب کې حکومت د پرولتاریا او نورو زیارکښو هملاسو، په منګولو کې لوېږي (چې هغه ته «ولسي ډیموکراسي» وایي) او هېواد سوسیالیزم ته د بشپړتیا په لار کې ګام اخلي (لکه د چین، ویتنام، شمالي کوریا، کیوبا او داسې نور انقلابونه). د امپریالیزم او فیوډالیزم د پاتې شونو ضد مبارزه هله کولای شي په غوڅه او کلکه توګه پیل او تر بشپړ بري پورې دوام ومومي چې پرولتاریا د ولسي جبهې لارښوونه وکړي. له دې کبله «ملي ډیموکراتیک انقلاب» د امپریالیزم ضد مبارزې له پلوه د دغې مبارزې لومړنی پړاو ګڼل کېږي او کله چې په پای کې پرولتاریا حکومت په لاس کې واخلي، امپریالیستي ضد مبارزه په ټولیزه توګه د ولسونو په ګټه پای ته رسېږي.

د امپریالیزم تاریخي موقعیت یا ټیکاو:

امپریالیزم د پانگوالي یو ځانگړی تاریخي پړاو دی. امپریالیزم، انحصاري، وروستنی او مرگونې پانگوالي ده. د امپریالیزم د انحصاري اړخ ځانگړنې په تېرو پاڼو کې وڅېړل شوې (د تولید تمرکز، د انحصاراتو زېږنده او داسې نور)، اوس د امپریالیزم پر تاریخي خصوصیاتو لېږ غوندې غږېږو.

۱- امپریالیزم ورسته (پوسیده) پانگوالي ده:

هغه ځانگړنې چې امپریالیزم په پړاو کې د پانگوالی د وراسته اومفت خور یا پاڅکی خصلت ځرگندونکې دی:

د ونډه لرونکو پراخه ډلې شتون چې خپلې کلنی گټې ته سترگې په لاردی،د وزگارو خلکو پرگنو همېشني قشرشتون، دملیتاریزم وده، دبورژوازي طفیلي ډوله لگښت زیاتوالی (په دې ډول چې دوی په تولید کې د گډون پرته د ټولنې د تولید پایله په بېځایه مېلمستیاوو او جشنونو لگوي (په داسې ډول چې ډېرځله د دغو میلمستیاوو یو وار لگښت په یو کال کې د منځنی کورنی د ژوند د لگښت کچې ته رسېږي). او د امپریالیستي دولتونو کورني او بهرني ارتجاعي سیاستونه. د انحصاراتو شتون په خپل ذات کې رکودیا په ټپه دربدنې او پوسندگی یا ورستېدلو ته لېوالتیا لري. د هغې غلبې له کبله چې انحصارات یې د امپریالیزم په پړاو کې لري د نرخونو د تثبیت او په لوړه کچه کې د هغوي تصنعي ساتنې ته اړ دي. په همدې سبب د صنایعو خاوندان زیاتره د اختراعاتو نه گټې اخستنې او په مدرنو اوزارو د زړو اوزارو د بدلون سره دومره لېوالتیا نه ښیي.

ځکه خو د پانگوالي ډېری انحصارات، ثبت شوي (کښل شوي) اختراعات رانیسی او پټ یې ساتي. ورستېدلو ته لېوالتیا په دې معنی نده چې په امپریالیزم کې هیڅکله هم پراختیا او

بشپړتیاته ځای نشته. انحصار د ټپه دربدنې زبرزبدوونکې ده خو سیالي چې لاهم په امپریالیزم کې شتون لري، تل پانګوال اړ باسي څو د خپلو سیالانو نه په ارزانه بیه د پلورتوکو د پلورلو او د زیاتې ګټې لاسته راوړلو په موخه د تولید په برخه کې د وروستنیو علمي او تخنیکي پرمختګونوپه نوښت یاابداع لاس پورې کړي. له همدې امله امپریالیزم کې په یوشمیر څانګو، په تېره بیانوو جوړو شوؤ څانګو کې تکنالوژي په چټکۍ سره بشپړتیامومي. ورستبدلو ته لبوالتیا له یوې خوا او ستر تخنیکي پرمختګ له بلې خوا همیشه یو تر بله په ټکرکې روان دي. کبدای شي چې کله وخت دوهم اړخ په لومړی اړخ لوړتیا ولري او دا په خپله په امپریالیزم کې د تضادونو د سختوالي او د لا زیاتې نا انډوله پراختیا او بشپړتیا سبب شي چې داهم دامپریالېزم له ځانګړوخصلتونوڅخه دی.

د امپریالیزم د وروستوالي دنخښونه یوه دا ده چې امپریالیستان د خپلې واکمني ساتلو لپاره او کارګرې طبقې سره دخپلوشته تضادونو د کمښت په سوچ، او یا په بله ژبه د پرولتاریا بندی ساتلو لپاره، دهغو ګټو لږ څه چې د مستعمرو او تړلو هبوادو د زبېښاک له لارې یې لاسته راوړي دي د بډو په توګه د کارګرې طبقې پاسني قشر ته ورکوي او په بدل کې یې دغه قشر اړباسي چې د دوی د ګټو دپاره چوپړتیا وکړي. د پرولتاریا دغه قشر ته د کارګرو آریستوکرات قشر (دکارګرو اشراف) هم وایي چې معمولاً په طبقاتي مبارزو کې د پرولتاریا تر مشر تابه لاندې جبهه کې برخه نه اخلي.

۲- امپریالیزم، مرګونې پانګوالي ده:

امپریالیزم د پانګوالۍ ټول تضادونه د شدت وروستۍ کچې ته رسوي. له دې کبله د پانګوالۍ پراختیا اوبشپړتیاپه خپل

تر ټولو لوړ پړاو کې په سوسیالیستي انقلاب پای ته رسېږي چې د تولید پر وسایلو خصوصي ملکیت او د انسان له خوا د انسان زبېښاک پای ته رسوي. د امپریالیزم په پړاو کې د پانګوالو هېوادو وده په نا انډوله او دوره ایزه توګه ترسره کوي. د ساري په توګه د ۱۹ پېړۍ په وروستیو او د ۲۰ پېړۍ په لومړیو کې د انګلستان او فرانسې په شان هېوادونه او د اروپا نور امپریالیستي هېوادونه په خپلې چټکې ودې سره امپریالیستي پړاو ته ننوتلي او په پایله کې یې نړۍ خپل منځ کې سره وېشلې وه. وروسته، د متحده ایالاتو او آلمان په شان هېوادونو په چټکې سره د بشپړتیا لار مخکې ونیوله او پخواني هېوادونه یې هم شا ته پرېښودل او په همدې سبب دخپلې ونډې لاسته راوړلو دپاره د نړۍ په وېش کې د نوې کتنې غوښتونکي شول. د امپریالیستي هېوادونو منځ کې د شته تضادونو لا سختوالی د دغه بهیر پایله وه چې په پای کې د نړیوالې جګړې لامل شو. وروسته به د لنینیزم په بیان کې وګورو چې څرنګه پورته یاد شوي شرایط د امپریالیزم په پړاو کې په سوسیالیستي انقلاب اوړي. په همدې دلیل امپریالیزم ته مرګونې پانګوالي یا د سوسیالیستي انقلاب سریزه وایي.

دریم انترناسیونال یا کمونیستي انترناسیونال:

څنګه چې مخکې مو ورته ګوته ونیوله فرصت طلبه او سازښتکاره مشرانو د دوهم انترناسیونال په مشر تابه کې لاس برې وموند نوځکه خوهغه د ځوړتیا پر خوا لاړ او کیفي وده یې هېڅکله هم د کمې ودې سره متناسبه نه وه. خو ځینو کینې اړخو ګوندونو په تېره بیا د روسیې بلشویک ګوند چې په انقلابي مبارزو کې رسېدلی یا آبدیده او همدغشان د مارکسیزم انقلابي ښوونو ته وفا دار پاتې شوی ؤ د دوهم انترناسیونال موقع پرسته مشرانو د

لاس پرسرکېدنې او بیاکتنې پر ضد سخته مبارزه کوله. د دغه انقلابي اړخ مبارزه ترپخوازیات د لنین تر مشر تابه لاندې راغله او د اکتوبر د سوسیالیستي انقلاب په بریالیتوب سره ،چې حقیقت کې د علمي سوسیالیزم (مارکسیزم-لنینیزم) بری ؤ، د کارگري انقلابي گوندونو د جوړښت په لار کې یو لوی گام پورته شو. دغه گوندونه د مارکس د وخت له دود سره سم او د ریفورمیستي انترناسیونال څخه دخپل بشپړ جلاوالي ښودلو لپاره "کمونیست گوندونه" ونومول شول. کمونیستي انترناسیونال د دغو انقلابي گوندونو له خوا په کال ۱۹۱۹کې جوړ شو او تر کال ۱۹۴۳ پورې یې خپلوچارو او د پرولتاریا نړیوال غورځنگ لارښوونې ته دوام ورکړ. دریم انترناسیونال د نړیوالې پرولتاریا د آرمانونو پلي کولو په لار کې لوی گامونه واخیستل او یو رښتینی انقلابي او نړیوال سازمان او دنړۍ د کارگري غورځنگ د مشر تابه مرکز ؤ. د دریم انترناسیونال لومړۍ کنگره په کال ۱۹۱۹ کې د نړۍ د ۳۰ هیوادو کمونیستي گوندونو او ډلو په گډون جوړه شوه، مارکسیستي انقلابي غورځنگ په بیړه سره په اروپا، آسیا او امریکا کې پراختیاوموندله او کمونیست گوندونه په ډېرو هېوادو کې تأسیس شول.

ددریم انترناسیونال دوهمه کنگره په کال ۱۹۲۰ کې د ۴۱ گوندونو په گډون جوړه شوه او په کمونیزم کې د افراطي کیڼ لاري ضد مبارزې او د کمونیست گوند ۲۱ گونو شرطونو په ټولونه کې یې مهم رول ولوباوه. په اصطلاح "کیڼ اړخو" د ریفورمیستانو تر مشر تابه لاندې سندیکاگانو او پارلمانونو کې د کمونیستانو هر راز گډون سره مخالفت کاوه. "په کمونیزم کې کیڼ لاري د ماشوم توب ناروغي" تر عنوان لاندې د لنین نامتو کتاب خپرونې د دغې کنگرې د تیاري دپاره مهم رول تر سره کړ.

کمینترن د کمونیستانو تګ لاره په مستعمره او نیمه مستعمره هېوادو کې او د دغو هېوادو د بزګرو او محرومو پرګنو رول څرګند کړ.

د کمینترن اوومې کنګرې د جوړښت په وخت کې ځانګړې پاملرنه د فاشیزم ضد مبارزې ته وشوه. په دغه وخت کې په نړۍ کې۷۶ کمونیست ګوندونو شتون درلود چې یوازې ۲۲ ګوندونو په خپلو هېوادو کې د ښکاره چاروسرته رسولو اجازه درلوده او نورو یې په ناڅرګندو شرایطو کې فعالیت کاوه. د دوهمې نړیوالې جګړې د پیل نه وروسته، د کمینترن غړو کمونیست ګوندونو د فاشیزم ضدستر فعالیت سر ته ورساوه او په اتلوالي سره یې په خپلو هېوادو کې د مقاومت یاټینګار د غورځنګونو لاربښونه وکړه. په دې وخت کې د کمونیست ګوندونو دندې ډېرې پېچلې شوې وې او په بېلو هېوادو کې د مبارزې شرایطو یودبل سره ډېر توپیر درلود. کمونیست ګوندونو په ډېرو هېوادو کې وده او ټینګښت موندلی او د دې وس یې درلود چې په پوخوالي او مهارت سره د خپلو هېوادو د زیارکښانو د مبارزې لاربښوونه وکړي. په دې ډول د ټولو هېوادو لپاره د یو واحد مشرتابه پاتې کېدل د نوو شرایطو سره عملاسمون نه خوړ او له دې کبله په کال ۱۹۴۳ کې د کمونیستي انترناسیونال د ړنګولو تکل و شو. له دې وروسته کمونیست او کارګري ګوندونه هر یو په خپلواکه توګه د خپلې ټولنې د پېژندنې اود هر هېواد د ځانګړو شرایطو سره سم د مارکسیزم – لنینیزم د عامو زده کړو په تطبیق او د کمونیستي غورځنګونوپه لاربښوونه بوخت شول. د راز راز اړیکو، ددوه یا څواړخیزو سلامشورو ، د مختلفو ګوندونو د کنګرو، د مطبوعاتي، اطلاعاتي او ګډو تیوریکو همکاریو په ټینګولو او پای کې د سیمه ییزو کنفرانسونو او نړیوالوسلامشورو سره یې د ټولې

نـړۍ د کمونیسـتانو مـنځ کې د سلامشـورې چـار تـه دعمـل بڼه ورکوله.

څنگه چې یادونـه وشـوه د امپریـالیزم د پیدایښـت او د سوسیالیسـتي انقلابونـو د پېـر د پیـل اوپـه نـړۍ کې د لـومړني سوسیالیستي انقلاب دبریالیتوب نه وروسـته، مارکسـیزم پـه نـوي بشپړتیا یي پړاو کې گام کېښود. دا پړاو د ولادیمیر ایلـیچ لنـین د نامه سره نه شلېدونکې اړیکې لري. له دې کبله مونږ په ډېره لنډه توگـه د روسـیې د ۱۹۱۷ کـال د اکتـوبر د انقـلاب څـوټکي او د لنینیزم یا د مارکسیزم لنیني پړاو د کلیاتو نه دلته یادونه کوؤ.

د اکتوبر سوسیالیستي ستر انقلاب: داکتوبر ستر انقلاب د لنین ترمشرتابه لاندې د روسیې د کمونیست (بلشویک) گونـد په لارښوونه په کال ۱۹۱۷ کې بري ته ورسید. د روسیې پرولتاریـا او زیارکښانو د ۱۹۰۵ او ۱۹۱۷ د فبروري په انقلابونـو کې د خپلـو مبارزو نه سترې تجربې ترلاسه کړې وې. د فبـروري د انقـلاب او تزاریزم تر نسـکورېدو وروسـته ، د لنډمهالـه دولـت تـر څنـگ چې تشکیل شوی ؤ، یو بل ځواک "د کارگرو، بزگرو او سرتېرو د استازو شوراگانو" له خوارامنځ ته شو. د بلشویکانو گوند د لنین تـر مشـر تابه لاندې د دغو شوراگانو د انقلابـي ځـواک پـه ملاتـړ، د مؤقـت دولت انقلابي ضد ماهیت او هم د منشـویکانو تسـلیم غوښـتونکو سیاستونو د ښودلو دپاره ستر فعالیت پیل کړ.

لنین په امپریالیستي پړاو کې د پانگوالې ټولنې د بشپړتیا یي قوانینو په دودولو سره، یوازې په یـو هېـواد کې د سوسـیالیزم دبریالیتوب امکان ثابت کړ او په خپله لنین او پرولتري گوند یې د دغه تز د پلی کولو دپاره چمتو کېدل. د اپریل په تزونـو مشـهور د لنین تزونه په حقیقت کې سوسیالیسـتي انقـلاب تـه د فبـروري د بورژوا دیموکراتیـک انقـلاب د لېـږد دپـاره د جگـړې نخشـه وه. د

لنډمهاله دولت، انقلابي ضد قهرجنوطریقو له امله ، بلشویک ګوند اړ شو د اپریل نه تر جون میاشتو پورې پټ شي او په پټه یې د وسله وال پاڅون چمتوکېدل پیل کړ. د ګوند اتمې کنګرې چې په پټه پتروګراد (اوسنی لنینګراد) کې جوړه شوه دغه کړنلاره تصویب کړه. دځومیاشتو (د ۱۹۱۷ کال د فبروري نه تر اکتوبر پورې) بورژوازي حکومت په لړکې او هم پخوانیو کلو کې، ولسونه په خپلې تجربې سره د بلشویکانو د کړنلارې په سموالي پوهېدلي ؤ. لنین د سپتامبر د میاشتې نیمایي د ولسونود وسله وال پاڅون لپاره مناسبه موقع وګڼله. د اکتوبر په دولسمه نېټه د انقلاب پوځي کمیټه د لنین په مشرتابه جوړه شوه. لنډمهاله دولت، پاڅون سره د مخاوی دپاره ځان چمتو او د اکتوبر په ۲۴ یې د بلشویکانو په مرکزونو یرغل پیل کړ. وسله والو کارګرو، انقلابي سرتېرو او سورګارډ یرغل پر شا وتمباوه او د اکتوبر په ۲۵ ورځ، د ښار ډېرې مهمې سیمې (دولتي ادارې، پست او تلګراف، وزارتخانې او بانکونه) د انقلابیانو په ولکه کې راغلې او د دغې ورځې په شپه کې ژمنی ماڼۍ چې د لنډمهاله حکومت ټیکاو ؤ د انقلابي ځواکونو په لاس کې پرېوت. د اکتوبر په ۲۵، د شپې په مهال، د روسیې سر ا سري شوراګانو دوهمه کنګره د لنین په مشري پرانیستل شوه او د شوراګانو حکومت رسماً اعلام شو. لومړنی شوروي سوسیالیستي دولت د لنین په ریاست جوړ شو. او په دې ډول د اکتوبر انقلاب، د بورژوازۍ زوړ دولت، د زبېښاک ګرو طبقو د دولت ماشین مات او پرځای یې او د نوي طرز دولت، د کارګرو او بزګرو دولت جوړ کړ.

د اکتوبر انقلاب په تاریخ کې د لومړي ځل لپاره د استثمارچیانو واک را نسکورکړ او د ظلم، زبېښاک او طبقاتي ستم څخه خلاصې ټولنې د جوړېدو بنسټ یې کېښود.

څنګه چې تر اوسه مو وځېړل د بشري ټولنې بشپړتیایی بهیر چې د لومړني کمون د پیر څخه یې ځانته ځانګړې بڼه نیولې د پړله پسې بدلونونو او بشپړتیاپه بهیرپورې تړلې ده. زوړ پیردزوال په لوري درومي او خپل ځای د ځانګړو تولیدي طریقو او اړیکو او اړونده مخبنا سره نوي پیر ته سپاری. د سوسیالیستي انقلاب نه وړاندې د تاریخ ټول انقلابونه، که څه هم هر یو دمخکنیوپه پرتله مترقي ؤ، خو په هر حال یې یو نوی پیر چې پر زبېښناک باندې ولاړ ؤ د پخواني پیر پر ځای کیناوه او د زړې طریقې د زبېښناک پرځای یې دنوې طریقې زبېښناک را منځ ته کاوه چې د زبېښناک او ظلم جرړې نه ابستل کېدلې. یوازې سوسیالیزم ته د ټولنې لېږد دی چې د مولده ځواکونو د ودې لپاره ترټولو بشپړ شرایط برابرولای شي او د بشر پخوانی هیلې یعنې د رښتینې برابري، آزادي او ټولنیز عدالت ټینګښت او د انسان په واسطه د انسان د هر راز زبېښناک ورکاوی د ځان سره د ډالۍ په توګه راوړي. دغه په اصل کې نوی او له هر پلوه د نوي کیفیت لرونکی پړاو، د بشر په تاریخ کې د اکتوبر په سوسیالیستي انقلاب سره پیل شو. له دې تاریخ وروسته، د ظلم او زبېښناک دورکاوی شرنګاني کړنګېده او د کیفیت له مخې دوؤ متضادو سیستمونو، د سوسیالیزم سیستم او د پانګوالۍ سیستم د مبارزې پیر پیل شو او دغو دوو سیستمونو تضادونه د تاریخي دوران په ستر تضاد بدل شو. د سوسیالیستي انقلابونو او ملي آزادي بخښونکو انقلابونو پیر رارسېدلی او د امپریالیستي او مرتجع دولتونو د ټولو هلو ځلو سره سره، په توندۍ سره مخ پر وړاندې درومي. تر اوسه د انسان له خوا د انسان د زبېښناک ظالمانه سیستم، د ځمکې د کرې ۱/۳ نه لا زیاته برخه کې، رسماً غورځېدلی دی او د امپریالیزم د وروستني مرګ دزېري راوړلو په لور روان دی.

د سوسياليستي انقلابونو تاريخي دوران، له هغو اوښتنو او ګډوډيو سره سره چې په سوسياليستي هېوادو کې لېدل کېږي او د زاړه نظام نه نوي نظام ته د لېږد په دوران کې طبيعي برېښي، همغشان به خپلې لارې ته دوام ورکړي او د تاريخ د جبر پر بنسټ به د نړۍ د زيارکښې طبقې وروستني بري ته و رسېږي.

لنينيزم:

هغه تعريف چې استالين د لنينيزم نه کړی تقريباً په دې مضمون دی:

"لنينيزم، د امپرياليزم او پرولتاريايي انقلاب د زمانې مارکسيزم دی. . . لنينيزم په ټوليزه توګه د پرولتاريايي انقلاب تيوري او تاکتيک او په ځانګړې توګه د پرولتاريا دديکتاتوري تيوري اوتاکتيک دي. . . " داتعريف په ډاګه کوی چې لنينيزم، د امپرياليزم په زمانې کې د مارکسيزم بشپړتياده. دې تيوري په خاصه توګه د روسيې د سوسيال ديموکرات ګوند (بلشويزم) د مبارزو او د دوهم انترناسيونال دننه دبې لارو بهيرونو ضد مبارزو او د دريم انترناسيونال د بنسټ ايښودلو په بهير کې بشپړتيا او شکل ومومند چې په لاندې لنډ ډول څېړل کېږي:

۱- د مارکسيزم د فلسفې لنيني پړاو:

تر ټولو غټ چوپړ چې لنينيزم، د مارکسيزم فلسفې په اړه سرته رسولی دی، مارکسيزم څخه د بې لارو او ناسمو مکتبونو په وړاندې دفاع وه، چې دامپرياليستانو يا د دوی د ګوډاګيانو له خوا د مارکسيزم پر ضد د کارګرې طبقې منځ کې خپربدل. لنين او د پرولتاريا نور مشران د مخالفينو پر ضد خپلې پر له پسې مبارزې په بهير کې نه يوازې د دښمنانو له زيان څخه د مارکسيزم د فلسفې

په ساتنه بریالي شول بلکه د دغې مبارزې په بهیر کې وتوانېدل چې مارکسیستي فلسفې ته لا بشپړتیا وبخښي. په دغه وخت کې د لنینیزم بنسټیزه دنده، موجودوشرایطوسره دمارکسیزم سمون او دپرولتاریا غورځنګ لپاره مارکسیستي پایله اخیستنه وه. لنینیزم خپل دا تاریخي رسالت په ښه توګه سرته ورساوه. د دې چار تر ټولو ښه شاهد، په شوروي اتحاد او بیا په نورو هېوادو کې د سوسیالیستي انقلاب بریئ دی، چې په یوه هېوادکې دسوسیالیزم دبریالیتوب په اړه د لنین پرنوي کشف ولاړ ؤ. لنینیزم، دیالکتیک ماتریالیزم ته لا وده ورکړه او د بلشویک کمونیست ګوند انقلابي مبارزو او د اکتوبر د انقلاب په بهیر کې په شوروي اتحاد کې یې د سوسیالیزم جوړونه بډایه کړه.

۲- د مارکسیستي سیاسي اقتصاد لنیني پړاو:

مارکسیزم، د انحصار نه مخکې، د پانګوالې ټولنې قوانین او خصوصیات په ځیر سره وڅېړل. خو د پرولتاریا د سترو مشرانو، مارکس او انګلس د ژوند په دوران کې د امپریالیزم د شرایطو څېړنه شونې نه وه، ځکه امپریالیزم لا خپله ځانګړې بڼه نه وه ښکاره کړې. د نوو اقتصادي شرایطو (امپریالیزم) د څېړنې دنده د لنینیزم پر غاړه پرېوتلې وه. مارکسیستي سیاسي اقتصاد ته دلنینیزم لومړنی خدمت دامپریالیستي سیاسي اقتصادڅېړنه وه. هغه څه چې مو تر اوسه د "امپریالیزم" تر نامه لاندې لوستلي دي، د لنینیزم د کشفیاتو له جملې څخه دي. لنینیزم همدا شان د سوسیالیزم او کمونیزم د اقتصادي قوانینو لویه برخه هم راڅرګنده کړې ده.

۳- د علمي کمونیزم د تیوري لنیني پړاو:

مارکس او انګلس په داسې زمانه کې اوسېدل چې پانګوالي هېوادونږدې په همغاړه توګه بشپړتیا موندلی او پانګوالو د

کارګري بین المللي غورځنګونو په وړاندې هملاسې جبهه جوړه کړې وه. په طبیعی توګه مارکس او انګلس په دې باور ؤ چې سوسیالیستي انقلاب بایده دی چې په یو وخت کې په ټولو یا کم تر کمه د پانګوالي پرمختلفو ډېری هېوادو کې یوبل سره جوخت سرته ورسېږي ځو پانګوالي یې دځپلو توان ونلري. خو پانګوالو هیوادو د امپریالیزم پړاو ته په رسېدلو سره په نا انډوله توګه بشپړتیا کړې او د نړۍ د بیا وېش پرسر د دوی په منځ کې شته تضادونو بیسارۍ زور وموند او په پای کې د دوی ترمنځ د جګړې لامل شو. لنینیزم د یاد شوو شرایطو په څېړلو سره داسې پایله تر لاسه کړه چې د امپریالیزم په پړاو کې دهېوادونو بې تولې یانااندوله اقتصادي او سیاسي بشپړتیا، د سوسیالیستي انقلاب د بري دپاره لازم شرایط په یو هېوادکې، او په بېلوبېلووختو کې په نورو هېوادونو کې، برابر وي. ځکه د امپریالیستي تضادونو زور اخیستل او پای کې د دوی په منځ کې جګړه د امپریالیزم د نړیوال ځنځیر د شلیدلو شونتیا د هغه تر ټولو کمزورې کړۍ کې برابروي. سرېره پر دې لنین او استالین د پرولتاریا د دیکتاتوري، د کمونیست ګوند د ستونزو، د سوسیالیزم د ټینګښت او د خلکو امپریالیستي ضد نړیوال غورځنګ او په لسګونو نورو ربړو په بیانونه کې، د علمي کمونیزم تیوري ته بشپړتیا ورپه برخه کړه.

د امپریالیزم په پړاو کې انقلابي چاپېریال:

لنین د انقلاب شرایط داسې راټول کړي دي:

۱- عیني عوامل: د امپریالیزم په شرایطو کې په هر انقلاب کې، انقلابیان دنده لري د خپل هېواد دننه او بهر عیني او ذهني شرایط په پام کې ونیسي. د انقلاب عیني عوامل په دوو ډلو، کورنیو او بهرنیو، وېشل کېږي. د دیالکتیک د قوانینو او د پرولتاریا د سترو مشرانو د زده کړې سره سم، کورني عوامل

بنسټ او بهرني عوامل د انقلاب شرطونه ګڼل کېږي. د امپریالیزم په څېړنه کې مو ولوستل چې د تولید تمرکز او د انحصاراتو پیدایښت، د لږ شمیر په لاس کې د پانګې او ټولنې شتمني د تمرکز سبب ګرځي، په داسې حال کې چې د ډېرى زیارکښانو د ژوند کچه ورځ په ورځ را ټيټيږي. زیارکښه پرګنې په تېره بیا پرولتاریا چې د نیستي او بېوزلي له امله د لوږې نه دخلاصون لپاره بله چاره نه لري پرته له دې چې د پانګې مزدور شي، د امپریالسیتانو په بېرحمانه زبېښاک کې نښلي او پرله پسې لانېستمن کېږی. له بلې خوا مالي الیګارشي دامپریالېزم په پړاوکې دحکومت په لاس کې نیولو او دبورژوازي دموکراسي نه فاشیزم ته په لېږد سره وښودله چې نور نشي کولای په خپل دموکراسي ډوله زاړه سیاست باندې ډډه ولګوي. په دې ډول چې دهر هېواد دننه دنه پخلا کېدونکو تضادونو په قوت موندلو او دزیارکښو پرګنو دطبقاتي مبارزو او آزادي غوښتونکو غورځنګوزور اخیستنې سره دانقلاب دننني عیني عوامل تیار او چمتو کېږی. انقلابیان دنده لري چې په ځانګړې توګه دهېواد کورنیو عواملو ته پاملرنه وکړي خو بایده دی بهرني لاملونه هم تر څېړنې لاندې ونیسي.

بهرني مساعد شرایط داسې لنډولای شو: د امپریالیستي دولتونو د تضادونوقوت او له هغوي نه د ګټې اخیستنې ځرنګوالی، د نړی د انقلابي او ارتجاعي ځواکونو موقعیت او سمبالتیا، د نورو انقلابي غورځنګونو د ملاتړ او مرستې کچه او د نړیوال امپریالیزم د پوځي لاسوهنې د شونتیا اندازه او په اوسنیو شرایطو کې په تېره بیا د نړی د انقلابي کمپ او په ځانګړې توګه انقلاب څخه د سوسیالیستي هېوادو نو د ملاتړ امکانات او داسې نور.

۲- ذهني عوامل: د انقلاب په چار کې د بري دپاره بایده

دی پرولتاریا او زیارکښې انقلابي پرګنې دمارکسیزم – لنینیزم په تیوري سمبال وي. پرولتاریا د دغې تیوریکې وسلې او خپل جنګي درستیزوال (کمونیست ګوند) په لاس کې لرلو سره کولای شی د دغو عواملو په برابرولو کې بنسټیز او لارښوونکی رول په واک کې ولري. د ذهني عواملو د پوره کولو دپاره لازمه ده چې کمونیست ګوند د انقلابي اود مارکسیزم – لنینیزم په خلاقې پوهې سمبال کادرونو د روزنې په ترڅ کې، د هېواد دننه په یو لړ رسوا کوونکو تبلیغاتو او فعالیتونو چې د نړیوال امپریالیزم او کورنۍ بورژوازي ماهیت په ډاګه کوي، لاس پورې کړي او د خلکو منځ کې مارکسیزم په ساده ژبه خپور کړي. کمونیست ګوند باید دولسونو رول هغوی ته وښیئي او هغوی د انقلاب ځلانده پایلو او د سوسیالیزم جوړونې سره آشنا کړي. دغې موخې سره د مرستې دپاره کمونیست ګوند باید دپرولتاریاد ټولو انقلابي اوغیرګوندي سازمانونو لکه د اتحادیو او سندیکاګانو مشري هم په خپله غاړه واخلي او د دوی څخه ولسونو سره دنښلوونکي ځنځیر په توګه ګټه واخلي. د دغشان شرایطو لاندې پرولتاریا کولای شي د انقلاب د مشرتوب په لاس کې نیولو دپاره بشپړچمتووالی ونیسي.

دنړۍ کارګرانوسره یوشئ!

نهم څپرکی

د کمونیزم اقتصادي – ټولنیزه جوړښت

سریزه

له هغه وخته چې په انساني ټولنو کې د لومړی ځل لپاره طبقات منځ ته راغلل، پېړۍ تېرې شوې. د نړۍ زیارکښانواورنځګاللو د پېړیو پېړیو راهیسې د نیستۍ او بد مرغۍ په تل کې د آزاد او د ظلم او زبېښاک نه خلاص ژوند خوبونه لیدل. هغوي همیشه خپلې دغې هیلې ته د رسیدو دپاره په هاند او مبارزه کې ژوند تېراوه. په همدې سبب د طبقاتي ټولنو تاریخ د طبقاتي مبارزې پرته بل څه نه دی.

د تاریخ هره پاڼه دځبېښاکګرو ضد د زیارکښانو د خونړیو بلواوو، انقلابونو او پاڅونونو نه ډکه ده. خو د نړۍ د زیارکښانو مبارزه په بېلا بېلو دلایلو له دغې جملې نه د خپل وخت د شرایطو نه ناخبر او د مبارزې د سمې لارې او د هغه څه نه درلودل چې په راتلونکي کې باید منځ ته راشي، زیاتره د ماتې سره مخ کېده. ځکه د دوي بلواوې پاڅونونه او په ټولیزه توګه مبارزې یواځې د روان حالت نه د دوي دبېزارۍ غبرګون ؤ. پای کې د علمي کمونیزم بنسټ ایښودونکو، مارکس او انګلس د نوې ټولنې ودانول، د زیارکښو پرګنو ستر اکثریت لپاره د نیکمرغې ټولنې د جوړښت په

ستر چار کې د بري سمه لار، پرولتاریا ته وښودله او د دوي دلارې لارویانو لنین، استالین او د پرولتاریا نورو مشرانو هغه قوانین چې دوي کشف کړي وو د پانګوالی نوو شرایطو یعنې امپریالیزم سره برابرونه او په پای کې د نړیوال امپریالیزم په مرګوني تن باندې په غوڅه توګه ګوزار کولو سره یې د ځمکې د کُرې یو پر شپږمه برخه کې سوسیالیزم بري ته ورساوه او په نړۍ کې یې لومړنې سوسیالیستي دولت منځ ته راوړ. هوکې! پرولتاریا چې د تاریخ ترټولو انقلابي طبقه ده د خپل مخکښ، کمونیست ګوند تر مشر تابه لاندې یې د انقلاب خونړی بیرغ راپورته کړی اولګیاده د نړۍ د زیارکښانو په لومړۍ کتارکې د زبېښاکګرو پر ضد پرله پسې مبارزه کوی. په دې ډول د نړۍ د زیارکښانو هیله بریالۍ شوه او پرولتاریا وکړای شو د نیمې پېړۍ په موده کې د ځمکې کُرې پر قابونیمایي برخې خپله واکمني ټینګه او د سوسیالیزم ستره اډه منځ ته راوړي. د کمونیزم اقتصادي ټولنیزه جوړښت په خپل پراختیا اوبشپړتیا کې له دوو پړاوونو نه تېرېږي چې لومړۍ پړاو یې سوسیالیزم او وروستنۍ او لا لوړ پړاو یې چې بې طبقو ټولنه ده، کمونیزم نومېږي.

له پانګوالی نه سوسیالیزم ته دلېږد پړاو د سوسیالیزم د پیدایښت بهیر

الف- سوسیالیستي انقلاب:

د ټولنیزو انقلابونو هغه ګروپ چې د پانګوالو واکمني پای ته رسوي او موخه یې د بورژوازي اړیکو ړنګېدنه او دسوسیالیستي تولیدي اړیکو ټینګیدنه ده د خصلت له پلوه سوسیالیستي (پرولتاریایی) انقلابونه دي. خوځوونکي ځواکونه یې پرولتاریا او د هغې هملاسي (د سراسرې ټولنې زیارکښه پرګنې)

جوړوي. سوسیالیستی انقلاب د ځانګړو خصوصیاتو لرونکی دی، چې بورژوازي انقلاب سره بنسټیز توپیر لري. د توپیر اړخونه استالین په لاندې پنځو ټکو کې لنډه کړیدي:

۱- معمولاً بورژوازی انقلاب هاغه وخت پیل کیږي چې د پانګوالي تولیدي اړیکو ځواکمنه پاتې شونې لا پخواد فیودالي ټولنې په تل کې منځ ته راغلې، وده اوپرمختګ یې کړی وي، خو سوسیالیستي انقلاب هغه وخت بري ته رسیږي چې د سوسیالیستي تولیدي اړیکو له اړخونو نه هیڅ یانژدې هیڅ، په ټولنه کې شتون نلري.

۲- د بورژوازي انقلاب اساسي دنده دا ده چې حکومت ترلاسه او د بورژوازي موجودو تولیدي اړیکو سره یې هم غاړی کړي په داسې حال کې چې د پرولتاریایي انقلاب اصلي دنده داده چې د حکومت په لاس کې نیولو نه وروسته سوسیالیستي نوې تولیدي اړیکې ټینګې کړي.

۳- بورژوازی انقلاب معمولاً د حکومت په ترلاسه کولو پای ته رسیږي په داسې حال کې چې دپرولتاریایي انقلاب لپاره د حکومت په لاس کې نیول، د کار نوی پیل دی. دا انقلاب، حکومت څخه د زړې ټولنې د جوړښت له منځه وړلواو د نوي اقتصادي – ټولنیز جوړښت د رغاونې لپاره د یوې بنسټیزې وسیلې په توګه ګټه اخلي.

۴- بورژوایی انقلاب یوه زبېښاکګره ډله چې د حکومت په سر کې ده (فیوډالان یاځمکوال) د بلې زبېښاکګرې ډلې (پانګوالو) سره بدلوي او له دې امله د زاړه دولتي ځواک ماتولو ته اړتیا نلري، په داسې حال کې چې پرولتاریایي انقلاب د حکومت د سر نه ټولې او هر راز زبېښاکګرې ډلې راغورځوي او د ټولو زیارکښانو او زبېښل شوو، مخکښان یعنې د کارګرې طبقې ګوند د حکومت

په سر کې راولي. دولتي زوړ ماشین ببخي او په بشپړه توګه ماتوي او د نوې بڼې حکومت (د پرولتاریا دیکتاتوري) منځ ته راوړي.

۵- بورژوایی انقلاب نشي کولای د اوږدې مودې دپاره په ملیونونو زیارکښه او زبېښل شوې پرګنې د بورژوازي په شاوخوا چې زبېښاکګره ده راټولې کړي، په داسې حال کې چې د سوسیالیستي انقلاب بنسټیزه دنده یعنې د پرولتاریایي حکومت ټینګښت او د سوسیالیستی نوي اقتصاد ودانول، یوازې د پرولتاریا، بزګرو او د ټولنې د ټولو زیارکښانو ترمنځ د نه شلېدونکي پیوستون او یووالي له لارې سرته رسیږي.

ب -قهرجنه مبارزه د سوسیالیستي انقلاب یواځنۍ لار:

تاریخ ښودلې ده چې زبېښاکګرو طبقو هېڅکله په خپله خوښه د واک نه لاس نه دی اخیستی. له دې کبله انقلابي طبقې ناچاره دي د زور او جبر له لارې پر هغوي بریالۍ شي او واکمني ترلاسه کړي. وروستنۍ یوې پېړۍ نه زیاتې مودې کې د پرولتاریا تجربو د دې تاریخي واقعیت سموالۍ تایید کړی دی. ځکه،جوته ده چې بورژوازی هېڅکله نه غواړي د هغو ماڼیو، ساتېریو او سوکالي ژوند نه، چې د پرولتاریا او نورو زیارکښانو د زبېښاک له لارې یې تر لاسه کړي، لاس واخلي او د پرولتاریا کڅې ته راټیټه شي، په همدې سبب په بشپړ ځناورتوب سره د خپلو طبقاتي امتیازونوساتنه کوي. تاریخي تجربو په نږدې ټولو برخوکې ثابته کړې ده چې پرولتاریا، پرته د زور او وسله وال پاڅون له لارې د خپلو حقه حقوقو تر لاسه کولولپاره بله لار نلري. که څه هم د پرولتاریا مشرانو سوسیالیزم ته د پانګوالي د سوله ییزه اوښتون وړاند وینه کړې وه خو هغه څه چې لا تر اوسه تاریخي تجربې ثابته کړې، دا ده چې دغه چار ډیر استثنایي او نسبتاً لږې راتلونکي پورې اړوند دي، نه په اوسنیو شرایطوپورې. له قهریزې

لارې د واک تر لاسه کول په اوسنیو شرایطو کې د بورژوازي نه د واک ترلاسه کولو یوازنۍ لار ده، ځکه چې امپریالیزم دټپي شوي مار په شان د پښوا په پرتله په لسګونو چنده زیات خوړل کوي. او تر هغه وخته پورې چې د نړۍ په یو ګوټ کې هم پانګوالي واکمنه وي، پرولتاریاته نه ښایي او نشي کولای چې خپله وسله پر ځمکه کېږدي.

ب -سوسیالیزم ته د پانګوالي د لېږد (تللو) پړاو یوه تاریخي اړتیا ده:

له هغه ځایه چې د تولید په بهیر د پانګوالي د برلاسي له کبله سوسیالیستي تولیدي اړیکې نشي کولای د پانګوالي ټولنې دننه منځ ته راشي او په ټولنه کې د دغو اړیکو ټینګښت په لنډه موده کې شونې نه ده نوځکه په ټولو هېوادو کې د سوسیالیزم د ټینګښت د لازمو شرایطو برابرولو دپاره یو څه موده وخت لازم دی، ترڅوچې ورو ورو سوسیالیستی اقتصاد د پانګوالي اقتصاد ځای ونیسي. دغه وخت ته له پانګوالي څخه سوسیالیزم ته، دلېږد (تللو) پړاو وایي.

په دې پړاو کې سوسیالیزم لا ودان شوی نه دی خو د جوړېدو په حال کې دی او پانګوالي لا اوس هم نړېدلې نه ده بلکه په خوځښت کې ده. دلېږد پړاو د هر هېواد دپاره چې په سوسیالیزم کې پل کښېږدي، که صنعتي او پر مختللی وي او که وروسته پاتې، یو حتمی پړاو دی چې البته موده یې پر هر هېواد باندې د واکمنو اقتصادي، ټولنیزو، او تاریخي شرایطو په پرتله توپیر لري. په ټولنه کې د سوسیالیستی سترو بدلونونو د سرته رسولو او د راپرځېدلې بورژوازي د دسیسود شنډولو دپاره د حکومت یوه نوې بڼه یعنې د پرولتاریا دیکتاتوري منځ ته راځي.

ت -د پرولتاریا دیکتاتوري:

د پرولتاریا دیکتاتوري د سوسیالیستي انقلاب د بري او د بورژوازي دولتی ماشین د ټوټې ټوټې کېدو له کبله منځ ته راځي. د پرولتاریا دیکتاتوري، د دولت نوې بڼه ده چې د پخوانیو دولتونو سره بنسټیز توپیر لري.

«د پرولتاریا دیکتاتوري، د پرولتاریا او د بزگرو زیارکښو پرگنو طبقاتي یووالی دی چې د پانگوالي پاتې شونو د راپرځولو او د سوسیالیزم وروستني بري دپاره، ټینگېږي. خو په دې شرط چې د دې یووالي لار ښود ځواک، پرولتاریا ده.» پخواني دولتونه په ډېری زیارکښو باندې د لږکي زبېښاکگرو دیکتاتوري وه، په داسې حال کې چې د پرولتاریا دیکتاتوري پر لږکي زبېښاکگرو باندې د ډېری زیارکښو دیکتاتوري ده. کله چې سوسیالیستي انقلاب بریالی کېږي، دبورژوازي مقاومت، چې ماتې یې خوړلې او خپله دولتي واکمنی یې د لاسه ورکړې ده، د ټېپي شوي مار په شان څو برابره کېږي او په دې لټه کې وي چې ټولنه تر هغه ځای پورې چې کولای شي زهرجنه کړي او یا یې پخواني حال ته راوگرځوي له دې کبله په داسې شرایطو کې د ولسی پرگنو او په لومړی درجه د بزگرو په ملاتړ سره د پرولتاریا د دیکتاتوري ترټولو ستره دنده د زبېښاکگرو طبقو، په ځانگړي ډول دبورژوازي، ځپل دي.

دزبېښاکگروضد او د سوسیالیزم د ودانی په موخه د کارگرې طبقې او بزگرو گډه مبارزه، د دوي منځ کې نه شلېدونکی پیوستون ټینگوي. د پرولتاریا د دیکتاتوري تر ټولو لوي او لوړ اصل دا دی چې بنایی د کارگرې طبقې او زیارکښو بزگرو منځ کې ټینگ اتحاد شتون ولري. د پرولتاریا د دیکتاتوري مفهوم د اقتصادي چارو په اداري، د دولتي ارگانونو په کار او د ټولنې دټولنیز او فرهنگي ژوند د ټولو برخو په رهبري کې د زیارکښو پراخو پرگنو فعاله او نبغ گډون څخه عبارت دی. د پرولتاریا

دیکتاتوري د سوسیالیستي ټولنې د بنسټ جوړلو وسیله ده. پرولتاریایي دولت د یوه سوسیالیستي اقتصاد د منځ ته راوړلو په لار کې هلې ځلې کوي او اقتصادي برخو کې د دولت د عملي کړنو په پایله کې د تولیدي اړیکو یو نوی سیستم منځ ته راځي. د تولید پر وسایلو سوسیالیستی مالکیت او د هغو خلکو منځ کې چې زبېښناک نه خلاص شوي سوسیالیستي متقابله مرسته، له سیالۍ نه ډکه ملګرتیا او همکاري، د دغو اړیکو بېخ او بنسټ جوړوي.

ث -د سوسیالیستي انقلاب د پراختیا او بشپړتیا بنسټیز قوانین او د سوسیالیزم رغاونه:

سوسیالیزم ته د پانګوالي لېږد د هغو قوانینو پر بنسټ عملي کېږي چې د سوسیالیزم پر لور، ټولوبشپړتیا موندونکو هېوادونوکې یوشانته دي، دغه قوانین په لاندې ډول دي:

۱- د پرولتاریا په وسیله د سیاسي واک تر لاسه کول او د کمونیست ګوند تر مشر تابه لاندې د پرولتاریا د دیکتاتوري ټینګېدل.

۲- د د ډېریو بزګرو او نورو زیارکښانو سره کارګرې طبقې پیوستون.

۳- د پانګوالۍ د مالکیت له منځه تګ او د تولیدپر اصلي وسایلودډله ایز مالکیت ټینګښت.

۴- په سوسیالیستي کوپراتیفونو باندې دکرنې کرار کرار بدلون.

۵- پروګرام سره سم دملي اقتصاد پراختیا او وده او د سوسیالیزم او کمونیزم د رغاونې پر لور د هغه لارښوونه او د زیارکښود ژوند کچې لوړېدل.

۶- په ایډیالوژي او فرهنګ کې د انقلاب او د ډېرۍ روڼ اندو د روزنې له لارې چې ځانونه یې د کارګرې طبقې او ټولو

زیارکښانو او د سوسیالیزم موخو ته ځانګړي کړي، د سوسیالیستی انقلاب سر ته رسول.

۷- د ملی زورزیاتیو له منځه وړل او په یو هېواد کې د مېشتو ټولو ملیتونو منځ کې د مساوي حقوقو او دوستانه اړیکو ټینګښت.

۸- د سوسیالیستي دولتونو ټینګښت، پراختیا او بشپړتیا او د کورنیو او بهرنیو غلیمانو په وړاندې د سوسیالیزم د لاسته راوړنو څخه دفاع.

۹- د سوسیالیستی هېوادونو کارګرې طبقې او نورو هېوادو د پرولتاریا یعنې پرولتاریایي انترناسونالیزم منځ کې یووالی.

د مارکسیزم – لنینیزم پر بنسټ د سوسیالیستي انقلاب د پراختیا او بشپړتیا او دمارکسیزم-لنینیزم پر اساس اوبنسټ دسوسیالیزم رغاونه، په سوسیالیستي هېوادونو کې د کمونیست ګوندونو د سیاست اصلي منځ پانګه (محتوی) جوړوی. لېکن د سوسیالیزم د جوړښت ډولونه او طریقې د هر هېواد تاریخي عیني شرایطو ته په پام سره کېدای شي یو تر بله توپیرو لري خو په اصل کې دټولو موخه د سوسیالیزم ودانول دي.

ج- د لېږد د پړاو اقتصاد:

د لېږد د پړاو اقتصاد ته پانګوالي یا سوسیالیستي اقتصاد نشي ویل کېدای بلکه د دواړو څخه یو ترکیب دی. دا اقتصاد د اقتصادي بېلا بېلو برخو پر بنسټ ولاړ دی. کېدای شي د مختلفو هېوادو اقتصادي برخې، د لېږد په پړاو کې، ډول ډول وي خو هر یو هېواد چې د لېږد پړاو ته ورننوزي خامخا به د دریو اساسي برخو لرونکی وي. سوسیالیستی برخه، کوچنیپلورتوکیزه برخه او کاپیټالستي برخه.

۱- سوسیالیستي برخه:

هغه لومړنۍ او لوی ګام چې د پرولتاریا دیکتاتوري یې د اقتصاد په برخه کې اخلي د سوسیالیستي ملي کولو له لارې د ملي اقتصاد د مشر تابه مقام ترلاسه کول دي. سوسیالیستي ملي کول، د زبېښاګرو طبقو د شتمنیو مصادره کول او په دولتي یا سوسیالیستي شتمنیو (د عامو خلکوشتمنی) د هغو اړول دي. د تولید د وسایلو سوسیالیستي ملي کول د پانګوالې ټولنې اصلي تضاد، یعنې د تولید ټولنیز خصلت او د تولید پر وسایلو د خصوصي مالکیت تر منځ تضاد، په دې اقتصادي برخه کې تر ډېرې کچې پورې حلیږی. دا ګام تولیدي اړیکې د مولده ځواکونو سره همغاړې کوي او د هغو د ودې په لار کې شته خنډونه له منځه وړي. ملي کول، لومړی په درنو صنایعو،بانکونو، د اوسپنې په لارو، داړیکو په وسیلو، سوداګریزو مؤسسو او نورو کې پلې کیږي او کرهنه هم دځمکې له شرایطو سره سم ملي کیږي. په دې ډول سوسیالیستي دولت د یوې داسې برخې په جوړولو لاس پورې کوي چې پخوا یې په ملي اقتصاد (پانګوالې ټولنې) کې شتون نه درلود چې هغې ته سوسیالیستی برخه وایی. سوسیالیستی برخه د لېږد پړاو په اقتصاد کې لاربښوونکی رول لوبوی. ځکه دا برخه د ملي اقتصاد اصلي څانګې او ترټولو مدرن تخنیکي وسایل په واک کې لري. په سوسیالیستی مؤسسو کې د انسان نه د انسان زبېښناک نشته او دکار ځواک دپلورتوکي په بڼه نه راڅرګندیږی هغه څه چې په سوسیالیستی برخه کې تولیدیږي په ټولې ټولنې پورې اړه لري.

۲- دکوچنیوپلورتوکوبرخه برخه:

وړوکې پلورتوکېزې برخې کې،بزګران (پرته دکوپراتیفونو)، کسبګران او هغه صنعتګران شامل دي چې اقتصاد یې دمحدودو

خصوصي توليدي وسايلو، د نوموړو د شخصي کار، پر بنسټ ولاړ دی. د لیږد د پړاو په لومړیو، په تېره بیا په هغو هېوادو کې چې ملي پانګوالی ډېره وده نه ده کړې، وړوکې پلورتوکیزه برخه د نفوس ډېری برخه رانغاړي. وړوکې پلورتوکیزه برخه د سوسیالیزم درغاونې په بهیر کې د کوپراتیفی شرکتونوله لارې، ورو ورو په سوسیالیستی تولید بدلیږي.

۳- کاپیټالیستي برخه:

په کاپیټالیستي برخه کې، لا هم د پانګوالي تولید طریقه شتون لري، ځکه سوسیالیستي دولت نشي کولای او نه بنایی یو وار د هېواد ټول اقتصادي سیستم په بل مخ واړوي. کاپیټالیستی برخې کې هغه اقتصادي مؤسسات شامل دي چې د تولید پر وسایلو دخصوصی مالکیت او مزدوري کار پر بنسټ ولاړ دي. دا برخه په کلیو کې د شتمنو بزګرو (کولاکانو) او په ښارونو کې د پانګوالي منځکوره مؤسسو د خاوندانو نه چې تر اوسه لا ملي شوي نه دي، جوړېږي په دې برخه کې لا هم زبېښناک شته او د کار ځواک دپلورتوکوپه بڼه دی. سوسیالیستی دولت په لومړي سر کې کاپیټالیستی برخې دپاره خنډونه را منځ ته کوي او په تېره بیا په دې برخه کې، د کارګروزیات زبېښناک له منځه وړي او ورو ورو د دوي په وضعیت کې لا ښه والی راولي او بیا د لازمو شرایطو په برابرېدلو سره، چې ترټولو مهم یې د سوسیالیستی برخې وده ده، دغه برخه په بشپړه توګه له منځه وړي.

۴- د هېواد سوسیالیستي صنعتي کول:

سوسیالیزم ته د رسېدو دپاره لازمه ده چې د لیږد پړاو، د اقتصاد کاپیټالیستی او وړوکې پلورتوکیزه برخه له منځه لاړه شي. د دې برخې د له منځه وړلو یوازنی لاره په سوسیالیستی طریقې د هېواد صنعتي کول دي. پانګوالي معمولاً په ډېری هېوادو کې

یوازې د اقتصاد هغه څانگې صنعتي کوي چې ډېرې گټې ورته راوړي. له دې کبله ځینې هغه هیوادونه چې د لیږد پړاو ته ننوځي، لا هم د صنعت له پلوه په ډېرو برخو کې کمزوري او بې وسې دي، په داسې حال کې چې د هیواد سوسیالیستي صنعتي کول، د اقتصاد د ټولې څانگې د لا پراخه صنعتي کولو پرلور بیایی سوسیالیستی دولت، د پانگوالي پرخلاف لومړۍ د درنو صنایعو په پراختیا لاس پورې کوي او بیا د دغو صنایعو د پراختیا سره جوخت سپکو صنایعو ته هم وده ورکوي. له بل پلوه د هیواد د صنعتي کولو لمن د ښارونو نه کلیو ته غځوي او د میکانیزه او مدرنې کرکیلې بنسټ ږدي. د هېواد صنعتي کول په ټولو هېوادو کې د سوسیالیزم رغاونې ترټولو مهمې بنسټیزې ستنې گڼل کیږی.

۵- د کرنې سوسیالیستي اوښتون:

لومړۍ گام چې پرولتاریایي دولت یې د کرنې په برخه کې پورته کوي، د زبېښاکگرو د ځمکو مصادره او بزگرو ته د هغوسپارل دی. خو د ځمکې تر مصادرې وروسته د اقتصاد واکمن ډول تر یوې مودې پورې د بزگرو وړوکی او خصوصی تولید دی، ځکه سوسیالیزم په دوو بشپړو متضادو ستنو (سوسیالیستی برخه او وړوکې پلورتوکیزه برخه) رغېدلای نشي. یله دې کبله دکرنې ماهیت هم باید بدلون او د سوسیالیستی بڼې په لور بشپړتیا ومومي. د دې موخې سرته رسېدو دپاره، سوسیالیستي دولت د کئوپراتیفونو په جوړولو لاس پورې کوي. کئوپراتیفونه یوه اشتراکي باندډه ده چې د یو یا څو کلیو بزگر ان سره راټولوي. بزگران، کئوپراتیفونوته په ورننوتلو سره د تولید بنسټیز وسایل یعنې د کرنې وسایل، څاروي، زړی (زڼی)، دعمومي څارویو د اړتیا وړ واښه او د باندډو ودانۍ اشتراکي کوي. په داسې حال کې چې

ځمکه په ټول ملت پورې اړه لري، سوسیالیستي دولت یې تر هغه وخته پورې چې کوپراتیفونه شتون ولري د دوي په واک کې ورکوي. کوپراتیفونه او ټوله شتمني یې د بزگرو ده. د دې کوپراتیفونو عاید د بزگرو د کار په اندول، د دوی منځ کې وېشل کېږي. د کرنې اشتراکي او میکانیزه کول د کلیو په اقتصاد، ژوند او فرهنگ کې بنسټیز بدلون او تغییر راولي او د بزگرو کار لا آسانه او گټور کېږي. سوسیالیستی دولت هم د کرنې فني وسایلو، ماشین آلاتو، فالتو وسایلو، کیمیاوي سرې او د تولید نورو وسایلو ته، د کئوپراتیفونو اړتیا لرې کوي او په سلگونو زره د کرنې ماهرین روزي او د لگښت وړ صنعتي محصولات کلیو ته استوي. له همدې امله، بزگر په ډله ایزو لویو باندو کې غړیتوب د ځانگړو وړو باندو د ادارې په پرتله غوره گڼي او عملاً په کرنه کې د ځانگړې وړوکې برخې د له منځه تللو لامل کیږي.

چ- د لېږد پړاو کې د ټولنې مخبنا:

۱- د پرولتاریا دیکتاتوري:د پرولتاریا دیکتاتوري موضوع، د اهمیت اود وخت له پلوه، په نوروبدلونونو باندې د لومړیتوب له کبله، مخکې وڅېړل شوه.

۲- طبقاتي ترکیب: په دې پړاو کې د ټولنې طبقاتي ترکیب، د پانگوالې ټولنې په پر تله بشپړبدلون موندلی دی. په پانگوالې ټولنې کې کارگره طبقه د ظلم او زبېښاک لاندې وه. دلته، د پرولتاریا دیکتاتوری د ټینگښت نه وروسته د مشر تابه رول لوبوي. په بله ژبه، په واکمنې طبقې بدله شوې او د سوسیالیستی دولت له لارې د نورو زیارکښانو په ملگرتیا د سوسیالستی تولید د وسایلو څارنه کوي. بزگران د سترو مالکانو د تړلتیا نه خلاص شوی او سوسیالیستی دولت ورته ځمکه ورکوي. د پرولتاریا دیکتاتوري د کولاکانو د زبیښاک په وړاندې ددوی

ملاتړ کوي او دمرستندویه یا کوپراتیفی شرکتونو په جوړولو کې ور سره مرسته کوي. سوسیالیستی دولت د لېږد په پړاو کې د بزګرو سره په خپلو اړیکو کې لنینی فرمول سره سم چلند کوی: "منځکوره بزګرو سره یووالی، په نیستمنو بزګرو ډډه لګول او د شتمنو بزګرو ضد مبارزه".

د ټولنې اصلی طبقې، کارګر او بزګر جوړوي خو پرولتاریا د نورو زیارکښو لکه انقلابي روڼ اندو، کسبګرو او نورو سره پیوستون ټینګوي او د دوي د ځواک نه ګټه اخلي. بورژوازي د سیاسی ځواک ترختمېدو او د تولید پر اصلی وسایلود مالکیت د لاسه ورکولو له امله نوره دټولنې واکمنه طبقه نه جوړوی خو تر ډېرې مودې پورې پاتې کېږي. ځکه وړوکی پلورتوکیزه تولید پرله پسې، په پراخه کچه پانګوالي عناصر منځ ته راوړي او سربېره پر دې بورژوازي د واک د لاسه ورکولو وروسته، لا هم د نړیوالې پانګوالی له ملاتړ نه برخمنه ده او تل هڅه کوي چې د لاسه تللي ځیزونه، په هرډول چې وي،بیا ترلاسه کړي.

۳- طبقاتی مبارزه:

پانګوالي نه سوسیالیزم ته د لیرد (یون) پړاو کې طبقاتي مبارزه خامخاترسره کېدونکی چار دی. راپرځیدلې بورژوازي نشي کولای دا حقیقت ومني چې نوره واکمنه نه ده او باید دخپل شان او دبدبې نه ډک او پاخکی (طفیلي) ژوند نه لاس پریمنځي. بورژوازي چې په هېڅکله هم د پرولتاریا د بري وړاند وینه نه کوله د انقلاب نه وروسته، حیرانه لالهانده پاتې ده او نشی کولای خپله ماتې ومنی. په یو دغشان حالت کې د واک بېرته لاسته راوړلو دپاره له هرې وسیلې نه ګټه اخلي. دغه طبقه د خپلو اقتصادي امکاناتو نه، د روڼ اندو پاسني قشر، دولتي لوړ پوړو چارواکو، د

اردو پخوانو قوماندانانو او داسې نورو نه ګټه اخلي او سرببېره پر دې د پردیو امپریالیستانو نه هم د مرستې غوښتنه کوي او لـه هغـوي نه غواړي چې پر سوسیالیستی دولت او هېواد باندې تیری وکـړي. په دې اساس د انقلاب تربري وروسته هم مبارزه په نوې بڼه دوام مومي. په بله ژبه، د پرولتاریا دیکتاتوري، طبقاتي مبارزه له منځـه نه وړي بلکه په نوې بڼې یې ځاری. خو د طبقاتي مبـارزې دا بڼه د هغې مخکنیـو ډولونـو سره تـوپیر لـري، ځکـه دلتـه پرولتاریـا او هملاسي یې واکمـن ځواکونـه دي او بـورژوازي چـې یـو ارتجـاعي ځـواک دی، نسـکوره شـوې ده. لنـین وایـي د لېـرد پـړاو بایـد د مرګونې پانګوالۍ او نوی راپورته شوي کمونیزم منځ کې د مبارزې پړاو وي،په بلـه ژبـه دلېـرد پـړاو دنـوي بریـالي شـوی خـو کمـزوره کمونیزم او دماتې خوړلې پانګوالۍترمنځ چې لـه منځـه نـه ده تلې یوه مبارزه ده. د پورتني یاد شوی تضاد سرببېره د لېرد پړاو کې نور تضادونه هم شته لکه د ښار او کلی تر منځ تضاد، د فکري او بدني کار منځ کـې تضـاد، د نیسـتمنو بزګـرو او شـتمنو بزګـرو مـنځ کـې تضاد او داسې نور چې په کراره د سوسیالیزم وروسـتني ټینګښـت په بهیر کې له منځه ځي.

فرهنګي انقلاب:

فرهنګي انقلاب د سوسیالیسـتي انقـلاب، نـه بېلېـدونکې برخه ده او مانا یې دبشپړنوي او عالي یعنې سوسیالیستی فرهنګ بنسـټ ایښـودنه اومـنځ تـه راوړنـه زیارکښـو پرګنـو دپـاره د دغـه سوسیالیسـتی فرهنـګ او ایډیالوژي دخپلولـو لپـاره دهـر اړخیـزه شرایطو برابرول دي. د سوسیالیستي انقلاب په پایله کـې واکمـن ځـواک، د پرولتاریـا او متحـدینو لاس تـه ورځـي. نـوې تولیـدي طریقـه، تولیـدي اړیکـې (ببخبنـا) د مولـده ځواکونـو او د سوسیالیستی دولت د پرله پسې ودې سره متناسب ټینګیږي.

سوسیالیستي نوی فرهنګ پر دې ټینګ بنسټ باندې ودانیدلای شي. فرهنګی انقلاب یعنې د خلکو د پرګنو د فرهنګ او پوهې هر اړخیزه لوړتیا او د دوي د طبقاتي او ایډیالوژیکي غلیم پر ضد مبارزې لپاره د دوي سمبالول. فرهنګي انقلاب مختلف اړخونه لري چې په لنډه یې څېړو:

۱- د عالي کیفیت لرونکې او په ریښتني معنو کې ولسي او ټولیزه ښوونه او روزنه. د نالوستي (بېسوادی) چټک او بشپړ له منځه وړل او د ټولنې ټولو غړو لپاره دوړیا او وچ زور تحصیل برابرول او کرار کرار د دغو زده کړو کچه تر لوړو تحصیلاتو پورې اوچتول. جوته ده چې د زده کړې موسسو، مدرسو، ښوونځیو، پوهنتونونو او په هغو پورې اړونده موسسو ډېر پراخه جوړښت د فرهنګی انقلاب مادي او لازمه برخه ده.

۲- ولسي سیاسي روزنې، علمي نړی لید (مارکسیزم – لنینیزم) خپرولو او د ټولو زیارکښو د سیاسي پوهې کچې لوړولو دپاره پراخه او پرله پسې کار. د کار د نوې روحیې او انساني لوړو صفتونو او اخلاقي اصولو روزنه او د تېرو طبقاتي ایډیالوژیو دټولو پاتې شونو کرار کرار له منځه وړل.

۳- د نوی طرز روڼ اندو او ماهرینو پراخ لمنه روزنه چې په بشپړه توګه د خلکو پرګنو او نوي سوسیالیستي نظام پورې تړلي دي. دا د فرهنګي انقلاب د مهمو اړخونو څخه یواړخ دی چې په خپله د ښساري او پراخه مادي شرایطو منځ ته راتللو اړتیالری لکه د لوړو زده کړو او پوهنتونونو د موسساتو، د څېړنیزو او فني موسساتو او نورو لازمو تأسیساتو ورځ په ورځ زیاتېدونکېپراختیا ته اوهمدارنګه ټول هېوادکې په پراخه کچه دښوونیزو کادرونو روزنې دپاره او د څېړنیز، هنري، ادبي فعالیتونو د خپرولو دپاره. د سوسیالیستي هېوادونو ښسارې او ډېرې سترې لاسته راوړنې په

نوموړو ټولنو کې د فرهنګي انقلاب دپلې کېدلو څرګندې نښې دی.

۴- په ټول هېواد کې د مختلفو ولسونو منځ کې او د نړۍ په کچه دهېوادونو منځ کې د فرهنګي همغاړي د کچې برابرول. د دې دپاره د لازمو شرایطو برابرول چې ټولې علمي، هنري او ادبي لاسته راوړنې او ټول فرهنګ د زیارکښانو په لاس کې وي او د ولسونو د پوهې عامه سطحه په یو شان لوړه شي. د کتابتونونو، موزیمونو، تیاتر او سینما، د کنسرت او ننداړو سالونونو د تأسیس، د ټولو خلکو دپاره د رادیو او تلویزیون نه د پراخه ګټې اخیستنې د امکان برابرول. په سیمو، ښارونو او کلیو کې د لیلیو او فرهنګ خونو تأسیس او په یو هېواد کې په شته ټولو ژبو د کتابونو، ورځپاڼو او خپرونو بېساري او پراخه چاپول، دا ټول د دغوکړنو برخه ده.

د فرهنګي انقلاب همیشني پرمختګ سره د هېواد د بېلابېلو سیمو فرهنګي وروسته والی له منځه ځي او په ټولو سیمو کې فرهنګي سطحه یو شان پرله پسې لوړېږي. تیرې ټولې فرهنګی مثبته او ګټورې لاسته راوړنې جذب کېږی او لابشپړتیا مومي. سوسیالیستي فرهنګ په حقیقت کې د بشري فرهنګ د بشپړتیا، ډېرلوړ او نوی پړاو دی او د بشر د تېر فرهنګ ټولې ګټورې لاسته راوړنې ساتي او پراختیا ورکوي.

ح- د سوسیالیزم بریالیتوب:

په اقتصادي، سیاسي او فرهنګي برخو کې انقلابي بدلونونه چې د لېرد په پړاو کې رامنځ ته کېږي، سوسیالیستي برخې ته بریالیتوب ور په برخه کوي او په دې ډول سوسیالیزم پیاوړتیا مومي. د سوسیالیزم بری په دې معنا دی چې د تولید پر وسایلو خصوصي مالکیت له منځه تللی او د انسان له خوا د انسان

زبېښناک په تاریخ کې د لومړي ځل دپاره ورک او نابودېږي. د سوسیالیزم برې په دې مانا دی چې سوسیالیستی دولت دپروګرام سره سم د هېواد دټول اقتصاد لاربښوونه کوي. په تولید کې سیالي، ګډوډي، د وزګارتیا بحران او نور د تل دپاره له منځه ځي. په سوسیالیزم کې عایدات، د خلکو منځ کې د دوي د کار د کمیت او کیفیت پر بنسټ، ویشل کېږي او" د هر چا نه د هغه د استعداد په اندازه او هر چا ته د هغه د کار په اندازه" اصل ټینګېږي. دا اصل دخپل کارحاصل ته دخلکو لیوالتیا راپاروي او په پایله کې فردي او ټولنیزې ګټې په ډېره ښه ممکنه طریقه یو له بله سره سمون مومي.

د سوسیالیزم ټینګښت، پراختیا او بشپړتیا

۱- په سوسیالیزم کې مولده ځواکونه: په سوسیالیستي ټولنه کې د مولد ځواکونو ځانګړی خصلت، د ملي اقتصاد په ټولو څانګو کې ماشیني ستر تولید دی چې د تکنالوژي ترټولو لوړې بنې او د زبېښناک نه خلاصو کارګرانو د کار پر بنسټ ولاړ دی.
الف- فني پرمختګ:

په سوسیالیزم کې د تخنیک د پرمختګ اساسي لارې په دې ډول دي: د تولید پراختیا او بشپړتیا؛ د کار ماشیني او اتوماتیک کول؛ د برېښنا او اتومي انرژي د ځواک استعمالول او د تولید په بهیر کې د کیمیا نه پراخه ګټه اخیستنه. په دغه چارکې د باصرفه او زیات تولید کوونکو ماشینونو اختراع او ورڅخه ګټه اخیستل، د کانونو د ویستلو طریقو سمول او د اومو او نورو موادو څخه ګټه اخیستل، دنوو اومو موادو اونورو موادو منځته راوړل، د تودوخي د ځواک او نورو تولیدي بهیرونودچټکوونکو وسایلو

اوداسې نوروڅخه ګټه اخیستل شامل دي. د کار بهیر ماشیني (میکانیزه) کول یعنې د لاس د ځواک پر ځای د ماشین نه ګټه اخیستل، د انسان کار آسانوي او د سوسیالیستي اقتصادي چټکې ودې او د تولید حاصل ورکولو د لوړتیا سبب ګرځي. په سوسیالیزم کې، اقتصادي ټولې څانګې (آره یا اصلی او غیرآره یافرعی) ماشیني کیږي او د اقتصادي څانګو ماشیني کېدل د دوي اتوماتیک کولو دپاره لارې چارې برابروي. "اتوماتیزېشن" د ماشین نه د ګټې اخیستنې اوچت پړاو دی او د اتوماتیکي کېدو موخه د اتوماتیکو ماشینونو نه ګټه اخیستنه ده چې لاسي کار په بشپړه توګه له منځه وړي. د ماشینونو اتوماتیکي کېدلو سره دکارګر ځواک د لګښت کچه کمېږي او تولید زیاتوالی مومي په دې ترخ کې په دغه راز کارخانجاتو کې د کار دپاره د کارګرولازم شمېر هم کمېږي او پایله کې د دغو کارګرو د ځواک څخه دتولید په نورو برخو کې ګټه اخیستل کیږي چې ورسره د ټولې ټولنې په کچه د کار په حاصل ورکوونه کې د پام وړ زیاتوالی راځي. تولیدی بهیرونو ماشیني او اتوماتیکي کېدل، په تولید کې د برېښنا د ځواک نه د پراخې ګټې اخیستنې سره ټینګ تړاو لري. «کمونیزم مساوی دی د ټول هېوادد الکتریفیکیشن سره» "لنین". په اوسنۍ ټکنالوژي کې، د برېښنا صنعت د انرژي ډېره مهمه سرچینه ګڼل کیږي، له دې کبله په سوسیالیستي ټولنو کې د ستر لنین د طرحې پر بنسټ، د صنعت دغه څانګه د نورو صنایعو د ودې لپاره د ستن او بنسټ په بڼه رامنځ ته کېږي او په ټولو اقتصادي برخو کې ورنه پراخه ګټه اخلي. په فني پرمختګ کې بل لوي عامل د کیمیا څخه ګته اخیستنه ده. د کیمیا علم انسانانو ته دا امکان ورپه برخه کوي چې د توکوخاصیتونو ته بدلون ورکړي او داسې توکي جوړکړی چې اصولاً په طبعیت کې شتون نه لري.

په بله ژبه د فلز په ویلې کېدو، د ماشینونو په جوړېدو، د برېښنا په صنعت، کرنې، لیږد رالیږد (حمل ونقل)، ټولنیزې روغتیا او نورو کې پرمختګ د کیمیا نه د ګټې اخیستلو پرته شونی نه دی. په همدې سبب وروستۍ خبره داده چې سوسیالیزم کې له هغې نه هر اړخیزه پراخه ګټه اخیستل کېږي. په فني پرمختګ کې بل لوي عامل، چې په نږدې راتلونکي کې د سوسیالیستي ټولنو په صنعتي ډېرو څانګو کې د انرژي تولید د سرچینې په توګه منځ ته راځي، د اتومي انرژي نه ګټه اخیستل دي.

ب- د سوسیالیزم مادي اوفني بنسټ:

د ټولنې مادي او فني بنسټ د مولد ځواکونو د پراختیا او تکامل د کچې او ورسره د تولیدي اړیکو د سمون له اندازې سره تړاو لري. د سوسیالیزم مادي او فني بنسټ په صنعت کې د تمرکز، تخصص او تعاون د کچې له مخې ټاکل کېږي. د یوه ستر واحد په یو تولیدي بهیر پورې تړلوصنعتي څانګو ترکیب ته تمرکز ویل کېږي. دغه واحد ته په اصطلاح کې"کمباین" وایي. د ساري په توګه د فولادو کمباین د اوسپنې او فولادو جوړولو ټول پړاوونه را نغاړي. په بله ژبه هغه ټولې کارخانې چې د اوسپنې او فولادو په جوړولو کې ونډه لري، دفولادو کمباین نومول کېږی. لکه د اوسپنې او فولادو جوړولو سترې کارخانې، د کانونو د را ایستلو مؤسسات، د ډېرو د سکرو تولیدوونکي مؤسسات، د فولاد جوړونې په کارخانو پورې تړلې پتروشیمي صنایع او داسې نور، ټول د فولادو کمباین برخې دي. په یو کمباین پورې تړلو مؤسساتو منځ کې د کار وېش، تخصص بلل کېږي داسې چې په یو کمباین کې هره برخه یو ځانګړی تولیدي عمل سرته رسوي. د مؤسساتو منځ کې د کار وېش ددې لامل کېږي چې هر یو یې د کورنۍ خپلواکې په لرلو سره د خپل تخنیک، نوو اختراعاتو او د متخصصو کارګرو

روزنې د کچې لوړولو کې هڅه وکړي. او په پایله کې دخپلې موسسې دکار حاصل زیات کړي، په داسې حال کې چې په یو کمباین پورې تړلې مؤسسات دنسبي خپلواکي لرونکي دي، یوتربله ټینګ تړاو هم لري. دغه تړلتیا د همچاري او مرستی) سوسیالیستي کوپراتیف (له لارې د بېلابېلو مؤسساتو منځ کې راپیدا کېږي. همچاري او مرسته د هغو اړیکو په مانا ده چې د سمو پروګرامونو له مخې د هغو مؤسساتو منځ کې چې په ګډه سره ځانګړی تولید کوي، ټینګېږي. دغه مؤسسات یو تربله د مرستې په ترڅ کې د یو بل په کار کې لاسوهنې څخه ځان ساتي او د تولید بهیر د چټکې ودې لامل کېږي. تخصص او مرسته نه یوازې د یو سوسیالیستي هېواد دننه بلکه دسوسیالیستي کمپ منځ کې هم د موخې سره سم ترسره کېږي.

پ- کارګره طبقه د تولید د اصلي ځواک په توګه:

د ملي اقتصاد په ټولو برخو کې د تولید ستر ماشیني او فني پرمختګ زیات شمېر ماهرو متخصصو کارګرو ته اړتیا لري. سوسیالیستي ټولنه د کره موخې سره سم کارګر روزي او د سوسیالیزم او کمونیزم د جوړوونکو تر کچې پورې یې لوړوي. دغې موخې ته رسېدو دپاره سوسیالیستي دولت د ټولو شتو امکاناتو څخه ګټه اخلي لکه د تولیدي سترو مؤسساتو په څنګ کې، چې کارګرو ته د علومو او مدرنې پوهې د زده کړې او عام فرهنګ د کچې د لوړتیا په چارو بوخت دي، د اجباري زده کړو، مختلفو فني ټولګیو تاسیس، د هنر ځایونو او حرفوي فني پوهنځیومنځ ته راتګ. په دې ډول کارګره طبقه په سوسیالیستي ټولنه کې ځانګړی او عالي شخصیت مومي او ترپخوا زیات د ټولنې د اصلي رغانده او لاربنوونکي ځواک په توګه راڅرګندېږي.

۲- په سوسیالیزم کې تولیدي اړیکې: په سوسیالیزم کې د

تولیدي اړیکو بنسټ، د تولید پر وسایلو ټولنیز ملکیت رامنځ ته کوي، د تولید پر وسایلو او مصرفي توکو باندې ملکیت تل ؤ او وي به. هغه څه چې بدلون مومي، د دې ملکیت بڼه ده، کمونیستان باور لري چې باید د خصوصي ملکیت بڼه له منځه لاړه شي او پر ځای یې ټولنیز ملکیت کېني، دوي هېڅکله دا نیت نه لري چې د ملکیت مفهوم په ټولیزه توګه له منځه یوسي. مارکس او انګلس لیکي: "په ټولیزه توګه د ملکیت له منځه وړنه د کمونیزم ځانګړی خصلت نه دی بلکه هغه بوژوازي ملکیت دی چې په په پام کې یې لری." په سوسیالیزم کې د تولید وسایل هغو خلکو پورې اړه لري چې کار کوي او پر دې اساس د پانګې او زبېښاک د وسیلې په توګه خپل شتون دلاسه ورکوی. د تولید پر وسایلو باندې سوسیالیستي مالکیت، د تولید په بهیر کې د خلکو ددوه اړخیزو اړیکو د خصلت ټاکونکی دی. دغه اړیکې د زبېښاک نه د خلاصو خلکو منځ کې د سوسیالیستی دوه اړخیزې مرستې او د ملګرتیا همکاري او «هرچاته د ده د کار پر اساس» د اصل سره سم د زیارکښو په ګټه د تولیداتو پر ویش ولاړدي. سوسیالیستي اړیکې د پانګوالې ټولنې نه پخلا کېدونکی تضاد (د تولید ټولنیز خصلت او د تولید پر وسایلو د خصوصی مالکیت تر منځ تضاد) له منځه وړي، په بله ژبه د سوسیالیزم د ټینګښت په پایله کې تولیدی اړیکې د مولده ځواکونو د پرمختګ سره همغاړي کېږي. په سوسیالیزم کې تولیدي اړیکې تل بدلون مومی او د مولده ځواکونو د پرمختګ سره ځان سموي. د دې مسألې لوي دلیل، په ډېره لږه ممکنه موده کې د سوسیالیزم د کمپ حیرانوونکی پرمختګ دی.

د سوسیالیستی شتمني دوه ډولونه: په سوسیالیزم کې ټولنیز ملکیت په دوه ډوله دی: ۱- د دولت شتمني یعنې د عامو خلکو شتمني ۲- د تعاوني موسساتو ملکیت.

دوه ډوله سوسیالیستي مالکیت د دوه ډوله سوسیالیستي موسساتو پر شتون- دولتی او تعاونی - باندې دلالت کوي چې دواړه ډوله د ورته ماهیت لرونکي دي. ځکه: لومړی، د سوسیالیستی مالکیت دواړه ډوله د تولید پر وسایلود ټولنیز مالکیت پر بنسټ ولاړ دي؛ دوهم، دواړه زبېښاک له منځه وړي؛ دریم، د دواړو د اقتصادلاربښوونه د پلان او برنامې پر بنسټ کېږی؛ څلورم،دواړه «هرچاته د ده د کار پر بنسټ » د اصل څخه تابعیت کوي. سره له دې چې د مالکیت د دغو دواړو ډولونو منځ کې ورته والی شته، یوله بل سره توپیرونه هم لري. دغه توپیرونه د تولید پر وسایلو د ټولنیز توب د کچې پر بنسټ ولاړ دي. ځکه تعاوني ملکیت یوډله ییز ملکیت دی. یعنې تولیدي وسایل چې د یو تعاون په واک کې دي په ټولیزه توګه ټولو خلکو پورې اړه لري. تعاوني محصولات یوازې په هماغه تعاون پورې اړه لري. د مولد ځواکونو پراختیا او بشپړتیا سره تعاوني ملکیت،دپوهې او د کمونیست ګوند او سوسیالیستي دولت دکره (دقیقې) نخشې سره سم، سوسیالیزم نه کمونیزم ته د لېږد په وخت کې، په بشپړ ډول له منځه ځي.

په سوسیالیزم کې ځاني (شخصي) ملکیت: په سوسیالیزم کې دتولید وسایل او محصولات ټولنیز ملکیت ګڼل کېږی. د دې محصولاتو یوه برخه چې مصرفي توکي دي د زیارکښو منځ کې د دوی د کار د څومره والی او څرنګوالی سره سم وېشل کېږي او د خلکو ځانی ملکیت ګرځي. نو په سوسیالیزم کې د محصولاتو هغه برخه چې د ځانی لګښت د پاره جوړېږي د ځانی ملکیت په مانا ده. همدارنګه په سوسیالیزم کې، د وګړو ګټه اوسپما، استوګن ځای، د کور وسایل او هغه توکي چې د کور د لګښت او سوکالي د پاره لازم دي، شخصی ملکیت ګڼل کېږی. د

سوسیالیستي تولید موخه د خلکو د ژوند د کچې لوړول دي. د دې موخې پرمختګ به د وګړو شخصي ملکیت ته پرله پسې وده ورکړي. خو سوسیالیستي دولت د دې چار د مخنیوي د پاره ځینې خنډونه را منځ ته کوي چې تر ټولو لوی یې په دې ډول دي: په سوسیالیزم کې نشي کېدای، ځانی ملکیت د نورو وګړو یا د سوسیالیستي دولت په زیان په کار واچول شي. هغه توکي چې د وګړو ځانی ملکیت دي د پلورلو او پېرودلو وړ نه دي او بله غټه مساله د میراث له منځه وړل دي چې سبب کېږي د یوې ټولنې زامن د ورته اقتصادي شرایطو نه برخمن او وګړي د خپلو زامنو د پاره د شتمنیو د راغونډولو په فکر کې نه وي.

د سوسیالیستي تولید موخه:

د سوسیالیستي تولید موخه، د ټولنې د ټولو غړو مادي او معنوي اړتیاوې پوره کول دي. سوسیالیستي تولید نشي کولای پرته ددې، بله موخه ولري. ځکه په سوسیالیستی ټولنه کې د تولید پر وسایلو خصوصي ملکیت نشته او په پایله کې د انسان په وسیله د انسان زبېښاک هم شتون نه لري. له دې کبله دهغه څه پرخلاف چې په پانګواله ټولنه کې شتون لري، دسوسیالیستي تولید اصلي خوځنده ځواک د هغو زیارکښو ګټې جوړوی چې د تولید د وسایلو او محصولاتو خاوندان دي. د سوسیالیزم موخه، د انسان د پاره او د انسان په ګټه تولید دی. که وغواړو چې د سوسیالیزم دغه ځانګړی خصلت د علمي پلوه وڅېړو، باید هغه د «سوسیالیستي اقتصاد بنسټیز قانون» په نوم وپېژنو. دغه قانون، د ټولو اقتصادي قوانینو په څېر، یو عیني او د انسان له ارادې وتلی قانون دی.

د پلان سره سم د سوسیالیستی تولید د بشپړیدلو اړتیا: پوهېږو چې په پانګوالي سیستم کې، اقتصاد د سیالي او ګډوډۍ

سره مخامخ دی او پرته د پلان څخه بشپړتیا مومي. ځکه پانګوالي اقتصاد له مختلفو واحدونو نه جوړ شوی چې بشپړه خپلواکي لري او له همدې کبله هر پانګوال د ټولنې د اړتیاوو په پام کې نیولو پرته په تولید لاس پورې کوي. د یو ځانګړي پلورتوکي د تولید بهیر دبازار تر ډکېدو پورې دوام مومي او په دې حالت کې ده چې پانګوال تولید ودروي. په سوسیالیستي ټولنه کې وضعیت په دې ډول نه دی، ځکه سوسیالیستي اقتصاد راز راز تولیدي څانګې لري چې په یو ستر واحد کې سره راغونډ شوي دي. ددغه شان تمرکز په شته والي کې، اقتصادي بشپړتیا، د پلان سره سم، نه یوازې شونې ده، بلکه د یو حتمی قانون په توګه منځ ته راځي، له دې کبله سوسیالیستي دولتونه د دغې «تاریخی اړتیا» په پام کې نیولو سره خپل اقتصاد ته د پلان سره سم وده ورکوي. د پلان سره سم د سوسیالیستي اقتصاد بشپړتیا د ملي اقتصاد د بېلابېلو څانګو منځ کې د انډول جوړولو په مانا ده. د ساري په توګه سپک صنعتونه نه بنایی یو اړخیز او د درنو صنایعو د پرمختګ په پام کې نیولو پرته (لکه چې په پانګوالی کې ترسره کېږی) وده وکړی بلکه باید د دې دواړو منځ کې انډول ټینګ شي.

په سوسیالیستی اقتصاد کې انډولونه:

د ملي اقتصاد متناسب او د پلان سره سم تکامل، هغه وخت شونی دی چې سوسیالیستي دولت د ملي اقتصاد د انډولونو پر پیژندنې بریالی شوی وي. د «انډول» د کلمې نه مقصد د تولیدی بېلوبېلو څانګو منځ کې د لازمې همغاړي پر کچې پوهېدل دي. د مختلفو انډولونو منځ کې تر ټولو غټ یې چې په حقیقت کې د تولید ټول بهیر ټاکي، د تولید د وسایلوتولید او دمصرفي توکو ترمنځ انډول دی. د دغه انډول د ساتلو د پاره باید د ټولنې د لګښت کچه وټاکل شي او د هغې سره سم د تولید وسایل منځ ته

راوړی شي. ښکاره ده چې دغه انډول،تل د ټولنې د ژوند د کچې لوړېدلو او د هغې د لګښت د ډېرېدلو سره بدلون مومي. دوهم انډول د صنایعو او د کرنې د ودې منځ کې دی. سوسیالیستی دولت باید په ټولنه کې د کرنیزو توکو د لګښت کچه وټاکي او بیا په نوموړي انډول، په ټولیزه توګه، صنایعو ته وده ورکړي. نور مهم انډولونه دا دي: د تولید او لګښت منځ کې انډول، د سپما او لګښت منځ کې انډول، د خلکو دنغدي عاید زیاتوالی اود کوچنۍ سوداګري د ودې منځ کې انډول، د اقتصادي مختلفو سیمو تکامل منځ کې انډول، د کرهنې مختلفو څانګو منځ کې نسبت او د صنعتي مختلفو موسساتو منځ کې انډول سوسیالیستی دولت د پورته یاد شوو انډولونو په پام کې نیولو سره خپل اقتصادي پروګرامونه تنظیموي او ټولنه خامخاپرمخ بیایي.

ج- د کارد اغېزمنتوب پرله پسې وده، د سوسیالیستي اقتصاد قانون:

په ټاکلي وخت کې دتولید شوي محصول کچه دکار اغېزمنتوب بلل کېږي. مارکس د کار اغېزمنتوب په وده کې مؤثر عوامل په دې ډول بیانوي: د کارګر د مهارت منځنۍ کچه، د پوهې موقعیت او له هغه څخه د علمي استفادې کچه، د تولید ټولنیز سازمان، د تولید د وسایلو پراختیا او وړتیا او د حاصل ورکونې د ودې طبیعي شرایط. دا د ټولو اقتصادي ټولنیزو جوړښتونو عام قانون دی، خو په پانګوالي او له هغې مخکې ټولنو کې دغه قانون په محدود او ناانډوله توګه عملی کېده، ځکه ټولنې د اغېزمنتوب د ودې لپاره سم پلان نه درلود او دغه قانون ته یې دومره اهمیت نه ورکاوه. په سوسیالیزم کې، د اقتصادي پلان او د کار د اغېزمنتوب په وده کې شته اغېزمنو عواملو ته دبشپړې پاملرنې له کبله نوموړي اقتصادي قانون په عمل کې پراختیا

مونـدلې او د سوسیالیسـتی اقتصاد د قـانون پـه توګـه ځلېږي. پـه سوسیالیزم کې، انسـان د لـومړي ځـل لپـاره د ټولنـو د پراختیـا او بشپړتیا په تاریخ کې، د دې اقتصادي قانون نه پـه بشـپړې خبرتیـا سره د ټولنې په ګټه، په یوې مناسبې طریقې ګټه اخلي.

د پلان سره سم اقتصاد ګټې:

د پلان سره سـم اقتصـاد پـه سوسـیالیزم کـې دوه سـترې ګټې لري. یوه د مادي سرچینو د ضـایع کېـدو مخنیـوی (دعلـم، تخنیک او مالي سرچینې) او بله د انساني ځـواک د لـه منځـه تللـو څخه مخنیـوی. پـه پانګوالـه ټولنـه کـې پـانګوال معمـولاً د علـم او تخنیک څخه تر هغې کچې پورې ګټه اخلي چې د خپلو سیالانو نه مخ ته شي او دغې موخې ته دلاس رسي په صورت کـې نـور د علـم او تخنیک وروستني تکامل سره مینـه نـه لـري. داسې چې ډېرئ هاغه اختراعات او اکتشافات چې د دوي لاس پوخـو پوهـانو سـرته رسولې د نورو نه پټوي او یا یې امتیاز رانیسی او له منځه یـې وړي څو په دې ډول د دوي د سیالانو لاس ته ورنشي. پـه داسـې حـال کې چې په سوسیالیزم کې، سوسیالیستی دولت د هېواد د بـودجې ډېره برخه د پوهانو په واک کې ورکوي او تل د بېلابېلو لارو څخـه د علـم او تخنیـک پرمختـګ سـره مرسـته کـوي. لـه بـل پلـوه یـو پانګوال تر هغه ځایه پورې انساني ځواک ته ارزښت قایـل دی، چې کارخانـه یـې پـه کـار و ولـوېږي. دا چـار ددې لامـل کېـږي چې د پانګوالو ټولنو د انساني ځواک لویه برخـه بـې ګټـې لـه منځـه لاړه شي. اقتصادي بحرانونه، په تولید کې ګډوډی، سـیالی، وزګارتیـا او داسې نور، د دې چار لویې پایلې دي. حـال دا چـې پـه سوسـیالیزم کې سوسیالیستي دولت د پلان سره سم د خپل ضرورت وړ وګـړي روزي او په اقتصادي مختلفو څانګو کې یې وېشي. له همدې کبلـه په سوسیالیزم کې د بېکارۍ، اقتصادي بحران او داسـې نـورو نښـې

نه لیدل کېږي. په سوسیالیستي هېوادو کې د کلني تولید د ودې کچه او په پانګوالي ټولنو باندې یې فوق العاده لوړتیا د مادي سرچینو او انساني ځواک نه په ګټې اخیستنې کې د سوسیالیستي طریقو په سموالي باندې پریکنده دلیل دی.

په سوسیالیزم کې د کار خصلت:

کار چې د مادي ارزښتونو د تولید په موخه د خلکو زیار دی د هرې ټولنې اړتیا ده. خو خصلت یې په مختلفو اقتصادي-ټولنیزو جوړښتونو کې پردې اساس چې په دغو جوړښتونو باندې څه ډول تولیدي اړیکې واکمنې دي، توپیر لري. کار کېدای شي په خپله خوښه او آزادانه وي او د ځانی او د ټولنې د ګټې د پاره ترسره شي او یا په زور او د زبېښاکګرو په ګټه سرته ورسېږي. په پخوانیو یاد شوو ټولنو کې، د کار خصلت اجباري وو او د زبېښاکګرو په ګټه تمامېده خو په سوسیالیزم کې کار د کس او د ده د ټولنې په ګټه دی.

سوسیالیزم د کار په اړه دخلکو فکر ته بنسټیز بدلون ورکړی او هغه یې د ویاړ، زړورتیا او اتلوالي په وسیلې اړولی دی. په سوسیالیستي ټولنو کې د کار خلاق ماهیت په دې کې دی چې کارګران شخصاً د ماشین آلاتو په اختراع او سمون او په تولیدي بهیرونو لاس پورې کوي. په سوسیالیزم کې هر څوک حق لري چې کار وکړي او کار، تل شتون لري. کارګران هېڅکله د خپلې وزګارتیا او راتلونکي په اړه وېره نه لري. سربېره پر دې چې په سوسیالیزم کې بېکاري نشته، هر څوک باید د خپلې سلیقې او شوق سره سم یو کار غوره کړي. په سوسیالیزم کې لټې او بېکاري ته هېڅ ځای نشته. په سوسیالیزم کې د کار بل صفت، دهغه ټولنیز څرګند خصلت دی. سوسیالیستي دولت د کار د ځواک پریو ځای را غونډولو او د اقتصادي پلانونو پر بنسټ د اقتصادي

مختفلو څانګو د اړتیا په پام کې نیولو سره دهغه په وېش سره د کار ټولنیزخصلت په ډاګه بښيي.

خ- د کار په بهیر کې سوسیالیستي همچاري او سیالي:

پورته ورته ګوته ونیول شوه چې په سوسیالیزم کې کارپه بشپړه توګه څرګند ټولنیز خصلت لري. هرڅوک د سوسیالیستي ټولنې د پرمختګ لپاره کار کوي. د تولید په بهیر کې کارګران د تولید د کچې لوړولو او د ماشین آلاتو حالت ښه کولو د پاره په خپل منځ کې سوسیالیستي سیالي کوي. سوسیالیستي مسابقه یاسیالي د سوسیالیستي همکاري څخه نه بېلېدونکې ده. ځکه یو سوسیالیست کارګر پوره هڅه کوي څو د کار د حالت په سمون او د تولید د کچې په لوړلو سره، ټولنه مخ ته بوځي. یو سوسیالیست کارګر په سوسیالیزم کې د کار لنیني طریقې پر بنسټ په داسې حال کې چې سوسیالیستي سیالي کې ونډه اخلي، خپل نور ملګري د دوي د کار د وضعیت د ښه والي د پاره هڅوي او زیار باسي چې په ډله یېزه او لا پراخه کچه ټول پرمخ لاړشي. کارګران په سوسیالیزم کې باید د خپلو غښتلو ملګرو د تجربو نه ګټه واخلي او وروستۍ ډله دنده لري خپلې تجربې په پراخه توګه د ټولو کارګرو په واک کې ورکړي. په سوسیالیزم کې مسابقه یا سیالي، د همکاري او مرستې پرته بل شی نه دی. ځکه د ټولنې په کچه، د تولید د کچې د لوړتیا لامل ګرځي او پوهېږو چې په سوسیالیزم کې د تولید د کچې لوړېدل د ټولو خلکو په ګټه دي.

ستر لنین سوسیالیستي سیالي د کمونیستي ټولنې د رغاونې لار ګڼله. د سوسیالیستي ټولنې پرخلاف " د پانګوالی په سیستم کې، وګړي یو له بل سره له دښمنی ډکې سیالی سیالی کوی او زیار باسي د نورو په ټېر باندې په پښو اېښودلو سره د ټولنې د ګټو پرخلاف خپلې شخصی (ځانی) ګټې لاسته راوړي او

هغه څه چې دوي ته ارزښت نلری، د ټولنې پرمختګ دی."

د- په سوسیالیزم کې پلورتوکیز تولید:

په سوسیالیزم کې د ټولنیز ملکیت دوه ډوله شتون، لومړنی او تر ټولو مهم عامل دی چې د پلورتوکیز تولید اړتیا ایجابوي. سربېره پردې، نور عوامل هم شته چې د پلورتوکیز تولید د پاره لازم شرایط جوړوی. دا عوامل په دې ډول لنډولای شو: د کار ټولنیز وېش چې د دوه ډوله ټولنیز ملکیت پر بنسټ منځ ته راځي، د فکري او بدني کار منځ کې توپیر، د ساده او تخصصي کار منځ کې توپیر، د کارګر د کار او دهغه چا په منځ کې توپیر چې په مرستندویه (تعاونی) کې کار کوي. مونږ پوهېږو چې په پانګوالي پلورتوکیز تولید کې، د کار ځواک په پلورتوکي بدلېږي څو د پانګوالی د زېښناک لار اواره شی. حال دا چې په سوسیالیزم کې، پلورتوکیزه تولید (چې د کار ځواک هم رانغاړي) عام اړخ نلري، دلته د پلورتوکیزه تولید د عمل سیمه ټاکلې ده. د ساري په توګه د سوسیالیزم د ټینګښت په وخت کې د کار ځواک نورپلورتوکی نه دی او نه پلورل او پېرودل کیږی، ځمکه د پلورلو او پېرودلو له بهیره وځي او دغه حالت د نورو سوسیالیستي مؤسساتو په هکله هم صادق دی. په بله ژبه نور هغوي معامله کېدای نشي.

ذ- په سوسیالیزم کې پلورتوکیزه- نغدی اړیکې:

کله چې په یوه ټولنه کې پلورتوکیزه تولید ترسره کېږی، د اقتصادي قوانینو پر بنسټ پلورتوکیزه - نغدی اړیکې هم منځ ته راځي. له دې کبله سوسیالیزم هم دپلورتوکیز-پیسو اړیکو لرونکی دی خو محتوی یې په بشپړه توګه له هغه څه سره چې پخواموجودؤ، توپیر لري.

۳- د سوسیالیزم مخبنا:

الف- د سوسیالیستي ټولنې طبقاتي جوړښت:

په سوسیالیستي ټینګې شوې ټولنې کې زبېښاکګرې او دښمنې طبقې شتون نه لري او ځای یې داسې طبقو نیولی دی چې د دوستانه او نږدې اړیکو نه برخمنې دي. سوسیالیستي ټولنه د ټولنیزو دوو طبقو (کارګر او بزګر) او یو قشر نه جوړېږي. جوته ده چې د طبقې د کلمې پکار وړنه په خپل ذات کې د طبقاتي تضاد یا اختلاف پرشتون دلالت کوی. خوپه سوسیالیزم کې ددغو دواړو طبقو تضاد پخلا کېدونکی دی. په سوسیالیزم کې د کارګرو او بزګرو دوو طبقو د شتون لامل، په لومړی درجه، د ښار او کلیو منځ کې د تضاد شته والی دی چې په خپل وار سره د دوه ډوله ټولنیز مالکیت نښه پایله ده. له بل پلوه د فکري او بدني کار په منځ کې تضاد چې لا هم په سوسیالیزم کې ببخي له منځه نه دی تللی، روڼ اندئ قشر د نومړو دوو طبقو څخه بېلوي. په دې اساس د طبقاتو د نابودي او بې طبقې ټولنې دمنځ ته راتګ لپاره، نه ښایي یوازې د زبېښاکګرو طبقو په بشپړه توګه له منځه وړلو بسیاوشی، بلکه باید د ښار او کلیو، د فکري او بدني کار منځ کې تضادونه هم چې په سوسیالیزم کې د طبقاتو د شتون بنسټیز علتونه دي، له منځه یووړل شي. له دې کبله سوسیالیزم نه کمونیزم ته په لېرد کې لازمه ده د دغو تضادونو د لرې کولو د پاره ګامونه اوچت شي.

ب- د ښار او کلي منځ کې د تضاد له منځه وړلو لارې:

په پانګوالي سیستم کې، ښار په بېرحمی سره کلي زبیښي (استثماروی) او په همدې سبب د ښار او کلي منځ کې تضاد، نه پخلا کېدونکی اړخ لري. سوسیالیزم دنومړي تضاد،نه پخلاکېدونکی اړخ،له منځه وړي او د ښار او کلي منځ کې نږدې همکاري غواړی. په دې ډول، په سوسیالیزم کې د ښار او کلي ترمنځ تضاد، پخلاکېدونکی دی. په سوسیالیزم کې د دغه تضاد د

شتون بنسټیز لامل، د دوه ډوله ټولنیز ملکیت شتون دی چې د ټولنیز ملکیت ډول پر ښار او تعاوني ډول یې پر کلي واکمن دی. له دې کبله د ښار او کلي تضاد له منځه وړل په دې پورې تړلی دی چې د کلیو تعاوني ملکیت په دولتي ملکیت باندې واوړي. د کمونیزم د جوړښت په بهیر کې په کلیو کې د تخنیکي آسانتیاوو رامنځ ته کول ورو ورو کرنه د صنعت په یوه څانګه اړوي. د کرنې د ماهیت په بدلېدلو سره د بزګرو د ژوند لارې او د تحصیلاتو کچه او په ټولیزه توګه د دوی د فرهنګ کچه هم بدلون مومي او د ښاري ژوند بڼې ته نږدې کېږي. سترې ودانۍ د ټولو مدرنو وسایلو سره (مرکزګرمي، اوبه، بریښنا، تلیفون او داسې نور) په کلیو کې د بزګرو د سوکالي په موخه جوړېږي. فرهنګي مرکزونه، مختلف استوګن ځایونه، کتابتونونه، ښوونځي، لوبغالي او چمنونه کلیو اود باندېو د استوګنو په واک کې ورکول کېږي. معمولاً سوسیالیستي دولت، د لېږدرالېږد او تګ راتګ د آسانتیاوو په برابرولو سره څو لوی کلي د یو واړه ښار په چوکاټ کې راټولوي او د هوساینې هر راز وسایل د دوي په واک کې ورکوي. په دې ډول کله چې کمونیزم ټینګښت مومي، نور د کلي او بزګر نښه نه پاتې کېږي او په پایله کې د ښار او کلي تضاد هم له منځه ځي.

پ- د فکري او بدني کار منځ کې د تضاد له منځه وړلولارې:

په هغو ټولنو کې چې د دښمنو طبقاتو څخه جوړېږي، د فکري او بدني کار منځ کې تضاد، د بدني کار سپک ګڼلو او لږ اهمیت ورکولو په بڼه را څرګندېږي. له دې کبله نوموړی تضاد په دغشان ټولنو کې نه پخلا کېدونکی اړخ لري. په سوسیالیستي ټولنه کې د دغه تضاد له منځه وړلو تر ټولو لوی عامل، د تخنیک پرمختګ دی. ځکه له یوې خوا د کار د ساعتونو په کمولو او د وزګارتیا په منځ ته راتللو سره د کارګرو او بزګرو د پاره شونې کوي

چې خپل فرهنګي او تخنیکی وروسته والی وته (تلافی) کړي او لـه بلې خوا ټولنه ماهرو کارګرانو تـه د اړتیـا لـه کبلـه هرومروبایـد لازم مـاهرین وروزي. نـو پـه دې ډول لـه یـو پلـوه زوړ نسـل تـه روزنـه ورکوي او له بل پلوه د ځوانو او ماهرو کارګرو یو نوی نسل منځ ته راوړي. پورته یاد شوی عامل د نوموړي تضاد د حل تر ټولـو لـویې انګیزې په توګه دا مانا نه لري چې ایډیالوژیکي عامل د بدني کار په اړه د خلکو د اند (فکر) دځرنګوالی په بدلون کې رول نه لري، بلکه برعکس د ګوند او دولت توضیحي کار، په بـدني چـارو کـې د اداري او ګوندي کارونو فعاله ونډه اخیستنه او د ټولو پرګنو په تبـره بیـا د روڼ اندوهمیشنی ایدیالوژیکي روزنه، د هر سوسیالیسـتي دولـت د اړینو دندو له جملې څخه ده. په پایله کې سوسیالیزم نـه کمـونیزم ته پـه لېـږد سـره او د بـاخبره او روزل شـوو روڼ انـدو کچـې تـه (د علمي اطلاعاتو له پلوه) د ټولنې ډېرې لوړولو سـره، دغـه تضـاد لـه منځه ځي. د دغـه تضـاد لـه منځـه تلـل د بـدني یـافکري چـارو لـه منځه تللوپه مانانه دي، بلکې دکاردنوې بڼې پیدایښت دی چې پـه پخوانیو ټولنو کې یې ساری نه ؤ او تر ټولو لوړې، شونې بڼې سـره، فکري او بدني کار د ټولنې ټول غړی یو د بله سره نښلوی. پـه دې ډول نور په ټولنه کې، هېڅ طبقه پـه دې مانـا شـتون نـه لـري چـې یواځې فکري یا بدني کار سرته ورسوي. بلکه ټـول وګـړي پـه خپلـه تخصصي څانګه کې د معلوماتو تر ټولو لوړې کچې کې کار کوي.

ت- سوسیالیستي دولت:

د پانګوالی نه سوسیالیزم ته د لېږد په پړاو کې د پرولتاریـا د دیکتاتوري ماهیت او ونډې مـولېږې او ډېـرې ولوسـتلې. لـه بلـې خوا پوهېږو چې د مخبنا بدلونونه (د دولت په ګډون) په اقتصادي بدلونونو پورې بشپړ تـړاو لـري. لـه دې کبلـه د کاپیټالیسـتی اووړو کې پلورتوکیزه اقتصادي برخوله منځه تللو او سوسیالیسـتي اړیکـو

رسېدو ته په پام سره لازمه ده چې د ټولنې مخبنا او دولت هم بدلونونه ومومي. په سوسیالیستي ټولنه کې د زبېښاکګرو طبقو په له منځه تللو سره (د سوسیالیزم د بشپړ ټینګښت په وخت کې) په لومړۍ درجه کې د دغو طبقو د ځپلو دنده له منځه ځي، ځکه د دوي تر نابودي وروسته، د دوي ځپل مانا نلري. خو سوسیالیستي دولت لا اوس هم کولای شي او باید د دغې وسیلې نه د بهرنیو لاس وهونکو، قانون ماتوونکو او سوسیالیزم ته خیانت کوونکو پر ضد کاروا‌خلي. په دې هکله په تېره بیا د بورژوازي او رویزیونیستی ایډیالوژیو لرونکو او د هغوي پر ضد مبارزه چې د دولتي او ګوندي مقامونو نه په خپله ګټه اخلی، د سوسیالیستي دولت د لویو دندو څخه ده. سوسیالیستي دولت د کورني سیاست په هکله د پرولتاریا د دیکتاتوري ټول اړخونه خوندي کوي او وده ورکوی. د سوسیالیستي دولت د غټو دندو نه یوه، داقتصاد تنظیمول او پلان جوړونه ده. دغه دنده له پانګوالۍ څخه سوسیالیزم ته د لېږد د پړاو په موده کې په نورو برخو باندې د سوسیالیستي برخې دغوخ او بشپړ بري د تامین په بڼه وه. د سوسیالیزم تر بشپړ بری وروسته نوموړې دنده د کمونیزم د تخنیکی او مادي بنسټ د جوړښت او په کمونیستی اړیکو باندې د سوسیالیستي اړیکو د بدلون په بڼه اوړي. د سوسیالیستي دولت د لویو دندو څخه یوه بله د ټولو خلکو د فرهنګ د کچې لوړتیا او د نوی انسان (د کمونیستی ټولنې وړ انسان) جوړونه ده. د امپریالیزم شتون او د هغه د همیشنی ګواښ خطر، سوسیالیستي دولت د بلې دندې سرته رسولو ته اړباسي. دا دنده د سوسیالیستي ټاټوبي نه د ساتنې او د امپریالیستانو د پوځي دسیسو شنډولو د پاره د پیاوړو پوځي ځواکونو منځ ته راوړل دي. له دې کبله سوسیالیستي دولت اړین دی چې د هېواد د بودجې

یوه برخه د هېواد د دفاعي ځواکونو په پرله پسې لوړتیا او ساتنې باندې ولګوي.

په سوسیالیزم کې د کمونیست ګوند رول:

کمونیست ګوند د سوسیالیزم په ټولو پړاوونو کې د ټولو غیرګوندي او دولتي سازمانونو او په ټولیزه توګه د سوسیالیستي ټولنې په برخه کې لارښوونکی رول لري او هېڅکله واکمني د نورو ګوندونو سره نه ویشي. کمونیست ګوند له پانګوالي نه سوسیالیزم ته د لېږد په پړاو کې د پرولتاریا دیکتاتوری د عملي کولو رول لري او د سوسیالیزم د بشپړ ټینګښت په وخت کې د ټولو اقتصادي، فرهنګي او ټولنیزو پلانونو جوړوونکی دی. کمونیست ګوند په ځان پورې د ټړلو سازمانونو (کارګري اتحادیو، د ځوانانو سازمان، فرهنګي سازمانونو او داسې نورو) څخه په ګټې اخیستلو سره، تل خپلې اړیکې د خلکو پرګنو سره ساتي او هڅه کوي ولسونو څخه د پرله پسې زده کړو او یادولو له لارې د خپل سیاست او کړنلارو لوری سم کړي. مخکې ګوته ونیول شوه چې کمونیست ګوند د نورو ګوندونو سره خپله واکمني نه وېشي. "ځکه لومړی، ګوند د کارګرې طبقې تر ټولو مهمو عناصرو د راغونډېدو ځای دی چې دا عناصر هم غیرګوندي تشکیلاتو سره نېغ په نېغه اړیکې لري او ډېرځله د دوي لارښود دي. دوهم، څنګه چې ګوند د کارګرې طبقې تر ټولو مهمو کسانو د راغونډېدلو ځای دی، د کارګرې طبقې د لارښوونکو د تیاری ښوونځی هم دی چې د خپلې طبقې د تشکیلاتو د هر راز ډولونو د مشرتابه وړتیا لري. دریم، ګوند چې د کارګرې طبقې د لارښوونکو ډېر ښه ښوونځی دی د خپلې تجربې او پوهې له پلوه یوازنی تشکیلات دی چې د پرولتاریا د مبارزې د مشرتابه د تمرکز وس لري او له دې کبله ځواک لري چې د کارګرې طبقې هر راز غیرګوندي تشکیلات، په کومکي

ارګانونو او په طبقې پورې د ګوند د نښلولو په پټې باندی واړوي. "
(استالین، د لنینزم د اصولو په باره کې)
د سوسیالیستي ټولنې ایډیالوژي او فرهنګ:
۱- د سوسیالیستي ټولنې ایډیالوژي، مارکسیزم-لنینزم دی او فرهنګ یې د مارکسیزم-لنینزم او پرولتاریایی انترناسیونالیزم د اصولو سره برابر دی.
۲- علم په سوسیالیزم کې: علم، د طبیعت، ټولنې او انسان په اړه د بشر د پوهې سیستم دی. علم نړی د مفاهیمو او قوانینو په توګه تعریفوي چې د هغوي سموالی او واقعیت، د انسان عملي تجربې ثابت کړی دی. علم د مادي تولید او عملي تجربې پر بنسټ منځ ته راغلی او په خپل وار سره یې په تولید او نورو اړتیاوو کې انسان ته خدمت کړی او د ډېر اهمیت لرونکی دی. د سوسیالیزم نه پخوا ټولنو کې، معمولاً علم د زبېښاکګرو طبقو په چوپړ کې ؤ او د ټولنې په پرمختګ کې د اغیز ترخنګ یې د پراختیا ډګر تنګ ؤ. د ساري په توګه بورژوازي د علم څخه یواځې د لا زیاتې ګټې تر لاسه کولو او د خپل واک ټینګولو د پاره ګټه اخلي او په همدې چوکاټ کې وده ورکوي. خو په سوسیالیزم کې پوهان د تفکر او تحقیق دیالکتیکي طریقې باندې په لاس بري سره، علم ته په پراخه کچه بشپړتیا بخښي.
علم په سوسیالیزم کې د ځانګړې طبقې یا قشر استفادې ته ځانګړی نه دی، او په ټولو خلکو پورې اړه لري. په سوسیالیزم کې، علم یوازې د ټولنې پرمخ بیولو او د هغې د ستونزو د حلولو او ډېری لوړې انساني ټولنې یعنې کمونیزم ته د رسېدلو د پاره په کار وړل کیږی.
۳- سوسیالیستي هنر او ادبیات: هنر د انسان په ماغزو کې د هنري انځورنو په توګه د عیني واقعیتونو انعکاس دی. هنر د

بهرني چاپيريال دغبرګون له لارې، انسان سره د ده په پوهېدو کې مرسته کوي او د انسان په سياسي، اخلاقي او هنري زدکړه کې يوه پياوړې وسيله ګڼل کېږي. د ښکارندو (پديدو) او پېښوډولونه او هم له هغوي څخه د انګېرنې د راز راز طريقو ډولونه، د شعر، داستان، تياتر، سينما، موسيقی، معماری، انځورګری، مجسمې جوړونې او داسې نورو د پيدايښت لامل کېږي. د سوسياليزم نه په پخوا ټولنو کې هنر او ادبيات په ډاګه سره د زبېښاکګرو طبقو په خدمت کې ؤ او مخکې له دې چې د عيني واقعيتونو ښکارندوی وي، د زبېښاکګرو هيلې او موخې يې تعقيبولې. خو په سوسياليستي ټولنو کې هنر په بشپړه توګه يو نوی کيفيت ومی. هنر او ادبيات په سوسياليزم کې، د خلکو نه الهام اخلي او د دوی په چوپړ کې دی. سوسياليستي واقعيت ليد د دغه راز هنر او ادبياتو خلاقه طريقه ده.

د سوسياليستي واقعيت ليد د هنر بنسټيز اصول، د ربتينولي د واقعيت په غبرګون کې ژور ليد او خلکو او د خلکو ګوند ته د بشپړ نږدېوالي څخه عبارت دي. سوسياليستي هنر د علم وروستنيو پرمختګونو څخه ګټه اخلي او تل د مارکسيزم ـ لنينزم له ايډيالوژي څخه چې يوازنی سمه او د خلکو د ګټو سره برابره ايډيالوژي ده الهام اخلي.

د سوسياليزم نړيوال سيستم:

د سوسياليزم نړيوال سيستم، په خپل برخليک باندې د واکمنو او آزادو ملتونو يوه ټولنيزه، اقتصادي او سياسي ټولنه ده چې د سوسياليزم او کمونيزم په لار کې يې ګام پورته کړی او دګډو ګټو او موخو لرلو له کبله سره يو شوي دي. د سوسياليزم نړيوال سيستم څخه لاس ته راغلي تعريف ته په پام سره پايله

راوځي چې سوسیالیستي ملتونه په ټولنیزو، اقتصادي او سیاسي دریو برخو کې یو تر بله سره جوخت اړیکې لري او سره یو دي.

۱. اقتصادي اړیکې: د سوسیالیستي کمپ د هېوادو اقتصادي اړیکې د دوه اړخیزې مرستې او د کار نړیوال او سوسیالیستي وېش (په ځانګړي چار کې د هر هېواد تخصص) پر بنسټ ولاړې دي. سوسیالیست دولتونه دخپلو اقتصادي پروګرامونود طرحې په وخت کې سربېره پردې چې د "انډولونو" مسئله خپل هېواد کې په پام کې نیسي، د نورو سوسیالیستي دولتونو په مرستې هڅه کوي چې دغه مسئله د سوسیالیستي کمپ په کچه هم وساتی. په دې ډول چې هر سوسیالیستي دولت په عین اقتصادي خپلواکي کې د خپلو اقتصادي او تخنیکي ځانګړتیاوو پر بنسټ د یو ځانګړي محصول په تولید کې تخصص مومي. د دې چار پایله د سوسیالیستي دولتونو منځ کې د کار نړیوال وېش دی. سوسیالیستي دولت په داسې حال کې چې خپلو ټولو اقتصادي څانګو ته وده ورکوي څو اقتصادي خپلواکي یې له منځه لاړه نشي، د سوسیالیستي کمپ په کچه کې هم د "انډولونو" مسئله په پام کې نیسي. د ساری په توګه د درنو صنایعو ودې ته ډېره پاملرنه کوي څو د نورو اړتیاوې په نسبي توګه لرې کړي. د بهرنۍ سوداګري په برخه کې سوسیالیستي دولتونه د یو بل د ګټو خوندي کولو پر بنسټ، یو له بل سره جنس په جنس راکړه ورکړه کوي.

۲ـ سیاسي اړیکې: سوسیالیستي دولتونه په خپلو اړیکو کې د نړدې همکاري او ملګرتیا، یو د بل حقوقو ته دوه اړخیز درناوی او یو د بل په کورنیو چارو کې د نه لاسوهنې له سیاست څخه کار اخلي. سوسیالیستي دولتونه په هېڅ وجه یو د بل په کورنیو چارو کې د لاسوهنې اجازه نه لري او یواځې کولای شي یو

بـل تـه لاربښـوونه او يـا نيـوکې وکـړي. سوسياليسـتي دولتونـه د سوسياليستي کمپ د بشپړ يووالي په موخـه معمـولاً خپلـو بهرنيـو سياستونو په هکله سلا مشوره کوي او د نړيوالـو سياسـي بهيرونـو په وړاندې يوه کړنلاره نيسي.

۳ـ ټـولنيزې او فرهنګـي اړيکـې: د امپرياليسـتي هېـوادو پرخلاف، سوسياليستي دولتونه په پرله پسې توګـه خپلـې توليـدي، علمــي او تخنيکــي تجربــې ســره بــدلوی او د هــرې خــوا نــه د سوسياليستي ټولنې په جوړونـه کـې يـو د بـل سـره مرسـته کـوي. پوهان د علمي او تخنيکي مهمو مسئلو په هکله په پرله پسې توګـه سلامشـورې کـوی. ددې همکـاريو غتـې پـايلې لـه يـوې خـوا د سوسياليستي دولتونو د وخت، انرژي او مالي ځواک د ضايع کېـدو څخه مخنيوي او له بل لوري د سوسياليستي ټـولنې لا چټکـه وده او پرمختګ دی.

د سوسياليستي او امپرياليستي هېوادو منځ کې اړيکې:

سوله ايز ګډ ژوند: لنين د امپرياليزم په عصر کې د نړيوالو حالاتو او سوسياليستي سيستم پيدايښـت تـه پـه پـام سـره دا مهـم اصل رامنځ ته کړ:څنګه چې سوسياليزم يوځل په ټولو هېوادو کې بريـالی کېـدای نشي، هرومـرو يـو شـمير هېوادونـه (د اقتصـادي ـ ټولنيزو شرايطو او په هغوي کې د طبقاتي مبارزو د بنې پر بنسټ) د نورو نه وروسـته د سوسياليسـتي انقـلاب پـړاو تـه رسـېږي او پـه تېره بيـا د نـړۍ پـه يـو زيـات شـمېر هېـوادو بانـدې د امپريـاليزم د ځواکمني د دوام له امله به دتاريخ ديوې ټاکلې مودې په اوږدو کې پانګوال هېوادونه دسوسياليستي هېوادونو ترڅنګ خپل شتون تـه دوام ورکـړي. او پـه دې صـورت کـې لـه هغـوي سـره "سـوله ايـز ګډژوند" داسې خبره ده چې له پامه نشي غورځېدلی.

په تېره بیا چې سوسیالیستي هېوادونه جګړه نه غواړي او د نړۍ د ټولو سوله خوښوونکو ځواکونو په مرسته د نړیوالې سولې ملاتړ کوي. خو دا مسئله په دې مانا نه ده چې سوسیالیستي کمپ په خپل واک لاندې سیمې باندې د امپریالیزم د مستقیم تېري او یا په نورو هېوادو باندې د هغه د تېري نه سترګې پټې کړي او له جګړې څخه چې امپریالیزم یې پر دوي ورتپې وډار شي. د امپریالیزم په وړاندې هر راز تېربدنه چې د سوسیالیستي نړۍ د کمپ او ولسونود آزادي بخښونکو غورځنګونو د ګټو په زیان وي، په سوله کې د ګډ ژوندکولو له چوکاټ څخه وځي او د سازښت بڼه غوره کوي. د "سوله ایز ګډژوند" اصل چې لنین رامنځته کړی دی، د "سولې دروبزه" نه ده، بلکه د نړیوالې سولې خلاق، منطقي او اصولي ملاتړدی. له دې کبله سوسیالیستي هېوادونه دنده لري، د نړیوالې سولې نه د کلک ملاتړپه ترخ کې هرې امپریالیستي ډلې ته چې د سوسیالیستي کمپ د یوې برخې او یا د ولسونو آزادي بخښونکو غورځنګو پر ضد په تېري لاس پورې کړي، په بېرحمۍ سره غاښ ماتوونکی ځواب ورکړي او دړې وړې به یې کړی. سوله ایز ګډژوند، په حقیقت کې په اقتصادي او ایډیالوژي برخو کې د پانګوالۍ ضد مبارزې دوام دی. په داسې حال کې چې د نړیوال امپریالیزم ځواکمني پرضد د ولسونولپاره د جګړې شرایط لا چمتو کوي او په امپریالیستي هېوادو کې طبقاتي مبارزه هم لاوده کوي.

د سوسیالیزم او کاپیټالیزم ترمنځ اقتصادي سیالي:

د سوسیالیزم او امپریالیزم منځ کې اقتصادي سیالي، په صنعتي او کرنیزو برخوکې سړي سر تولید د کچې لوړولو مبارزه ده. یا په بله ژبه د خلکو د ژوند د کچې لازیات لوړول. په سوسیالیستي هېوادو کې د تولیداتو بې ساري زیاتوالی او د ولسې

د ژونـد د کچې پـه ودې سـره ورځ پـه ورځ امپریـالیزم پـه نړیـوالې سـیالي کـې نـور سـنګرونه لـه لاسـه ورکـوي. د دواړو نړیوالـو سیستمونو تـر مـنځ سـوله‌یـیزه سـیالي، پـه پـانګوالو هېـوادو کـې د زیارکښانو او کارګرې طبقې د مبارزو د نفې پـه مانـا نـه ده، بلکـې د دغه راز مبارزو د پـاره یـو هڅـوونکی دی. پـه پـانګوالو هېـوادو کـې کارګره طبقه په پانګوالي باندې د سوسیالیزم د اقتصادي بریاوو پـه کتلو سره، سوسیالیزم ته د رسېدلو په لار کې مبارزې د پاره پـه ډېر شـوق سـره ځـان تیـاروي. سوسیالیسـتي هېوادونـه، د اقتصـادي سـیالي پـه بهیـر کـې دسـوله ایـز ګډژونـد لـه اصـل څخـه پـه ګټـې اخیسـتلو سـره د پـانګوالي پـه سیسـتم بانـدې د سوسـیالیزم د اقتصادي او ایډیالوژیکي سیستم څرګنده لوړتیا عمـلاً د نـړی ټولـو خلکو ته ښیيي.

سوله ایز ګډ ژوند او د ولسونو آزادي بخښونکي غورځنګونه:

سـوله ایـز ګډژونـد پـه هـېڅ ډول د ښـکېلاک لانـدې (مستعمرو) او تړلو هېوادو د ولسونو آزادي بخښـونکې مبـارزې نـه نفـی کـوي، بلکـه بـرخلاف، د مترقـي غورځنګونـو پـه هکلـه د سوسیالیزم د کمپ سیاسـت د ټولـو آزادي بخښـونکو او د نړیـوال امپریالیزم ضد غورځنګونو سره پر تبلیغاتي، مالي او پـوځي مرسـتو ولاړ دي. هـر سوسیالیسـتي دولـت د مارکسـیزم ــ لنینیـزم او پرولتاریایي انترناسیونالیزم د اصولو پر اساس دنده لـري چې د آزادي بخښونکو غورځنګونـو نـه هـیڅ راز مرسـته ونه‌سـپموي او د ضـرورت پـه صـورت کـې د یـو هېـواد آزادي بخښـونکې جبهـې د غوښتنې پر بنا نېغ په نېغه پوځي مرسته هم وکړي. د امپریالیزم د خونړي نېغ تېري پـه وړانـدې نشـي کېـدای د "سـوله ایـز ګډژونـد" دسیاست په نوم لاس تړلي پاتې شو. خو باید پـام وشـي چې دا راز مرسـتې د "انقـلاب صـادرولو" د مسـئلې سـره سـتر تـوپیر لـري او

مارکسـیزم ـ لنینیـزم پـه غوڅـه توګـه د دې عمـل مخـالف دی. د "انقلاب صـادرول" پـه دې مانـا دی چې پـه يـو هېـواد کې کـورني مساعد انقلابي شـرايط او د ولسـونو انقلابـي عمـل لازم پړاوتـه نـه وي رســېدلي، سوسياليســتي دولتونــه د دې انقــلاب محــرک او پيل‌کوونکی شي. په دې صورت کې د ولسونو د پـوهې او غوښـتنې پرته او د دوي د پرېکنده تياري پرته، انقلاب پيـل شـي اوڅکـه يـې ځيلې کلکې نه وي چې ژر يا ځنډ د ماتې سره مخامخ کېـږي او يـا به د ټولنيز ـ اقتصادي بدلون په بهيرکې د ډېـرو کلکـو او خطرنـاکو ستونزو سره مخامخ شي.

لسم څپرکی

کمونیزم

د بشر د اقتصادي ـ ټولنیز جوړښت تر ټولو لوړ پړاو

سوسیالېزم څخه کمونېزم ته د لېږد بنسټيز قوانین په دې ډول دي: د کمونېزم مادي او تخنیکي بنسټ جوړونه؛ د سوسیالیستي دوه ډوله مالکیت بشپړتیا او په کمونیستي واحد مالکیت باندې د هغو بدلول؛ د کار وده او د انسان دژوند لومړنی اړتیا باندې د هغه اړول؛ د ښار او کلي منځ کې تضاد او د فکري او بدني کار منځ کې تضاد بشپړله منځه وړل؛ د سوسیالیستي ټولنې د طبقو منځ کې دشته تضادونو بشپړ له منځه وړل او بې‌طبقې ټولنې ته لېږد؛ د ټولنې د ټولو غړو فکري او بدني هر اړخېز ه وده او د خلکو ټولنېز مالکیت په اړوند کمونیستي اندلار (طرزفکر) موندل او داسې نور.

باید پام وشي چې پورته یادشوي ټول اساسي شرطونه کرار کرار جوړیږي او سوسیالېزم څخه کمونېزم ته د لېږد بهیر د سوسیالېزم د ودانۍ له تمامېدو وروسته، نه پیل کیږي. ځکه د کمونیستي ټولنې ودانۍ او سوسیالېزم نه کمونېزم ته د ټولنې د لېږد بهیر دواړه په یو وخت کې سرته رسیږي، او دا دواړه د واحد تکاملي بهیر نندارہ ده. د سوسیالیستي تولید د طریقې ګام په ګام بشپړتیا او ټینګښت، د سوسیالیستي ټولنې ګام په ګام بشپړتیا او ټینګښت سره یوځای کمونېزم ته د ټولنې د لېږد کرار کرار بهیر هم سرته رسیږي.

کمونېزم تـه د سوسـیالېزم د پرمختـګ ځرنګـوالی: کمونېزم ته دسوسیالېزم لېږد یـو تـاریخي بهیـر دی چې د انسـاني ټولنې د پراختیا او بشپړتیا د عیني قوانینو سره سم ترسره کیـږي. سوسیالېزم نه کمونېزم ته لېږد، یو پرله پسې او کرار کرار بهیر دی. کرار کرار لېږد په دې معنی نه دی چې تکامـل پـه کرارکـرار سـر تـه رسېږي، بلکې برعکس په داسې چټکي ترسره کیږي چې د بشر پـه تاریخ کې سارئ نلري. سوسیالېزم نه کمونېزم ته کـرار کـرار لېـږد، په دې مانا نه دی چې د سوسیالیستي ټولنې د بشپړتیا په بهیر کې هېڅ ټوپ نشته، بلکې برعکس سوسیالیستي ټولنه هم د بلې هرې ښکارندې (پدیدې) په څیر د کرار کـرار بشـپړتوب وروسـته خامخـا په ټوپ سره په نوې بڼه بـدلون مـومي. یعنې د کمونیسـتي ټـولنې پیدایښت به هم په انقلابي توګه مـنځ تـه راشـی. پـه همـدې دلیـل سوسیالېزم نه کمونېزم ته لېږد، په خپل سر یعنې پرته له دې چې دمبارزې په زور خنډونه مات کـړی سـرته نـه رسـېږی. اسـتالین د هغه رپوټ په ترځ کې چې د ګوند اوولسمې کنګرې کې یې وړاندې کړ، هغه کسان یې د نیوکو لاندې ونیول او دغه شان سوچ یې کم عقلتـوب وګڼـه چـې انګیـرل یـې، کیـدای شـي لـه مبـارزې پرتـه کمونېزم ته ورسېږو.

کمونېزم سره د سوسیالېزم د ورته والي اړخونه:

د سوسـیالېزم او کمـونېزم مـنځ کـې د ورتـه والـي مهـم اړخونه په لاندې ډول دی:

۱ـ د سوسیالېزم او کمونېزم اقتصادي بېخبنا ورتـه والـی، چې د تولید پر وسایلو باندې د ټولنیز مالکیت څخه عبارت دي.

۲ــ د کمونیسـتي جوړښـت پـه دواړو پړاونـو کـې تولیـدي اړیکې د مولده ځواکونو سره سمون لري. په دې مانا چې د تولیـد

پر وسایلو باندې ټولنیز مالکیت د تولید ټولنیز خصلت سره سمون خوري.

۳ـ هم په سوسیالیزم او هم په کمونیزم کې، زبېښاکګرې طبقې او د انسان لـه خـوا د انسـان زبېښـاک او نـژادي او ملـي زورزیـاتی نشـتوالی. پـه دواړو پړاوونـو کې زبېښـاک نـه د خلاصـو انسانانو منځ کې ملګرتیا، همکـاري او دوه اړخیـزه مرسـته، د دوی منځ کې د تولیدی اړیکو بنسټ جوړوي.

۴ـ هـم پـه سوسـیالیزم او هـم پـه کمـونیزم کـې د علـم او تخنیک د چټک پرمختګ پـر بنسـټ، د ټولـو انسـانانو د مـادي او فرهنګي اړتیاوو د لابشپړه پوره کولو په موخه، ټولنیز تولید په پرله پسې توګه وده مومي.

۵ـــ د ملـــي اقتصـــادي پـــلان ســـره ســـم پرمختـــګ، د سوسیالیزم او کمونیزم د دواړو پړاوونو له ځانګړتیاوو څخه دی. دا چار د ټولنې د ودې چټک یون تأمین او شونې کـوي چـې د ټـولنې د مـادي سـرچینو او انسـاني ځواکونـو څخـه پـه معقولـه اومنطقـي طریقه ګټه واخیستل شي او دکار حاصل ورکونه په پرله پسې توګـه زیاته شي.

۶ـ هم پـه سوسـیالیزم او هـم پـه کمـونیزم کـې نالوسـتی، نیستي، بیکاري په تولید کې ګډوډی او ویجاړي (بحران) نشته.

۷ـ د کمونیزم د جوړښت په دواړو پړاونو کې د انسـان کـار په خپلې خوښې او خـلاق دی. پـه دې مانـا چـې انسـانان د کـار پـه خپلې خوښـې ټـاکلو سـره امکـان مـومي خپـل ډیـر ښـه اسـتعداد د ټولنې چوپړ کې په کار واچوي.

۸ـ هم په سوسیالیزم او هم په کمونیزم کې مارکسیستي ـ لنینیستي ایډیالوژي واکمنه ده.

د کمونیزم او سوسیالیزم د توپیر اړخونه:

د کمونېزم او سوسیالېزم بنسټیز توپیرونه د هغو توپیرونو زېږنده ده چې د دغو دواړو پړاوونو د اقتصادي او فرهنګي بشپړتیا په کچه کې موجوددي.

د سوسیالېزم او کمونېزم ترمنځ د توپیر تر ټولو مهم اړخونه:

۱ـ په کمونېزم کې د مولده ځواکونو د پراختیا او بشپړتیا کچه د سوسیالېزم نه په کراتو لوړه ده.

۲ـ په سوسیالېزم کې د تولید پر وسایلو دوه ډوله ټولینز مالکیت ـ دولتي او مرستندویه ـ شتون لري په داسې حال کې چې په کمونېزم کې یواځې یوډول ټول وګړنیز مالکیت واکمن دی.

۳ـ په سوسیالېزم کې د ټولنیز مالکیت دوه ډوله شتون د کارګر او بزګر ټولنیزوطبقود شتون د پاره شرایط برابروي، په داسې حال کې چې په کمونېزم کې ټول وګړنیز مالکیت د ځانګړې بنې په ټینګښت سره، طبقې او طبقاتي مبارزه خامخا، په بشپړه توګه له منځه ځي.

۴ـ په کمونېزم کې د طبقاتو له منځه تګ سره، د ښار او کلي او د فکري او بدني کار منځ کې تضاد کرار کرار له منځه ځي او پوپنا کیږي.

۵ ــ په کمونیستي ټولنه کې د کار خصلت د انسان د لومړنۍ اړتیا په بڼه بدلون مومي.

۶- دکمونیستي ټولنې په ټینګښت سره به دسوسیالیستي اصل (هرچاته دده د استعداد پربنسټ او هرچاته دده دکار پر بنسټ) ځای، کمونیستي اصل (هرچاته دده داستعداد پر بنسټ او هرچاته دده داړتیا پربنسټ) ونیسي.

کمونیېزم ته دسوسیالیستي هېوادو لېر او ډېر په یوه وخت کې اوښتل ـ دسوسیالېزم نه کمونېزم ته لېږد ـ دهغو ټولو هېوادودپاره چې دسوسیالېزم د رغاونې په حال کې دی، یو نه

ژغورېدونکی چاردئ. په اوس وخت کې سوسیالیستي هېوادونه د اقتصادي او فرهنګي بشپړتیا او پراختیا له پلوه په مختلفو پړاوونو کې دي، د هغویو شمیر د سوسیالېزم د جوړېدو په وروستني پړاو کې دي او ځینې نور یې لومړني پراونه وهي. د دې سره سره ټول سوسیالیستي هېوادونه به د سوسیالېزم نه کمونېزم ته د لېږد په وخت کې یو له بله دومره واټن ونه لري. ځکه د دې هېوادونو نه هر یو، د خپل پرمختګ د کچې پر بنسټ، بایده دي چې د اقتصادي او فرهنګي بیلابیلو اړخونو نه، نورو سره، کمونېزم ته د رسېدو د پاره مرسته وکړي او خپلې تجربې د هغوی په واک کې ورکړي. هغه هېوادونه چې پخوا د اقتصادي او سیاسي پلوه وروسته پاتې ګڼل کېدل د سوسیالیستي هېوادو دوه اړخیزه مرستې او دملګرتیا په همکاري باندې په ډېرې لګولو سره کولای شي په ډېره لږه موده کې ځان د سوسیالیستي ډېرو پرمختللو هېوادو کچې ته ورسوي. له بل پلوه هغه وخت سوسیالېزم نه کمونېزم ته بشپړ لېږد شونی دی چې د پانګوالی د کمپ اغېزه پرې نه وي پاتې شوې. ځکه د امپریالیستي کمپ تل پاتې ګواښ، سوسیالیستي هېوادو ته دا امکان نه ورکوي چې کمونېزم ته ورسیږي.

د کمونېزم ټینګښت:

د کمونیستي ټولنې مولده ځواکونه: د مولده ځواکونو پراختیا او بشپړتیا سوسیالېزم څخه کمونېزم ته د لېږد تر ټولو لومړنی او اساسی شرط دی. د کمونیستي ټولنې مولد ځواکونه د تکامل تر ټولو لوړ پړاو کې ځای لري او د هغو د ودې چټکتیا د بشر په تاریخ کې ساری نه لري. د مولد ځواکونو د بشپړتیا اساس

د کمونیستي ټولنې مادی او تخنیکي پرمختیا جوړوي. له دې کبله د کمونېزم مادي او تخنیکي بنسټ څېړو.

الف- د کمونېزم مادي او تخنیکي بنسټ:

دې ته په پاملرنې سره چې کمونېزم په ټولو اړخونو کې د سوسیالېزم د بشپړتیا نه منځ ته راځي، د هغه مادي او تخنیکي بنسټ هرومرو باید سوسیالېزم سره د ګډ اړخ لرلو په ترڅ کې د بشپړتیا ترټولولوړ پړاو ته ورسېږي. د کمونېزم د مادي او تخنیکي بنسټ رغاونه د درنو صنایعو د پخوا نه لا ډېرې ودې ته اړین دی. د درنو صنایعو د ودې سره د ملي اقتصاد ټولې څانګې لکه کرهڼه، سپک صنعتونه، د ودانیو چارې، وړلو راوړلو، ارتباطي وسایل او همدا شان هغه څانګې چې نېغ په نېغه د خلکو په چوپړ کې دي لکه روغتیایي خدمتونه، د خوراکي موادو برابرول، د عامې سوکالۍ منځ ته راتګ او داسې نور، د تخنیکي پلوه بشپړتیا موندونکي نوي وسایل ترلاسه کوي. له بل پلوه پوهېږو چې د درنو صنایعو او نورو اقتصادي څانګو وده یوازې د پنځوعواملو دپرله پسې پراختیا او ودې له کبله شونې ده. دغه پنځه عوامل چې په سوسیالېزم کې یې بنسټ اېښودل شوی دی اوپه کمونېزم کې د بشپړتیا تر ټولو لوړې کچې ته رسېږي په دې ډول دي: د ماشینونو مکانیزه او اتوماتیک کول، په صنعت او کرنه کې د بریښنا له انرژي او کیمیا څخه ګټه اخیستل او د اتومي انرژي نه ګټه اخیستل. د پورتینو پنځو عواملو ورځ په ورځ زیاتېدونکې بشپړتیا او پرمختګ یوازې هغه وخت شونی دی چې علم په نېغه د دوی په ودې کې اغیزمن شي.

ب- علم د مولد ځواکونو دنېغ (مستقیم) عنصر په توګه:

د کمونېزم د مادي او تخنیکي بنسټ جوړونې اړتیا، دپنځو اقتصادي عواملود پرله پسې پرمختګ له لارې، علم د

مولده ځواکونو د مستقیم عنصر په توګه رامنځ ته کوي. د مولد ځواکونو د عنصر په توګه،دعلم تحول په دې مانا نه دی چې علم دمولدځواکونو نسبتا خپلواک دریم عنصر په توګه اوړي (لکه انسان او د تولید وسایل). علم د مولد ځواکونو د مستقیم عنصر رول، د تولید د وسایلو او د انسانانو د مهارت له لارې د دغو وسایلو په کار اچونه کې لوبوي. په پانګواله ټولنه کې علم تر هغې کچې بشپړتیاموندله چې د پانګوالو ګټو اجازه ورکوله او له دې کبله د دوی د ګټو په قید او د دوی په چوپړ کې وو. په داسې حال کې چې سوسالېزم او په بشپړه توګه په کمونېزم کې یوه وسیله ده چې ټولنه پرمخ بیایي. علم په کمونېزم کې د ټولنې اړتیاوو ته په پام سره (نه د یوې ځانګړې طبقې اړتیاوو او ګټو) په ګڼو پلټنو او اختراعاتو لاس پورې کوي. علم په کمونېزم کې، د تکنالوژیکي تجسم په بڼه، د مولده ځواکونو او تولید مستقیم عنصر دی. په بله ژبه د ټولنې د اړتیاوو په په پایله کې دعلم هرراز پر مختګ سملاسی د تولید چوپړ کې په کار اچول کیږي. په کمونېزم کې به د کشفیاتو او اختراعاتو کچه تر هغې اندازې پورې ورسیږي چې یواځې راټولول او دتولید کوونکو په واک کې ورکول یې دزرګونو کسانو کاردی. علم به یوازې د کمونېزم په څو لومړیو لسیزو کې د خپلو تیرو پیړیو پرمختګونو نه لا زیات پرمختګ وکړي.

انسان د مولد ځواکونو د اصلي عنصر په توګه:

کمونېزم یوه بې طبقې ټولنه ده. د اسې ټولنه چې په ټولو برخو کې د برابرو انسانانو څخه جوړه ده. له دې کبله که په سوسیالېزم کې کارګره طبقه د مولد ځواکونو اصلي عنصر دی. په کمونیستي ټولنه کې، انسان دی چې دغه مقام ته رسي. د کمونیستي ټولنې د لویو موخو څخه یوه هم د نوي انسان قالب

جوړونه ده، داسې انسان چې په تولیدي چارو کې په پراخه مهارت سره کولای شي کمونیستي خلاق کار وکړي.

د کمونیستي ټولنې تولیدي اړیکې:

د کمونېزم مادي او تخنیکي بنسټ جوړونه د سوسیالیستي تولیدي اړیکو کرار کرار بدلون او په کمونیستي تولیدي اړیکو باندې د هغې د اوښتلو سره مل ده. په لومړي سر کې د تولید پر وسایلو باندې د ټولنیز مالکیت دوه ډولونه، د عامو پرګنو پر واحد ملکیت باندې بدلون مومي. په بله ژبه، په کمونیستي ټولنه کې نور د تعاوني کومه نښه نه پاتې کېږي او د تولید ټول وسایل د ټولو خلکو په واک کې وي. کمونیستي تولیدي اړیکې د څو اړخونو نه جوړ، یو بهیر دی، چې تر ټولو بنسټیزه یې د محصولاتو کمونیستي وېش او د بشپړ اقتصادي یوشانته والي مساله ده.

د پیداوارو کمونیستي وېش: په کمونیستي ټولنه کې پیداوار "هرچاته د ده د استعداد او هرچاته د ده د اړتیا" د اصل پر بنسټ وېشل کېږي. د دې مسالې د پوهونې په موخه د دې اصل اجزأ په لاندې ډول څېړو:

۱- استعداد: استعداد د هر کار بریالي سرته رسولو د پاره یوضروري عامل دی. د ساري په توګه هغه څوک کولای شي طراح شي چې د ښې فني پوهې څخه برخمن وي. علمي څېړنې او تجربې ښیي چې په ټولیزه توګه د سالمو انسانانو استعدادونه یوتر بله ډېر توپیر نه لري. انسان د پیدایښت په وخت کې یو عصبي سیستم او بالقوه بېلابېل استعدادونه لري چې په مختلفو لورو کې وده او بشپړتیا ورکول کېدلای شي خو هېڅکله به دغه استعداد د قوې نه عمل ته را نشي مګر دا چې مساعد شرایط ورته برابر شي او د نظر وړکس ډېره موده د خپلې علاقې وړ کسب په

برخه کې کار او زده کړه کړې وي. په دې ترخ کې علم ثابته کړې ده چې د عقلي سلامتیا څخه برخمن هېڅ یو انسان، بې استعداده نه دی او خامخا په یوې ځانګړې برخه کې د استعداد لرونکی دی. د دې مسالې په منلو سره پایله لاس ته راځي چې هرڅومره د ټولنــو پرمختــګ زیــات وي پــه هماغــه کچــه د اســتعدادونو د څرګندېـدو اوودې د پـاره لازمـې زمینـې برابـرې دي. مارکسـېزم- لنینېزم باور لري چې هرڅوک ذاتاً د یو خـلاق ځـواک لرونکـی دی او هغه څه چې دغـه ځـواک پـه خوځښـت راولـي او تکامـل وربښـي "کار" دی. ځکه د ساري په توګه یو کس چې د موسـیقي اسـتعداد لـري هغـه وخـت کـولای شي پـه وتلـې موسـیقي پـوه شـي چـې د موسیقي په برخه کې کـار وکـړي او تعلـیم ورکـړای شي. پـه لاښـه ژبه، استعداد په هرچا کې، د زده کړې د منلو او د خپلې علاقې وړ کسب د تعقیبولو د پاره تیاره زمینه ده.

۲- هرچانــه د ده د اســتعداد پــر بنــا: "هرچانــه د ده د استعداد پر بنا" کمونیستي اصل، په دې مانا ده چې تر ټولـو لـوړې بنې سره د کار لاسته راوړنې وشي، د اسـتعدادونو او د تخصصـي او عـامې ښـوونې او روزنـې د کچـې د پرلـه پسـې ودې لپـاره اجبـاري ښوونې ترسره شي، په ټولنیزو چارو کې د ټـولنې ټـول غـړي فعالـه ونډه واخیستلی شي اوپه خپله خوښه د ټـولنې د اخلاقـي معیـارونو رعایــت وکــړي. ټــولنیز سیســتم، د اســتعدادونو د څرګندېــدو او پرمختګ د څرګندوالي ضمانت کوي. د صـنعت، علـم، تکنـالوژي او فرهنـګ د کچـې پراختیـا او بشـپړتیا، د اسـتعدادونو د څرګندېـدلو دډېرو لویو شرایطو د جملې څخـه دي. پـه کمـونېزم کـې د مولـده ځواکونو د ستر پرمختګ له کبله د علم او فرهنګ د کچې لوړتیـا، د کمونیســتی اصــل لــه مخــې دپیــداوارو ویشــل، د اســتعدادونو د څرګندېـدو امکـان پـه زیاتـه کچـه لـوړوي. ټولنـه هـم د دغـو

استعدادونو څخه د ټولنې او فرد د تکامل په برخه کې په بنه توګه ګټه اخلي.

۳- اړتیا: هر یو تن دوه ډوله اړتیاوې لري: لومړی مادي اړتیاوې (لکه خوراک، پوښاک او داسې نور) دوهم معنوي اړتیاوې (لکه ښوونه او روزنه، هنر او داسې نور). په دې ترخ کې باید پاملرنه وشي چې د مادي اړتیاوو پوره کوونه د معنوي اړتیاوو د پوره کولو د پاره لومړني شرایط برابروي. اړتیاوې د ټولنې د ټولنیزو شرایطو زیږنده دي، لکه د مولده ځواکونو، علم، تکنالوژي، فرهنګ، کورنیو اړیکو او کار ځای د کچې پراختیا او بشپړتیا او داسې نور. پرته د عیني شرایطو څخه، د هریو تن اړتیاوې تر یوې کچې پورې هم د ده په ذهني کیفیاتو لکه د فزیکي او فکري ودې د کچې، میراثي صفاتو او داسې نورو پورې تړلي دي. سربیره پر دې مادي تولید، د اړتیاوو یو پریکنده عامل ګڼل کیږي. اړتیا په داسې حال کې چې د تولید زیږنده ده، د تولید، تولیدي اړیکو او د نورو ټولو ټولنیزو پدیدو د پرمختګ دوه اړخیزه هڅوونکې هم ده. د خلکو اړتیاوې د دوی د استعدادونو سره جوختې اړیکې لري. ځکه د اړتیاوو پوره کولو لپاره د مادي او معنوي ارزښتونو تولید ته اړتیاده او په همدې دلیل انسان د استعداد څرګندولو او له هغه څخه ګټې اخیستلو ته اړتیالری. انساني اړتیاوې ثابتې نه دي بلکه د انسان د پرمختګ او د تولید د ودې او د ټولنیزو اړیکو بدلون (په تیره بیا تولیدي اړیکو) سره سم بدلون مومي.

۴- هرچاته د ده د اړتیا پر بنا: د کمونیستي ټولنې غړي د خپلو استعدادونو په کارولو او د ټولنې د لا زیاتې سوکالۍ په لار کې د هغوي څخه په ګټې اخیستلو، خپلې اړتیاوې د خپلو استعدادونو د لاسته راوړنو په واسطه پوره کوي. د استعداد پکار

وړلو په عبارت باندې ټینګار کول په دې دلیل چې موخه یې د وګړو کارکول دي. داسې و نه انګارل شي چې په کمونیستي ټولنه کې کېدای شي وزګار وګرځي او یا احیاناً هرڅوک چې هره هیله لري، سمدلاسه پوره کیږي. کمونیستي ټولنه یوازې منطقي اړتیاوې او شونې اړتیاوې پوره کوي. په کمونیستي ټولنه کې داسې حالت نشته، چې څوک، هره ګړۍ، هر څه وغواړي، سملاسي چمتو وي. په دې ترڅ کې د کمونیستي ټولنې غړي د لوړې زده کړې او روزنې پر بنسټ د اوسنیو انسانانو سره بېخي توپیر لري او دې مسالې ته په پاملرنې سره ده چې"هرچاته د استعداد، هرچاته د اړتیا پر بنا" اصل مانا مومي.

په کمونیستي ټولنه کې د کار وېش:

په سوسیالبزم کې د خصوصي مالکیت له منځه تللو سره چې د پانګوالي ستن او بنسټ دی، د کار وېش هم بڼه بدلوي. خو پوهیږو چې د کار وېش په سوسیالبزم کې هم د ټولنې په حال ګټوره او بشپړه بڼه نده نیولې. بېلګه یې د روڼ اندو، کارګرو، بزګرو او نورو منځ کې د کار وېش دی چې د پورتنۍ وینا څرګندونه کوي. کمونیستي ټولنې ته په رسیدو او د فکري او فزیکي کار د تضادونو او د ښار او کلي منځ کې د تضادونو په له منځه تللو سره، د پانګوالي پاتې شوني په بشپړه توګه له منځه ځي او د کار کمونیستي وېش د کار سوسیالیستي وېش ځای نیسي. په پخوانیو ټولنو کې د کار پر وېش سربېره چې په بنسټیزه توګه یې طبقاتي جرړې درلودې، د کار یو راز حرفوي وېش موجود وو خو د کار دغه راز وېش هم د ټولنې د طبقاتي ماهیت له کبله ځانته طبقاتي بوی او بڼه درلوده او د کار د خالص کاري وېش له حالت نه وتلی وو. په کمونبزم کې د کار پخواني وېش له منځه تللو او د هغه د کاري حالت په ساتلو سره د ټولنې د غړو منځ کې یو راز د کار

حرفوي وېش منځ ته راځي چې طبقاتي ماهيت نه لري او په ځانګړې توګه یوازې د حرفې له مخې مختلف کارونه سره بېلېږي. له بل پلوه د صنعتي بېلابېلو څانګو او اقتصادي بېلابېلو سيمو منځ کې هم د کار وېش واکمن دی چې پلان يې د کره پروګرام پر بنسټ جوړېږي.

کار په کمونېزم کې: انسان تل په دې هيله دی چې کار يې د خوند او مينې سره مل وي خو د مريانو او سرفانو د پاره دغې هيلې هېڅکله هم د عمل جامه وانه اغوستله. په پانګوالي سيستم کې هم پرولتاريا د تورتم راتلونکې له ډاره تل د لوږې او وزګارتيا سره لاس او ګريوان وي. او هېڅکله د خپل کار څخه خوند نه اخلي. خو کار په سوسيالېزم او په تيره بيا کمونېزم کې لا په بشپړه توګه د زيارکښانو د دغې پخوانۍ هيلې سره سم خپل ماهيت ته بدلون ورکوي. کار په کمونېزم کې عام، پخپله خوښه، زبېښاک نه خلاص او د ټولنيز مالکيت او تخنيک تر ټولو لوړې کچې پر اساس دی. کار په کمونېزم کې زښته ډېره لاسته راوړ نه لري او د علمي پلوه نظم مومي. کار په کمونېزم کې خلاق ماهيت لري او فکري او فزيکي هڅې په ډېرې لوړې ممکنې بڼې سره يو تربله نښلوي. کار په کمونېزم کې مزدوري نه لري او ټول خلک خپل استعدادو نه د ټولنې په واک کې ورکوي. او په پای کې کار په کمونېزم کې د انسان د ژوند د لومړنۍ اړتيا بڼه غوره کوي.

د انسان د ژوندانه په لومړنۍ اړتيا باندې د کار د بدليدلو شرايط: کار ته اړتيا، ځانته د يو راز انساني کړنو نوم غوره کوي، چې د يو "عادت" بڼه يې نيولې ده. دغې موخې ته د رسېدو د پاره بايد له کړاوه ډک بدنی کار له منځه لاړ شي او د علم او فرهنګ کچه لوړه شي. مخکې مو وليدل چې د سوسيالېزم په تخنيکي پرمختګ او کمونيستي ټولنې ته په رسېدو سره، په کمونيستي

ټولنه کې د کار بڼه په څه ډول ده. بدني کار په هغې مانا چې نن ورسره مخامخ یو، شتون نلري. بلکه ټول وګړي د تخصص لرلو له کبله د تولیدي چارو د اداره کوونکو په توګه رامنځ ته کېږي. د انسان د ژوندانه په لومړنۍ اړتیا باندې د کار دبدلون د پاره په تخنیکي پرمختګ سربېره باید د پخواني کار وېش پاتې شوني، په هماغه ډول چې مخکې وویل شول، له منځه ولاړ شي او کار د خوښي او ښادي په سرچینې بدل شي. د کار ټول تیاره اړخونه، هغه اړخونه چې د انساني خصلت سره سازښت نه لري، باید له منځه لاړ شي او د کار روښانه او خوشالي بخښونکي اړخونه تر وروستنۍ کچې پورې بشپړتیا ومومي.

دکمونیستي ټولنې مخبنا:

کمونېزم یا بې طبقې ټولنه: کمونېزم یا بې طبقې ټولنه د دوو بنسټیزو اړخونو یو جوړښت دی: اقتصادي مساوات او ټولنیزه برابري. په کمونیستي ټولنه کې، د تولید پر وسایلو څښتنولي (مالکیت) په بشپړه توګه ټولنیز دی او په همدې اساس، د محصولاتو وېش د کمونیستي اصل سره سم ترسره کېږي. له دې کبله وګړي د اقتصادي پلوه بشپړیوشانته والی مومي او شتمني په واک کې نه لري. په کمونیستي ټولنه کې هېڅوک خپلې یا د اولاد راتلونکې ته اندېښنه نه لري. ټول یې په شور او شوق سره کارکوي او په ډاډه زړه یو د بل په څنګ کې نیکمرغه ژوند تېروي. شتمني په ټولې ټولنې پورې اړه لري او هېڅوک ځان ته د هغې دلاسته راوړلو او ځانګړي کولو په لټه کې نه وي. هرڅه پریمانه او ډېر وي او د اندیښنې د پاره ځای نشته. ټولنه د اقتصادي مساواتو پر بنسټ، د ټولنېزو او حقوقي مساواتو څخه هم برخمنه وي. په دې ټولنه کې هېڅ راز طبقه شتون نه

لري. ټول خلک یو شان وي او یو د بل د حقوقو درناوی کوي. د ښار او کلي او د فکري او فزیکي کار منځ کې تضادونه له منځه ځي او نښه یې نه پاتې کیږي.

د دولت له منځه تلل: دولت د طبقو د څرګندېدلو سره جوخت منځ ته راغلی او هرومرو د هغو په له منځه تللو سره بېرته له منځه ځي. د پرولتاریا ستر مشر، انګلز لیکي چې ټولنه به، دولت هغه ځای ته واستوی چې ورسره ښایي، د لرغونو آثارو موزیم ته، تیک د لرغونې زمانې د اوبدلو د څرخونو او برونزو مجسمې څنګ ته. دولت چې کمونیستي ټولنې ته تر رسیدو پورې طبقاتي ماهیت لري، دغې ټولنې ته د لیږد په پړاو کې ورو ورو خپل دغه خصلت له لاسه ورکوي او وروسته کرار کرار تباه اوله منځه ځي. ټولنه د اقتصادي او ټولنېزو چارو د ادارې په موخه، داسې موسسات جوړوي چې یواځې د پخواني دولتي مدیریت له رول څخه ګټه اخلي او غړي یې تل د خلکو دغوښتنې سره سم بدلیږي. په کمونیستي ټولنه کې پوځ ښځي له منځه ځي او دغه ستر انساني ځواک د وژونکو وسلو سره د ګوښه کېدو پر ځای، تولید او کار ته، یانې د بشري ژوند د دوام تر ټولو لویې سرچینې ته، مخه کوي. د کلمې په رښتیانۍ مانا سره په تاریخ کې د لومړی ځل د پاره به دیموکراسي ټینګه او ټوله ټولنه به په غېږ کې ونیسي. ټول خلک به یو د بل لپاره او د ټولنې د پرمختګ په موخه هڅه وکړي.

د نوي انسان قالب جوړونه:

د کمونسیتي ټولنې موخه، د داسې انسان قالب جوړونه (خښته ایښودنه) ده چې هر اړخیزه او هم غږه بشپړتیا یې موندلې وي. د کمونېزم انسان، د بې ساري پوهې لرونکی کارګر دی، داسې کس چې د علم له اصولو څخه خبر او د مادي او معنوي ارزښتونو جوړوونکی دی. هغه یو فعال انسان، دتجربې خاوند

مـدیر او د علمـي فلسـفې سـره آشـنا یـو کـس دی. یـو داسـې انترناسیونالیست دی چې د نړیوال هنر له اصولونه باخبر او په تـر ټولو لوړو اخلاقي اصولو اود بدني پلوه په هر اړخیز تکامـل سـمبال وي. یو داسې انسـان، "شـتمني" ده، داسـې شـتمني چې د مـادي شتمنیو څخه تېرېږي او لالـوړ مقام مـومي. کمونیسـتي ټولنـه د انسان د قالب جوړونې د پاره دوو اړخونـو تـه پاملرنـه کـوي: بـدني اوفکری روزنې ته.

۱- د بـدن روزنـه: د بـدن روزنـه، د نـوي انسـان د قالـب جوړونې یو له اړینو اصولو څخـه ده. د بـدن د روزنـې تـر ټولـو لویـه موخـه، د انسـان روغتیـا ده. څرنګـه چې پـوهېږو، بـدني او فکـري روغتیـا د تولیـد او ټـولنیز فعالیـت لـومړنی شـرط دی. هغـه څـوک کولای شي د خلاقـه کـار کولـو، د طبیعـت لـه ښـکلا نـه پـه خونـد اخیستلو او په ټولنیز ژوند کې فعاله ګډون کولو توان ولري چې لـه بدني او فکري دوه اړخیزې روغتیا څخه بـرخمن وي. پـه دې تـرڅ کې د کمونېزم موخه یوازې دانسان روغتیا نه ده، بلکه د یـو داسـې انسان قالب جوړونه ده چې له بدني پلوه بشپړ وي. لـه دې کبلـه د روغ رمټ کېدو او بشپړتیا په منځ کې د بدني پلوه توپیر شته. هغه څوک چې د بدني پلوه بشـپړ دی داسې یـو کـس دی چې پـر بـدن باندې پوره کنترول لري، له ډېر ځواک او انرژي څخه بـرخمن وي او کولای شي د زیات فشار په وړاندې زیات زغم وښیيي. پوهـان د علمي پلټنو له کبله پوه شـوي دي چې د انسـان د غړو ځـواک پـه سلو کې له پنځلسـو څخـه درې سـلنې تـه راټیـټ شـوی دی، ځکـه پخوا بدني کار کړاوجن ؤ او نن ډېر آسانه دی. دغه مسأله د انسـان د بدن د پاره چې باید د ناروغیو پـه وړانـدې مقاومـت وکـړي، ډېـره خطرناکه ده. له دې کبله نن په سوسیالېزم او بیا په کمـونېزم کـې لا کلکې بدني روزنې ته پاملرنـه کیـږي. کمونیسـتي ټولنـه بـه د راز

راز ورزشونو او د بدن په روغتیا پورې اړوندو مسألو ته د خلکو د پام را ګرزولو له لارې دغه دنده سرته ورسوي.

۲- د فکر روزنه: په کمونیستي ټولنه کې د فکر روزنه یا ښوونه او روزنه پر عیني واقعیاتو، علمي ژورې کتنې، علمي نړۍ لید منلواودکمونیستي یووالي او اخلاقوپر زده کړې ولاړه ده. د سوسیالیستي ټولنې په ټینګېدلو سره، علمي نړۍ لید (دیالکتیکي ماتریالېزم) د واکمنې او پراختیا موندونکې فلسفې په توګه منځ ته راځي، ځکه د ټولنې تر ټولو مترقي اقشارو دغه فلسفه منلې ده. خو په کمونیستي ټولنه کې عیني اړتیا حکم کوي چې د استثنا پرته د ټولنې ټول غړي د علمي فلسفې پر اصولو برلاسي وموي. ځکه د کمونیستي ټولنې جوړونه او د پېچلو مسالو حل کول هغه خلک ترسره کولای شي چې د طبیعت، د ټولنې او تفکر د تکامل ټولیزو قوانینو سره بشپړه آشنایي ولري. له بل پلوه د ایډیالیستي عقایدو ضد مبارزې د پاره لازمه ده د علمي نړۍ لید زده کړه لا پراختیا وموي. که څه هم خلکو د علمي فلسفې د قوانینو سره په آشنایي سره په حقیقت کې دغه علم منلی دی، لیکن د ایډیالېزم او مذهب د غلطو او طبقاتي ستنو د ښودنو په اړه ژوره پاملرنه په کمونیستي ټولنه کې د ښوونې او روزنې د لویو دندو له جملې څخه ده. د انسان د فکر روزنه د ده عواطفو او احساساتو ته د پاملرنې پرته، یو خوشې او بې فایدې کار دی. لکه څنګه چې لنین ورته ګوته نیسي: "د حقیقت د موندلو په موخه هېڅ یوه پلټنه د انساني عواطفو پرته نه وه او نه به وي" له دې کبله ښوونه او روزنه د دې موخې د پاره چې څرنګه خپل احساسات کنترول کړي او په څه ډول غوره عواطف و روزي او د ځان او ټولنې په ګټه یې په کار واچوي، په کمونیستي ټولنه کې د ښوونې او روزنې له دندو څخه ده. په دې ډول کمونېزم، انسان له دوو اړخونو نه تر پاملرنې

لاندې نیسي: له یوه پلوه هڅه کوي چې انسان تر هاغه ځایه پورې چې شونې ده عیني واقعیتونو ته نږدې کړي او د علمي نړۍ لید څخه یې برخمن کړي. او له بل پلوه د نننۍ نړۍ، پیژندنې او روزنې ته هم پاملرنه کوي.

۳- د کار له لارې ښوونه او روزنه: علمي او کمونیستي نړۍ لید، یواځې دټولنو دپراختیا او بشپړتیا د قوانینو پیژندنه نده بلکه په کار کې د دغو قوانینو د عملی کولو وړتیا هم پکښې شامل دی. یوازې د کار له لارې انسان کولای شي د کمونیستي ټولنې بنسټ کیږدي. د طبیعت، ټولنې او د انساني اند پیژندنه یواځې د پرله پسې او نه ستړیدونکي کار له لارې شونې ده. له دې کبله د کار له لارې ښوونه او روزنه یانې په تر ټولو لوړې ممکنې بڼې عمل کې دفکر پلی کول، د کمونیستي ښوونې او روزنې جوهر دی.

کمونیستي اخلاق چې په اوږدو پېړیو کې د بشري ټولنې د پرمختګ په دوران کې د انساني اخلاقو تر ټولو لوړو اړخونو زیږنده ده، د ستر بشریت د ډېرې د ګټو او عقایدو څرګندونکی دي. کمونیستي اخلاق په کمونیستي ټولنې پورې ځانګړي ندي، سوسیالېزم هم له هغو نه پریمانه ګټه اخلي. د کمونیستي اخلاقو تر ټولو بنسټیز اصول په دې ډول لنډولای شو:

۱- د کمونېزم، د سوسیالیستي هېواد او د پرولتاریایي انترناسیونالېزم د هیلو په لار کې سربښندنه. ۲- د دندې پیژندنې سره جوخت د ټولنې په ګټه کارکول. هرڅوک چې کار نه کوي د خوړلو دپاره به هم، څه ونه لري. ۳- د ټولنیزې شتمنۍ ساتنه او د هغې د ډېرېدو سره مینه، د ټولنیزو دندونه لوړه پوهه او د ټولنیزو ګټو ترپښولاندې کولو په وړاندې ودرېدنه. ۴- ددې شعار سره چې "انسانان، یو د بل دوستان، ورونه او ملګري دي" ټولنیزه همکاري، دوه اړخیزه او د ملګرتیا مرسته. ۵- په ټولنیز او

خصوصي ژوند کې سموالی او ریښتینولي، اخلاقي خلوص، ساده توب او فروتني (عاجزي). ۶- یو له بل سره د کورنۍ د غړو دوه اړخیزه درناوی، د کوچنیانو ښوونې او روزنې سره مینه. ۷- د کمونېزم، سولې او آزادي د دښمنانو په وړاندې ودرېدنه.

کمونیستي ټولنې ته په رسېدو سره ځینې پورتني اخلاقي اصول لکه د سوسیالیستي هېواد څخه دفاع او یا بېعدالتي او داسې نور له منځه ځي، ځکه د کمونېزم نړیوالې ټولنې په ټینګښت او د کمونیستي ټولنې وړنوي انسان په پیدایښت سره دغه شان ښکارندې (پدیدې) به د تل لپاره له منځه لاړې شي.

کمونېزم او د فرد آزادي:

د فرد آزادي د ټولنیزو اړیکو په ماهیت پورې اړه لري. ټولنیزې اړیکې د داسې شرایطو په توګه تعریفولای شو چې ټولنه یې د فرد د بشپړتیا، د ده د اړتیاوو پوره کولو او د ځاني استعدادونو څخه د ګټې اخیستلو د پاره برابروي. د بورژوازي ایډیالوګان دعوه کوي چې کمونېزم، د فرد آزادي له منځه وړي او یواځنی سیستم چې دغه آزادي خوندي ساتي پانګوالي سیستم دی. د دغشان یو تفکر په وړاندې دا بس دی چې له دغو کسانو نه پوښتنه وشي، په هغه ټولنه کې چې خصوصي ملکیت پر هرڅه واکمن دی؛ په هغه ټولنه کې چې د ډېری زیارکښو برخلیک د یو موټي پانګوالو په لاس کې دی؛ په هغه ټولنه کې چې د تولید ګډوډی (بحرانونه)، سیالي، د امپریالیستي جګړو ګډوډی د زیارکښو پرګنو په برخلیک واکمن دي، څنګه کېدای شي د فرد د آزادي څخه وغږېږو. هغه څه چې څرګند دي پانګوالی تر اوسه پورې پوره وخت درلود ترڅو هغه شان چې دعوه کوي، هوسا ژوند او آزادي د خلکو په واک کې ورکړي، خو په عمل کې مونږ پرته له اسارت، نیستي، لوږې او جګړې نه نور څه و نه لیدل. دغو مسالو

ته په پام سره د بورژوازي د ادعاګانو درواغجنتوب روښانه کیږي. کمونیستان په وروستنی جګړې (طبقاتي او ریښتونې جګړې) لاس پورې کوی او په دې ډول بورژوازي دتل لپاره له منځه وړی او بشریت د ښکېلاک او زبېښاک له بنده ژغوری. کمونېزم د اقتصادي او ټولنیزو مساواتو په ټینګولو سره ټول وګړي په یوه لیکه کې دروي او له هغو څخه غواړي چې په ټولنیزو او سیاسي چارو کې فعاله ونډه واخلي؛ له هغو څخه غواړي نیوکه او وړاندیز وکړي؛ له هغو څخه غواړي چې د علم او علمي فلسفې په وسلې ستونزو سره جګړې ته را پاڅي؛ له هغو څخه غواړي چې د ځان او ټولنې په ګټه کار وکړي؛ له هغوی څخه غواړي چې د کمونیستي اخلاقو یادشوی اصول، رعایت کړي.

مارکسېزم- لنینېزم یواځنۍ ایډیالوژي ده چې د ټول تاریخ په اوږدو کې یې د لومړي ځل د پاره د فرد او آزادي ریښتینی ارزښت پېژندلی دی.

د یو ملت د یوې ژبې ټینګښت په ټوله نړۍ کې:

په هغه صورت کې چې امپریالېزم بېخي پوپنا او ورک او بېلابېلې ټولنې کمونېزم ته ورسېږي د مختلفو هېوادو منځ کې به ټولې پولې به له منځه لاړې شي. ټول ملتونه به په یو نړیوال ملت، په یو شان انسان، داسې انسان باندې چې توپیر نه پیژني، بدل شي. د نړۍ ټول خلک به د یوځای او یو له بل سره د ډېرې نږدې همکاري په اوږدو کې او د ژبو دیو کیدو له کبله به په یوې روزل شوي او بشپړې شوې ژبې سره غږیږي او د ژبو زیاتوالی به د تل لپاره د نړۍ له مخې پوپناه او ورک شي. د نړۍ ټول خلک به یو د بل په مرستې اوګډوهڅو سره، د خپلې نړیوالې ټولنې د پرمختګ په لار کې یو له بل سره لاسونه ورکړي او د بشرد مادي او معنوي بشپړتیا ریښتینۍ تاریخ به له سره پیل کړي. هغوی به د

زبېښناکګرو طبقو خاطرې د تاریخ موزیم ته وسپاري اود کمونېزم جوړوونکو او اتلانو نه په ښه یاد سره به په بېساري چټکي سره د نړۍ د رازونو د موندلو په لار کې پرمخ ولاړشي.

پای

د محسن خپرندویه چاپ کړې:

- امپریالیزم
- لنین (سه مقاله از استالین)
- مارکس، انگلس و مارکسیزم (چند مقاله از لنین)
- تاریخ حزب کمونیست (بلشویک) اتحاد شوروی
- از کمون اولیه تا کمونیزم
- قسم به خونتان رفیقان! (زندگی و پیکار قهرمانانه‌ی شماری از کمونیست‌های جانباخته زیر ساطور رژیم تبهکار اسلامی ایران)
- مائوتسه دون (زندگینامه مختصر)
- اصول مقدماتی فلسفه اثر ژرژ پولیتسر
- ماتریالیزم تاریخی برای نوجوانان
- ماتریالیزم دیالکتیک برای نوجوانان

ډیر ژر خپرېږي:

- اقتصادی سیاسی به زبان ساده
- مبانی و مفاهیم مارکسیزم
- تاریخی ماتریالیزم (په پښتو ژبه)
- دیالکتیک ماتریالیزم (په پښتو ژبه)

بیه: ۴۰ افغانی

Download from:aghalibrary.com